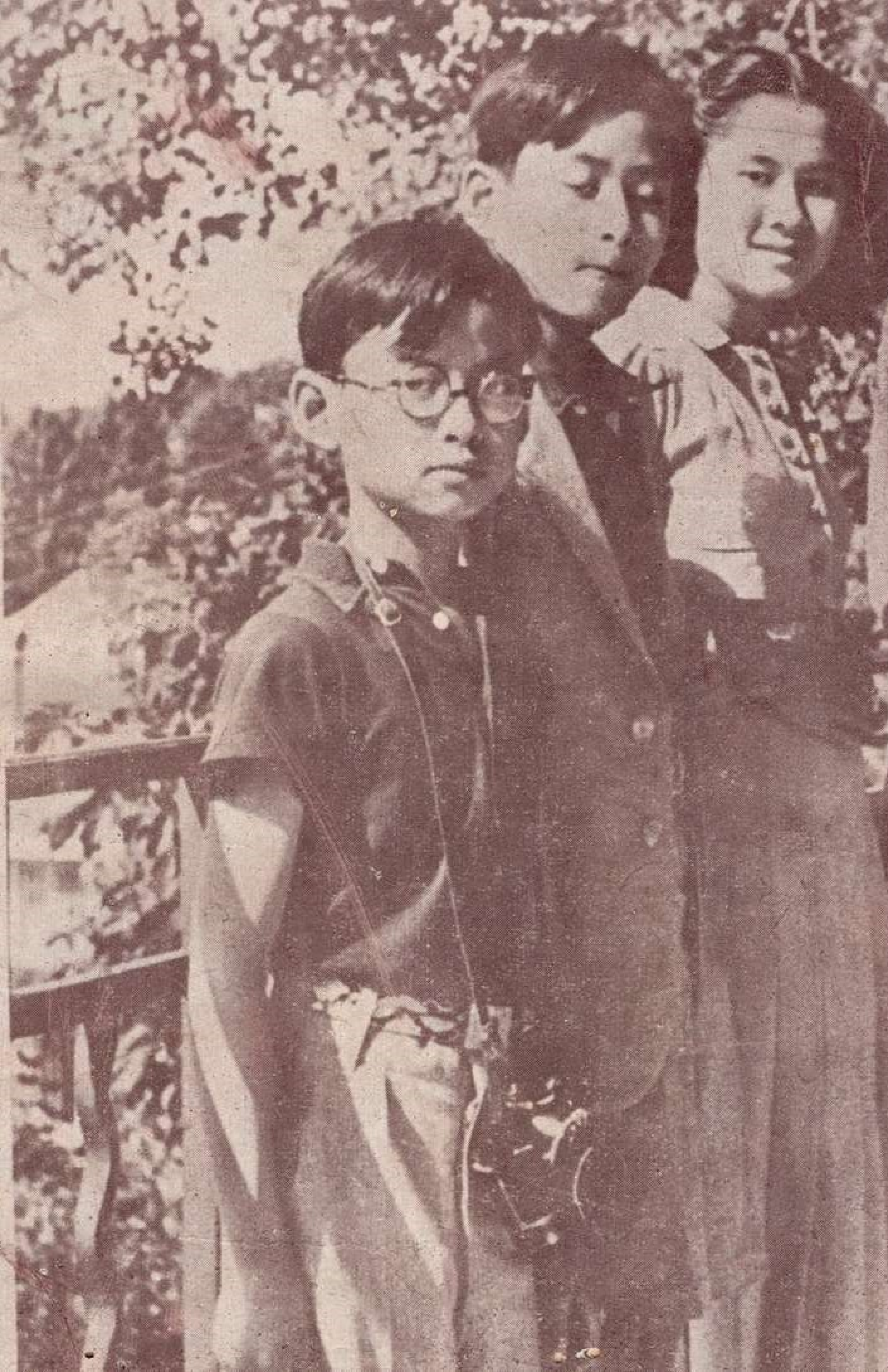
923.1593
ด 516 ห

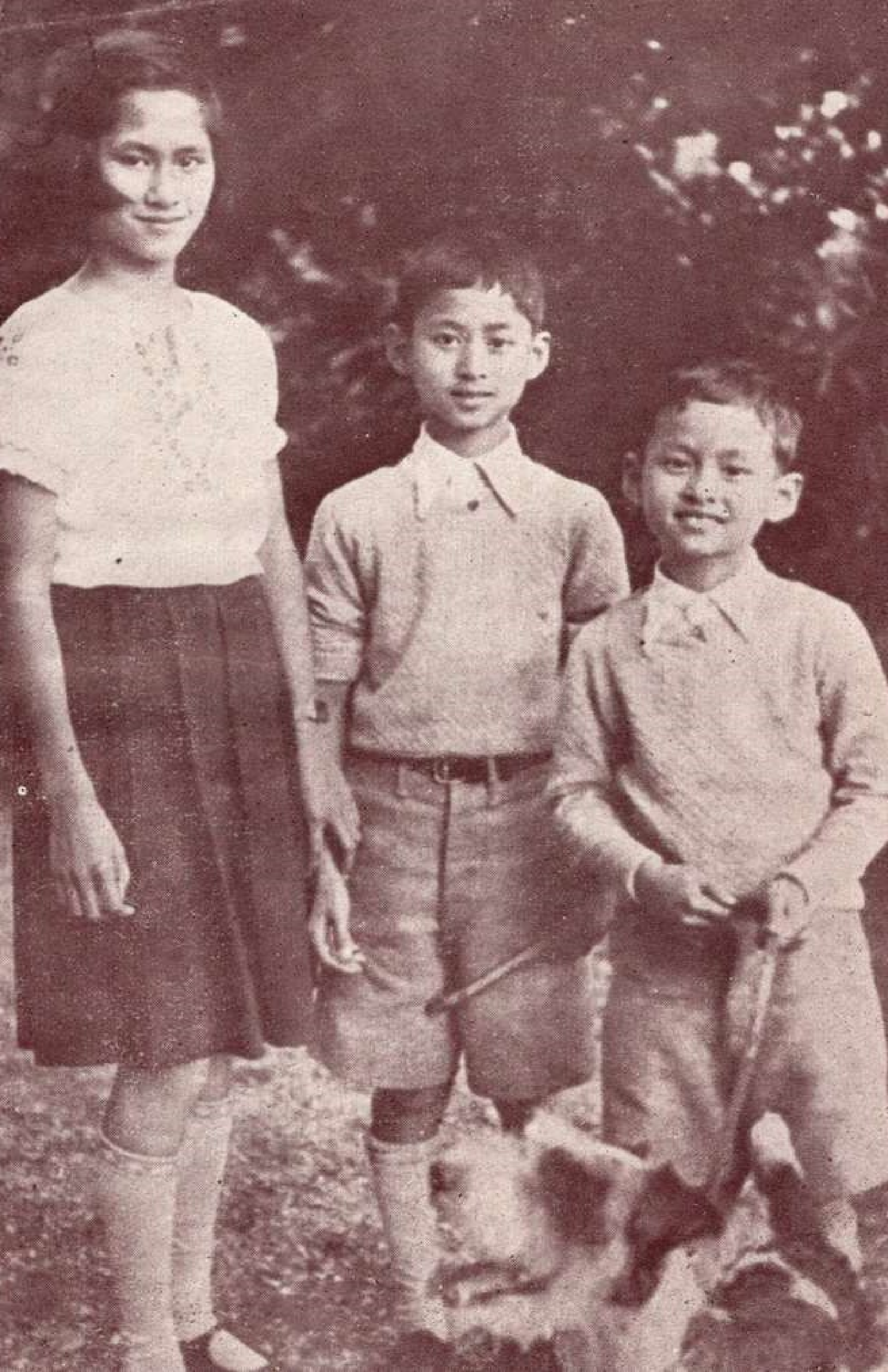
ในหลวงอานันทฯ กับ ปรีด

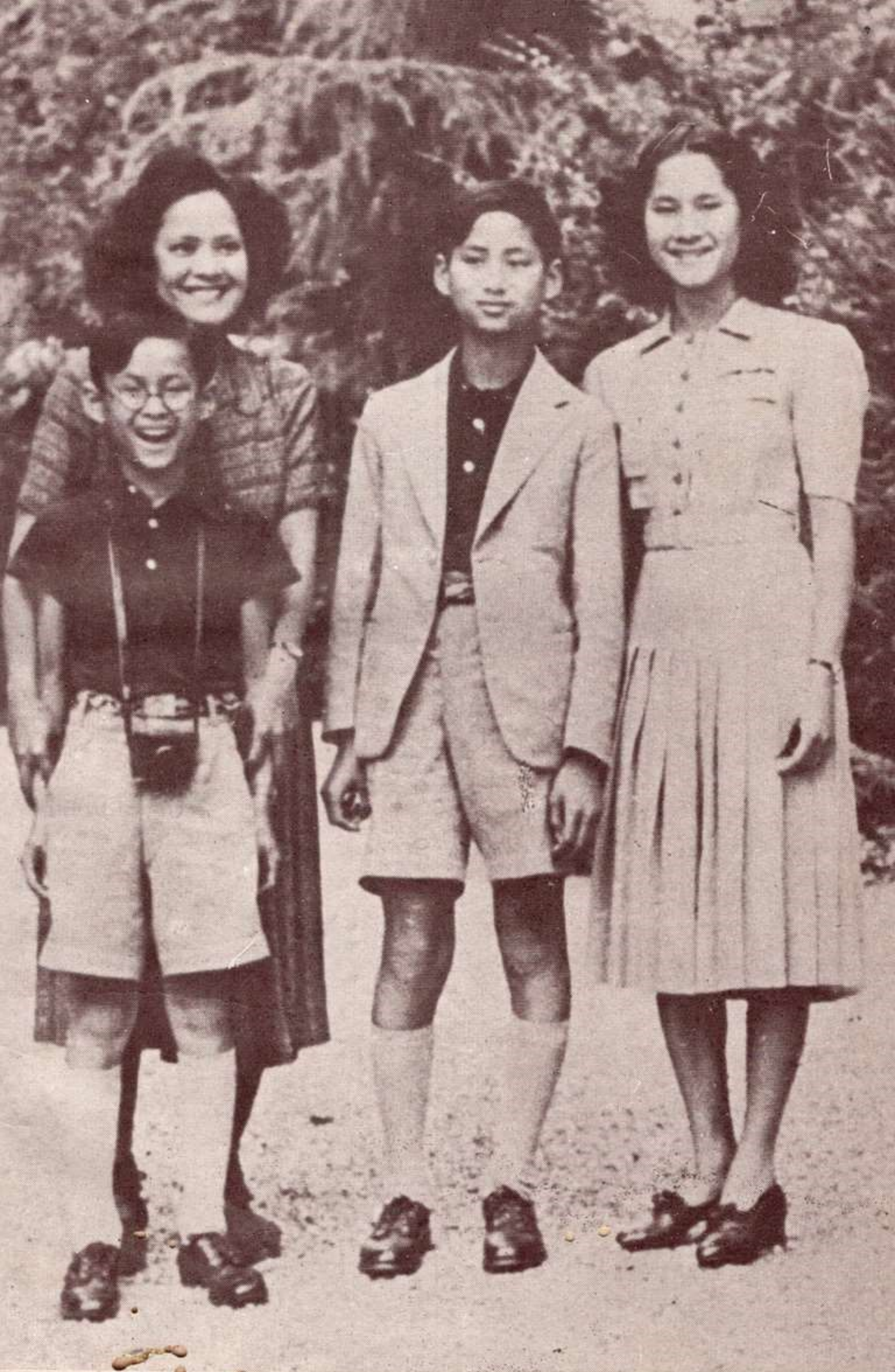
โดย ดำริห์ ปัทมะศิริ

ในหลวงอานันท์ กับปรีดี

โดย ดำรัส ปัทมะศิริ

หอสมุดแห่งชาติ
18 เม.ย. 2533
กรมศิลปากร

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

ในหลวงอานันท์ ฯ

กับ

ปรีดี

ธงไชย - พิมพ์ชนก

เลขห้อง พ๕๗
923.1593
เลขหมู่ ด516ห
เลขทะเบียน ๓๓๓๓๑๗๕๕๒ คม(๙)

ห้างหุ้นส่วนจำกัด
พนิดาสุขก่อสร้าง

พิมพ์โดย

แผนกโรงงาน สำนักพิมพ์รัชดารมภ์ โรงพิมพ์ วิบูลกิจ

เลขที่ ๔๐๐ ถนนวิสุทธิกษัตริย์

ใกล้สี่แยกวัดตรีทศเทพ

พระนคร

๒๔๙๓

"ข้าพเจ้าคิดว่า ข้าพเจ้ายอมรับอย่างจริงใจว่า คนไทยมีสิทธิที่จะพากพูมใจ ในประวัติศาสตร์แห่งชาติของเขา เรื่องของชาติไทย เป็นเรื่องการรวมตัวในหมู่พวกที่จัดว่าถ้าหลังในความเจริญไม่มากก็น้อย ซึ่งได้แผ่สร้านมาจากจีนใต้ และได้มาตั้งประเทศในดินแดนอันเรียกกันเดียวนี้ว่าไทย สามารถรวบรวมเป็นอาณาจักร์อันทรงอำนาจขึ้น ซึ่งสถาปนาอิสสรรัฐขึ้นหลายแห่ง ซึ่งได้รวมกันเป็นอาณาจักร์ไทยทุกวันนี้ ไทยได้เคยล้มลุกคลุกคลานโดยการย่ำยีของชาติใกล้เคียงที่มีอำนาจกว่า แต่ก็ได้ฟื้นตัวและกู้อิสสระภาพขึ้นได้ทุกครั้ง เมื่อร้อยปีกว่ามาแล้ว มีอิสสรรัฐอยู่หลายสิบในแคว้นตะวันออกเฉียงใต้ของเอเซีย บัดนี้คงเหลืออยู่เพียงไทยเท่านั้น ผู้ซึ่งเชื่อในหลักที่ว่า ผู้แข็งแรงที่สุดจักครองชีวิตอยู่ได้นั้น ย่อมรับว่า ชาติไทย แม้จะมีความบกพร่องอย่างใดอยู่บ้างก็ตาม แต่จะต้องมีคุณสมบัติเป็นพิเศษอยู่สักข้อหนึ่ง ซึ่งพาตัวให้เด่นอยู่ได้"

W.A.R. Wood.

คำนำ

หนังสือเล่มนี้คิดไว้แต่เพียงว่า จะเปรียบเทียบพระราชอัธยาศรัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่๘กับอัธยาศรัยของนายปรีดี พนมยงค์ ครั้นได้ลงมือทำไปแล้วจึงเห็นว่ามีเหตุแวดล้อมอีกหลายประการ อันพึงแสดงให้เห็นผลแห่งอัธยาศรัยนั้น ๆ ก็ได้นำเหตุแวดล้อมต่าง ๆ มารวบรวมไว้ สำหรับท่านผู้มีบัญญา จะได้พิจารณาตามสมควร.

ที่จริงการกล่าวถึงอัธยาศรัยผู้ใดนั้น จะว่าเป็นที่สัตย์ที่จริงทุกอย่างว่าไม่ได้ ใคร ๆ จะไม่รู้ในจิตต์ใจของผู้อื่นยิ่งกว่าจิตต์ใจของตนเอง หรือแม้ในใจของตนเอง ก็ยังหารู้แท้ไม่ ด้วยความจำเป็น หรือด้วยความไม่รู้ของข้าพเจ้า ก็ไม่อาจกล่าวสิ่งที่อยู่ในหัวใจออกมาได้ ฉะนั้น หวังว่าความบกพร่องของหนังสือเล่มนี้ จะได้รับอภัยจากท่านผู้อ่านตามแห่งกาลสมัย.

ข

ข้าพเจ้าอยากจะเรียบเรียงด้วยถ้อยคำของตนเอง จากบรรดาเอกสารและข่าวคราวต่าง ๆ อันปรากฏเป็นหลักฐาน แต่มาคิดเห็นว่า ท่านผู้อ่านอาจจะกริ่งใจในถ้อยคำของข้าพเจ้า จึงได้หยิบยกหลักฐานต่างๆมาอ้างไว้ แล้วมาคิดขบขันอยู่ในใจว่า ข้าพเจ้าไม่ได้เรียบเรียงหนังสือให้ท่านอ่าน เป็นเรื่องที่ท่านผู้อ่านเรียบเรียงของท่านเอาเอง ตามที่ข้าพเจ้าได้เสนอเอกสารมานี้เป็นการเอาเปรียบ.

ข้าพเจ้าขอขอบคุณบรรดาท่านที่ได้เออเฟอช่วยเหลือในการนี้ กุศลใดบังเกิดขึ้น ขอให้ตกเป็นผลอยู่แก่ท่านเหล่านั้นที่ช่วยเหลือ ด้วยความเห็นแก่ประโยชน์ของแผ่นดินเป็นที่ตั้ง เพื่อความสุขความสงบของชาติไทย อันเป็นที่รักของเราทั้งปวง ขออวยพรให้มิตรและศัตรูจงมีความสุข เพื่อมิต้องประหัสประหารกัน อกุศลใดบังเกิดขึ้นจากหนังสือเล่มนี้ ขอให้เป็นความผิดของข้าพเจ้า.

ดำริห์ บัทมะศิริ

มิถุนายน ๒๔๙๓

ดาวเกาดวง

★

ที่หนึ่งนั้นอาทิตย์ประสิทธิโชค
จุพาโลกลือลบสพสมัย
จอมพหลพลผองผ่องอำไพ
ก้ชาติไทยพ้นหม่สัตรพาล.

รัชชกาลที่สองนั้นครองจันทร์
การประพันธ์อ่อนเอกวิเวกหวาน
อีกพระเมตตาล้นพ้นประมาณ
สุนทรภู่จอมอาจารย์จึงอยู่ดี.

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

รัชชกาลที่สามดาวอังคาร
จอมทหารสู้ศึกไม่นึกหนี
กำแหงหาญชาญชัยปราบไพรี
ดำรงชาติไทยนี้สถาพร.

รัชชกาลที่สี่จอมวาจา
ศึกษาการต่างประเทศวิเศษสอน
ด้วยพระทัยเป็นยุติธรรมธร
เป็นผู้ก่อนก่อประชาธิปไตย.

รัชชกาลที่ห้านั้นเป็นปราชญ์
ได้ส่งเคราะห์ข้าทาษเป็นไทยได้
เป็นดาวพฤหัศแท้แน่แก่ใจ
บรรดาไทยสันทุกข์สุขสมบูรณ์.

รัชชกาลที่หกดาวพระศุกร์
ประจำเมืองเปรื่องปลุกทั้งไอยสูรย์
มีเมตตาปราณีทวีคูณ
พระคุณค้นล้นพูนพูลไทย.

ดำริห์ บัทมะศิริ

รัชชกาลที่เจ็ดดาวพระเสาร์
อนาถเนาเสื่อมสุขทุกสมัย
เหมือนอัคคีค่อนเร่าและร้อนไป
ตราบสวรรคาลัยในพระองค์.

รัชชกาลที่แปดนั้นราหู
พินิจดูดังยุงที่ตูงส่ง
หากสัตรูมิดมิดมาปิดปลง
เป็นผลส่งเศร้าอนาถชาติเรา.

รัชชกาลที่เก้าดาวพระเกตุ
พระปกเกษเย็นเกล้าทุกวิถี
อำนาจธรรมบำราบปราบกลี
บรมราชจักรจงเจริญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า นาย ดำริห์ บัทมะศิริ

๔

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

ความรัก

ที่ใดมีความรัก ที่นั้นมีความทุกข์

..... สมณโคดม

ประชาธิปไตย เจ้าข้า !

ประชาธิปไตย เจ้าข้า ! ในรูปร่างของท่านนั้น กอปร์ด้วยเหตุผลอันงดงาม แสดงส่วนประกอบสำคัญคือ สัจจภาพ สมภาพ และที่สำคัญนั้นคือ ภราดรภาพหรือที่เรียกว่า ความรักกันฉันท์พี่น้อง. เพราะเมื่อมีความรักต่อกันแล้ว ก็น่าจะอยู่ยังด้วยกันไปตามสภาพของชีวิต และมีความสุขไปตามทางของโลก เพียงเอ่ยถึงความรัก ความน่ารัก ก็ดูทุกสิ่งทุกอย่างสดชื่น. เท่าที่ความรักจะชักนำไปในความดำริในทางดี.

แต่ว่า ที่ใดมีความรัก ที่นั่นมีความทุกข์ !

ที่ว่า ประชาธิปไตย เมื่อหลักเสรีภาพ สมภาพ และภราดรภาพนั้น ว่าตามคำขวัญทางฝรั่งเศส ซึ่งการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยนั้น ได้เริ่มตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ด้วยการเปลี่ยนระบอบ การปกในครองรูปร่างสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อันเป็นรูปร่างการ ปกครองของไทย เรามาแต่โบราณ ให้มาเป็นรูปร่างของระบอบประประชาธิปไตย วิธีเปลี่ยนระบอบเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คือ ยึดอำนาจปกครองจากพระมหากษัตริย์. ต่อจากนั้นก็ได้มีประกาศคติต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตย และมีคำขวัญว่า เสรีภาพ สมภาพ และภราดรภาพ ดังปรากฏว่า ในสมัยแรกเริ่มประชาธิปไตยนั้น ได้มีหนังสือพิมพ์ชื่อ เสรีภาพ และสมภาพ พิมพ์ออกจำหน่าย (หนังสือพิมพ์ชื่อเสรีภาพ ได้พิมพ์จำหน่ายอีกครั้งหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๙๐ ภายหลังที่ได้หยุดการพิมพ์ ตั้งแต่เกิดการจลาจลใน พ.ศ. ๒๔๗๑) ข้อที่น่าสังเกตอย่างสำคัญก็คือ ผู้ต้นเรื่องและเป็นแม่บทในการ

ดำริห์ บัทมะศิริ

เปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเรียกว่า ประชาธิปไตย นั่นคือ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) หลวงประดิษฐ์ฯ ได้รับการศึกษาในวิชากฎหมายเกี่ยวกับการปกครอง จากประเทศฝรั่งเศส เราต้องไม่ลืมว่า ในวันแรกของการเปลี่ยนการปกครอง เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้มีประกาศฉบับหนึ่งของคณะราษฎร ว่าถ้ากษัตริย์ไม่ยินยอมตามคณะราษฎร ก็จะเปลี่ยนเป็นรัฐบัลลังก์ คือไม่มีกษัตริย์ (แบบฝรั่งเศส) ทั้งต่อมาก็ได้มีเรื่องลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับการทำลายล้างราชวงศ์ ให้ชื่อเรื่องว่า "ความพินาศแห่งราชวงศ์บูร์บอง" เป็นต้น สมควรจะกล่าวต่อไปว่า คำขวัญและคติที่ถือว่าเป็นประชาธิปไตยนั้น มีอยู่ต่างๆ กัน เช่น อเมริกา (และจีนนำใช้ภายหลัง) ว่าประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ได้มีผู้กล่าวถึงประชาธิปไตยทั้งดีและร้าย รีโอดอร์ ปาร์เกอร์ กล่าวว่า "ประชาธิปไตยไม่ได้หมายความว่า นั่งกัดเหมือนท่าน

แต่หมายความว่าท่านก็ดีเหมือนฉัน" เบรานด์ส กล่าวว่า "ประชาธิปไตยคือการฆ่าร้าย" แม้รุสโซ ซึ่งมีความคิดเห็นรุนแรงในสิทธิของราษฎรก็ยังได้กล่าวไว้ว่า "ถ้ามีราษฎรกอปรขึ้นด้วยพระเจ้า ก็จะปกครองกันได้อย่างประชาธิปไตย ด้วยแม้รัฐบาลวิเศษเพียงใดก็ย่อมไม่เป็นที่พอใจของคน"

ได้กล่าวแล้วว่า ประชาธิปไตยของไทยเราได้เริ่มขึ้นด้วยการบังคับให้เป็นไปโดยการปฏิวัติ และอาศัยคติของฝรั่งเศส มีเสรีภาพ สมภาพ และภราดรภาพ แล้วและโดยมิได้มีพระเจ้าเป็นราษฎรดั่งคติของรุสโซ แปลว่าเราได้เอาประชาธิปไตยเข้าสวม แล้วเรียกเขา (ราษฎร) ว่าพระเจ้า แทนที่จะให้ความรู้และการอบรมให้เขาเป็นพระเจ้า แล้วจึงปกครองด้วยประชาธิปไตยต่อภายหลัง ฉะนั้นเสรีภาพจึงบันดาลให้ศิษย์วัดหยุดการหุงหาจังหันถวายพระ (เหตุเกิดที่เมืองชล) บันดาลให้แม้พระฤกวัดก็รวมหัวกันขัดต่ออาจารย์ (เหตุเกิดที่กรุงเทพฯ) ฯลฯ นัก

เรียนหยุดเรียนได้โดยไม่สาครู มีการหมั้นประมาทรัฐบาล
และหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เช่น การยืนพ้องพระมหา-
กษัตริย์ ฯ ล ฯ อะไรเหล่านี้ ผลรวมก็คือ ไม่มีการ
เคารพยำเกรง ไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น อันเป็นธรรม
สำคัญในการก่อเกื้อสามัคคีรส ฝ่ายสมภาพนั้นปรากฏให้มี
การยอแย่งจะให้ได้เท่ากัน เช่น การขึ้นเงินเดือน ผู้มีเมตตา
ขอขึ้นเงินเดือนให้นั่นแหละ ถูกตำหนิมากกว่าคนอื่น แม้
รัฐบาลจะเพิ่มเงินให้ข้าราชการ รัฐบาลก็ถูกตำหนิทั้งจาก
ข้าราชการ และจากผู้มิใช่ข้าราชการ นั่นคือได้ถูกครอบ
งำด้วยโลภริษยา มิได้คำนึงถึงความเสมอกันในโอกาสที่
จะประกอบความดี และดูเหมือนจะไม่ปรารถนาจะมีสม-
ภาพเช่นนั้น ต้องการแต่จะให้ได้โอกาสล้ำหน้าผู้อื่น เช่น
ทำการค้าในหนทางที่มีสิทธิพิเศษเป็นต้น ฝ่ายภราดรภาพ
ผู้เป็นความรัก ก็ช่างสวยสดงดงาม เป็นที่สดชื่นและน่า
ชื่นใจแก่ปวงชนชาวไทย และแม้ชาวต่างประเทศยิ่งนัก
เจ้าแม่แห่งความรัก ได้ดมเหงือของราษฎร ไปสร้าง

ความมั่งคั่งอย่างไม่น่าจะสามารถเป็นไปแก่คนบางคน ได้ดื่ม เลือดทหาร — ตำรวจในการจลาจล ได้ดื่ม เลือด จำเลย จากคำพิพากษาศาลพิเศษและศาลทหาร เจ้าแม่แห่งความรัก ท่านยังได้กลืนได้ทรงกลืนพระมหากษัตริย์ของไทยไปแล้วถึงสองพระองค์ องค์หนึ่งเจ้าแม่แห่งความรักได้ทรงทรมานด้วยการดูหมิ่นและบีบบังคับ จนกษัตริย์พระองค์นั้นต้องเสด็จออกนอกประเทศ และเสด็จสวรรคตด้วยความตรอมพระทัย อีกองค์หนึ่งได้รับความทรมานมาแต่ทรงพระเยาว์ ขาดความสุขสนุกสนานอันพึงเป็นไปในชีวิตของเด็ก ครั้นเติบใหญ่เข้าสู่วัยหนุ่ม กำลังเป็นที่น่าเคารพสักการะ ด้วยจริยาวัตรอันดีงามแห่งกษัตริย์พระองค์นั้น เจ้าแม่แห่งความรักก็สำแดงพิสวาทขนาดหนัก คือเด็ดพระชนม์ชีพด้วยถูกปืน! มิใยสมเด็จพระราชชนนีจะพิลาปรำพรรณ และมิใยพศกนิกรจะเศร้าสลดทั้งชาติ สำมะหาอะไรกับกษัตริย์ชายเช่นนั้น แม้พระราชินีแห่งฝรั่งเศส พระนางแมรี่อังตัวเนตต์ และพระเจ้าหลุยที่ ๑๖ ยังถูกบั่น

พระเศียร ด้วยอาศัย "ความรักกันฉันท์พี่น้อง" เช่นเดียวกัน ราชวงบูร์บองทั้งชายหญิง ต้องสละเลือดให้แก่เจ้าแม่แห่งความรักในคติประชาธิปไตยฝรั่งเศสมิใช่น้อย เช่นนักระมัง ที่เบรานด์ตันต์กล่าวว่า "ประชาธิปไตย คือ การฆ่าฟันร้าย".

แท้จริง ความมุ่งหมายของประชาธิปไตย ก็เพียงให้ราษฎรได้ปกครองประเทศชาติของตน แทนที่อำนาจการปกครองจะสิทธิขาดอยู่ในมือผู้ใดโดยฉะเพาะ ไม่ว่าจะเป็นชั่วคราวเช่นเผด็จการ หรือสืบสันตติวงศ์ เช่น สมบูรณาญาสิทธิ การที่ประชาชนจะช่วยกันทำงานให้แก่ประชาชน เช่นคติของอเมริกา หรือการที่คนทั้งหลายจะเคารพในสิทธิของกันและกัน มีใจกว้างที่จะเห็นความดีของผู้อื่นถือว่าเขาดีเหมือนตน เช่น คติของธีโอดอร์ปาร์เกอร์นั้น มีที่ไหนในประชาธิปไตยของไทย? นับแต่เปลี่ยนการปกครองมาแล้ว รัฐบาลใดบ้างที่มิได้ใช้อำนาจสิทธิขาด? ประชาชนใดบ้าง ที่ทำงานให้ประชาชน? เสียงตะโกน

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

ในการสมัครรับเลือกตั้ง ว่าตัวฉันดีกว่าผู้อื่นนั้นหรือ ที่ตรงตามคติของธีโอดอร์ปาร์เกอร์? ดูเป็นที่น่าสลดที่ประชาธิปไตยในคำพูดนั้นอย่างหนึ่ง ส่วนปรากฏการณ์เป็นไปอีกอย่างหนึ่ง ถ้าจะว่าเป็นฝัน ก็ฝันร้าย ไทยได้ฝันร้ายมาแล้ว นับตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เมื่อใดจะตื่นจากฝัน และจะตื่นอย่างไรนั้น เห็นจะเป็นไปด้วย อำนาจบุญกรรมยิ่งกว่าอื่น.

บรมราชจักรีวงศ์

"---ความประสงค์สำคัญของข้าพเจ้าในการที่ให้มีรัฐธรรมนูญ ก็เพื่อให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงแสดงความประสงค์ และทราบเรื่องนโยบายของรัฐบาล โดยเลือกผู้แทนเข้าประชุมในสภาผู้แทนราษฎร"

ประชาธิปก ปร.

ไม่เป็นการเสียหายอย่างใดเลย หากจะกล่าวว่าบรมราชจักรีวงศ์ เป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำชู ด้วยวุฒิปรีชาสามารถด้วยความกล้าหาญ เสียสละ ให้ไทยทั้งชาติยังคงมีความเป็นไท ยังมีคุณสมบัติพิเศษของชาติไทย นับตั้งแต่ไทย

ได้เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า แล้วกู้อิสรภาพกลับคืนมา ตลอดจนบัดนี้. จะขอเว้นพรรณาถึงคุณงามความดีโดยละเอียดในประการทั่วไป หากจะกล่าวเพียงลักษณะที่ทรงปกครอง แสดงพระราชปณิธานของกษัตริย์แห่งบรมราชจักรี พอสังเขป.

การปกครองของสยามประเทศ นับแต่โบราณกาลเป็นไปในวิธีมอบอำนาจสิทธิขาดแก่หัวหน้า และมีการสับอำนาจโดยตระกูล กล่าวคือ ปกครองโดยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ฉะนั้น ก็เป็นธรรมดา กษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ย่อมเสด็จครองราชสมบัติตามโบราณราชประเพณี ทรงปกครองโดยสมบูรณาญาสิทธิ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๗ และในรัชสมัยแห่งรัชกาลที่ ๗ นั่นเอง จึงได้มีการเปลี่ยนระบอบเดิมมาเป็นประชาธิปไตย.

ที่ว่าการปกครองของบรมราชจักรีวงศ์เป็นไปตามโบราณราชประเพณีนั้น คือการทรงราชย์ของกษัตริย์ ต้องพร้อมด้วยความเห็นชอบ อันแสดงจงรักภักดีจากทหาร พลเรือน

สมณชีพราหมณาจารย์ และพ่อค้าพาณิช (คือพลเมืองสามัญ) ในพระราชพิธีครองราชสมบัติ มีคำกล่าวถึง "เอนกชนนิกรสโมสรสมมติ" คือผู้แทนของประชาชน เพราะเป็นการสุดวิสัย ที่จะเข้าร่วมประชุมได้ทั้งหมด เป็นความจริงที่ผู้ใดได้ครองราชย์ ก็ผนนย่อมมีสิทธิ หรือมีอำนาจสนับสนุนมาก คือมีพวกมาก เป็นธรรมดา ผู้มีสิทธิในการสืบสันตติวงศ์ ยังอาจเป็นรองกว่าผู้มีอำนาจด้วยการสนับสนุน เช่นในกรณีรัชกาลที่ ๓ ซึ่งมีสิทธิเป็นรอง แต่ได้ขึ้นครองราชย์ก่อนรัชกาลที่ ๔ เป็นต้น แต่กระนั้น เมื่อรัชกาลที่ ๓ ใกล้จะเสด็จสวรรคต มีผู้กราบบังคมทูลถึงการจะให้โอรสองค์ใดขึ้นครองราชย์ ทรงมีกระแสพระราชดำรัสว่า ผู้มีสิทธิคือรัชกาลที่ ๔ หาใช่ราชโอรสในพระองค์ ฯลฯ การเป็นเช่นนี้ วิธีสืบราชสมบัติ ย่อมประกอบด้วยสิทธิและความสมควรในประการต่าง ๆ คือมีความดีอันควรแก่ราชสมบัติ "ซึ่งความดีเหล่านั้น" ย่อมบังเกิดผู้สนับสนุนเป็นหลักประกันราชบัลลังก์ สามารถให้

ความสงบแก่บ้านเมือง ไม่ต่างอะไรกับนายกรัฐมนตรีซึ่งมีคะแนนเสียงข้างมากในสภา ถ้าเสียงก้ากึ่งกับฝ่ายค้านก็ย่อมไปไม่รอด หรือเป็นรัฐบาลง่อนแง่น ล้มแล้วตั้งใหม่บ่อย ๆ บ้านเมืองก็ยุ่ง การสืบราชสมบัติของกษัตริย์ตามโบราณราชประเพณีนั้น มิใช่สักแต่เกิดมาเป็นโอรสของกษัตริย์ก็จะเป็นเจ้าแผ่นดินได้เสมอไป.

ตามความจริง ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของชาติไทย นับแต่โบราณกาล ไทยเรามีการปกครองอันเป็นระเบียบก่อนประเทศจีน ซึ่งมีอารยะธรรมสูงก่อนชาวตะวันตก ส่วนวัฒนธรรมนั้น แม้บัดนี้ชาวตะวันออก ยังคงสูงกว่าตะวันตก นี่ว่าถึงวัฒนธรรมตามธรรมชาติ ไม่ใช่วัฒนธรรมตามกฎหมาย กระเบียบการปกครองนั้น ย่อมมีพื้นฐานจากวัฒนธรรม มีฉะนั้นก็ปกครองกันไม่ได้ เครื่องจักร์เครื่องกลไก เมื่อพันเฟืองทั้งหลายเข้ากันสนิทแล้วก็สามารถทำงานออกผลทั้งสิ้นมากหรือน้อยแล้วแต่สามารถ (efficiency) เครื่องจักร์แรงน้อย ได้ผลน้อย ดีกว่าเครื่อง

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

ดำริห์ บุทมะศิริ

ใหญ่ให้ผลน้อยโดยที่ไม่คำนึงถึงพื้นเพื่อง ผลจากการปกครองของไทยตั้งแต่สมัยโบราณ อันสามารถให้ไทยครองความเป็นไทมาได้จนบัดนี้ โดยแม้เป็นชาติเล็ก จึงเป็นที่น่าพิศวงของนักประวัติศาสตร์ทั่วไป.

ฉะนั้น ที่ว่าไทยเรามีการปกครองอันเป็นระเบียบมาแต่โบราณก่อนประเทศจีนจะเข้าสู่ระเบียบการปกครอง จึงหมายความว่า ระเบียบการปกครองของไทย ย่อมประกอบด้วยธรรมของผู้ปกครอง และประกอบด้วยเนื้อแท้ คือวัฒนธรรมของประชาชนพลเมือง หาใช่โดยการออกกฎหมายบังคับอย่างโน้นอย่างนี้ แล้วนักกฎหมายเอง ก็หาวิธีเลี่ยงอย่างนี้อย่างนั้น หรือไม่ก็นักกฎหมาย ไปมีอำนาจออกกฎหมาย แล้วก็หาทางเลี่ยงไว้สำหรับตน และพวกของตน อันปรากฏทั่วไปในบรรดาประเทศอารยะธรรม หรือวัฒนธรรมตามกฎหมาย และมิใช่มนุษยธรรม.

ผู้เขียน ไม่สามารถจะสืบค้นประวัติของผู้ปกครองชาติไทยในสมัยโบราณ ว่าอาศรัยธรรมข้อใดเป็นหลัก เพราะ

ว่าการปกครองอันเป็นระเบียบของไทยนั้น บังเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อ ๓๐๐๐ ปีล่วงมาแล้ว (ว่าตามจดหมายเหตุของจีน) อันเป็นเวลาก่อนพุทธกาล แต่เพราะเหตุที่ไทยเราเอาใจมารับพระบวรพุทธศาสนามาประจำใจ และเข้ากันสนิทแน่นแฟ้นต่อมาจนทุกวันนี้ จึงสงเคราะห์เอาว่า เพราะพื้นเพเดิมมีมาแต่อย่างนั้น เพราะธรรมอันเกิดขึ้นเอง มีอยู่ในหัวใจของไทยที่เป็นธรรมแต่อย่างนั้น จึงสามารถรับและรู้รสพระธรรม คำตรัสรู้ แห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้โดยไม่ขัดเขิน และแต่อย่างยิ่งเป็นหลัก ด้วยอำนาจแห่งธรรมอันเป็นสิ่งไม่ตายไม่สูญ ไทยเราจึงมีชีวิตในความเป็นไทมาจนบัดนี้.

ธรรมของผู้ปกครองคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา.

และธรรมของผู้น้อย อันเป็นมงคลธรรม คือ ความเคารพในความดีของผู้อื่น ความกตัญญูรู้คุณ.

ดำริห์ บัทมะศิริ

ไทย ไม่ใช่ทาษของสรวงสวรรค์ พระเจ้าแผ่นดินของไทยไม่ใช่ผู้สืบตระกูลจากเทวดา ไม่ได้รับโองการจากพระเจ้าใดๆ คนไทยไม่ได้เห็นพระเจ้าแผ่นดินของเขาเหมือนกับความเห็นของจีน ญี่ปุ่น หรือประเทศในยุโรป เขาเห็นพระเจ้าแผ่นดิน ก็คือคนดีๆเรานี่เอง แต่ท่านเป็นคนดี.

ไทย ไม่ใช่ทาษของความนิยมในการกดขี่บังคับ เพื่อความเด็ดเดี่ยวตลอดกาล ไทยไม่มีความจำเป็นทั้งเห็นไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในบัญชาของผู้ใดโดยฉะเพาะตลอดทุกกาลทุกสมัย ไทยไม่อาจเข้มแข็งขึ้นได้เพราะการบังคับเช่นนั้น ถ้าจะทำให้ไทยมีความเข้มแข็งอย่างเยอรมัน ต้องไม่บังคับกดขี่อย่างที่ผู้ปกครองเยอรมันกระทำกับชาวเยอรมัน.

และไทย ไม่ใช่ทาษชะเลยเหมือนรัสเซีย ซึ่งความคุ้นเคยในการเป็นทาษของข่าน และความโหดร้ายที่พวกตาดได้โปรยหว่านไว้ กระทำให้รัสเซียฆ่าฟันกันอย่างเลือดนองแผ่นดิน แล้วและยอมตัวเป็นทาษของเผด็จการ.

เช่นนั้นตามปรกติ เราจะเห็นว่าไทยเป็นคนมีความน่ารัก ด้วยความอ่อนน้อมคารวะ มีความรู้คุณไม่แต่ผู้ทรงคุณแก่ตนโดยฉะเพาะแม้ผู้ใดได้ทำคุณ หรือเพียงเป็นเพื่อนของญาติหรือของเพื่อน ชาวไทยก็มีใจโอบอ้อมเป็นมิตรด้วย เป็นการตั้งต้นในคารวะต่อความดี ถ้าจะปรากฏชัวในภายหลังนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ความรู้จักเคารพต่อผู้ใหญ่ผู้เป็นที่ตั้งแห่งความดี ซึ่งแท้จริงก็เป็นมงคลแก่ผู้ประพฤตินั้น คือรากฐานอย่างหนึ่ง ที่จะวางระเบียบปกครอง แต่ผู้ปกครองต้องทำรงยอดแห่งธรรมของการปกครอง คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา.

แม้ในทุกวันนี้ ผู้เป็นที่นับถือทางเมืองเหนือ เขาจะเรียกกันว่า "พ่อหลวง" ทางภาคอีสานเรียกกันว่า "คุณพ่อ" แต่ในส่วนรวม ที่เรียกผู้ปกครองบ้านเมืองของไทยแต่โบราณนั้น เรียกว่า "พ่อเมือง" อย่างดีก็จะเติม "ขุน" ไว้หลัง "พ่อ" เช่น พ่อขุนบางกลางท่าว พ่อขุนรามกำแหง เป็นต้น คำว่าขุน หมายถึงหัวหน้าใหญ่ฝ่ายทหาร และพ่อ

ก็คือ ผู้ให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่พลเมือง ในฐานเป็นผู้ปกครอง ส่วนคำว่ากษัตริย์ และแบบพิธีต่าง ๆ ตามเยี่ยงกษัตริย์นั้นเราเอาเยี่ยงมาจากเขมร ซึ่งนับถือลัทธิพราหมณ์มาแต่เดิมเป็นการไม่ขัดต่อจิตต์ใจของไทยเรา เพราะกษัตริย์คือหัวหน้านักรบ และพ่อเมืองของไทยแต่โบราณก็ตั้งต้นจากการเป็นหัวหน้านักรบ ปราบปรามข้าศึกสัตรูรักษาความเป็นไทยของชาติแล้ว จึงได้รับการยกย่องขึ้นเป็นพ่อเมือง แล้วสืบต่อโดยตระกูลตามนิยม แต่พึงสังเกตไว้ว่าบุคคลใดผู้ไม่อยู่ในพรหมวิหารธรรม มาตั้งตัวเป็นพ่อเมืองแล้ว จะต้องได้รับผลร้ายเสมอ แต่ถึงอย่างไร ชาวไทยไม่ลืมที่จะสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพ่อเมือง.

คติการปกครองของไทยเรามีมาแล้วเช่นนั้น แต่ดึกดำบรรพ์ และการที่พระบรมราชจักรีวงศ์ขึ้นครองราชสมบัติ ปกป้องไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินนั้น ก็ดำเนินตามรอยบรอยแห่งโบราณราชประเพณี และดำเนินตามธาตุแท้แห่งไทย คือความบูชาในอิสสรภาพ.

ประการหนึ่ง เราต้องไม่ลืมว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ผู้ทรงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ทรงปราบดาภิเศกจากผลแห่งผีพระหัตถ์และน้ำพระทัยอันกล้าหาญเสียสละของพระองค์โดยแท้. ทรงมีปรีชาสามารถในการควบคุมพล สามารถหักหาญสัตรูกู้ชาติไทยให้พ้นจากความเป็นทาษของชนต่างด้าว พระองค์ไม่มีความมักใหญ่ใฝ่สูงที่จะทรงดำรงอัครอิศริยยศ หากมุ่งอย่างเดียวคือการสู้รบกับสัตรูของชาติไทย ความเสียสละเช่นนี้หรือที่เราชาวไทยจะลืมได้ ผมอเช่นนี้หรือที่เราจะไม่นิยม.

ที่หนึ่งนั้นอาทิตย์ประสิทธิโชค
จุฬาโลกลือลบสพสมัย
จอมพหลพลผองผ่องอำไพ
กู้ชาติไทยพ้นหมู่ศัตรูพาล.

ไทยใด ผู้มีธรรมสำนึกในกตัญญูกต-
เวที. ไทยใด ผู้นิยมการต่อสู้อย่างซึ่งหน้า ตาม

วิสัยไทยผู้เป็นชายชาติทหาร จะลืมพระมหา
กรุณาธิคุณแห่งพระปฐมกษัตริย์ แห่งพระ-
บรมราชจักรีวงศ์หาได้ไม่.

เป็นที่น่ารันทดใจอยู่นิดหนึ่ง ที่มักจะมีคำกล่าวร้ายว่า สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (รัชชกาลที่ ๑) ทรงเป็นผู้แย่งราชบัลลังก์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี. ข้อนี้ส่งเคราะห์ว่าเป็นวิธีร้ายแบบ "ไต๋ดน" ประการหนึ่งยังเป็นที่เล่าลือกันว่า นายบ่รด พนมยงค์ คือพระเจ้าตากมาเกิดใหม่แล้วมาแก้แค้น เพื่อโค่นล้มพระบรมราชจักรีวงศ์. ข้อนี้ก็ส่งเคราะห์อีกเหมือนกัน ว่าเป็นวิธียกเมฆแบบ "ไต๋ดน" เพื่อให้เห็นว่า นายปรีดนนสำคัญนัก. เป็นพระยามหากษัตริย์มาถือกำเนิด. คนทั้งหลายลืมไปว่า ถ้าการเกิดใหม่นั้นมีจริง ถ้าพระยามหากษัตริย์อันทรงคุณธรรมอย่างพระเจ้าตาก มาเกิดใหม่ได้แล้ว ไอ้เถรเทวทัต หรือไอ้ผีบุญผีบ้าก็มาเกิดได้เหมือนกัน. (ผู้อ่านที่ประสงค์จะทราบหลัก

ฐานบางอย่างประกอบความคิดเห็นเป็นส่วนตัวของท่าน ในเรื่อง วิทยาลึกลับ (Occult science) (ขอให้ตรวจดูในบันทึกท้ายเรื่องของผู้เรียบเรียง)

ความจริงนั้นมีอยู่ว่า สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้ยกไปปราบศึกตามกระแสพระบรมราชโองการของพระเจ้ากรุงธนบุรี ไม่มีส่วนรู้เห็นในเรื่องพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระสติฟั่นเฟือน. ไม่มีโอกาสห้ามปรามหรือส่งเสริมอย่างใดทั้งสิ้น. การคิดขบถต่อพระเจ้ากรุงธนบุรี บังเกิดแต่พระยาสรรค์. สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกทรงเป็นเพียงผู้มาปราบพระยาสรรค์เท่านั้น. แล้วทหารและสมณชีพราหมณาจารย์เห็นชอบจะให้เป็นกษัตริย์ จึงได้ปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์. เป็นการปราบหรือปรามความวุ่นวายที่พระเจ้ากรุงธนบุรีก่อไว้. ผู้เรียบเรียงไม่ยอมเชื่อนิดเบื่อนว่า สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก มิได้จงใจประหารสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี. ด้วยเชื่อว่า จงใจประหารเพราะความจำเป็นจริง. สำหรับความปลอดภัยของชาวไทยที่จะ

ต้องล้มตายในการที่หากจะบังเกิดการต่อสู้ทั้งสองฝ่าย และรูปการณ์ก็จะเป็นเช่นนั้น. ตัวอย่างคือ พระยาพิชัยดาบหักผู้ซึ่งดูเหมือนจะเป็นพันท้ายนรสิงห์คนที่สอง. ทั้งพฤติการณ์ทั้งหลายก็แสดงว่า สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยังจงรักภักดีในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี หากความจำเป็นบังคับให้ต้องประหาร ผู้เรียบเรียงขอยืนยันตามรอยพงศาวดารของสมเด็จกรมพระยาดำรง.

แต่ด้วยการจงใจประหารนั้น หาใช่ปรารถนาความยิ่งใหญ่เป็นส่วนตน และมิใช่มีข้อโกรธเคืองเป็นส่วนตัว. ด้วยสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นกษัตริย์ชั้นแล้วจึงประหารสมเด็จพระเจ้ากรุงธน. มิได้มุ่งประหารและมิได้ประหารแล้วจึงปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์.และเพราะด้วยการประหารนั้นเป็นไปเพื่อพศกนิกร.เพื่อความปลอดภัยของชาติบ้านเมือง อันสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็มีความรักและการเสียสละแม้ด้วยชีวิต. ดังนี้บุคคลทั้งสองย่อมไม่มีเวรต่อกัน.สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีคงไม่ยินดีมาเกิดเป็นนายปรีด พนมยงค์. เพราะ

ได้ให้อภัยกันแล้วในฐานที่ต่างก็มีความรักชาติด้วยกัน และเพราะว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นยอดทหาร เป็นผู้เจ็บช้ำแทนประเทศชาติและประชาชนพลเมือง และด้วยการเสี่ยงละล้าคมอาวุธ ล้ำประเทศทุรกันดาร ไม่ว่าจะเป็นน้ำหรือบก. ทรงเป็นผู้ต่อสู้อย่างซึ่งหน้า ทรงรับผิดชอบในการกระทำของพระองค์ เช่นการประหารผู้ผิดยุทธวินัยด้วยพระหัตถ์.

แต่ตามความรู้ของผู้เรียบเรียง ไม่เคยได้ยินว่านายปรีดจะได้เคยจับดาบ. เคยรู้แต่จับปืนพก. ไม่เคยรู้ว่านายปรีดจะเอาชีวิตเข้าแลกด้วยการต่อสู้อย่างซึ่งหน้า เช่น สมเด็จพระเจ้าตากสิน. นายปรีดชำนาญการใต้ดิน แต่พระเจ้าตากนั้นไม่เคย. ดังนั้นถ้าจะเป็นไปได้ในการเกิดใหม่ พระเจ้าตากก็จะไม่เกิดมาเป็นนายปรีดี.

ประการหนึ่ง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้เป็นใหญ่ แล้วอยากจะบวช. ทั้งนี้เพื่อนไปก็เพราะอาถรรพ์แห่งวิบัติสนาอันเป็นอิทธิฤทธิ์ และไม่สมด้วยวาระจิตต์แห่งพระเจ้ากรุงธน

พระองค์ทรงปรารถนาเกินไปในทางธรรม (อิทธิธรรม) แต่ฝ่ายนายปรีดีนั้นเป็นใหญ่แล้ว ยังอยากเป็นใหญ่ต่อไป. สภาพจิตต์ใจของบุคคลทั้งสองต่างกันราวกับฟ้าดิน. พระเจ้าตาก เห็นจะไม่ยอมมาเกิดเป็นนายปรีดี แน่ทีเดียว ดังนี้ คำร่ำลือยกเมฆแบบใต้ดิน จะยกให้นายปรีดีเป็นเหมือนพระเจ้าตาก ก็เป็นอันพับไป. ไม่มีการจองเวรระหว่างพระเจ้ากรุงธนบุรีกับสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก. ก็ไม่มีใครจะจุติมาเป็นผู้แก้แค้นแทนพระเจ้าตาก.

เมื่อได้ขจัดความรันทดนิดหนึ่ง ดังกล่าวแล้ว ก็จะได้แจ้งความต่อไป ในพฤติการณ์ของบรมราชจักรีวงศ์.

ขอเว้นการพรรณาถึงพระมหากรุณาธิคุณ แม้มีอยู่แต่ละรัชชกาล แต่จะกล่าวโดยรวม.

ดังได้บรรยายมาแล้ว ว่าพ่อเมืองของไทย ปกครองชาวไทยอย่างบิดากับบุตร์ และการเป็นพ่อเมือง หรือพ่อขุนเมืองนั้น ก็โดยได้สำแดงความดีงามสมเป็นพ่อและสมเป็นยอดนักรบ เราจะปฏิเสธไม่ได้ทีเดียวว่า ถ้าเรารักความ

เป็นไทยของชาติ เราต้องรำลึกถึงบุญคุณของพ่อเมืองทุกพ่อ และด้วยความเป็นชาตินักรบ เราจะปฏิเสธความดีงามของยอดนักรบไทยผู้ใดผู้หนึ่งนั้นมิได้เลย.

บรมกษัตริย์แห่งราชจักรีวงศ์ ดำรงราชสมบัติมาด้วยคุณธรรมอันนับเนื่องเป็นโบราณราชประเพณีสืบต่อมาครั้นล่วงในสมัยสตวรรษหรือในรอบร้อยปีนี้ โลกได้เปลี่ยนแปลง — เพราะด้วยความต้องการของมนุษย์ — ให้เห็นชัดว่า ความเป็นบ้านเมืองนั้น มิใช่โดยอำนาจการปราบปรามอริราชศัตรูด้วยอาวุธและเลือดเนื้อแต่อย่างเดียว ด้วยการขยายตัวของบ้านเมือง หรือผู้คนเพิ่มจำนวนมากขึ้น ย่อมบังเกิดภาระของรัฐบาลขึ้นอีกเอนกประการ ฉะนั้นประเทศทั้งหลาย ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนจากการปกครองโดยบุคคลเดียวเป็นการปกครองโดยประชาชน เรียกว่าประชาธิปไตย.

เป็นความจริงอย่างหนึ่ง แต่ไม่จริงทั้งหมด ที่ว่าราษฎรเป็นเจ้าของประเทศ และก็เป็นความจริงอย่างหนึ่ง แต่ไม่จริงทั้งหมด ที่ว่ารัฐบาลเป็นผู้บริหารให้ประเทศทั้ง

ประเทศ์ หรือชาติทั้งชาติ มีความเจริญหรือเสื่อม จะถือว่า
ตนเป็นของชาติ หรือชาติเป็นของตนที่เดียวนั้น ถือไม่ได้
จึงเพียงถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์เมือง เท่านั้นเป็นพอ ด้วยเป็น
ธรรมชาติของสัตว์ทั้งหลายที่ย่อมรวมเป็นกลุ่ม หากมนุษย์
ฉลาดสามารถกว่าสัตว์ จึงสร้างบ้านแปลงเมืองได้.

แต่ก็เป็นความจริงอย่างหนึ่ง ที่ไม่ว่าในกลุ่มมนุษย์หรือ
สัตว์โลกใด ต้องมีหัวหน้า การมีหัวหน้ามนุษย์แต่โบราณ
กาลนั้น กล่าวแล้วว่ามีภาระน้อยกว่าบัจจุบัน จึงระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือมุลนาย จึงเหมาะไปตาม
สภาพตามกาล ต่อมาเมื่อมนุษย์ — เพื่อครองความเป็น
มนุษย์ — มีภาระเพิ่มขึ้น ต่างก็เปลี่ยนไปเป็นหลายหูหลาย
ตา ช่วยกันปกปักรักษาถิ่นประเทศชาติบ้านเมืองของตน
คือ การเปลี่ยนจากระบอบสิทธิขาดมาเป็นระบอบประชาธิป-
ไตย ผลอย่างไร ย่อมเป็นไปตามสภาพจิตต์ใจของบรรดา
ประเทศชาติเหล่านั้น.

บรรดาพระมหากษัตริย์ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงสำนึกถึงความจริงเหล่านี้ ด้วยใช่ว่าจะเพิกเฉยต่ออาณาประชาราษฎร์ และประเทศชาติแห่งพระองค์ แต่ความสำนึกนั้น จะเป็นด้วยพระราชอัธยาศัย หรือโดยได้รู้เห็นเหตุการณ์นานาชาติ เป็นอีกข้อหนึ่งที่พึงพิจารณา.

ได้กล่าวมาแล้วว่า วิวัฒนาการของโลก ได้เป็นไปในทำนองให้เห็นว่า กษัตริย์พระองค์เดียว จะปกป้องไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมิได้แล้ว การทั้งหลายจะต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ นั่นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง การที่มาคิดเห็นกันว่าบ้านเมือง มิใช่ของกษัตริย์แต่ผู้เดียว กษัตริย์ที่ดี ย่อมไม่สงวนอำนาจ ในเมื่อชาตินั้นเป็นของคนทั้งหลายทั้งปวง แม้จะมีความไม่จริงแทรกอยู่ด้วยเหมือนกัน เพราะถึงอย่างไร บ้านเมืองนั่นก็เป็นของกษัตริย์ด้วย และถึงอย่างไร บ้านเมืองนั่นก็เป็นของราษฎรด้วยเหมือนกัน.

ในทางประวัติศาสตร์ ไม่ปรากฏว่ากษัตริย์ไทยได้รู้เห็นหรือมีเหตุอย่างใด อันอาจจะกระทบให้รู้สึกว่า บ้านเมือง

ทั้งหลาย ต้องเปลี่ยนไปเป็นประชาธิปไตยอย่างนั้น แต่ก็ในทางประวัติศาสตร์ อาจชี้ให้เห็นว่า ความคำนึงถึงสิทธิของราษฎรนั้น ได้ปรากฏชัดเจนในสมัยรัชชกาลที่ ๔ (โปรดอ่านประกาศรัชชกาลที่ ๔ ซึ่งอยู่ในท้ายหนังสือนี้ แล้วโปรดพิจารณาเอง).

เมื่อเริ่ม "ประกาศ" ในรัชชกาลที่ ๔ นั้น สมเด็จพระบิยะมหาราช รัชชกาลที่ ๕ ยังทรงพระเยาว์ แต่เพราะเหตุที่ผลไม้ไม่ไกลต้นอันเป็นกฎของธรรมชาติ เราจึงได้รู้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ฉะเพาะที่เปลี่ยนวิถีทางบริหารราชการแผ่นดิน ปรากฏโดยเริ่มตั้งแต่รัชชกาลที่ ๕ มีการจัดทบวงการ จัดตั้งสภาองคมนตรี การเลิกทาษ ฯลฯ สำหรับผู้มีจิตใจเป็นธรรมแล้ว จะเห็นว่าสมเด็จพระบิยะมหาราชรัชชกาลที่ ๕ อย่างน้อยที่สุด เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว.

ครั้นสิ้นรัชชกาลที่ ๕ ก็มารัชชกาลที่ ๖ ทนยังเห็นชัดขึ้นดุสิตธานีเป็นหลัก ส่วนการสุขาภิบาลที่นักการเมืองใหม่

มาอ้างว่าเป็นหลักของประชาธิปไตยแล้วเรียกกันว่าเทศบาล นั้น แท้จริงได้จัดตั้งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เริ่มตั้งแต่เมืองสมุทรสาคร แผนผังสุขาภิบาลสมุทรปราการ ก็ทรงเองด้วยพระหัตถ์. สมัยนั้น โดยการนำของนายปรีดี ได้จัดเทศบาลขึ้นสบายไหมล่ะ !

ในหนังสือ "นายปรีดี พนมยงค์" ซึ่งเรียบเรียงโดยนายไสว สุทธิพิทักษ์ กล่าวว่า การตระเตรียมของผู้จะเปลี่ยนการปกครอง เมื่อ ร.ศ. ๑๓๐ นั้น เป็นเงาฉายให้เห็นระบอบประชาธิปไตย แต่แท้จริงการทำนั้นย่อมเกิดจากความโกรธแค้นพยาบาท หาใช่อุดมคติหรือความรอบรู้ในระบอบประชาธิปไตย การที่ใครจะโกรธเกลียดพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่งพระองค์ใดนั้นเป็นธรรมดา เพราะใคร ๆ ก็อาจโกรธใคร ๆ ได้ ไม่ว่าใครคนนั้นจะเป็นใคร แต่การโกรธพระเจ้าแผ่นดิน แล้วจะคิดเลยเถิดไปถึงการเปลี่ยนระบอบปกครองนั้น เป็นสิ่งที่วิญญูชนสุดแสนจะทนทานได้ ผู้มีความคิดในบรรดาที่คิดการครั้งนั้น (ร.ศ. ๑๓๐) ได้กรุณา

ชี้แจงต่อผู้เรียบเรียงเองว่า ที่ทำไม่สำเร็จนั้นดีแล้ว ถ้าสำเร็จ คือถ้าสามารถปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๖ ได้ จะยุ่งกันใหญ่ เพราะผู้ร่วมการทุกคน ก็ไม่รู้ว่ารัฐธรรมนูญคืออะไร คิดทำกันไปด้วยอคติ คือความโกรธเป็นมูลเท่านั้น.

ต้นเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๖ ทรงปลอดภัย ด้วยอำนาจเมตตาจิตต์ในพระองค์โดยแท้.

เรื่องจริงมีอยู่ว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระมงกุฎเกล้า รัชกาลที่ ๖ ยังทรงเป็นมกุฎราชกุมาร หรือที่เขาเรียกว่า "สมเด็จพระบรม" นั้น มีกรณีวิวาทระหว่างทหารกับมหาดเล็กของสมเด็จพระบรม มีปากเสียงกันและทหารก็ชักดาบไล่ฟันพวกมหาดเล็กวิ่งหนีเข้าวังจันทร์ (เดี๋ยวนี้เป็นกระทรวงศึกษาธิการ) อย่างอดหมาน สมเด็จพระบรมทรงกริ้ว สอบสวนได้ความผิด ให้ลงโทษทหารและนายทหารนั้น โดนเฉียนและถอดยศ.

สาธุชนทั้งหลาย พึงสังเกตว่า ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีอาวุธมาถูกขับเคี่ยวด้วยผู้ยืนที่มีอาวุธ แล้วจะรู้รบปรบมือกระไร

ได้ พึงสังเกตต่อไปว่า ผู้ใดผู้หนึ่งมีอาวุธ มันได้รับอนุญาตให้มีอาวุธ แล้วมันบังอาจใช้อาวุธข่มขู่หรือทำร้ายผู้อื่น มันผู้นั้นจะสมควรได้รับเกียรติยศเป็นทหารหรืออย่างไร และเพราะเหตุที่มันบังอาจใช้อาวุธ อันได้รับอนุญาตกระทำการขู่เข็นหรือพยายามกระทำร้ายผู้อื่นเช่นนั้น มันควรได้รับโทษหรือหาไม่.

คนเหล่านี้ที่เป็นนายทหาร เจ็บร้อนแทนนายทหารที่ถูกลงโทษนั้น ก็ควรอยู่ แต่ก็ชอบที่จะเจ็บร้อนแทนเกียรติยศของทหาร เพราะว่า ทหารไม่ทำร้ายคนมือเปล่า และไม่ทำร้ายตามอำเภอใจตน.

ต่อมา นายร้อยเอกโฉม ผู้กระชากดาบและถูกกระชากยศออกจากบ่านั้น ไปอยู่ลงบตามภูมิลำเนาของตน คือที่ปากน้ำ เวลานั้นกำลังขนข้อถกะฉ่อนถึงเรื่องอภินิหารของไอ้เสือเบี่ย มันถือว่าเมืองไทยนี้ ใครอยากฉก-ฉัก ใครอยากฆ่า-ฆ่า ใครอยากปล้น-ปล้น แล้วมันก็อาละวาด

ทั่วไปในแถบแถวสมุทรปราการ ใคร ๆ กลัวเดช เขาว่ามันเหี้ยว.

วันหนึ่ง นายโฉม หรือ ร. อ. โฉม นั่งร่ำสุรากันอยู่ในร้าน กับบรรดาเพื่อน อ้ายเสือเบี้ยเข้ามา เพราะมันเข้าได้ทุกหนทุกแห่ง ไม่มีใครกล้าจับ เมื่อไอ้เสือเบี้ยเข้ามาใคร ๆ ก็แสดงความกลัว แต่นายโฉมของเรา ไม่รู้จักก็ร่ำสุราเฉยอยู่ไอ้เบี้ยโกรธเห็นว่าดูถูกเสอ ก็ด่าว่าจาดูหมิ่นจนถึงได้ประมือกัน ปรากฏว่าไอ้เสือเบี้ยตายเพราะมือ ร. อ. โฉม ยังจำลำดัดได้ว่า.

"ฝ่ายนายโฉมโกรธจนหน้าตาแดง.
ชักมีดออกมาแทงไอ้เสือเบี้ยไส้ไหล"

ผู้เรียบเรียง เคยเห็นรูปไอ้เสือเบี้ยไส้ไหล และตายแล้วมารู้ภายหลังว่าต้นเกล้า ๆ รัชชกาลที่ ๖ พระราชทานเงิน ๘๐ บาท (หนึ่งชั่ง) ให้กับ ร. อ. โฉม ทั้งทรงทราบว่า ร. อ. โฉมมีความโกรธแค้นพระองค์.

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

อันความเมตตาปราณี
จะมีใครบังคับก็หาไม่
หลั่งมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ
จากฟากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน.

. . . ร.ร. ๖

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ในรัชชกาลที่ ๖ นเอง ส่งนายปรีดีไปเรียนเมืองนอก ได้กลับมาเป็นอาจารย์ใหญ่.

การคบคิดปฏิวัติ ----- ความตั้งใจของ ร. ๗

ต่อมาในรัชชกาลที่ ๗ เจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เห็นกันว่า ถึงเวลาอันสมควรแล้วที่ประเทศสยามจะดำเนินการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยการสละพระราชอำนาจ และพระราชทานรัฐธรรมนูญการ ปกครองประเทศ ได้มีข้าราชการผู้ใหญ่สองนาย คือเจ้าพระยา สุรศักดิ์ กับพระยาเทพหัสดินทร์ ทำหนังสือทูลเกล้า ฯ ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ อันที่จริงการกระทำเช่นนั้นว่า ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้ว ก็นับว่าเป็นความผิด มีโทษฐาน

923.1593 ส.332 ด 1754 ฉบ.1
ด 514ส

ดำริห์ บัทมะศิริ

ฉบถ แต่วสัยชายชาติทหารเช่นบุคคลทั้งสองดั่งกล่าวนามมาแล้ว หาได้พรั่นพริ่งต่อภัยอันจะเกิดจากพระราชอาชญาไม่ การทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกาเช่นนั้น เป็นการแสดงความจงรักภักดี ยอมเสี่ยงภัยกราบบังคมทูลให้ทรงเห็นประโยชนในการจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ และให้ทรงเห็นโทษที่จะสงวนพระราชอำนาจ การกระทำเช่นนี้เป็นการแสดงความเป็นมิตร์แท้ สมควรได้รับสรรเสริญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๗ ก็ทรงเห็นพ้องด้วย ได้มีการประชุมเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ได้เสด็จออกไปอเมริกาและ ทรง ปรารถนาถึงการจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ จนถึงหนังสือพิมพ์ในอเมริกาได้ลงข่าวภาพและเขียนแสดงการพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อเสด็จกลับจากอเมริกาแล้วก็ได้ทรงตระเตรียมร่างรัฐธรรมนูญที่จะพระราชทาน หากแต่ยังปรึกษาหารือกันอยู่ เพราะมีบัญหาอันผู้ปกครองทรัฐคุณและโทษของการปกครองจะพึงคิด และกระ ทำให้รอบคอบ บัญหานั้นคือการสละพระราชอำนาจในการปกครองนั้น มิใช่จะพ้นความ

รับผิดชอบที่เดียว เพราะเมื่อราษฎรได้รับอำนาจปกครองแล้ว ใช่ว่าจะสำเร็จเป็นมรรคผลเพียงแค่นั้น ข้อสำคัญราษฎรจะต้องรับผิดชอบ การสละพระราชอำนาจ ให้แก่ราษฎร คือ การโอนความรับผิดชอบให้เป็นของราษฎร เมื่อไทยเราปกครองกันมาด้วยลัทธิพ่อเมือง ตั้งแต่กำบรรพ์แล้ว "พ่อ" จะมอบอำนาจให้ "ลูก" ครองบ้านนั้นนี้ มิใช่สิ่งกระทำได้ง่ายสำหรับหัวอกของพ่อ พระราชดำริห์ในส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ก็ไม่ทรงปรารถนาในราชสมบัติ เมื่อต้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ เสด็จสวรรคตแล้ว มีการประชุมเจ้านายเพื่อมอบราชสมบัติสืบสันตติวงศ์นั้น ได้ทรงปรารภในที่ประชุมขอให้สมเด็จกรมพระนครสวรรค์ทรงรับราชสมบัติ แต่สมเด็จกรมพระนครสวรรค์ทรงปฏิเสธ ด้วยการกราบถวายบังคมทูลยืนยันให้สมเด็จเจ้าฟ้าประชาธิปกทรงรับราชสมบัติตามโบราณราชประเพณี ครั้นเมื่อทรงรับราชสมบัติแล้ว ทรงรับผิดชอบแล้ว จะทรงสละ

ความรับผิดชอบทันทีก็เป็นการไม่สมควร เพราะกิจการแผ่นดิน มิใช่เด็กน้อย และการเปลี่ยนชนบประเพณีอันสำคัญเช่นนั้น จะต้องมีเวลาศึกษาอบรม มิใช่สิ่งจะทำได้ง่ายเหมือนพลิกมือ ความล่าช้าที่ทรงพระราชดำริห์ในประการสำคัญอันนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายปฏิวัติ(คณะราษฎร) กระทำการได้เต็มที่ และสามารถเรียกความนิยมจากราษฎรได้โดยเร็ว.

เป็นคราวเคราะห์ของรัชชกาลที่ ๗ ที่ทรงมุ่นแต่ "บิดทองหลังพระ" ด้วยในระหว่างนั้นโลกทั้งโลกบังเกิดวิกฤตการในทางเศรษฐกิจ ชาวไทยถูกบ่ดุกบั่นให้เห็นว่ายากแค้นแสนเข็ญ อันที่จริงก็เพียงแต่ขาดเงิน ส่วนแผ่นดินอุดมสมบูรณ์อย่างเหลือเกินยิ่งกว่าปัจจุบันมากนัก รัฐบาลในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๗ ดำเนินนโยบายผิดความหวังของประชาชน และมีเหตุกระทบกระเทือนบางอย่าง เช่น การปลดนายทหาร การคัดค้านระหว่างพระองค์เจ้าบวรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหมกับกรมพระกำแพงเพ็ชร์ เสนาบดี

กระทรวงพาณิชย์ จนถึงพระองค์เจ้าบวรเดชลาออกจากเสนาบดีนั้น เป็นเหตุใหญ่เพราะพระองค์เจ้าบวรเดชไม่ได้ลาออกอย่างเดียว ต่อมาก็ได้ไป "ชโพรงให้กระรอก" อีกด้วย ฝ่ายพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ผู้ปกครองนักเรียนไทยในยุโรป ก็ทรงกระทำให้บังเกิดความไม่พอใจในหมู่นักเรียนเหล่านั้น หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ผู้เป็นสถาปนิกเอกก็ถูกชกปากที่สถานีกรุงเทพฯ เป็นที่น่าอับอายและเสื่อมเสียครั้นภายหลังการปฏิวัติ (ภายหลัง ๒๔ มิถุนา ๗๕) มีการคบคิดจะล้มคณะราษฎรโดยใช้กำลังทหารเข้าชู่บังคับ บังเกิดการโต้เถียงว่าจะเอาพระยาศรีสิทธิสงคราม หรือพระองค์เจ้าบวรเดชเป็นผู้นำทัพ เป็นเหตุให้ต้องเสียเวลาถึง ๙ ชั่วโมง แผนการกรีฑาทัพก็เสียหมด แล้วก็พ่ายแพ้ เป็นผลถึงรัชกาลที่ ๗ สละราชบัลลังก์ เป็นจุดหม่นหมองอันหนึ่งในพระบรมราชจักรีวงศ์ พฤติการของเจ้านายในตระกูลกฤดากรบางองค์เท่าที่ปรากฏนั้น เป็นเหมือนเผาเมืองด้วยไม้ขีดไฟอันเดียว.

ดำริห์ ปัทมะศิริ

การปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มิถุนา ๗๕ เป็นการยุยงส่งเสริมด้วยอาศัยเหตุอันพึงโกรธโดยบุคคลผู้มักใหญ่ใฝ่สูง คือนายปรีดี พนมยงค์ ชีวิตของเขาซึ่งจะบรรยายต่อไปเป็นอย่างไรนั้นขอให้พิจารณาเอาเอง แต่โดยฉะเพราะการปฏิวัติซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ ๒๔ มิถุนา ๗๕ เป็นการปฏิวัติที่ได้คบคิดตระเตรียมไว้ก่อนวิกฤตกาลทางเศรษฐกิจ เป็นการมุ่งหมายโค่นราชบัลลังก์ โค่นบรมราชจักรีวงศ์ โค่นชนบประเพณีจ้าว ถือว่าการกระทำและความคิดของนายปรีดี พนมยงค์เป็นการทรยศต่อบรมราชจักรีวงศ์อย่างแท้จริง เช่นเดียวกับการปฏิวัติอย่างนองเลือดในรัสเซียและฝรั่งเศส คือตั้งต้นจากความโกรธแค้นและมักใหญ่ใฝ่สูง การคบคิดนั้นอย่างไรปรากฏอยู่ในหนังสือ "ดร. ปรีดี พนมยงค์" ซึ่งเรียบเรียงโดยนายไสว สุทธิพิทักษ์ ขอถอดความบางตอนมาเล่าสู่กันฟังดังต่อไปนี้ และขอให้ผู้อ่านสังเกตไว้ด้วยว่า นายไสว สุทธิพิทักษ์ เป็นลูกศิษย์ลูกหาของอาจารย์ใหญ่ปรีดี เขากล่าวว่า นายปรีดีเป็นคนจงรักภักดีต่อบรมราชจักรีวงศ์ แต่

ข้าพเจ้าว่าไม่ใช่ ต่อนี้ไปเป็นข้อความจากหนังสือซึ่งเรียบเรียงโดยนายไสว สุทธิพิทักษ์.

"นายปรีดี พนมยงค์ ออกจากเมืองไทยไปศึกษาในประเทศฝรั่งเศส ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ อันยังเป็นรัชชสมัยแห่งพระมงกุฎเกล้าฯ อยู่ ในประเทศฝรั่งเศสนั้นนายปรีดี พนมยงค์ได้พำนักอยู่กับศาสตราจารย์ผู้หนึ่งของตน ที่ชานนครปารีสและได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยกรุงปารีส อันเป็นมหาวิทยาลัยชื่อเสียงมากที่สุด ในภาคพื้นยุโรป.

"นายปรีดี พนมยงค์ ในการศึกษานั้น นอกจากจะสนใจในวิชานิติศาสตร์แล้ว ยังสนใจศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์และการเมืองเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาค้นคว้า การอบรมสั่งสอนจากศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญในทางนิติศาสตร์ เศรษฐ-ศาสตร์ โดยฉะเพาะอย่างยิ่งก็คือระบอบการปกครองเรื่อง "รัฐ" และ "หน้าที่ของรัฐ" กับการปฏิวัติของฝรั่งเศส การปฏิวัติของรัสเซีย การปฏิวัติของเยอรมนี และในที่สุดการปฏิวัติของจีน ได้ก่อให้นายปรีดี พนมยงค์เกิดความคิด

ใหม่ๆ ขึ้นเป็นอันมาก ได้เห็นชัดเจนว่าวิวัฒนาการทางระบอบการปกครองที่เป็นมาก็ดี ระบอบการเศรษฐกิจที่เป็นมาก็ดี จากยุคต้นของประวัติศาสตร์จนถึงยุคปัจจุบัน ประเทศใดที่ราษฎรผู้เป็นเจ้าของอธิปไตยที่แท้จริง ได้เข้ามีส่วนมีเสียงในการปกครองและดำเนินเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเศรษฐกิจให้เหมาะสมแล้ว ประเทศนั้นย่อมจะต้องมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งกว่าประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ปกครองทรงสิทธิและอำนาจเด็ดขาดแต่ผู้เดียว.

"นายปรีดี พนมยงค์ แม้จะอยู่ในต่างประเทศห่างไกลก็ตาม แต่ได้พยายามสดับตรับฟังข่าวคราวจากประเทศไทยอยู่เสมอมา จากเพื่อนฝูงในเมืองไทยบ้าง และจากเพื่อนที่ได้ไปหรือผู้ที่คุ้นเคยในสถานทูตไทยในกรุงปารีสบ้าง ทั้งได้นำเอากรณีย์หรือพฤติการณ์ต่างๆ ที่เป็นมาในเมืองไทยเข้าปรับกับหลักวิชาการ แล้วเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่ได้มีการวิวัฒน์เปลี่ยนแปลงในทางการปกครอง และการเศรษฐกิจ

เมื่อมีข้อสงสัยอะไรก็ได้ปรึกษาไต่ถามศาสตราจารย์ของตน อยู่เป็นเนืองนิจ.

"ประเทศไทยเป็นประเทศที่เรียกตามวิถีทางแห่งเศรษฐกิจว่าเป็น "ประเทศกสิกรรม" ราษฎรไทย ๙๙ คน ใน ๑๐๐ คน ประกอบการกสิกรรม และร้อยละ ๙๙ ของผู้ที่ประกอบการกสิกรรมนั้นคือ การทำนาข้าว วิธีทำนาของราษฎรไทยเมื่อแรก เริ่มวันที่ ๑ ของวันสร้างกรุงรัตนโกสินทร์สืบต่อมาจนถึงสมัยที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนักเรียนโรงเรียนวัดรวก วัดศาลาปูนของกรุงเก่า แต่ต่อมาจนกระทั่งบัดนี้เป็นอยู่อย่างใดก็คงเป็นมาอย่างนั้น กสิกรยังมีชีวิตอย่างเดิม. ใช้วิธีทำนาและประกอบกิจเลี้ยงชีพอย่างเดิม. คือมีวิธีอย่างตามแบบ พลิมิตีฟ และการประกอบการแบบ พลิมิตีฟ ไม่อาจทำ ประเทศกสิกรรม ประเทศใด ให้จักเจริญรุ่งเรืองขึ้นได้ วิวัฒนาการของการเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นชัดว่า ประเทศกสิกรรมประเทศใด ที่เปลี่ยนไปสู่ประเทศกสิกรรมและอุตสาหกรรมหรือประเทศอุตสาหกรรมแต่อย่าง

เดียว โดยการกระทำของผู้ปกครองคือรัฐบาลริเริ่มดำเนินการ หรือควบคุมแซกแซง ประเทศเหล่านั้นมักประสพความรุ่งเรือง ส่วนราษฎรเล่ารัฐบาลก็ได้เอาใจใส่ปกครองให้มีชีวิตดีขึ้น มีความสมบูรณ์ขึ้น. นายปรีด พนมยงค์ ได้พิจารณาระบอบการเศรษฐกิจของประเทศไทย ภายใต้รัฐบาล สมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างใกล้ชิดถ่องแท้ทุกด้านทุกมุม แลเห็นว่ามีทางเดียวที่จะเป็นไป คือได้คงอยู่อย่างนั้น ประเทศชาติและราษฎรจะไม่รุ่งเรือง. ไม่สุขสมบูรณ์ และยิ่งกว่านั้นก็คือจะต้องเดินไปสู่ความวิบัติ ในวันหนึ่งข้างหน้าโดยแน่แท้.

"ระบอบการปกครองที่ราษฎรมีสิทธิและเสียงในการปกครองนั้นก็คือ ระบอบประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ในการปกครอง แต่โดยที่นายปรีด พนมยงค์ มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และสำนึกอยู่เสมอว่า ราษฎรไทยทุก ๆ คนก็มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับตน ที่มีความรู้สึก

อยู่ ฉะนั้นเมื่อความคิดได้เกิดขึ้นว่า "ถึงเวลาแล้วที่ราษฎร ไทยจะควรได้ปกครองตนเอง นำประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กำหนดรูปของการปกครองและวิธีบริหาร กับทั้งดำเนินนโยบาย เศรษฐกิจ อันเหมาะสม กับ ประเทศ และ สถานะ การณ์ การเศษรฐกิจนี้เป็นปัญหาอันสำคัญที่สุดสำคัญยิ่งกว่าปัญหารูปการปกครอง เพราะเป็นปัญหาเกี่ยวกับชีวิตและความสุขสมบูรณ์ของประเทศชาติ และของประชาชน โดยฉะเพาะปัญหานี้อยู่เหนือปัญหารูปการปกครองเสียอีก อย่างไรก็ตามทั้งสอง ประการนี้ จะทำได้ หรือมีขึ้นได้ ก็โดยการปฏิวัติเท่านั้น เพราะในขณะนั้นไม่มีความหวังหรือกระเซ้นกระสายออกจากราชสำนักเลยว่า พระมหากษัตริย์จะทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ราษฎรเลย และด้วยความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่มีมาอยู่ในจิตใจเช่นนี้ นายปรีดี พนมยงค์ จึงเลือกระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญยิ่งกว่าแบบอื่น โดยถือหลัก

พระราชาเป็นสัญญลักษณ์แห่งประเทศชาติ (The King is the Symbol of the country) นี่คือทางที่นายปรีดี พนมยงค์ได้เลือกเอา.

"การิดล้มราชบัลลังก์ พระมงกุฎเกล้า ฯ โดยคณะเจ้ากลุ่มหนึ่งนั้น นายปรีดี พนมยงค์ได้ทราบโดยตลอด แต่ไม่ใช่ทางที่เขาจะสนใจหรือประหลาดใจ เพราะการล้มราชบัลลังก์เช่นนั้น มีปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยหลายครั้งหลายหนแล้ว และแต่ละครั้งไม่มีความหมายหรือสิ่งใดเกิดขึ้นแก่ราษฎรเลย นอกจากเป็นการเปลี่ยนตัวกษัตริย์เท่านั้น.

"ขณะที่นักเรียนไทยในกรุงลอนดอนจัดตั้งสมาคมนักเรียนขึ้น ภายใต้การควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดของทูตนั้น ในฝรั่งเศส คณะนักเรียนไทยก็จัดตั้งสมาคมของตนขึ้นเหมือนกัน และได้รับการสนับสนุนจากทูตไทยเป็นอย่างดี พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร อัครราชทูต ได้ตรัสแก่บรรดานักเรียนไทยว่า ในลอนดอนทูตเขาคุมสมาคมนักเรียนอย่างเต็มที่ แต่ปารีสจะปล่อยให้เสรี และให้นักเรียนคุม

กันเอง สมาคมนักเรียนไทยในกรุงปารีสนี่เอง. ซึ่งเป็นที่รวมของนักเรียนไทย ทั้งที่เป็นเจ้าและเป็นคนสามัญ เพื่อความรื่นเริงสามัคคี และแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน.

"ในการประชุมปีแรกของสมาคมเพื่อเลือกตั้งกรรมการบริหารนั้น ที่ประชุมนักเรียน ซึ่งมีพวกเจ้าเป็นส่วนมาก ได้ลงมติเลือก ม.จ. เจริญใจ จิตต์พงศ์ โอรสกรมพระนริศฯ เป็นประธาน และนาย ปรีดี พนมยงค์ เป็นเลขาธิการของสมาคม ต่อรุ่งขึ้น นายปรีดี พนมยงค์ เป็นประธานเมื่อนายปรีดี พนมยงค์ เป็นประธานสมาคม นักเรียนนั้น โอกาสนั้นนับว่าเหมาะแล้ว ที่เขาควรจะรีบเร่งเตรียมการตามความคิดของเขา คือการปฏิวัติ, โอกาสมีจริง แต่, เขายังไม่มีเพื่อนฝูงคนใดที่ไว้วางใจพอจะแสดงความคิด ของเขาออกมาได้ นายปรีดี พนมยงค์ ทราบดีว่า ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น กษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดเพียงใด ทั้งในกรุงปารีสเวลานั้น เต็มไปด้วยพวกของกษัตริย์

ดำริห์ บัทมะศิริ

คือพวกเจ้าและขุนนางอันภักดีต่อกษัตริย์ แม้จะมีถูกคนสามัญเช่นเดียวกับตนอยู่บ้าง ก็ยังไม่แน่ใจว่าพอจะแพร่งพรายความคิดของตนแก่เขาเหล่านั้นได้โดยปลอดภัย แต่กระนั้นในขณะที่รอเพื่อพบเพื่อนร่วมใจนั้นเอง ประธานสมาคมนาย ปรีดี พนมยงค์ ก็ได้เริ่มสร้างความคิดและความรู้สึกทางการเมืองให้แก่เพื่อนนักเรียนไทย.

"สถานที่ทำการของทูตไทยในกรุงปารีสขณะนั้นมีตึกอยู่ ๒ หลัง ดูไม่เป็นที่ประหลาดอันใด ที่ประธานสมาคมนักเรียน คือนาย ปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งเป็นนักเรียนการเมืองและการเศรษฐกิจ จะให้ความรู้และความเข้าใจในระบอบการปกครองแก่เพื่อนนักเรียน ในระบอบการปกครองของอังกฤษ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ นาย ปรีดี พนมยงค์ ได้สมมุติตึกหลังหนึ่ง คือตึกที่ทำการทูตเป็นสภาขุนนาง (House of Lords) และตึกอีกหลังหนึ่งเป็นสภาสามัญ (House of Commons) หรือสภาผู้แทน และภายในตึกที่สมมุติเป็นสภาสามัญนี้เอง นัก-

เรียนไทยได้มีการประชุมโต้เถียงความคิดความเห็นกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจและทางการเมือง และไกลยิ่งกว่านั้นคือการวิจารณ์และตำหนิการกระทำของทูตอันมีต่อนักเรียนอันเป็นคนสามัญอีกด้วย วิธีการของประธานสมาคมผู้นี้ มิเพียงแต่จะได้รับความนิยมยกย่องจากบรรดานักเรียนที่เป็นบรรดาคนสามัญเท่านั้น แม้นักเรียนที่เป็นเจ้าตลอดจนข้าราชการในสถานทูตนั้นเองก็นิยมเลื่อมใส และชมชอบด้วย ข้าราชการในสถานทูตถึงกับเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการอันนี้ของนาย ปรีดี พนมยงค์ ได้ก่อให้นักเรียนที่เป็นพวกเจ้าเริ่มรู้สึกว่า เป็นภัยต่อราชบัลลังก์ และต่อคณะเจ้าขึ้นแล้ว วันหนึ่ง ม.จ. นักขัตรมงคล ได้พูดแก่นาย ปรีดี พนมยงค์ ว่า “ปรีดี, แกจะทำให้พวกเจ้าบ่นปเสียแล้วหละ” นาย ปรีดี พนมยงค์ มิได้กล่าวตอบคำของเจ้าผู้นั้นแต่ประการใด คำว่า “แก” นั้นได้กระทบต่อความรู้สึกต่อเขาอย่างแรง นาย ปรีดี พนมยงค์ รู้สึกว่า ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงระหว่างบุคคลนั้น ยังคงมีระหว่าง

บุคคลเช่นนั้นเอง จาก ม.จ. นักชัตรมงคล เจ้าองค์หนึ่ง, ไม่ต้องสงสัย พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ อัครราชทูตอีกองค์หนึ่งก็ย่อมจะต้องรู้ และตั้งแต่นั้นมา การเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ ก็ถูกถอบสังเกต จากพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์เรื่อยมา.

"นายปรีดี พนมยงค์ รู้สึกตัวอยู่ดีว่า คณะเจ้าในกรุงปารีส มีความรู้สึกต่อเขาอย่างไร แต่เขามิได้ยอมหยุดยั้งตระเตรียมงานตามความคิดของเขา นายปรีดี พนมยงค์ได้เริ่มวิธีการใหม่นั้นคือ เขาได้ชี้ให้บรรดานักเรียนเห็นถึงวิธีการอันยุติธรรม ที่บรรดานักเรียนไทยได้รับจากการกระทำของทต อาทิ เช่น ในเรื่องเงินที่ได้รับเป็นค่ากินอยู่ และค่าการศึกษา ซึ่งทางกรุงเทพ ฯ อนุมัติให้มากแต่ทูตจ่ายให้น้อย แทบจะไม่พอใช้ตามความจำเป็น แม้จะกระเหม็ดกระแหม่อย่างที่สุด ยิ่งกว่านั้น ยังจ่ายให้ในอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรมอีกด้วย นักเรียนไทย และแม้นักเรียน ที่เป็นพวกเจ้า ก็เห็นพ้อง กับข้อเสนอ ของ นายปรีดี

พนมยงค์ เห็นความไม่เป็นธรรมที่ตนได้รับจากทูต ทั้งยังได้คิดกันที่จะแสวงหาความยุติธรรมในโอกาสต่อไป.

"ในปีนายปรีด พนมยงค์ เป็นประธานสมาคมนักเรียนเก่าอยู่นั่นเอง ได้มีหนุ่มไทยรูปร่างหน้าตาเป็นฝรั่งคนหนึ่ง ซึ่งจากเมืองไทยไปรักษาวรรณโรคในยุโรป มิใช่เพื่อศึกษาเล่าเรียนแต่อย่างใด หนุ่มไทยผู้นั้น คือ นายประยูร ภมร-มนตรี ประยูรเดินทางจากสวิสเซอร์แลนด์ไปยังปารีส และได้รับการแนะนำจาก นายตวด ตพานุกรม นักเรียนไทยในสวิสเซอร์แลนด์ ให้ไปรู้จักกับนายปรีด พนมยงค์ เพื่อนสนิทของตน ประยูรได้รู้จักนายปรีด พนมยงค์ ครั้งนั้นครั้งแรก เมื่อระยะเวลาล่วงเลยมาพอสมควร นายปรีด พนมยงค์ ได้เริ่มขยายความรู้สึกนึกคิดของเขาที่มีอยู่ออกมาอย่างเปรย ๆ ตามปรกติให้แก่ประยูรฟัง ประยูร ภมร-มนตรี เริ่มแสดงความรู้สึกของตน อันเกี่ยวกับระบอบการปกครองและการเศรษฐกิจ ของประเทศไทยออกมาให้นายปรีด พนมยงค์ ทราบเช่นเดียวกัน การแสดงออกของประยูร

ภมรมนตรี เบิดช่องทางให้แก่นายปรีด พนมยงค์ ที่จะแสดงความคิดของตนออกมายิ่งกว่าคราวที่แล้ว และต่อจากนั้น ทั้งสองคนได้สนทนากันถึงเหตุการณ์และสถานะการณ์ของประเทศไทย ทั้งในทางการเมืองและการเศรษฐกิจโดยทั่ว ๆ ไป ทุก ๆ ปัญหา อันเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ประยูร ภมรมนตรี มีความเห็นพ้องและสอดคล้องด้วยทั้งสิ้น และในที่สุด นายปรีด พนมยงค์ ได้กล่าวแก่ ประยูร ภมรมนตรีว่า การที่จะแก้ไขและบำรุงการเศษฐกิจของชาติไทยได้นั้น จะทำได้ก็ต่อเมื่อประเทศไทยได้มีการปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญ เช่นประเทศอื่นแล้วเท่านั้น และจะมีรัฐธรรมนูญได้ก็โดยการปฏิวัติเท่านั้น เพราะสถานะการณ์เวลานี้ไม่มีทางอื่นที่จะทำได้ ประยูร ภมรมนตรี มีความเห็นพ้องด้วยอย่างเต็มที่ จากวันนั้นนายปรีด พนมยงค์ คงปล่อยคำพูดของเขาให้ล่วงเลยตามเวลาไปหลายเดือน เพื่อดูท่าทีของประยูร ภมรมนตรี ต่อไปในที่สุดเมื่อเห็นว่าจะไว้ใจ ประยูร ภมรมนตรี ได้อย่างแท้จริงแล้ว บุคคล

ทั้งสองนักได้พบกันอีกครั้งหนึ่ง และต่างให้สัตย์ปฏิญาณต่อกันว่า จะซื่อสัตย์ต่อกันในการดำเนินการตามความคิดเพื่อก่อตั้งคณะที่จะทำการปฏิวัติเปลี่ยนระบอบการปกครองแผ่นดิน และอีกครั้งหนึ่งทนายปรีด พนมยงค์ ได้ชี้แจงและย้ำต่อประยูรว่า การเปลี่ยนการปกครองของเราครั้งนี้จุดส่วนใหญ่ก็คือ เพื่อปฏิรูปการเศษฐกิจของประเทศไม่ใช่จะเปลี่ยนเพียงการปกครองบนแผ่นกระดาษเท่านั้น ประยูร ภมรมนตรี ได้ให้คำรับรอง โดยหนักแน่นสมกับเลือดเนื้อเชื้อชาติของเขา และกล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเขาเห็นด้วย และยอมยกให้นายปรีด พนมยงค์ เป็นผู้คิดทำทั้งนั้น.

จากประยูร ภมรมนตรี เพื่อนร่วมคิดร่วมปฏิญาณคนแรก นายปรีด พนมยงค์ ได้เคยเผยความคิดของเขาต่อ ร.ต. ทัศนัย มิตรภักดี นักเรียนนายทหารม้าแห่งโชมูร์ ผู้ซึ่งมีความคิดเห็นอย่างเดียวกันอย่างที่สุด และจาก ร.ต. ทัศนัย มิตรภักดี ร.ท. แปลก ขีตสังคะ นักเรียนโรงเรียนปืนใหญ่ ฟองแตลโบล ก็ได้เข้ามาร่วมความคิด

ร่วมการกระทำด้วย บัดนายปรีด พนมยงค์ มีเพื่อนร่วม
ตายสามคนแล้วและเขาต้องการเพื่อนอีกเพื่อนที่จะร่วมตาย
เพื่อนอุดมคติอันเดียวกัน นายปรีด พนมยงค์ ได้พบกับนัก-
นักเรียนช่างกลผู้หนึ่งคือ นายควง อภัยวงศ์ แต่นายปรีด
พนมยงค์ คงให้ความสนิทชิดชอบอย่างที่มีอยู่ระหว่างเพื่อน
ผู้จงรักภักดีเท่านั้น นายปรีด พนมยงค์ รู้สึก
ว่า ท่าทีกิริยาของนายควง อภัยวงศ์ เท่าที่ทราบอยู่ในเวลา
นั้น ยังหาสมควรที่จะเปิดเผยความคิดของเขาให้ทราบได้
ไม่ นายปรีด พนมยงค์คิดต่อไปที่จะหาเพื่อนนักเรียนไทยใน
ประเทศอังกฤษต่อไป แต่จะทำอย่างไรจึงจะได้พบนักเรียน
ไทยเหล่านั้นเล่า.

" ขณะที่รอโอกาส เพื่อดำเนินการชักชวนแสวงหาเพื่อน
ร่วมตาย และด้วยความคิดแน่วแน่ว่า จะต้องทำการปฏิวัติ
นายปรีด พนมยงค์ ได้แสวงหาความรู้เพื่อการนี้ให้กว้าง
ขวางยิ่งขึ้น คือการเตรียมให้พร้อม อะไรบ้างที่จะต้องทำ
และจะต้องทำอย่างไร ทำด้วยวิธีใดจึงจะให้ความคิดของ

ตนสำเร็จผลโดยเรียบร้อย ระหว่างนั้นในกรุงปารีส นักศึกษาชาวญวนได้คบคิดกัน เพื่อแสวงหาเอกราช ให้ชาติของตน คือปลดแอกฝรั่งเศสออกไปให้พ้น และในฐานะที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนักศึกษาที่กว้างขวาง ทั้งได้รับการชมเชยจาก ศาสตราจารย์ และผู้ประศาสน์การอยู่เสมอ ๆ ทั้งเป็นนักศึกษาชาวเอเชียด้วยกัน ได้ทำให้นักศึกษาชาวญวนเหล่านั้นสนใจในตัวนายปรีดี พนมยงค์เป็นอันมาก และแล้ววันหนึ่งนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับการเชื้อเชิญจากเพื่อนนักศึกษาชาวญวน ให้ไปร่วมการประชุมกับคณะของเขา ด้วยความรู้สึกที่ว่า จำต้องหาความรู้ให้กว้างขวาง และด้วยการที่เพื่อนนักศึกษาเหล่านั้นเป็นชาวเอเชียด้วยกัน นายปรีดี พนมยงค์ ตกลงรับคำเชิญ แต่แจ้งว่าขอไปดูในฐานะนักสังเกตการณ์เท่านั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้ไปในการประชุมของนักศึกษาชาวญวณ ๒ ครั้ง ครั้งแรกไปกับหลวงวิจิตรวาทการ ข้าราชการสถานทูต และครั้งสุดท้ายไปกับนายประยูร ภมรมนตรี จากการไปสังเกตการประชุมของ

นักศึกษาชาวญวนนี้ ทำให้นายปรีดี พนมยงค์ ได้ความรู้และความคิดใหม่ ๆ ขึ้นหลายประการ.

"ในปีต่อมา ร.ท. แปลก ขีตสังคะได้รับเลือกเป็นประธานสมาคม สืบต่อจากนายปรีดี พนมยงค์ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ สามเดือนก่อนที่นายปรีดี พนมยงค์จะทำวิทยานิพนธ์เพื่อรับปริญญาดอกเตอร์ อังดรัวต์นั้น ได้มีการประชุมของสมาคมนักเรียนไทยขึ้น มีนักเรียนไทยในฝรั่งเศส ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์และจากประเทศอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส ต่างได้เข้าประชุม โดยพร้อมเพรียงกัน นายปรีดี พนมยงค์ได้ทำเรื่องราวเสนอต่อประธานสมาคมเพื่อให้ที่ประชุมได้พิจารณาถึงความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนไทยได้รับจากทูต ที่ประชุมได้พิจารณาและลงมติให้ทำฎีกาทูลเกล้าถวายพระปกเกล้า ฯ นายปรีดี พนมยงค์เจ้าของความคิด ก็ลงมือเขียนฎีการ้องทุกข์และให้นักเรียนไทยลงชื่อในฎีกานั้น นักเรียนส่วนมากได้ลงชื่อ นอกจากนักเรียนที่เป็นคนสามัญแล้ว นักเรียนที่เป็นพวกเจ้าว

อาทิเช่นพระองค์เจ้าภานุพันธ์ยุคลก็ลงนามด้วย ส่วนโอรสของพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์แม้จะเห็นพ้องด้วยแต่ก็ขอตัวที่จะลงนามพ้องบิดาของตน.

"ขณะเดียวกันนั้นสมาคมนักเรียนไทยในอังกฤษได้เชิญผู้แทนสมาคมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสไปประชุมร่วม ที่ประชุมของนักเรียนไทยในฝรั่งเศสลงมติให้นายปรีดี พนมยงค์เข้าประชุมร่วม นายปรีดี พนมยงค์รู้สึกพอใจในโอกาสนี้อย่างยิ่ง แต่แล้วก็ผิดหวังเพราะเมื่อทำรายงานแจ้งทูตขอเบิกเงินเป็นค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายอย่างอื่น ทูตไม่ยอมเห็นด้วยไม่อนุมัติเงิน ซ้ำไม่ว่าหนังสือเดินทางให้นายปรีดี พนมยงค์จึงหมดหนทางที่จะไปกรุงลอนดอนด้วยตนเอง ในเมื่อทูตเป็นเสียเช่นนี้ อย่างไรก็ตามนายปรีดี พนมยงค์ได้ขอให้นายประยูร ภมรมนตรีไปประชุมแทน และให้รับทราบนโยบายของเขาที่จะหาเพื่อนร่วมตายในอังกฤษ ประยูร ภมรมนตรีออกเดินทางจากปารีสย้อนไปเบลเยียมแล้วข้ามเรือไปอังกฤษเข้าประชุมร่วมจนได้ ในลอนดอนประยูรได้เพื่อนใหม่หลาย

คน เพื่อนนักเรียนไทยซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกับความคิดเห็นของนายปรีด พนมยงค์อยู่แล้ว.

"การกระทำของนายปรีด พนมยงค์ในเรื่องที่ให้ประยูรไปร่วมประชุมกับนักเรียนไทยในอังกฤษนั้น เมื่อพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ทราบเข้าก็มีความโกรธมาก และเมื่อทราบต่อไปอีกว่านายปรีดได้เป็นเจ้าความคิด ให้นักเรียนไทย ในฝรั่งเศสยินดีกาพ้องตนก็ยิ่งเพิ่มความเดือดดาลแก่ตนเป็นที่สุด พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์สมตนว่าเป็นผู้ปกครองดูแลนักเรียน ซึ่งในลักษณะเช่นนั้นนักเรียนย่อมไม่เป็นศัตรูกับตนแต่แล้วเพราะความโกรธนั้นเอง พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ได้โทรเลขรายงานเข้ามายังกรุงเทพ ฯ กราบทูลพระปกเกล้า ฯ ให้เรียกตัวนายปรีด พนมยงค์กลับประเทศไทย โดยไม่พิจารณาถึงเรื่องการศึกษาของนายปรีด พนมยงค์เลยว่าจะสำเร็จหรือไม่ ในโทรเลขนั้นกล่าวว่า 'ปรีดเป็นหัวหน้าชักชวนนักเรียนก่อการขัดคำสั่งทูต เป็นหัวหน้าสหบาท (Syndicate) นักเรียนไทยเป็นคนผักใผ่ในประชาธิปไตย เห็นจะเป็นภัยต่อราชบัลลังก์'

"แต่โทรเลขพ้องของทูต และให้เรียกตัวกลับนั้น แม้ทูตจะพยายามปกปิดมิให้รั่วไหลถึงหูนายปรีด พนมยงค์หรือนักเรียนไทยคนอื่นๆก็ตาม แต่ในเวลานั้นก่อนที่โทรเลขของทูตจะถูกส่งหลวงสิริราชไมตรีเลขานุการทูตนั่นเอง หลวงสิริราชไมตรีเป็นสมาชิกของนักเรียนไทยและยิ่งกว่านั้นก็เป็นเพื่อนร่วมตายคนหนึ่งที่จะทำการปฏิวัติร่วมกับนายปรีด พนมยงค์ หลวงสิริได้แจ้งให้นายปรีดทราบถึงการกระทำของทูต นายปรีดี พนมยงค์ทราบอยู่ว่า พระปกเกล้าฯเป็นกษัตริย์ที่มีพระมหากรุณาธิคุณต่อราษฎร (ทั้งที่ทราบท่านก็เนรคุณได้---ผู้เรียบเรียง) จึงได้โทรเลขด่วนพ้องทูตเข้ามาเสียก่อนและกราบทูลว่า ฎีกาจะตามมาภายหลังโดยเร็วที่สุด แต่พระปกเกล้าฯในชั้นต้นได้อนุมัติตามคำเสนอของทูตคือให้เรียกตัวนายปรีด พนมยงค์กลับประเทศไทยทันทีแต่บิดาของนายปรีด พนมยงค์ซึ่งทราบเรื่องนี้เข้า ได้ทำฎีกาทูลเกล้าฯถวาย ขอพระบรมราชานุญาตเพื่อให้นายปรีด พนมยงค์ทำวิทยานิพนธ์เสียก่อน และด้วยการช่วยเหลือของเจ้า

พระยายมราช พระปกเกล้าฯได้ทรงอนุญาตและให้แจ้งไปให้พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ทราบ นายปรีด พนมยงค์ผู้ซึ่งเกือบหมดหวังในปริญญาตอกเตอร์อังครั้วต์นั้น จึงมีโอกาสได้ศึกษาต่อไป ทำวิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัย และแล้วก็พร้อมที่จะรับปริญญาเอก.

"วันในปารีส สำหรับดำเนินการตามความคิด ของนายปรีด พนมยงค์มีเหลือน้อยเต็มที เพราะหลังจากรับปริญญาแล้วในต้นเดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๖๙ นั้น เขาจะต้องเดินทางกลับประเทศไทย ฉะนั้นนายปรีด พนมยงค์จึงจัดให้มีการประชุมครั้งแรกของคณะร่วมตายที่จะทำการปฏิวัติขึ้น ตอนนั้นสมาชิกเก่ามีนายปรีด พนมยงค์ ประยูร ภมรมนตรี ร.ต. ทัศนัย มิตรภักดี ร.ท. แปลก ขีตสังคะกับสมาชิกใหม่มีหลวงสิริราชไมตรี นายตัว เอพานุกรม, นายแนบ พหลโยธิน และคนอื่น ๆ คณะร่วมตายนี้ได้จัดวางแนวทางหน้าที่ และแผนการณ์ดำเนินงานของคณะไว้สำหรับผู้ที่จะกลับเมืองไทย

และสำหรับผู้ที่ยังอยู่ใน ยุโรป เพื่อ ปฏิวัตินั้น คือให้แสวงหาพรรคพวกให้มากยิ่งขึ้น.

" นายปรีดี พนมยงค์พร้อมด้วยปริญญาดอกเตอร์ยังดรัวค์และประกาศนียบัตรชั้นสูงทางเศรษฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยกรุงปารีส พร้อมด้วยความคิดคือการปฏิวัติ เพื่อนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ราษฎรและประเทศชาติ กลับมาถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๔๗๐ ส่วนทางยุโรปประยูรภมรมนตรีได้สมัครพรรคพวกอีกหลายคน อาทิ ทวีบุณยเกศ, บรรจง ศรีจรูญ, สินธุ์ กมลนาวิน, และคนอื่นๆ ซึ่งได้เป็นแต่ทาบทามไว้ยังไม่ตกลงแน่ชัดประการใด.

เมื่อคำนึงถึงความเป็นมาของชาติไทย ซึ่งเคยถือสำคัญในองค์พระมหากษัตริย์ ว่าเป็นประหนึ่งธงไชยแห่งชาติ ทั้งก็เป็นความจริง ว่าองค์พระมหากษัตริย์ได้ทรงพระกรณียกิจเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง มาแล้ว แม้ด้วยการสละชีวิต คนทั้งหลายควรคำนึงถึงพระมหากรุณาธิคุณ จริง

อยู่ กษัตริย์องค์เดียวออกรบไม่ได้ แต่ถ้าความกระจัดกระจายนั้นเป็นผลอย่างไรหรือ? การที่เรามีกษัตริย์ และได้อาศัยปรีชาสามารถของท่านมาแต่อดีต สามารถรวบรวมกำลังต่อสู้ศัตรู ดำรงความเป็นไทมาได้นั้น ก็ต้องถือว่า กษัตริย์มีบุญคุณ จึงเป็นที่น่าเสียใจยิ่งนัก ที่คนทั้งหลายเข้าใจผิด ด่วนผลีผลามกระทำการเปลี่ยนปกครอง ทั้งๆ ที่กษัตริย์กำลังจะสละอำนาจ และมอบอำนาจให้ราษฎรอยู่แล้ว ผู้ร่วมปฏิวัติหลายคน ไม่รู้ว่า ตนเองได้ถูกนำไปสำหรับการฉวยโอกาสของคนมักใหญ่ใฝ่สูง ข้อความในหนังสือของนายไสว สุทธพักษ์ดังคัดมาแล้วนั้น ตอนหนึ่งกล่าวว่า นายปรีดีไม่รู้ว่า จะมีการพระราชทานรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการแก้ตัว ขอให้ผู้พิจารณาข้อความจากหนังสือบันทึกความจำ ๆ ซึ่งข้าพเจ้าเรียบเรียงไว้ดังต่อไปนี้—

" อนึ่ง ท่านจอมพลได้กล่าวว่า ' ความลับในการปฏิวัติเมื่อ ๑๖ มิ.ย. นั้น ข้าพเจ้ากล่าวว่า ก็ไม่มีอะไร

นัก นอกจากพวกเราที่อยู่ในฝรั่งเศส เป็นต้นข้าพเจ้าและนายปรีดี ได้ถูกพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ราชทูต ทรีดและเหยียดหยามเท่านั้น และดูเหมือนว่า เหตุผลอันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าที่เข้ามาทำการปฏิวัติในกรุงเทพฯ ร่วมกับนายปรีดนั้น ก็เท่ากับกำเนิดจากความเป็นหนุ่มและเลือดร้อนของข้าพเจ้าเท่านั้นเอง และดูเหมือนจะมีความหมายน้อยเกินไปยิ่งกว่าที่พวกเราจะเข้าใจกันอยู่ทุกวันนี้.

" ข้อสำคัญก็คือ ท่านจอมพลและบรรดาทหารที่ร่วมทำการปฏิวัติ เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๗๕ นั้น คงจะไม่ทราบว่า การปฏิวัติครั้งนั้น เป็นการช่วงชิงเพื่อแสวงหาอำนาจโดยกลวิธีของนักการเมือง ด้วยการหลอกลวงทหารมาใช้เป็นเครื่องมือ และกระทำให้ทหารต้องเสื่อมเสียเกียรติคุณด้วย ตกไปเป็นอำนาจของพรรคของฝ่ายในทางการเมือง เป็นเหตุให้นายทหารเสื่อมวินัย และพลอยถูกถามไปถึงพลทหาร ต้องแก้ไขกันด้วยความลำบาก แม้กระทั่งทุกวันนี้ บรรดาทหารที่ร่วมทำการปฏิวัติ เมื่อ ๒๔ มิถุนายน

๗๕ นับเป็นกำลังฝ่ายพลเรือน โดยฉะเพาะเป็นกำลังของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) อาจกล่าวได้ว่า ไม่รู ไม่เข้าใจในเล่ห์เหลี่ยมของนักการเมือง ต่างมีความสุจริตใจอยู่อย่างเดียวว่า เพื่อประโยชน์ของไทยทั้งชาติเท่านั้น.

"เพราะว่าเวลาก่อนปฏิวัติ (๒๔. มิย. ๗๕) รัฐบาลสยาม ซึ่งมีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เตรียมอยู่แล้วที่จะ เปลี่ยนแปลง การ ปกครอง มาสู่ระบอบประชาธิปไตย อันมีรัฐธรรมนูญเป็นหลัก กรมร่างกฎหมายซึ่งมีหลวงประดิษฐมนูญธรรมเกี่ยวข้องอยู่นั้น เป็นฝ่ายรู้เรื่องดีในการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้มีการประชุมกันเนือง ๆ ณ พระที่นั่งไกรสรสีหราช การประชุมปรึกษายังไม่ตกลงกันครบถ้วน ก็บังเอิญมีการปฏิวัติขึ้นก่อน ถ้าหลวงประดิษฐมนูธรรมมิได้ล่วงรู้ในการเตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญครั้งนั้น ก็แปลว่า การปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มิย. ๗๕ เป็นการบังเอิญ แต่ถ้าหลวงประดิษฐ์เป็นผู้ล่วงรู้ ก็แปล

ว่า หลวงประดิษฐ์เป็นผู้ช่วงชิง เพื่อแสวงหาอำนาจในทางการเมือง ซึ่งอำนาจทางการเมืองที่หลวงประดิษฐ์ได้มานั้น อาจเป็นประโยชน์ต่อคอมมิวนิสต์รัสเซียก็ได้ อาจเป็นประโยชน์แก่นายปรีดีและพรรคพวกของเขาก็ได้ หรืออาจเป็นประโยชน์แก่ชาติไทยก็ได้ แล้วแต่นายปรีดีผู้มีอำนาจ จะมอบชาติไทยให้แก่รัสเซีย ให้แก่จีน ให้แก่ตนเอง หรือให้แก่ชาติไทย เพราะว่าทหารได้ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ปรีดี พนมยงค์แล้วในบัดนี้ เมื่อหลักของชาติไทยเคลื่อนคลอนไปอย่างใด ชาติก็ต้องไหวหวั่นสั่นสะเทือนไปด้วย เรามาเสียใจกันสักหน่อยเถิดว่า ถ้าไม่มีการปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มถุนา ๗๕ ถ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญตามที่ทรงตระเตรียมไว้เอง ทหารก็คงไม่เสื่อมวินัย ชาติไทยก็จะไม่ทรุดโทรมถึงอย่างนี้โดยฉะเพาะในทางศีลธรรมและประการสำคัญฉะเพาะเรื่องนี้ คือสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล คงจะทรงเป็นเพียงเจ้านายบำเพ็ญประโยชน์แก่

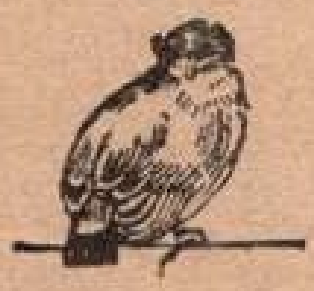
บ้านเมือง ยิ่ง ยวด แต่ โดยมิพักต้อง เกี่ยว ข้องกับการเมือง คงจะทรงเจริญรอยพระ ยุคลบาท แห่งสม เด็จ พระราช บิดา ที่ได้ทรงกระทำมาแล้ว อันจารึกในหัวใจเราอยู่ สมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จะต้องรอดพระชนม์ชีพ เป็น ที่รักและเคารพของเราในฐานเป็นเจ้านายที่ทรงพระคุณ ไม่ จำต้องทรงรับมอบราชสมบัติ และไม่จำต้องถูกถอบปลง พระชนม์!

"เมื่อการปฏิวัติ ๒๔ มิ.ย. ๗๕ ได้ตั้งต้นจากความร้อน แรงด้วยความเคียดแค้นเป็นส่วนตัว และอาจประกอบด้วย การช่วงชิงเช่นนี้ ย่อมบังเกิดความบกพร่องต่อมา แม้ใน หมู่ผู้ก่อการปฏิวัติครั้งนั้น ที่มีความคิดเห็นเป็นประโยชน์ แก่ชาติ ก็มิได้ปฏิเสธความชอบ เช่นถ้อยคำของท่าน จอมพล ป. ดังได้กล่าวมาแล้วเป็นต้น ผู้ที่สามารถกล่าว อ้างความผิดของตน คือผู้ที่สามารถแก้ความผิดของตนให้ เป็นไปในทางที่ชอบ ส่วนผู้ที่ไม่ยอมรับผิดที่เดียวนั้น ย่อม มีความทุจริตทุกกาลสมัย."

เมื่อข้าพเจ้ายังเขลาอยู่* ได้อ่านคำประกาศของสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่น ว่าจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ ก็โกรธนักว่า พระเจ้าแผ่นดินของไทยทำไมไม่พระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่แท้จริงนั้น เมื่อได้ศึกษาต่อมาภายหลัง จึงรู้ว่า พระบรมราชจักรวงศ์ มิใช่ผู้เห็นแก่ตัว เพียงแต่ไม่มีความชั่วพอจะเฉียวว่า มีผู้คิดคดต่อตนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การกระทำดีชั่วย่อมมีผลตอบสนอง ในบทต่อไป จะได้ขยายความให้เห็นว่า การผลัดผลามเปลี่ยนระบอบปกครอง เป็นผลดีชั่วแก่ชาติไทยอย่างไร.

---

* จะได้เขียนหนังสืออีกเรื่องหนึ่ง แสดงความเขลาของข้าพเจ้าในประการต่าง ๆ ประโยชน์สำหรับคนเขลา.

เมื่อชิงสุกก่อนห่าม

"อย่าชิงสุกลุกลามก่อนห่ามนะลูก
คิดให้ถูกเจ้ายังเด็กเล็กอโข."

จากบทละคร

ร.ร.นายร้อยจุลจอมเกล้าฯ

ในประกาศของคณะราษฎร ผู้ทำการปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มิย. ๗๕ นั้น ได้ตู่หมิ่นเหยียบย่ำสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นอันมาก ได้กล่าวถึงความบกพร่อง และความเห็นแก่ตัวของบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ ว่าฝากเงินไว้ต่างประเทศเตรียมตัวจะหนีเมื่อบ้านเมืองเกิดเหตุฉุกเฉิน ประกาศคณะราษฎรได้แสดงสัญญาสร้างความหวังให้แก่ราษฎร ประ-

หนึ่งว่าจะทำเมืองไทยให้เป็นเมืองสวรรค์ ไม่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ประชาชนพลเมืองจะอยู่กินดี อ้างเศรษฐกิจเป็นใหญ่ คือชักจูงให้บังเกิดความโลภ อกุศลกรรมเช่นนั้นได้มีผลตอบแทนแล้วในบัดนี้ ส่วนนาย ปรีดี ก็ได้หลบหนีออกนอกประเทศเป็นการแสดงความขลาด แม้ทางทประ-ณามผู้อื่นไว้ ประกาศคณะราษฎรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น นาย ปรีดี เป็นผู้เรียบเรียง.

บัดนี้ประเทศสยาม เป็นอย่างไร ข้อนี้ จะต้องตั้งจุดไว้ว่า อะไรเป็นความเสื่อม อะไรเป็นความเจริญ และเราต้องการความเจริญอย่างใด เพียงใด.

อันที่จริง ชาวไทยเป็นคนเลยง่าย ใครได้เลยก็ควรจะเวทนา ความมักน้อยพร้อมด้วยความอารีน ยากที่จะมีอยู่ในน้ำจิตต์ของชนชาติใด แต่กมีอยู่ในน้ำใจของไทยนับเป็นหนึ่ง แล้วความชื่อ — หรือจะว่าโง่ก็ได้ — เป็นเหยื่อของนักหลอกลวงเสมอ คนไทยไม่ชำนิ ชำนาญในการใช้เล่ห์เหลี่ยม ในการทูตระหว่างประเทศ ไทยเราอาศัย

ศัลสัตย์ จนเป็นที่นิยมนับถือของชาวโลก มาเสื่อมเสียลง
ก็เพราะการกระทำของวิธีการทูตแบบนาย ปรีด จนมีคำเกิด
ขึ้นใหม่ว่า "Siamese Talk" อันเป็นสิ่งน่าอับอายยิ่งนัก
สำมะหาอะไรกับผู้อื่น แม้ผู้ร่วมปฏิวัติเหล่านั้น ที่เรียกว่าผู้
ก่อการก็ไม่รู้เลยว่า "อาจารย์" จะนำไปทิศใด ผู้สำนึก
ภายหลังต่างปลีกตัว แต่ที่ยังหลงอยู่ก็มี สำหรับบรรดาผู้
ก่อการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น เชื่อได้ว่า
มีน้ำใจบริสุทธิ์แต่แรกเริ่ม ครั้นได้ถูกชุบย้อมภายหลังด้วย
ลัทธิศักดินาเพื่อนไปบ้าง ขอให้ย้อนรำลึกถึงสภาพของ
ชาติไทยเมื่อ ๒๐ ปีก่อน เปรียบกับสภาพในบัดนี้ ผู้มีความ
บริสุทธิ์ต่อชาติ ไม่เสียใจบ้างหรือ?

เรายอมรับว่า ประเทศสยามเจริญขึ้นในทางวัตถุ เรามี
ถนนหนทางสร้างขึ้น สะดวกแก่การเดินทาง สะดวกแก่การ
ขนส่ง คือขนเอาทรัพยากรออกไปนอกประเทศ แล้วทิ้ง
ถ่านไว้ให้พ่อค้าต่างชาติ ซึ่งนี้ได้เคยท้วงไว้แล้ว ว่าถ้าจะ
ตัดทางเพื่อสะดวกแก่การขนส่ง รวมทั้งขุดสันดอนอะไร

เหล่านั้น เราต้องพร้อมก่อนที่จะให้ผลจากการขนส่งตกเป็น ของไทย มิฉะนั้นก็เท่ากับเปิดขุมทรัพย์ ให้ผู้อื่นเขามาขน แต่มิใยจะเผ้าเตือน เขาก็ทำไปตามความคิดของเขา คือ ทำเสียหายให้แก่ขุมทรัพย์ของชาติ นี่แหละ เป็นแวดอย่างหนึ่งของนักเศรษฐกิจ ปรีดี พนมยงค์.

เรายอมรับว่า เมื่อเปลี่ยนการปกครองแล้ว ได้มีโรงเรียน โดยฉะเพาะโรงเรียนประชาบาล สร้างขึ้นเป็นอันมาก จากเส้นกราฟที่ ออกโฆษณา โดย กรมโฆษณาการนั้น แสดงให้เห็นความแตกต่างในจำนวนนักเรียน และ โรงเรียน คือภายหลังการเปลี่ยนปกครองก็ได้มีจำนวนโรงเรียน และนักเรียนเพิ่มขึ้นมากทีเดียว แต่ในเส้นกราฟ ไม่ได้บอกว่า จำนวนโรงเรียนเหล่านั้น หลังใดที่ไม่มีหลังคา เส้นกราฟไม่ได้บอกว่า อะไรที่เรียกว่าครูของเด็กน่าส่งสารเหล่านั้น ไม่สอนดีกว่าสอนผิด ไม่เรียนดีกว่าเรียนผิด แล้วภาคภูมิใจในชั้นเรียน หรือปริญญาหลอก ๆ เหล่านั้น การศึกษา

ของชาติ จึงฟอนเฟะทั่วประเทศ ใครที่รู้ตัว แล้วกวดขัน
ถูกหลานของตนเอง นั่นแหละอาจจะรอดตัวได้.

ท่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์ ได้ปรารภในหนังสือ "โคลง
กลอน ของครูเทพ" ตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนการปกครอง ว่าจง
ผลิตและขยายจำนวนครู ให้เพียงพอกับจำนวนเด็ก ที่จะ
ต้องเข้ารับการเล่าเรียน แต่ก็ไม่ปรากฏว่า เมื่อภายหลัง
เปลี่ยนการปกครองแล้ว รัฐบาลของคณะปฏิวัติ ได้จัด
อะไรให้เป็นล่ำเป็นสันในการสร้างครู (ประชาบาล) มีแต่
ข้อที่น่าเสียใจ จะเล่าให้ฟัง คือรัฐธรรมนูญฉบับแรก
(๑๐ ธันว์) บ่งไว้ว่า อันผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ นั้น
มีอายุเพียงไม่เกิน ๑๐ ปี หรือถ้าราษฎรได้รับการศึกษา
สำเร็จปฐมศึกษาเกินกว่าครึ่งหนึ่งของพลเมือง ก็ให้ลบ
เลิกผู้แทนประเภทที่ ๒ คือคณะราษฎร จะปล่อยมือให้
ราษฎรปกครองกันเองโดยแท้จริง แล้วความจริงอีกประ-
การหนึ่งก็ปรากฏว่า คณะรัฐบาลปฏิวัติ ได้ปล่อยปละละ
เลยในอันจะเพิ่มจำนวนผู้ได้รับการศึกษา ป. ๔ ดูเหมือนจง

ใจจะให้เป็นเช่นนั้น ครั้นสนอายุ ๑๐ ปีตามสัญญา รัฐบาล คณะปฏิวัติก็ขอยืดบทนะเพาะกาล อ้างว่าราษฎรยังโง่! คือยังไม่ได้รับการศึกษาเท่าจำนวนที่กล่าวไว้ แต่ความบกพร่องของคณะรัฐบาลที่ไม่จัดการศึกษาให้ทันบทนะเพาะกาลนั้น เขาไม่ได้กล่าวจนกระทั่งบัดนี้. นักเรียนยังฆ่าตีกันเรียนตามเคย คณะราษฎรได้กล่าวร้ายต่อบรมราชจักรีวงศ์ว่ากดการศึกษา ซึ่งแท้จริงในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เราหาที่เรียนได้ง่ายยิ่งกว่าทุกวันนี้ และเรามีครูดีสมเป็นครูนี่เป็นอีกข้อหนึ่งที่แสดงว่า รัฐบาลคณะปฏิวัติ ซึ่งกำเนิดจากวิชาการของนาย ปรีดี ไม่มีความสามารถพอ หรือมีฉะนั้น ก็ไม่สุจริต ในการจัดการศึกษาของชาติ ด้วยรู้เท่าไม่ถึงการณ์.

หนังสือ "พลเมืองดี" อันเป็นหนังสือยอดเยี่ยมในการอบรมยุวชนนั้น ก็กำจัดออกจากแบบเรียน คนทุกวันนี้ยังแต่งหนังสือไม่ได้อย่างนั้น เพราะได้เอาปัญญาไปหมกอยู่ในอคติ แล้วปลอบใจตนเองเพียงว่าฉลาดแล้ว.

ดำริห์ บัทมะศิริ

การศึกษาของชาติ เป็นอันไม่ได้ผลตามความหมายของการศึกษา ไม่ได้ผลตามข้อสัญญาของคณะราษฎร โรงเรียนเพิ่มขึ้นนั้นเพิ่มจริง นี่เป็นสิ่งที่น่ายินดี แต่ผลจากโรงเรียน ทั้งปริมาณและคุณภาพ นับว่าอยู่ในขั้นที่บกพร่อง.

ในทางการค้า เราได้มีการจัดตั้งบริษัทจังหวัด หวังเป็นที่พึ่งในการค้าและฝึกคนทั้งหลายให้รู้จักการค้า ได้อุดหนุนร้านค้า ในอุปถัมภ์ของกรมการค้าภายใน แต่ก็เป็นที่น่าเสียใจอีกคือ บริษัทและร้านค้าเหล่านั้น มีอันเป็นไปให้ล้มละลายหายสูญเกือบทั้งสิ้น แล้วก็ไม่ได้ผลิตนักการค้าออกมา อย่างที่น่าจะเป็นไปในการลงทุน เรากลับได้พบคนชะนิดหนึ่ง ที่เรียกกันว่าสามารถฉ้อโกงทุกชุมชน เป็นที่น่าเสียใจ ที่ใครไม่ทราบ ไปอบรมกันไว้ว่า ชนชื่อว่าพ่อค้าแล้วต้องโกง ความจริงนน ชื่อว่าพ่อค้า เขาส่งวนชื่อของเขา การชำระเงินตามกำหนด มีค่าเท่ากับการสั่งซื้อโดยไม่ต้องออกใบสั่ง การตั้งราคาของผู้ขาย ที่เชื่อถือกัน

เป็นอันไม่ต้องต่อให้เสียเวลา ในสมัยก่อน การออกใบสั่งจ่ายเงิน (เช็ก) โดยไม่มีเงินเหลืออยู่ในธนาคารนั้น ถือว่าเป็นการเสียหายมาก แต่ในสมัยเดี๋ยวนี้ ธนาคารมักจะเป็นเพียงที่อ้างสำหรับการสั่งจ่ายที่ไม่มีเงิน กระแสเงินในธนาคารอยู่ในฐานะอดเวง ผู้ฝากน้อยรายนัก ที่จะฝากพอให้ธนาคารได้มีโอกาสใช้เงินเหล่านั้นไปหากำไร ซ้ำร้ายคอมผู้เป็นหนี้ธนาคารมากขึ้น และธนาคารก็เป็นหนี้มากขึ้น จะจัดการใดให้เป็นมรรคเป็นผลก็ทำไม่ได้ ภาวะการค้าที่จะตกอยู่ในเงื้อมมือของคนไทย เรียกว่าไม่ได้ผล มีอยู่บ้างแต่ส่วนมากในจำนวนน้อยเหล่านั้น ก็ร่ำรวยจากการค้าผูกขาด หรือพวกที่แฝงอำนาจไปทำการค้า เมื่อต้องแข่งขันจริง ๆ ในเชิงการค้า ก็ล้มเลิกไปตาม ๆ กัน เศรษฐีสงครามมีอยู่มาก แต่ก็ได้รับผลกรรมคือ ล้มละลายหายสูญไปเกือบทั้งหมด ควรสังเกตไว้ว่า เมื่อภายหลังสงครามนั้น ชาวจีนได้ขยายการครอบครองทำเลการค้าไว้ทั้งหมด เขาร่ำรวยจากสงคราม และเขาใช้เงินที่เก็บไว้

ในการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ขยายการครอบครองทำเลการค้าและทำการค้า ความตื่นตัวของไทย ที่ได้รับการปลุกให้ทำการค้า ก็คือความตื่นตัวของนักค้าชาวจีน ให้ลุกขึ้นกระทำการป้องกันตัว สินทรัพย์ชะเลยหลายแห่ง ที่ "หลบมุม" หายไป แล้วรัฐบาลก็ต้องจ่ายเงินใช้หนี้เขา เป็นจำนวนไม่น้อย และรัฐบาลก็เก็บเงินไปจากราษฎร ถ้าไม่เปิดโอกาสให้คดโกงกันเช่นนั้นแล้วหนี้สงครามของเราจะลดลงมาก.

ในการอุตสาหกรรม เรามีโรงงานน้ำตาล โรงงานผ้าย และโรงงานกระดาษ นับว่ายังดำรงงานได้ดีอยู่ เป็นที่น่ายินดี.

ข้าพเจ้าขอยืนยัน แม้ในบัดนี้ ว่าประเทศไทยจะไปไม่รอดถ้าปล่อยการค้าการอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างเสรี เพราะว่าคนไทยเป็นคนใจง่าย มองไม่เห็นศัตรู ด้วยตนเองไม่เจตนาจะเป็นศัตรูกับใคร การมีทัศนอุดมสมบูรณ์ เคยอยู่เคยทำเคยกิน ก็คิดว่าจะอยู่ จะทำ จะกินต่อไปได้ คนไทยไม่เข้าใจ คำ "การต่อสู้เพื่อยังชีวิต" (straggle)

เพราะเขาไม่เห็นมีความจำเป็นว่าการจะเพียงยังชีวิตของตนนั้น จำเป็นด้วยหรือที่จะต้องฆ่าผู้อื่น จำเป็นด้วยหรือที่จะต้องแย่งเขามากิน กรรมใดมีผลเผ็ดร้อน กรรมนั้นเมื่อกระทำลงแล้ว จะว่าดีหาได้ไม่.

เมื่อข้าพเจ้ายังเยาอยู่ ได้ฟังคำสั่งสอนจากท่านสวามีสัตยานันทบุรี ว่าเหล่าสัตว์ที่เสพย์พิชนั้นเป็นสัตว์เชือง ท่านเปรียบโค กระบือ และช้างซึ่งเสพย์พิช กับเสือซึ่งเสพย์เนื้อสัตว์ ประโยชน์หรือไม่ประโยชน์ ต่างกันเพียงไร. ไทยเราเป็นสัตว์เชือง ยุไม่ชน. เราไม่ใช่เสือ เราเป็นควายเท่านั้น!

ฉะนั้นเรากเป็นอาหารของคนฉลาด หรือเป็นอาหารของสัตว์ประเภทเสือ เขาถลกหนังเรากินหารู้ไม่ การปฏิวัติว่ารอดมือจากนักค้าต่างชาติ แต่กลับร้ายกว่านั้น คือเราต้องเสียให้แก่นักค้าต่างชาติ แล้วต้องเลี้ยงเหล่าคนที่อาศัยน้ำมือจากคนต่างชาติ มาหากินบนหลังเราอีกเล่า การเศรษฐกิจตามระบอบของนายปรีดนน กดหรอก และถ้าว่า

ดำริห์ ปัทมะศิริ

ตามหลักการ ข้าพเจ้าขอสนับสนุน แต่เมื่อถึงคั่นปฏิบัติการ เมืองไทยเป็นอย่างนี้แหละ ถ้าจะว่าตามสมัยก่อน เมื่อมีการสาบาลธง. จอมพล (กษัตริย์) จะเป็นผู้ใต่ถามทหารว่า "ทหาร สบายดีรึ?" แล้วทหารก็จะตอบว่า "เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ" แต่ในสมัยนี้ เราจะตอบได้อย่างจริงใจก็คือ "โอ้ว่าพระทูลกระหม่อมแก้ว ไม่ปกเกล้าฯ ข้าแล้วฤาไฉน!"

ความผิดพลาด และผล แห่งความผิดพลาด อันบังเกิดแก่เราชาวไทย เนื่องจากการปฏิวัติ ๒๔ มิย. ๗๕ นั้นมากอยู่ ความดีมีอยู่บ้างก็แต่ในทางวัตถุ นั่นเป็นการชิงสุกก่อนห่าม. เป็นข้อที่ลูกทั้งหลายพึงจดจำและจงอุตส่าห์ประพฤติให้ชอบแก่ชาติไทย ของเราสืบไป. อย่าตั้งหน้าพยาบาทในสิ่งที่ผิดมาแล้ว. ด้วยหาประโยชน์มิได้. มาร่วมมือร่วมใจกันบูรณะชาติของเราให้วัฒนาถาวรต่อไปเถิด.

เราขอให้ร่วมมือร่วมใจบูรณะชาติของเรา นี่พูดกันอย่างๆ ง่าย ส่วนการปฏิบัตินั้นเห็นว่ายากนัก เพราะผลแห่งการปฏิวัติ ได้ทิ้งอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ไว้ประการหนึ่ง เปรียบเหมือนชิงสุกก่อนห่าม จะใส่ตะกร้าล้างน้ำสำเร็จได้ก็โดยที่จะมีใจอารีต่อกัน.

อุปสรรคสำคัญที่เป็นเครื่องขุดความเจริญ เหมือนทำให้เมืองไทยเป็นตาสยอดด้วน นนคอวรบังคับบัญชางานซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎ ก.พ. อะไรเหล่านั้น. อันบังเกิดขึ้นจากการปฏิวัติ.

ตามรัฐธรรมนูญนนคอ ผู้แทนราษฎร มีอำนาจควบคุมการบริหารของรัฐบาล ทน เรา แบ่ง ออก เป็น สอง วรรค วรรคแรกคือบทณะเพาะกาลและทยัดบทณะเพาะกาล วรรคที่สอง คือเท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ (พฤษภาคม ๒๔๙๓) คือไม่มีผู้แทนประเภทที่ ๒.

วรรคต่อไปคือ ก.พ. (แปลว่าอะไร จำไม่ได้) มีหน้าที่ควบคุมการแต่งตั้งคนงานของรัฐบาล (ข้าราชการ).

จะว่าด้วยวรรคที่หนึ่งก่อน เมื่อปฏิวัติแล้ว แต่งตั้งข้าราชการโดยอำนาจของ ก.พ. ซึ่งอยู่ในอำนาจของรัฐบาลปฏิวัติ ในสมัยยึดบทฉะเพาะกาลก็เช่นเดียวกัน.

ข้าราชการ เป็นอันมาก แต่งตั้งตัวเองขึ้นจากการเสนอหน้า ส่วนความสามารถไว้พูดที่หลัง เพราะผลร้ายหรือดีในส่วนเหล่านั้งเกิดช้า ครั้นเมื่อบังเกิดผลร้ายแล้วก็แก้ไขด้วยลำบากเช่นเดียวกัน.

ในเรื่องการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรนั้น แรกทีเดียวใช้วิธีเลือกสองชั้น คือเลือกผู้แทนตำบล แล้วให้ผู้แทนตำบลเลือกผู้แทนราษฎรอีกต่อหนึ่ง วิธีนี้เป็นที่น่าระแวงกันอยู่ว่า ผู้แทนตำบลอาจรับสินบนจากพวกจ้าว. จึงได้เปลี่ยนใหม่ให้เลือกตั้งโดยตรง กำหนดจำนวนราษฎร แต่ความจริงนั้น ผู้แทนราษฎรชุดแรกนับว่าราษฎรเลือกได้ดีที่สุด.

โดยที่คิดเกรงกันว่าผู้แทนตำบลจะรับสินบนจากกษัตริย์นั้น ได้เปลี่ยนเป็นการเลือกตั้งโดยตรง ดังนี้ถ้าผู้แทนตำบลมีสักหมื่นคน ได้เสียนิสสัยไปเพราะกินสินบนในการ

เลือกตั้ง ครั้นมีการเลือกตั้งโดยตรง กลายเป็นมีนักกิน
สินบนทั่วพลเมืองไทย.

ต่อมาเมื่อถอนผู้แทนประเภทที่ ๒ ออกแล้ว แสดงเสรี
ภาพในการตั้งพรรคการเมือง ทันได้ละครฉากใหม่จาก
ธาตุเก่า คือได้มีการให้สินบนผู้ออกเสียงเลือกตั้งนนชน
หนึ่ง มาให้สินบนตัวผู้แทนราษฎรอีกชนหนึ่ง สำหรับการ
เป็นพรรคเป็นพวก และสำหรับการดำรงเก้าอี้ของรัฐบาล
ฉะนั้นที่จะมาเป็นผู้แทนราษฎรนั้นอะไรก็ได้ ขอให้มีคะแนน
เสียงข้างมาก และที่จะมาเป็นรัฐบาลนั้นอะไรก็ได้เหมือน
กัน.

นี่เป็น ธาตุแท้ของประชาธิปไตย หรือ ? นี่ไม่ใช่ธาตุ
แท้ของประชาธิปไตย ไม่ใช่ธาตุแท้ของไทย เพียงชาตา
กรรมนำมาเท่านั้น.

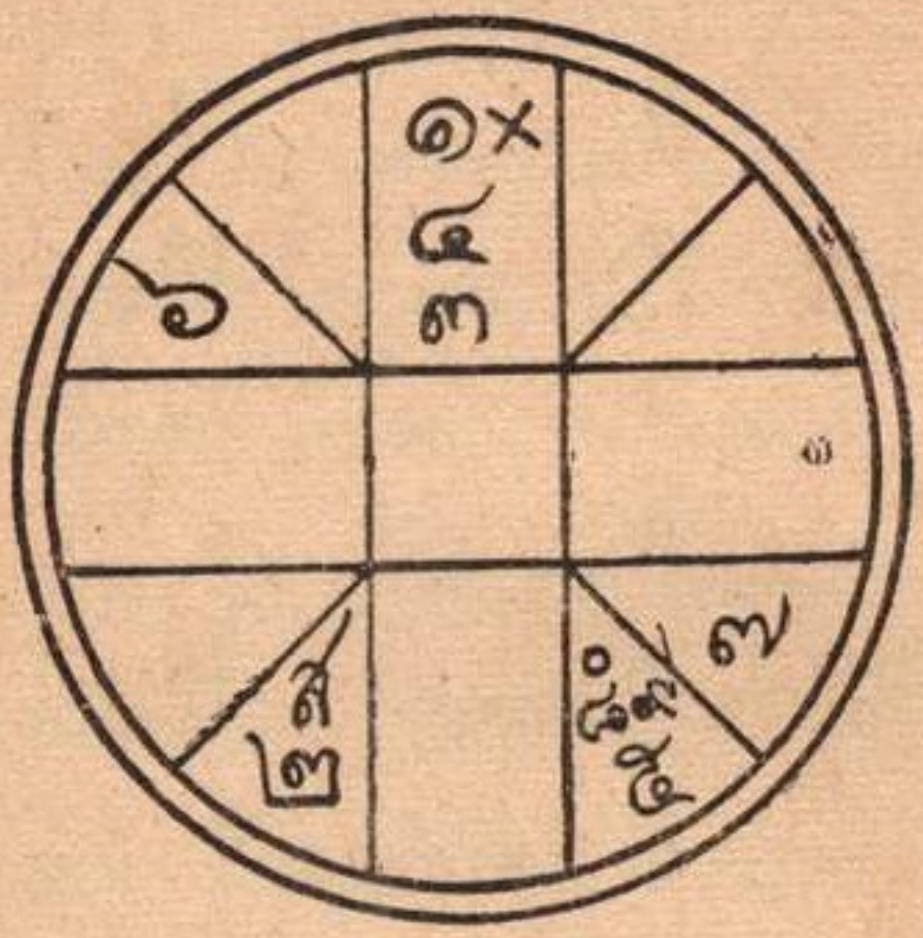
ผู้แทนราษฎรหลายนาย ก้าวก่ายเข้าไปทางฝ่ายบริหาร
บังเกิดนักการเมืองขึ้นในบรรดาข้าราชการประจำ เป็นการ

ลำบากแก่การบังคับบัญชา ทั้งต้องไม่ลืมว่า ก.พ. อยู่ในมือรัฐบาล.

เมื่อก่อนนั้น คือเมื่อก่อนเราชิงสุกก่อนห่าม ข้าราชการมีความรับผิดชอบตามตำแหน่งหน้าที่ มาเดี๋ยวนี้มาไล่เบี้ยหาความรับผิดชอบขึ้นไป ที่สุดถึงรัฐมนตรี เขาก็ลาออกเป็นอันสิ้นเรื่อง ลาออกแล้วเข้าใหม่ในชุดเก่านั่นแหละ เสนาบดีเมื่อก่อนทำอย่างนี้ไม่ได้ เพราะกษัตริย์รับผิดชอบอยู่.

ที่กล่าวนี้ไม่ได้กล่าวแก้ตัวจะตำหนิประชาธิปไตย. แต่จะต้องตำหนิการผิดผลาม ชิงสุกก่อนห่าม. มีผู้มักใหญ่ใฝ่สูงเพียงไม่กี่คน ทำเอาชาติไทยทั้งชาติต้องกลายเป็นมักใหญ่ใฝ่ต่ำ. หวังกันเพียงว่า ถึงอย่างไรก็ต้องแก้ไขให้ดีขึ้น แต่จะลืมไม่ได้ว่าการชิงสุกก่อนห่าม ได้ทิ้งความลำบากไว้ให้แก่ชาติไทยมิใช่น้อย ถูกหลานทั้งหลายที่จะรับมรดก คือหนี้ที่พ่อแม่หาไว้ให้ด้วยความประมาทนี้ จงตั้งหน้าชำระหนี้ต่อไปเถิด.

กล่องดวงใจ

ดวงกำเนิด ของนายปรีดี พนมยงค์

กำเนิด วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๔๓

วันเสาร์ เวลา ๑๔.๐๑ น. ที่อำเภอกรุงเก่า อยุธยา

พระเคราะห์	ราษี	องศา	ลิบดา
๔	5	8	02
1	0	27	49
๖	97		

พระเคราะห์	ราษี	องศา	ลิบดา
2	5	27	48
3	0	3	14
4	0	21	00
5	7	18	00
6	2	13	00
7	8	9	00
8	7	19	30
9	7	3	00
0	7	7	50

ข้อความต่อไปนี้ จากหนังสือของนายไสว สุทธิพิทักษ์ ข้าพเจ้าคัดมา พอให้เห็นว่า บรรดาลูกศิษย์ลูกหาของนายปรีดี ได้รับคำบอกเล่าไว้อย่างไร เข้าใจอย่างไร แต่ในส่วนความรู้และรู้สึกของข้าพเจ้า ก็จะเป็นไปตามที่ท่านผู้อ่านจะได้พิจารณาต่อไป ไม่บังคับใครให้เชื่อ ไม่จ้างให้ใครเชื่อ ฯลฯ

ดำริห์ บัทมะศิริ

"ดร. ปริดี พนมยงค์

"ดร. ปรีดี พนมยงค์ เป็นชาวอำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้กำเนิดจากตระกูลชนสามัญชั้นกลาง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๔๓ ณบ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสุกรี บุพพการีของดร. ปรีดี พนมยงค์ทุกคน คือ บิดาชื่อ นายเสียง และมารดาชื่อ ลูกจันทร์ พนมยงค์ ปู่ชื่อนายเกิด ย่าชื่อคุ้ม ตาชื่อ หลวงพัฒนาพาณิช และยายชื่อเล็ก ล้วนแต่ประกอบการกสิกรรมทำนาและการค้าขายเล็กๆทั้งสิ้น ไม่มีคนใดที่รับราชการเป็นเจ้านายใหญ่โต และคนในตระกูลพนมยงค์นั้น มีแต่ ดร. ปรีดี พนมยงค์ กับน้องชายอีกคนหนึ่งเท่านั้น ที่เข้ารับราชการ"

"ในเรื่องวันที่ได้กำเนิด มารดาของท่านป่วยหนักไม่มีใครนึกว่า เด็กปรีดี พนมยงค์จะมีชีวิตอยู่ ทุกคนที่อยู่ณ ที่นั้นได้หันไปเอาใจใส่กับมารดาของท่าน แต่แล้วญาติผู้หนึ่งได้กลับมามองดูและเห็นว่า เด็กปรีดี พนมยงค์ยังมีชีวิตอยู่ จึงได้รับการเลี้ยงดูต่อมา.

"เมื่ออายุ ๕ ขวบ ได้เข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนใกล้ๆ บ้านคือ เริ่มเรียนที่บ้านนายแส่ง และต่อมาที่บ้านหลวงปราณีประชาชนแล้วย้ายไปเรียนโรงเรียนวัดรวก โรงเรียนวัดศาลาปูนจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๕๔ บิดามารดาได้ส่งเด็กชายปรีดี พนมยงค์เข้ามาเรียนหนังสือต่อที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร และได้พำนักอยู่กับพระภิกษุแห่งวัดนั้น ในระยะนี้ปรากฏว่าเด็กชายผู้นี้ค่อนข้างจะซุกซนและชอบกีฬาฟุตบอลด์อยู่บ้าง จนถึงวันหนึ่งได้ประสบอุบัติเหตุจากการเล่นฟุตบอลด์ตามลำพัง ศีรษะได้ฟาดลงกับพื้นลานหินถึงสลบ พระภิกษุในวัดมาพบเข้าและนำตัวไปพยาบาล ด้วยเหตุที่ฐานะของบิดามารดาไม่อาจจะให้บุตรของตนศึกษาเล่าเรียนในกรุงเทพ ฯ ต่อไปได้ และประกอบกับเหตุอื่น ๆ เมื่อเด็กชายปรีดี พนมยงค์เรียนมาได้เพียงปีเดียวและสอบได้ชั้นเตรียมของโรงเรียนนั้น ก็ต้องกลับไปบ้านเดิมและเข้าเรียนต่อในโรงเรียนตัวอย่างกรุงเก่า คือโรงเรียนประจำจังหวัด เรียนอยู่ ๓ ปีก็สอบได้ชั้นมัธยมปีที่ ๖

ดำริห์ บัทมะศิริ

เมื่อเริ่ม พ.ศ. ๒๔๕๘ จึงได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ในกรุงเทพ ฯ อีกครั้งหนึ่ง โดย บิดามารดา นำมา ฝากให้อยู่ อาศัยกับ พันเอกพระวิชิตมนตรี (สุต กุณฑลจินดา) ในอุปการะ ของมหาอำมาตย์ตรีพระยาชัยวิชิตวิศิษฐธรรมชาดา · เด็ก ชายปรีดี พนมยงค์ได้เข้าเรียน ต่อใน โรงเรียนสวน กุหลาบ แต่เรียนอยู่เพียง ๖ เดือนก็ได้ลาออกจาก โรงเรียนนั้น ขณะ นั้นมีอายุ ๑๖ ปี เมื่อเริ่มพ.ศ. ๒๔๖๐ ได้เข้าเรียน กฎหมาย ใน โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุตติธรรม ซึ่งตั้งอยู่ ณ ที่ ซึ่งเป็นกรมโฆษณาการบัดนี้ ด้วยเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยขยัน หมั่นเพียร และค่อนข้างฉลาด ดังนั้นชั่วเวลาเพียงสองปี ครึ่งก็สอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตสยามชั้น ๑ อันเป็นชั้นสูงสุด.

"ในระยะเวลาต่อมาใกล้ๆ กันที่สำเร็จวิชากฎหมาย สยามนั้นเอง นายปรีดี พนมยงค์ เนติบัณฑิต อายุเพียง ๑๙ ปี ก็ได้แสดงความสามารถและเชี่ยวชาญในทางกฎหมาย ให้ประจักษ์แก่มหาชนและมหาชนได้เริ่มรู้จักชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ตั้งแต่บัดนี้โดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ ได้มีคดีขึ้น

ศาลยุติธรรมเรื่องหนึ่งโดยอัยยการสมุทรปราการเบื็นโจทย์พ้อง นายถิมซุนหนวน ถิมบีชาติคหบดีใจบุญแห่งเมืองนครศรีธรรมราช (ลุงของพลตำรวจโทหลวงชาติตระการโกศล อธิบดีกรมตำรวจบัจจุบันนี้) เบื็นจำเลย คดีนเบื็นคดีใหม่และสำคัญมาก จำเลยอยู่ในฐานะเสียเปรียบมาก นายปรีดี พนมยงค์ได้ขออนุญาตเข้าว่าความแก้ต่างจำเลย ในชั้นต้นทนาย ปรีดีพนมยงค์ได้รับก็คือความพิศวงและการเยาะเย้ยจากทนายความเก่า ๆ ผู้ซึ่งมีอาวุโสและผู้มีอในการว่าความมาก่อนแต่ก็ไม่กล้ารับว่าคดีนี้ ในที่สุดของการว่าความ ทนายความหนุ่มปรีดี พนมยงค์ก็ได้พิศูจน์ความสามารถและความเชี่ยวชาญในวิชากฎหมายและการว่าความให้ประจักษ์แก่มหาชน โดยจำเลยเบื็นผู้ชะนะคดีนแต่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ตลอดทั้ง ๓ ศาล นายปรีดี พนมยงค์ว่าความคดีนเบื็นคดีสุดท้าย ในระยะต่อมาก็ได้รับราชการในตำแหน่งเสมียนโท กรมราชทัณฑ์ กระทรวงนครบาล คือ กระทรวงมหาดไทยในบัจจุบันนี้

ดำริห์ บัทมะศิริ

"เมื่อเริ่มปี พ.ศ. ๒๔๖๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ โปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงยุติธรรมจัดการคัดเลือกนักเรียน หลวงไปศึกษากฎหมาย ต่อในประเทศฝรั่งเศส มีผู้สมัครเข้าสอบแข่งขันครั้งนี้มากคน ด้วนแต่เป็นบุตรเจ้าขุนมูลนาย และกมนายปรีด พนมยงค์ ลูกราษฎรคนสามัญแห่งอยุธยานด้วยผู้หนึ่ง ผลของการคัดเลือกปรากฏว่านายปรีด พนมยงค์ได้รับความนิยมสูงสุดจากสายตาของผู้ทำการคัดเลือก ฉะนั้นในวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๖๓ จึงได้ย้ายสังกัดจากกรมราชทัณฑ์มาเป็นนักเรียนหลวง และได้โปรดเกล้าฯให้กระทรวงยุติธรรมส่งไปศึกษาวิชากฎหมายเพิ่มเติม ณ ประเทศฝรั่งเศส ในตอนแรกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยดังก่อน ต่อมาจึงได้ย้ายมา ยังมหาวิทยาลัยกรุงปารีส.

"ในประเทศฝรั่งเศสนี้เอง นายปรีด พนมยงค์เกือบประสพอุบัทวเหตุร้ายแรงอีกครั้งหนึ่ง คือวันหนึ่งขณะที่นั่งรถไฟแบบโบราณประตูเปิดออกข้าง มากับหลวงวิจิตรวาท-

การ กลับจากไปรับประทานอาหารในกรุงปารีส เพื่อกลับที่พักนั้น ได้เกิดมีความจำเป็นจะต้องออกไปยังห้องอื่น และโดยที่ไม่ทราบว่า รถที่นั่งมานั้นเป็นแบบโบราณ จึงเปิดประตูจะก้าวออกไป ซึ่งหมายความว่าถ้าก้าวออกไปก็ต้องตกจากรถซึ่งกำลังวิ่งมาขวางไว้ทันท่วงที พอดีเจ้าหน้าที่ประจำรถได้กลับเข้าหาไม่ก็อาจได้รับอันตรายถึงแก่เสียชีวิตก็เป็นได้.

"นายปรีดี พนมยงค์ ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยกรุงปารีส ๕ ปี สอบไล่ได้ปริญญาเอกทางนิติศาสตร์ (Docteur en droit) อันเป็นปริญญาสูงสุดของมหาวิทยาลัย และในทางเศรษฐศาสตร์ ก็สอบไล่ได้โดยรับประกาศนียบัตรชั้นสูง (Diplome d' etudes Superieures d economie Polieque)

"ชีวิตของดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นชีวิตของลูกราษฎรสามัญเป็นลูกคนจนอย่างคนไทยทั้งหลาย ในขณะเยาว์วัยก็เติบโตขึ้นภายใต้สิ่งแวดล้อม คือท้องไร่ท้องนา ได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากโรงเรียนวัดและเป็นเด็กวัดๆ นเอง

ดำริห์ บัทมะศิริ

แต่เป็นคนมีมานะขยันหมั่นเพียร บากบั่นต่อการศึกษาเล่าเรียน และด้วยความประพฤติดีจึงได้รับความก้าวหน้าในชีวิต ในการศึกษา ซึ่งมีส่วนสำคัญในความเป็นอยู่ของชาติไทยในเวลาต่อมา.

" ดร. ปรีดี พนมยงค์ กลับจากประเทศฝรั่งเศสถึงกรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๔๗๐ ได้เข้ารับราชการต่อไป และชั่วในระยะ ปี หนึ่งก็ได้รับ พระราช ทาน บรรดา ศักดิ์เป็นหลวงประดิษฐมนูธรรม ความสำคัญ ของ ตำ แหน่งราชการคือเลขานุการกรมร่างกฎหมายมิได้มีมากกว่าการเป็นอาจารย์สอนกฎหมายในโรงเรียนกฎหมายเลย เพราะในตำแหน่งอาจารย์โรงเรียนกฎหมายนั้นเอง ที่ดร. ปรีดี พนมยงค์มีโอกาสดำเนินงานเพื่อ การ ปฏิวัติตามอุดม คติของตนที่มี อยู่ ตั้งแต่เป็นนักศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสสำเร็จลุล่วง ไปอันเป็นผลจากความคิดมาเป็นการตระเตรียมแล้วก็ลงมือทำการปฏิวัติสำเร็จ.

"ภายหลังการปฏิวัติเปลี่ยนรูปการปกครองแล้ว ดร. ปรีดี พนมยงค์ได้เริ่มที่จะให้มีการ ปฏิรูปการเศรษฐกิจ และการสังคม ให้เป็นไปตามอุดมคติแห่งการปฏิวัติ แต่ได้เกิดอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงขึ้น อำนาจบริหารกลับไปอยู่ในมือของคณะขุนนางเก่า ซึ่งเป็นศัตรูทางการเมือง ของคณะปฏิวัติ ดร. ปรีดี พนมยงค์ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมูนิสต์ และได้ออกจาก ประเทศ ไทย ไปสู่ประเทศฝรั่งเศส พร้อมกับภรรยาคู่ชีวิตชั่วระยะหนึ่ง ครั้นเมื่อคณะปฏิวัติอันประกอบด้วยบุคคลที่ยึด มั่น อยู่ในอุดมคติ ยึดเอา อำนาจกลับคืนมาสู่ปวงชนอีกครั้งหนึ่ง ดร. ปรีดี พนมยงค์ และภรรยาได้เดินทางกลับมาสู่ปิตุภูมิ เข้าร่วมในการบริหารประเทศ สร้างประมวลกฎหมายแพ่งให้สมบูรณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชในการศาลยุติธรรม สร้างรากฐานแห่งระบอบราชการบริหารแบบเทศบาลไว้ในกระทรวงมหาดไทย แก้ไขสนธิสัญญากับนานาชาติให้ประเทศไทย ได้คืนมาซึ่ง เอกราชและอธิปไตยอันสมบูรณ์ ในกระทรวงการต่าง ประเทศ

และต่อมาในกระทรวงการคลัง ก็ได้สร้างความมั่นคงให้แก่ชาติ ด้วยการจัดระบบภาษีอันเป็นธรรมแก่สังคมและสร้างความมั่นคงให้แก่ระบบเงินตรา และระบบการคลังของชาติเพียงระยะเวลา ๓ ปี งานตามโครงการณ์เศรษฐกิจของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ได้สำเร็จลุล่วงไปเป็นส่วนมาก "ทำเท่าที่จะทำได้."

"การแตกสามัคคีของคณะปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน โดยบางคนได้ละทิ้งอุดมคติ ได้ปรากฏแผนการณ์ลอบฆ่ากันขึ้น ฆ่าผู้ที่กุมอำนาจบริหารในขณะนั้นให้หมดไป คนแรกคือ พ.อ. หลวงพิบูลสงครามรัฐมนตรีกลาโหม ซึ่งได้ถูกยิงที่ท้องสนามหลวง และกระสุนนัดต่อไปก็คือจะเพาะ ดร.ปรีดี พนมยงค์ แต่ในวันนั้นเคราะห์ดีหนักหนาที่ดร.ปรีดี พนมยงค์ได้ออกจากที่นั้นไปเสียก่อนเกิดเหตุเพียงไม่กี่นาที ไม่เช่นนั้นคงจะโดนเข้าด้วย ผู้ที่วางแผนการณ์ฆ่านั้น คนหนึ่งบัดนี้ยังมีชีวิตอยู่ทั้งได้รับตำแหน่งเป็นใหญ่เป็นโตในขณะนี้ด้วย.

"เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ภาวะสงคราม โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีมีนโยบายในทางร่วมมือกับญี่ปุ่น ดร.ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เริ่มคิดและดำเนินการกู้ชาติไทย ซึ่งท่านถือว่าเป็นแต่ "การรับใช้ชาติ" เท่านั้น และการรับใช้ชาติของดร. ปรีดี พนมยงค์ด้วยการร่วมมือกับคนไทยที่รักชาติทั้งหลายได้ประสพผลสำเร็จ ประเทศไทยคืนเข้าสู่สถานะเดิมเมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้ เอกราชและอธิปไตยของชาติได้รับการกู้ไว้เพราะการกระทำของชาวไทยโดยมีดร.ปรีดี พนมยงค์เป็นหัวหน้าใหญ่ ยิ่งกว่านั้นการกระทำครั้งนี้ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้รับการยกย่องจากนานาชาติที่เป็นสหประชาชาติอย่างมาก และคุณความดีอันนี้คือ คุณความดีของชาติไทย ประเทศไทยที่ได้กลับเข้าอยู่ในสังคมแห่งนานาชาติอีกครั้งหนึ่ง.

"ถึงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ได้มีการรัฐประหารเกิดขึ้น และสัตรูทางการเมืองพวกเก่าที่เคยทำให้ ดร. ปรีดี

ดำริห์ ปัทมะศิริ

พนมยงค์ ระเหระหนจากประเทศไปเมื่อครั้งก่อนโน้น ประกอบกับ "พวกใหม่" แม้จะเคยเป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบานกันมา ได้เข้ามามีอำนาจและเป็นรัฐบาล ดร. ปรีดี พนมยงค์ ก็ต้องออกจากประเทศไทยไปอีกครั้งหนึ่ง และเพื่อเห็นแก่ความสงบจึงได้ขอร้องโดยทางวิทยุกระจายเสียงจากสิงคโปร์มายังบรรดาสานุศิษย์และมิตรสหายทั้งหลายที่ยึดมั่นอยู่ในอุดมคติอันเดียวกัน ให้ระงับการใช้กำลังอาวุธต่อสู้หรือขัดขวางอันจะนำมาซึ่งความพินาศในหมู่ราษฎรไทยด้วยกัน เหตุการณ์ได้เป็นไปด้วยความสงบ สมตามเจตนาของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ทุกประการ"

"งานอันยิ่งใหญ่อันหนึ่งของดร. ปรีดี พนมยงค์ อันเป็นสิ่งที่คู่และเป็นหลักประกันระบอบประชาธิปไตยในแผ่นดินไทยให้มั่นคงดำรงอยู่ชั่วกัลปาวสานต์ก็คือสถาบันอันหนึ่ง มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง "ก่อรุ่งเรืองสมบูรณ์เขตต์ประเทศไทย" สถาบันอันจัดให้มีการศึกษาแก่ราษฎรไทย เป็นตลาดวิชาที่ผู้มีกำลังทุนทรัพย์น้อย

จะแสวงหาเอาได้ทั้งในทางนิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การทูตและการบัญชี ดร. ปรีดี พนมยงค์ ได้ทุ่มเทกำลังและสติปัญญาในงานชิ้นนี้มามากมายตลอดเวลา จนมีความเจริญรุ่งเรือง โดยท่านเข้าดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัยตลอดมาจนบัดนี้.

"มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง มิได้สอนวิชาการเหล่านั้นแต่อย่างเดียว แต่ยังเป็นสถานที่สร้าง "เหตุผล" ให้เกิดแก่นักศึกษาให้นักศึกษาเป็นตัวของตัวเอง เชื่อตัวเองและรักสันติ มอดโตของมหาวิทยาลัยนี้ จากเนื้อเพลงประจำมหาวิทยาลัยได้แสดงให้เห็นชัดว่า "เหลืองของเราคือธรรมประจำจิตต์ แดงของเราคือโลหิตอุทิศให้" "สำนักไหนหมายชประเทศชาติ ด้วยอำนาจปกครองให้ผ่องเพื่อง .... สำนักนั้น ธรรมศาสตร์ และการเมือง ก่อรุ่งเรืองสมบูรณ์เขตต์ประเทศไทย...."

ฉะนั้นจึงไม่เป็นการประหลาดอันใดที่นักศึกษาผู้สำเร็จจากมหาวิทยาลัยนี้ เมื่อเขาเหล่านั้นเข้าไปสู่วงการเมือง มักมี

ดำริห์ ปัทมะศิริ

ความคิดเห็นและอุดมคติแตกต่าง หรือขัดแย้งกับอุดมคติของผู้ประศาสน์การของเขา เพราะนั้นเป็นความต้องการของผู้ประศาสน์การดร. ปรีดี พนมยงค์อยู่แล้ว แต่อุดมคติของผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยผู้นำในทางการเมือง "เทอดทูลระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และพยายามสร้างความสุขสมบูรณ์ให้แก่ราษฎร และประเทศชาติ" เป็นอุดมคติที่นักศึกษาทั้งเก่าและใหม่แทบทั้งสิ้นได้ยอมรับรอง แต่จะมีอุดมคติแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ศิษย์ของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ตั้งแต่ครั้งเป็นอาจารย์โรงเรียนกฎหมาย และผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัย จะขาดเสียมิได้ก็คือ ความรักและนับถืออันเขามีอยู่ต่อท่าน และศิษย์ของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ได้กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย ดูเหมือนว่าการมีมหาวิทยาลัยนี้อยู่เป็น การทำความหนักอกหนักใจให้สัตรูทางการเมืองของดร. ปรีดี พนมยงค์เป็นหนักหนา เขาจึงได้พยายามลบล้างเสีย หรืออย่างน้อยก็เข้าแซกแซงควบคุม แต่จนกระทั่งบัดนี้สัตรูทางการเมืองเหล่า

นั้นยังไม่ได้ผลอย่างใด เพราะมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองไม่ใช่เป็นสมบัติของดร. ปรีดี พนมยงค์ แต่เป็นสมบัติของชาติ และเป็นสถาบันที่ค้ำจุนไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย จะล้มล้างเสียเพราะเหตุใด เพราะไม่พอใจระบอบประชาธิปไตยกระนั้นหรือ ?

"ในด้านชีวิตส่วนตัว ดร. ปรีดี พนมยงค์ ได้สมรสกับคุณพูนศุข ณ บ้อมเพ็ชร ธิดาของพระยาชัยวิชิตวิศิษฐ-ธรรมธาดา เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๑ มีบุตรธิดาด้วยกันรวม ๖ คน ชีวิตในครอบครัวเป็นชีวิตที่มีความผาสุขด้วยอุดมคติ สถานะการณ์ทางการเมืองได้ทำให้ท่านต้องจากครอบครัวของท่านไปเสมอ ๆ ถ้าดูทางฐานะ ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วจะปรากฏว่า ดร. ปรีดี พนมยงค์มีทรัพย์สมบัติอยู่บ้าง จากการที่แต่งตำหรับตำราและพิมพ์กฎหมายจำหน่ายจนถึงกับมีโรงพิมพ์เล็กๆ ของตนเอง แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองตลอดเวลา ๑๗ ปี ดร. ปรีดี พนมยงค์ไม่เคยมีรายได้ทางอื่น นอกจากเงินเดือน

อย่างเดียว และในที่สุดทรัพย์สินที่ได้สะสมไว้ก็ได้ละลาย เปลี่ยนมือเจ้าของไป นอกจากสาธารณะสมบัติอย่างเดียว คือมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง.”

“ในยุคนี้ มีบุคคลที่ข้าพเจ้ามีความเคารพนับถือหลายคน ได้ปรารภถึง ดร. ปรีดี พนมยงค์ ข้อหนึ่งที่เขาตำหนิ ดร. ปรีดี พนมยงค์อย่างที่เขาไม่อาจให้อภัยได้ก็คือ การที่ ดร. ปรีดี พนมยงค์ไม่รู้จักเลยพรรคพวกและบริวาร และไม่รู้จักเลยตัวเอง เขากล่าวว่าเมื่อ ดร. ปรีดี พนมยงค์มีตำแหน่งหน้าที่ราชการใหญ่โต ไม่เหลียวแลลูกน้องและพรรคพวก ไม่อุ้มชูเลยดูเขาให้มั่งมีศรีสุข ปล่อยให้เขาสร้างตัวเองตามความสามารถของเขา ไม่รู้จักปูนบำเหน็จความชอบ ไม่รู้จักที่จะให้เหรียญตราเขา ไม่รู้จักกอบโกยเอาเงินของแผ่นดินมาแจกจ่ายแบ่งปันเลยดูพรรคพวก เพื่อให้เขาจงรักภักดีต่อตน เพื่อตนจะได้มีอำนาจราชศักดิ์อยู่นานและมั่นคง เพราะในยุคปัจจุบันนี้คนอื่นเขาเลิกกินอุดมคติกันแล้ว ใครขืนกินอุดมคติเป็นอยู่ไม่ได้ คำของผู้ที่

กล่าวต่อข้าพเจ้าเช่นนั้น ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะตอบว่าอย่างไร ข้าพเจ้าและเพื่อนฝูงเคยได้ทราบและรู้สึกสลดใจ เศร้าใจกันมาครั้งหนึ่งคือเมื่อตอนที่ ดร. ปรีดี พนมยงค์พ้นจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และตอนนั้นเริ่มระยะที่สัตรูทางการเมืองของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ชนะส่อำนาจ ดร. ปรีดี พนมยงค์ จะต้อง ออกจาก ทำเนียบของ ราชการ ไปอยู่ ที่อื่น พวกเราทราบดีว่า ท่านไม่มีบ้านอยู่ของท่านเอง ท่านไม่มีโอกาสที่จะแสวงหาเงินทอง ตลอดเวลามาท่านจะไปอยู่ที่ไหน และในที่สุดเราได้ทราบว่าท่านได้สั่งให้ขนข้าวของไปเก็บไว้ที่บ้านของมารดาภรรยาของท่าน เราจึงหวังว่าท่านและครอบครัวคงจะไปพำนักอยู่ที่นั้น แต่พอดีได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นรัฐบุรุษอาวุโส และให้พำนักอยู่ในทำเนียบราชการต่อไป เรื่องที่เห็นได้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่งก็คือ ตอนที่ท่านได้รับใช้ชาติร่วมรับคนอื่น จัดตั้งและดำเนินการชะบวนเสรีไทยเพื่อกวาดล้างญี่ปุ่น นำประเทศไทยเข้าสู่สถานะเดิม การงานครั้งนั้นกว้างใหญ่ไพศาล และทำ

กันอยู่ตลอดเวลา ๔ ปี เลยกำลังคนมากมายหลายแสนคน แต่ในที่สุดได้ใช้เงินของชาติไปเพียง ๘ ล้านบาทเท่านั้น ถ้าเป็นคนอื่นซึ่งมุ่งจะกอบโกยทรัพย์ราษฎร สะสม ให้มาจากแรงเหงื่อแรงกายของเขาแล้วก็คงจะถือโอกาสนั้น แสดงว่าได้ใช้จ่ายไปมากกว่านั้น เอาให้มันถึง ๘๐ ล้านบาท ถึงเพียงนี้สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งประกอบด้วยศิษย์ ด้วยเพื่อนเป็นส่วนมาก และเป็นผู้ร่วมในการทำงานกู้ชาติครั้งนี้ด้วยกัน ก็คงจะสมรู้ร่วมคิดกันโกงราษฎรได้ เพราะราษฎรผู้ซึ่งเป็นเจ้าของเงิน กำลังปลมบีติอยู่ด้วยสันติภาพ ปลมบีติอยู่ด้วยเอกราชและอธิปไตยของชาติที่ได้คืนมาใหม่ๆ คงจะไม่สนใจกับเรื่องเงินๆทองๆ ด้วยการที่ ดร. ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ระมัดระวังเรื่องการใช้เงินของราษฎร "จ่ายแต่น้อย และให้ได้ผลจากการจ่ายมากที่สุด" เช่นนี้ จึงทำให้บุคคลบางคนที่ร่วมในการทำงานครานี้รู้สึกไม่พอใจ ผิดหวัง เพราะมีบางคนเสนอขอเบิกชดใช้เงินทดรองตั้ง ๔ แสน ๕ แสน ครั้นไม่มีใครเขาจ่ายให้ คนที่หวังลาภ หวังยศ หวังทรัพย์

สินเช่นนี้จึงในเวลาต่อมากลายเป็นสัตรูให้ร้ายต่อ ดร. ปรีดี พนมยงค์อยู่ร่ำไป และคอยแสวงหาโอกาสกระทำการเพื่อไปกอบโกยเงินทองของราษฎรโดยตนเองเท่าที่โอกาสจะอำนวยให้."

"อุดมคติกินไม่ได้ แต่ ดร.ปรีดี พนมยงค์ยังยืนยันอยู่เสมอว่า "ผมทำงานให้ชาติตามอุดมคติและด้วยอุดมคติ" และคนที่จะร่วมงานใดๆ กับ ดร. ปรีดี พนมยงค์ได้ และร่วมกันได้ตลอดไปก็เพราะผู้นั้นยึดมั่นอยู่ในอุดมคติและด้วยอุดมคติดังเช่น ดร. ปรีดี พนมยงค์เท่านั้น หวังอย่างอื่นเป็นไม่ได้เลย."

ไม่มีปัญหาอะไรเลย และข้าพเจ้าไม่รังเกียจสักนิดเดียวที่จะยอมรับว่า ในแผ่นดินไทยนี้ จะหาใครที่มีสมองเสมอนายปรีดีนั้น ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็น นี่มิใช่ดูหมิ่นคนทั้งหลายทั้งปวง แต่ในฐานะความรู้ความสามารถของข้าพเจ้า ได้ให้ความตระหนักเพียงแค่นี้ และเพราะความตระหนักเพียงแค่นี้ ในระยะเวลาที่ "ข้าพเจ้ายังเขลาอยู่" ก

ได้รับใช้นายปรีดีเป็นเวลาหลายปีจนกระทั่งนายปรีดีได้สำนัก
ว่ามี "คนฉลาด" เกิดขึ้นแล้ว--

อัธยาศัยของนายปรีดีนั้น คือตนเองต้องเป็นเอก เรา
ไม่ว่าเขามีริษยา แต่เขาเป็นคนที่ต้องเป็นเอก ใครที่ได้รับ
ความนิยมยกย่อง ว่าเป็นเอกเหนือเขาแล้ว บุคคลนั้นพึง
ระวัง ตัวอย่างมีอยู่ ในกรณีย์ รัชชกาลที่ ๗, พระยามโน,
พระยาทรงสุรเดช, พระยาพหล, หลวงพิบูล, ม.ร.ว. เสนีย์
และนายควง คนเหล่านั้วร้ายอย่างไรหรือ?

ข้าพเจ้าชอบความฉลาดของโจโฉ ในหนังสือสามก๊ก
และถ้าใครจะเปรียบความฉลาดของโจโฉ เสมอด้วยนาย
ปรีดีแล้ว ก็ไม่น่าจะขัดข้อง มีความตามหนังสือสามก๊ก
ตอนหนึ่ง เป็นตอนที่โจโฉกำลังเสียเปรียบในการสู้รบ มี
การศึกติดพัน อันแสดงให้เห็นอัธยาศัยของโจโฉอยู่ --

"เตียวหุยเห็นดังนั้นก็ควบม้าถือทวน ตรงเข้าไล่เคาทู
เคาทูรบกับเตียวหุยด้วยกำลังเมาสุรา มิทันได้สักกี่เพลง
เตียวหุยก็เอาทวนแทงถูกไหล่เคาทูตกม้าลง พวกทหารที่

มาด้วยเคาทูกทงเกวียนเสีย เข้าอุ้มเอาตัวเคาทูหนีไปได้
เตียวหุยได้เกวียนและเสบียงก็กลับมา----
" ขณะเมื่อโจโฉหนีไปนั้น เตียวหุยคุมทหารหมู่หนึ่ง
ตั้งสกัดอยู่ข้างหน้า จูล่งคุมทหารพวกหนึ่งรบประชิดข้าง
หลังมา ฮองตงคุมทหารหมวดหนึ่ง เร่งยกมาตามทาง
ตำบลเมืองโปจิ๋ว โจโฉครั้นหนีมาถึงตำบลหุบเขาเสียดถึก
เห็นผงคลีพุ้งขึ้น มีทหารหมวดหนึ่งยกมา โจโฉจึงว่า
ถ้าเป็นทหารของเล่าปี่มาซ่องสุมไว้ เห็นว่าเราจะตายเป็น
มั่นคง ครั้นว่ากันเท่านั้น พอทหารนั้นมาใกล้ จึงรู้ว่าโจเจี่ยง
ผู้บุตรีที่สองยกมาก็ดีใจ อันโจเจี่ยงคนนี้เมื่อยังหนุ่มน้อย
อยู่นั้น มักขี่ม้ายิงเกาทัณฑ์ มีกำลังยิ่งกว่าคนทั้งหลาย
โจโฉผู้บิดาก็ได้สั่งสอนว่า เจ้าไม่พอใจอ่านหนังสือ พอใจ
แต่ขี่ม้ายิงเกาทัณฑ์ ศิลปศาสตร์นี้ มีประโยชน์มีกำลังแต่
ผู้เดียว ไม่มีเกียรติยศเลื่องลือ"
" โจเจี่ยงจึงว่าแก่บิดาว่า อันศิลปศาสตร์สิ่งนี้ ก็เป็น
การทหารสำหรับลูกผู้ชาย อาจสามารถจะคุมทหารได้ถึง

แส่นหนึ่ง จะหาความชอบรักษาแผ่นดินก็จะดีกว่าเรียน
หนังสืออีก โจโณถามบุตร์ทั้งปวงว่า ซึ่งโจเจียงว่าดังนี้
น้ำใจบุตร์ทั้งปวงผู้ใดจะรักประการใดบ้าง บุตร์ทั้งนั้นกนง
อยู่ แต่โจเจียงผู้เดียวนั้นจึงตอบว่า ข้าพเจ้ารักจะเป็น
ทหาร.

"โจโณจึงว่า จะเป็นทหารขณะเมื่อเจ้าจะต่อสู้สงคราม
นั้นจะทำประการใดในกระบวนสงคราม โจเจียงจึงว่า ข้าพ-
เจ้าจะทำสงครามแก่ข้าศึกนั้น จะใส่เสื้อเกราะถืออาวุธออก
หน้าทหารทั้งปวง ถึงจะอับจนก็ไม่อาลัยกับถูกเมียเลย ถ้า
ทหารผู้ใดมีความชอบในสงครามก็จะปูนบำเหน็จ ถ้าผู้ใด
ผิดก็จะประหารชีวิตเสีย.

"โจโณได้ฟังดังนั้นก็ดีใจ หัวเราะแล้วจึงว่า เจ้าคิด
ดังนี้ชอบอยู่แล้ว ขณะนั้นพระเจ้าเหยนเต้มาอยู่เมืองฮูไต
ได้สิบสามปี พอออหวนอยู่เมืองไตกุนคิดการกบถ โจโณ
จึงให้โจเจียงผู้บุตร์ยกทหารห้าหมื่นไปรบเมืองไตกุน จึง
สั่งสอนว่า เมื่อเราอยู่บ้านอยู่เรือนนั้น เป็นพ่อถูกกัน บัดนี้

เจ้าจะไปทำการศึก ก็เหมือนข้ากับเจ้า อย่าได้คิดประมาท ถ้าผิดก็จะเอาโทษตามผิด เราสั่งสอนเจ้าจงควรจำเถิด ว่ากันเท่านั้นแล้ว โจเจียง ก็ถาโจโฉยกทหารไป เมืองไตกุ๋น ทิศเหนือ ก็เข้ารบพุ่งด้วยออหวน ออหวนแตกหนีไปที่ตำบลสองเชียน โจเจียงก็ปราบปรามเมืองไตกุ๋นราบคาบแล้ว พอได้ยินข่าวว่าโจโฉผู้บิดา มาตั้งทัพอยู่ ณ ด่านเมืองเปงก๋วน ก็ยกทหารมาช่วย.

"ฝ่ายโจโฉเห็นโจเจียงมาจึงว่า เจ้าหนวดเหลืองบุตร์เรามาถึงแล้ว การจะสู้รบกับเล่าปี่เห็นจะไม่เป็นไรนัก ก็พากันยกมาตั้งอยู่ ณ ภูเขาเสียดก๊ก จึงมีผู้นำข่าวราชการไปแจ้งแก่เล่าปี่ว่า บัดนี้โจโฉพาโจเจียงผู้บุตร์ ยกทัพกลับมาอีกแล้ว.

"เล่าปี่ได้ฟังดังนั้นจึงถามทหารทั้งปวงว่า ผู้ใดจะอาษาไปรบกับโจเจียงได้บ้าง เล่าฮองจึงรับว่า ข้าพเจ้าจะขออาษาไป ฝ่ายเบ้งตัดได้ยินจึงว่าข้าพเจ้าจะขอไปด้วย เล่าปี่จึงว่าครั้งนี้ข้าพเจ้าจะดูท่านทั้งสองผีมือใครจะดีกว่ากัน ก็

จัดทหารให้คนละห้าพัน เล่าฮองเบ็นทัพหน้า เบ้งตัดเบ็นทัพหนุน ตาเล่าปี่แล้วยกทหารมา.

"ครั้นถึงทัพโจเจี๋ยง ก็เข้ารบพุ่งกับโจเจี๋ยงได้สามเพลง เล่าฮองแพ้กลับถอยหลังมา ส่วนเบ้งตัดเห็นเข้าก็ขับทหารหนุนเข้ามา เมื่อจะเข้ารบกันนั้นเห็นทหารโจโฉและโจเจี๋ยงวุ่นวาย เหตุด้วยม้าเฉียวและงอหลันทหารเล่าปี่ยกตามมารบอีกพวกหนึ่ง ส่วนเบ้งตัดได้ทีก็ให้ทหารโห่ร้องเข้าตีกระหนาบกับม้าเฉียวด้วยกันทั้งสองทัพ พวกทหารโจโฉก็แตกหนีไป.

"ฝ่ายโจเจี๋ยงครั้นเห็นทหารแตกแล้ว แต่ตัวผู้เดียวเข้ารบกับงอหลันมิทันถึงเพลงหนึ่ง โจเจี๋ยงเอาทวนแทงถูกที่สำคัญ งอหลันตกม้าตาย ทหารทั้งปวงต่างก็กลับเข้ารบอีก มิทันได้แพ้ชนะกัน โจโฉจึงให้ทหารถอยกลับมาตั้งอยู่ ณ หุบเขาเสี่ยดก๊ก โจโฉคิดในใจว่า แต่มาตั้งอยู่ที่นี่ช้านานแล้ว ครั้นจะยกไปบัดนี้ก็เห็นว่าม้าเฉียวยังต้านทานอยู่ คิดละอายแก่พวกข้าศึก ก็หยุดอยู่ยังไม่ยกไป.

"ฝ่ายพ่อครัวครั้นเวลาเย็นจึงยกเอาไก่ต้มตัวหนึ่งเข้ามาถวายแก่โจโณ (เวลานั้นโจโณได้รับสถาปนาเป็นจ้าวแล้ว) โจโณกินเนื้อไก่สันแล้วยังเหลือแต่กระดูก จึงเอาตะเกียบหยิบเอาขาไก่ชิ้นไว้รำพึงแต่ในใจว่าจะทงเสียก็เสียดายด้วยยังมีรสอยู่ ขาไก่นี้เปรียบดั่งการสงครามครั้งนี้ ครั้นจะเลิกละเสียก็จะอัปยศ จะทำเอาชัยชนะก็ไม่สดวก."

"เมื่อโจโณรำพึงอยู่ดังนั้น พอแฮหัวตุ้นเข้ามาทูลถามว่าในเวลาค่ำวันนี้จะเรียกเชือสิ่งใดเป็นสำคัญขานยาม โจโณสาระวดพิเคราะห์ขาไก่อยู่ จึงพลั้งปากออกไปว่าขาไก่. แฮหัวตุ้นได้ยินดังนั้นก็กลับออกมา ครั้นเวลาค่ำจึงบอกกันให้ขานยามว่าขาไก่ เอยวสวสมุห์บัญชีกองทัพนั้นมีบัญญากรูแจ้งซึ่งขานยาม จึงบอกทหารบรรดาพวกพ้องของตัวว่า ให้ตระเตรียมจะเลิกทัพอยู่แล้ว.

"ขณะนั้นมีทหารคนหนึ่งมาบอกแฮหัวตุ้นว่า เอียวสัว ให้พรรคพวกตระเตรียมไว้ว่าจะยกทัพกลับไปแล้ว แฮหัวตุ้นจึงให้หาเอียวสัวมาถามว่า ท่านรู้ได้อย่างไรจึงว่าจะยกทัพไป เอียวสัวจึงว่าเราได้ยินชานยามว่าชาไก่ก็เข้าใจว่าโจโฉจะยกทัพไปอยู่แล้วจึงตระเตรียมกัน แฮหัวตุ้นได้ฟังก็ตกใจ จึงสั่งทหารให้จัดแจงเตรียมตัวไว้บ้าง.

"ส่วนโจโฉในเวลากลางคืนวันนั้นไม่สบายใจเที่ยวไปดูรอบค่าย จึงเห็นทหารทั้งปวงตระเตรียมก็ประหลาดใจ โจโฉกลับมาที่อยู่จึงให้หาแฮหัวตุ้นมาถามว่า ทหารทั้งปวงทำดังนี้เป็นประการใด แฮหัวตุ้นจึงทูลว่าเอียวสัวมาบอกข้าพเจ้าว่าจะเลิกทัพไปแล้ว โจโฉจึงให้หาเอียยสัวเข้ามาถามว่า ท่านบอกแฮหัวตุ้นดังนี้เห็นเหตุประการใด เอียวสัวจึงทูลว่าข้าพเจ้าได้ยินทหารชานยามว่าชาไก่รู้ว่าจะเลิกทัพ โจโฉได้ฟังดังนั้นก็โกรธ ว่าท่านมากล่าวดังนี้ผิด แกล้งจะให้ทหารเราเสียน้ำใจโทษท่านถึงตาย จึงให้ทหารเอาตัวเอียวสัวไปตัดศีรษะเสียเสียบไว้ประตูค่าย มิให้ทหารทั้งปวงดูเยี่ยงกัน.

"แลเอยวสวคนน แต่ก่อนมา เป็นคน มักอวดตัว ว่าวิชา การดีมความคิด โจโณเกรงขามแก่เอยวสัวอยู่ แลเมื่อ ครั้งมีผู้คิดร้ายโจโณ ๆ อุบายสั่งคนใช้สินทว่า เรานอนร้าย มักละเมอฆ่าคน ถ้าเรานอนอย่าให้ผู้ใดเข้ามาใกล้ วันหนึ่ง เวลากลางวันโจโณทำนอนหลับอยู่บนเตียง แกล้งทำให้ ผ้าห่มนอนตกลงจากตัว จึงมีข้าสินทคนหนึ่ง เข้ามาหยิบ ผ้าห่ม ขึ้นห่มให้ โจโณทำละเมอลุกขึ้นชักกระบี่พันคนนั้น ถึงแก่ความตายแล้วก็กลับนอนไป อีกสักครู่หนึ่งจึงลุกขึ้น แกล้งทำเป็นตกใจถามว่าผู้ใดมาฆ่าคนสินทของเราเล่า คน ทั้งปวงก็บอกโดยความจริง โจโณก็ทำ เป็นร้องไห้สั่งให้ เอาศพนั้นไปฝังไว้ คนทั้งปวงไม่รู้ เท่าจึงว่าโจโณนอนร้าย มักละเมอฆ่าคน จำเพาะเอยวสัวคนเดียวว่างรู้ อุบาย ครั้น ให้ยกเอาศพผู้ตายไปฝัง เอยวสัวก็ส่งสารจึงว่าแก่ศพนั้น ว่า มหาอุปราชหานอนฝันร้ายไม่ เป็นกรรมของท่านจึง ตาย โจโณแจ้งเหตุดั่งนั้นเห็นว่าเอยวสัวรู้เท่าก็โกรธ แต่ในใจ.

อีกครั้งหนึ่ง โจโณจะใคร่ลองรู้ดูบัญญาโจสิดและโจผี บุตรทั้งสองคน จึงใช้ให้เดินออกนอกประตูวัง แล้วโจโณจึงสอบใช้ให้คนไปสอบสั่งนายประตูไว้ว่าวันนี้อย่าให้ใครออกไป ส่วนโจผีเดินมาถึงประตูแล้วก็จะออกไป นายประตูห้ามไม่ให้โจผีไปโจผีก็กลับคืนมา ฝ่ายโจสิดรู้ว่านายประตูห้ามไม่ให้โจผีผู้พ่อออกไปก็มีความสงสาร จึงเอาเนื้อความมาถามเอยวสวๆ จึงว่า รับสั่งใช้ให้ท่านออกไป ถ้าผู้ใดบังอาจห้ามไว้จงให้ฆ่าผู้นั้นเสียจึงจะควร โจสิดได้ฟังดังนั้นก็กลับมาตามคำเอยวสว ครั้นถึงประตูนายประตูก็ห้ามไว้ โจสิดโกรธจึงตวาดนายประตูว่า เองบังอาจมาห้ามเราผู้ถือรับสั่งไว้แล้วก็ฆ่านายประตูเสีย.

โจโณแจ้งดังนั้นก็เข้าใจว่าโจสิดมีบัญญากว่าโจผี ครั้นอยู่มาภายหลังมีผู้มาทูลโจโณว่า โจสิดกระทำการได้ทงนเพราะได้บัญญาเอยวสวสั่งสอน โจโณได้ฟังดังนั้นก็โกรธแก่เอยวสว ทั้งโจสิดนั้นก็หายินดีไม่ ครั้นนานมาโจโณจึงถามการสงครามแก่โจสิด โจสิดก็บอกได้ทุกประการไม่ขัดสนเพราะเอยวสวสั่งสอน โจโณก็ยิ่งคิดสงสัยนัก.

อยู่มาวันหนึ่งโจผีมาบอกโจโฉว่า ซึ่งโจสิดรู้หลักมาก นั้นเพราะได้ความคิดเอียวสวสอนมาดอก โจโฉก็ยิ่งมีความโกรธเป็นอันมาก คิดพยาบาทจะใคร่ฆ่าเอียวสวเสียให้ได้ ครั้นเมื่อมาที่ตำบลเขาเสียดก๊ก พอเอียวสวทำความผิดว่าด้วยชาไก่ล่วงรู้เท่าความคิดโจโฉ โจโฉกำลังพยาบาท ได้ทีแล้วก็ฆ่าเอียวสวเสีย โจโฉทำเป็นโกรธจะฆ่าแฮหัวตุ้นเสียด้วย.

"ฝ่ายชุนนางทั้งปวงจึงทูลขอโทษแฮหัวตุ้นไว้ โจโฉจึงตวาดให้แฮหัวตุ้นออกไปจากที่นั่น แล้วสั่งแก่ทหารทั้งปวงว่าพรุ่งนี้เราจะยกไปแล้ว ครั้นรุ่งขึ้นโจโฉก็ยกทัพออกจากหุบเขาเสียดก๊ก-----"

ท่านผู้อ่านสามก๊กทุกคนย่อมเกลียดโจโฉ และสงสารเล่าปี่ แต่ขอให้เรามาเปรียบความสามารถของกันและกัน โจโฉเป็นเพียงคนสามัญคนหนึ่ง เล่าปี่ ซุนกวนนั้นมีแหล่งแห่งที่มาแต่เดิม จงอย่าดูหมิ่นความสามารถของโจโฉต่อไปเป็นความตามหนังสือสามก๊ก เผื่อญชนต้นที่หน้า

๑๓-----

"ครั้นรุ่งขึ้น เตียวโป้ เตียวเหี่ยงกับพวกโจรซึ่งเหลือนั้นก็ชวนกันหาทางที่จะหนีเอาชีวิตรอด จึงไปพบทัพหนึ่งธงแดงทั้งทัพ ทหารกองหน้าเข้าสะกัดพวกโจรไว้มิให้หนีได้ แลนายทัพนั้นชื่อโจโฉ สูงประมาณห้าศอก จักษุเล็ก หนวดยาว เป็นบุตรโจโก๋ แลโจโฉเมื่อน้อยนั้นมักพอใจไปเล่นป่ายิงเนื้อ มักพอใจฟังร้องรำทำเพลง มีปัญญาความคิดรวดเร็ว ฝ่ายว่าโจเตียนนั้นเห็นโจโฉเป็นนักเลงไม่ทำมาหากินก็มีใจชังเป็นอันมาก จึงเดินไปจะเอาเนื้อความบอกโจโก๋ผู้พี่ โจโฉเห็นว่าอาว์ชังอยู่จะเอาเนื้อความไปบอกแก่บิดา โจโฉทำมีอันเป็นล้มลง อาว์เห็นจึงร้องบอกโจโก๋ว่าโจโฉมีอันเป็น โจโก๋ตกใจว่าบุตรมีอันเป็นกวงมาดู โจโฉลุกขึ้นเล่นเป็นปกติอยู่ โจโก๋จึงว่าอาว์เอ็งไปบอกว่าเอ็งมีอันเป็น บัดนี้หายแล้วหรือ โจโฉจึงว่าแต่น้อยมาช้าหาเจ็บป่วยสิ่งใดไม่ เพราะอาว์ชังช้าจึงเอาความมิดีมาใส่ แต่นั้นไปโจโก๋ก็เชื่อคำโจโฉ ถึงอาว์จะเอาความสิ่งใดมาบอกโจโก๋มิได้เชื่อคำน้องชาย โจโฉยิ่งกำเริบใจเล่นหัวหยาบช้าไปกว่าแต่ก่อน เพื่อนเล่นทั้ง

ปวงพูดจายกยอโจโณว่า แผ่นดินบัดนี้เป็นจลาจลอยู่ หา
ผู้ใดซึ่งมีสติปัญญาจะปราบปรามอันตรายให้อยู่เย็นเป็นสุข
ไม่ เราทั้งปวงเห็นแต่ท่านมีสติปัญญาจะคิดอ่านปราบปราม
ให้แผ่นดินเป็นสุขได้ แลเมื่องลำหยงนั้นมีคนหนึ่งชื่อโหเง้า
ว่าแก่คนทั้งปวงว่าแผ่นดินเมืองหลวงนั้นจะสูญเสียแล้ว ซึ่ง
จะปราบแผ่นดินให้ราบนั้นเห็นแต่โจโณผู้เดียว แลในเมือง
หลีหลำมีหมอคนหนึ่งชื่อเซาเฉียวรู้ลักษณะคน โจโณจึง
ไปหาเซาเฉียวถามว่า ข้าพเจ้านี้สบไปภายหน้าเห็นดีชั่ว
ประการใด เซาเฉียวนิ่งอยู่ โจโณจึงถามซ้ำไปอีก เซาเฉียว
จึงว่า ท่านมีบุญญามากจะป้องกันแผ่นดินได้อยู่ แต่มิได้
สัตย์ซื่อต่อแผ่นดิน จะเป็นสัตรูราชสมบัติ โจโณหัวเราะ
ชอบใจ-----"

แล้วโจโณทำอะไร ? มีความปรากฏต่อไปอีกว่า

"พระเจ้าเหียนเต้จึงทรงเกาทัณฑ์ยิงกวางก็ไม่ถูก จึง
ตรัสแก่โจโณว่า ท่านจงยิงกวางตัวนั้นให้ถูก โจโณจึงทูล
ว่า ถ้าพระองค์จะใคร่เห็นฝีมือข้าพเจ้าจงพระราชทานพระ-
แสงเกาทัณฑ์นั้นมา ข้าพเจ้าจะยิงถวายให้พระองค์ทอด

พระเนตร พระเจ้าเหียนเต้กเอาเกาทัณฑ์ซึ่งทรงนนยนให้
โจโฉรับเอา พระแสง เกาทัณฑ์มายิงถูก กวางตัวนั้น ล้มลง
ชุนนางทั้งปวงซึ่งอยู่ใกล้นน เห็นพระแสงเกาทัณฑ์เกลียว
มังกรนั้นต้องกวางล้มลง ก็คิดว่าพระเจ้าเหียนเต้ทรง ต่าง
คนต่างก็เข้ามากราบถวายบังคมหน้าพระที่นั่ง โจโฉเห็นดั่ง
นนก็มความยินดี จึงขับม้าผ่านหน้ามาพระที่นั่งออกไปแล้ว
ร้องว่า ตัวเรายิงเกาทัณฑ์ไปถูกกวางแล้วหรอ ชุนนาง
แลทหารทั้งปวงเห็นโจโฉทำหยาบช้าต่อหน้าพระที่นั่งก็คกใจ
ตลงอยู่สน.

"แต่กวนอูเห็นโจโฉทำดังนั้นก็โกรธ ขับม้าเข้ามา
เงื้อง้าวขึ้นจะฟันโจโฉ แล้วแลมาดูเล่าปี เล่าปีเห็นดั่งนน
จึงกระหยิบตา---"

"กวนอูจึงว่าแก่เล่าปีว่า โจโฉทำหยาบช้าต่อพระเจ้า
เหียนเต้ ข้าพเจ้าจะฆ่าเสียเหตุไรพี่จึงห้ามไว้ เล่าปีจึงตอบ
ว่า พระเจ้าเหียนเต้กับตัวเราอยู่ในหว่างทหารโจโฉ ถ้าเจ้า

ฆ่าโจโฉเสีย ทหารเขาก็จะฆ่าพี่เสียบ้าง ทั้งจะทำอันตราย
พระเจ้าเหียนเต้ด้วย พี่จึงห้ามเจ้าเพราะเหตุฉะนี้."

การยกเอาโจโฉมากล่าวนี้ ไม่หมายความว่า นาย
ปรีดี พนมยงค์เป็นสัตรราชสมบัติและกระทำการอย่างโจโฉ
เพราะนายปรีดี อย่างมากที่สุดก็เพียงอาศัย กำลังทหารเข้า
สอบจับ ไม่เคยชิงม้าออกหน้าทหารอย่างโจโฉ. แต่
ความฉลาด ซึ่งสร้างตัวขึ้นมาได้ถึงเพียงนี้ และการ
ไม่ยอมให้มีใครฉลาดยิ่งกว่านั้น พึงเทียบกันได้.

ในหนังสือของนายไสว ซึ่งสนับสนุนนายปรีดี ได้กล่าว
ถึงความดีของนายปรีดีหลายอย่างหลายประการ ข้าพเจ้า
ไม่ปฏิเสธในความฉลาดปลาดเปรื่องของนายปรีดี แต่นาย
ไสวมิได้กล่าวว่า การจลาจลอันเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง
ของทหารเรือ เมื่อ ๒๖ กุมภา ๙๒ นั้น ต้นเหตุมาจากนาย
ปรีดีหรือหาไม่ ข้าพเจ้าอาจหยั่งรู้วาระจิตต์ของทหารเรือ
ทั้งหมด แต่ได้เคารพนับถือมาแต่ไหนแต่ไร ว่าทหารเรือ
มีสมถะ เป็นคนมักน้อยอุตส่าห์สรวมเครื่องแบบด้วยผ้าผ่าย

เบ็นส์ภาภ์ ไม่เคยเห็นทหารเรือสรวมเครื่องแบบด้วยผ้าเส็ด หรือสักหลาด หรือผ้าดที่เรียกกันว่าหนังฉลาม — ทั้ง ๆ ที่ ทหารเรือมีโอกาสเป็นอาหารของปลาฉลาม.

แล้วนายไสว สุทธิพักษ์ ผู้เขียนประวัติของนายปรีด ไม่ได้กล่าวด้วย ว่าการที่นายปรีดได้ไปนอกไปนานอะไรเหล่านั้น ก็เพราะบารมีของพระยาชัยวิชิต เอานายปรีดมาเลี้ยงไว้ตั้งแต่รุ่นหนุ่ม จนถึงได้แต่งงานกับลูกสาวของท่าน คือ คุณพูนศุข เราไม่อาจประกันได้ในสิ่งที่เรียกว่าความรัก --

แล้วนายไสว สุทธิพักษ์ ผู้เขียนประวัติของนายปรีด ก็มิได้กล่าวไว้ว่า นายปรีดชอบเตะฟุตบอลนั้น ได้เคยเข้าทีมฟุตบอลกับใคร การเตะฟุตบอลอย่างเดียวนั้น ใครๆ ก็เตะได้ แต่การจะร่วมทีมฟุตบอลโดยมิได้ถือว่าตนเองเก่งกว่าใครนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ต้องเป็นคนกล้าสู้อย่างซึ่งหน้า ไม่ชิงดีเป็นของตน จึงจะเรียกว่านักฟุตบอลได้.

แล้วนายไสว สุทธิพักษ์ ผู้เขียนประวัติของนายปรีด ได้บกพร่องในข้อสำคัญ คือมิได้เอ่ยว่า เพื่อนายปรีดนะ

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

ใคร ? ใครหนอจะตบหัวแล้วเอะนายปรีดได้ เหมือนอย่างเพื่อนสนิทอื่น ๆ เขาทำกัน ? นายปรีดไม่มีเพื่อนสนิทที่จะตบหัวนายปรีดได้ มีแต่คนที่ต้องขนานนามท่านว่าอาจารย์ นั้นเป็นสิ่งแสดงหรือมิใช่ ว่านายปรีดไม่ยอม หรือไม่รู้สึกว่าใครจะเสมอตน เห็นใคร ๆ ต่ำกว่า หรือควรจะต่ำกว่าคนทั้งสิ้น ไม่เข้าบทของธโอดอร์ปาร์เกอร์ ที่ว่า "ประชาธิปไตย คือคิดว่าเขากดเหมือนเรา" ความคิดแก่งแย่งว่าไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนนี้ สำหรับคนใจร้ายที่หากจะฆ่าใครได้ก็จะต้องฆ่า เช่นพฤติการณ์ของโจโฉ ผู้ฉลาดแห่งแผ่นดินจีน นายปรีดเป็นคนใจร้ายเช่นนั้น หรือไม่ ไม่ทราบ.

บทนี้ได้พรรณาถึงเรื่องสามก๊กเป็นอันมาก เพื่อพอจะผ่อนคลายความตึงเครียดของท่านผู้อ่าน เป็นบทของนายปรีด แต่ไม่ได้พูดถึงนายปรีดมากนัก เพราะตัวของเขาแสดงอยู่แล้ว ขอท่านผู้รู้ได้พิจารณาตามสมควร.

บันทึกที่ถอนไม่ได้

"อดคิดถึงพี่ไม่ได้เลยแม้แต่ขณะเดียว ฉันเคย
คิดว่า ฉันจะไม่ห่างจากพี่ตลอดชีวิต แต่มันเป็น
เคราะห์กรรม ไม่ได้คิดเลยว่าจะเป็นกษัตริย์ คิดแต่
จะเป็นน้องของพี่เท่านั้น"

รัชกาลที่ ๙

(ข้อความต่อไปนี้ เป็นบันทึกในเรื่องกรณีสวรรคต
ซึ่งสมควรนำมาประกอบในที่นี้--- ดำริห์ บัทมะศิริ)

กรรมใดมีผลเผ็ดร้อน
กรรมนั้นเมื่อกระทำลงแล้ว
จะว่าดีหาได้ไม่.

ผู้แลเห็นพระองค์

"สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล ผู้เป็นมิ่งขวัญของชาติได้เสด็จสวรรคตแล้ว มีการส่งน้ำพระบรมศพและอัญเชิญพระบรมศพลงสู่พระโกษฐ์ทองใหญ่ ๆ ฉ ๆ ตามพระราชพิธีสำเร็จแล้ว พระองค์เสด็จสวรรคตแน่ ไม่ใช่เรื่องฝันแม้เห็นกันอยู่หลัด ๆ เราทั้งหลายรู้ว่าสังขารนี้หนอไม่เที่ยง แต่เราก็ไม่อาจอดกลั้นความรำพึงถึงพระองค์ เราไม่อาจอดกลั้นความโศรก อันบังเกิดจากความคำนึงนั้น เพราะเรายังเป็นปุถุชนอยู่.

"แต่เราทั้งหลาย จงเป็นปฏิชนที่มีสติสักหน่อย แม้บังเกิดความโศรกเพียงใดก็ตาม อย่าปล่อยให้ความโศรกเป็นผ้าหมองแก่ปัญญาแห่งตนเลย ดูกรทั้งหลายเมื่อพ่อตายไปแล้วอย่ามัวพิลาปรำพรรณ รอยเท้าใดที่พ่อเหยียบย่างไว้ พึงเหยียบย่างตามรอยนั้น และก้าวสืบไปเถิด ผู้ใด

เห็นธรรม ผู้นั้นย่อมมีอุปการะจิตต์ของพ่อ คุ้มครองอุปการะตนอยู่เสมอ เสมือนหนึ่งพ่อมิได้ตายไป.

" สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล แต่เดิมมานั้นเป็นที่รักที่เคารพแก่ผู้ใดเพียงใด คนทั้งหลายพึงสนองแด่พระองค์ด้วยการรำรงตนไว้ชอบและกระทำชอบ อย่าเอาความเสียใจมาเป็นผ้าหมองแก่ดวงจิตต์ของตน จงทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ตน และแก่ชาติบ้านเมืองโดยไม่ย่อท้อต่อไปเถิด "

บทความข้างบนนี้ เป็นของ "ประชาธิปไตย" ที่ได้กล่าวไว้เมื่อ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๘๙ ก็แหละความดำเนินอันเป็นไปเช่นนี้มาอย่างไร.

การสวรรคตบังเกิดขึ้น เมื่อเวลาประมาณ ๙ น. ทางสำนักงาน ได้รับข่าวเมื่อประมาณ ๑๑ น. จึงได้ส่งคนออกติดตามข่าว แต่ก็ไม่ได้รับผลคืบหน้าอย่างเป็นที่พอใจคงได้รับแต่ร่างประกาศในทางราชการ ที่ว่าเป็นอุบัทวเหตุซึ่งในตอนกลางวันนั้น ยังมิได้แถลงเป็นทางการ เราทั้งหลาย

ไม่เชื่อว่าเป็นอุบัทวเหตุ แต่จะสันนิษฐานลงไปอย่างใด อย่างหนึ่งนั้น ก็ไม่มีหลักฐาน ยังงงงันกันอยู่.

ฉะนั้น ประชาธิปไตยจึงเสนอข่าวแรกโดยตัดความเรื่องอุบัทวเหตุออกและแจ้งว่า สวรรคตโดยเหตุบังจุบัน ส่วนคำแถลงของสำนักพระราชวัง ที่เราไม่เห็นด้วยนั้น กล่าวไว้ดังนี้.

"ด้วยนับแต่วันที่ ๒ มิถุนายนศกนเป็นต้นมา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้เริ่มทรงพระประชวรเกี่ยวกับพระนาภีไม่ปกติ และทรงเหน็ดเหนื่อย ไม่มีพระกำลัง แม้กระนั้นก็ดี สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้เสด็จประพาสเยี่ยมเยียนราษฎร อันเป็นพระราชกรณียกิจของพระองค์ ครั้นต่อมาพระอาการเกี่ยวกับพระนาภียังมิได้ทุเลาลง จึงต้องเสด็จประทับอยู่แต่บนพระที่นั่ง มิได้เสด็จออกงานการตามหมายกำหนดการ.

"ครั้นวันที่ ๙ มิถุนายนศกนี้ เมื่อตนพระบรรทมตื่นเช้าเวลา ๖ นาฬิกา ได้เสวยโอสถน้ำมันระหุ่งแล้วเข้าสรงซึ่ง

เป็นพระราชกิจประจำวัน แล้วก็เสด็จเข้าพระที่ ครั้นเวลา
ประมาณ ๙ นาฬิกา มหาดเล็กห้องพระบรรทม ได้ยินเสียง
ปืนดังขึ้นในพระที่นั่ง จึงรีบวิ่งไปดู เห็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ปรรทมอยู่บนพระที่ มีพระโลหิตไหลเปื้อนพระองค์และ
สวรรคตเสียแล้ว มหาดเล็กห้องพระบรรทมจึงได้ไปกราบ
ทูลสมเด็จพระราชชนนีให้ทรงทราบ แล้วเสด็จไปถวายบัง-
คมพระบรมศพ ตั้งแต่นั้นมาพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ นายก
รัฐมนตรี รัฐมนตรี ได้เข้าไปกราบถวายบังคม และอธิบดี
กรมตำรวจ และอธิบดีกรมการแพทย์ ได้ไปถวายตรวจ
พระบรมศพ และสอบสวนได้ความสันนิษฐานได้ว่าคงจะ
ทรงจับคล่ำพระแสงปืนตามพระราชอัธยาศัยด้วยที่ทรงชอบ
แล้วเกิดอุบัติเหตุขึ้น

ในตอนค่ำวันที่ ๙ มิถุนายนนั้น สภา ฯ ได้มีการเรียก
ประชุมด่วน และรุ่งขึ้นหนังสือพิมพ์นครสารเสนอข่าวว่า
"เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต รัฐสภา
ได้เปิดการประชุมพิเศษเมื่อคืนนี้เวลา ๒๑ น. มีสมาชิกทั้ง

สองสภาร่วมประชุม ๑๒๕ คน เป็นสมาชิกพฤฒสภา ๖๔ และผู้แทนราษฎร ๖๑ คน.

"หลังจากที่นายวิลาศ โอสถานนท์ ประธานพฤฒสภาได้กล่าวเปิดประชุมแล้ว และภายหลังที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้อ่านแถลงการณ์ของสำนักพระราชวัง ประธานได้ให้ที่ประชุมยืนถวายความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นเวลา ๑ นาที.

"นายดุสิต บุญธรรม (ปราจีนบุรี) ได้เป็นบุคคลแรกที่ลุกขึ้นถามประธานสภาว่า ตามที่รัฐบาลได้แถลงมาแล้วนั้น จะอนุญาตให้สมาชิกได้ถามรายละเอียดได้หรือไม่ เพราะอธิบดีตำรวจก็ได้มาร่วมประชุมด้วย.

"ครั้งแรกประธานกล่าวในทำนองไม่อนุญาต แต่นายกรัฐมนตรีได้หันไปพะยักหน้ากับประธาน ประธานจึงได้อนุญาต.

"นายดุสิต—.อธิบดีกรมตำรวจก็ดี อธิบดีกรมการแพทย์ก็ดี ได้สังเกตโดยใกล้ชิดแล้ว มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดบ้างหรือไม่

ที่จะเป็นเครื่องทำให้เห็นถนัดชัดแจ้งว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิได้สวรรคตโดยพระองค์เอง.

"อธิบดีตำรวจ—. ไม่มีเหตุสิ่งหนึ่งสิ่งใดทำให้สงสัยว่า จะสวรรคตด้วยเหตุอื่น.

"ประสิทธิ์ ชูพินิจ (กำแพงเพชร)—. สงสัยในแถลงการณ์ ถ้าอธิบดีกรมตำรวจจะรายงานในลักษณะของบาดแผลก็จะเป็นการแก้ความสงสัยได้.

"อธิบดีตำรวจ—. บาดแผลที่แพทย์ได้ไปตรวจและที่ข้าพเจ้าได้ไปตรวจ คือบาดแผลถูกรอยกระสุนที่พระนลาต เหนือคิ้วค่อนข้างซ้ายนิดหน่อย บาดแผลรอยกระสุนกินตรงเข้าไป และพระอัษฐิหลุดออกมาแล้ว หนังยังดีออกเป็นสี่แฉก แต่เมื่อข้าพเจ้าไปเขาทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว.

"บาดแผลเท่าที่สอบสวนมหาดเล็กที่ห้องบรรทม และพระพี่เลี้ยงถึงเหตุเกิดขึ้น และผู้ที่เห็นที่แรกและพฤติการณ์ต่าง ๆ ได้ความว่า ทรงบรรทมคนเดียวไปห้องสรง แล้ว

เสด็จไปห้องบรรทมตามเดิม ไม่มีเหตุอื่นใดที่จะสันนิษฐาน ได้ว่ามีผู้กระทำร้าย และประกอบด้วยได้ความว่าทรงโปรดในเรื่องบิ๊น และในห้องบรรทมนั้นมีบิ๊นอยู่สามกระบอก บรรจุไว้แล้วทั้งนั้น และเวลาเช้าเย็นท่านทรงดูบิ๊นเสมอ ฉะนั้น เมื่อสุวรรคตคนเข้าไปดูเห็นบิ๊นในห้องบรรทมนั้น สันนิษฐานว่าคงจะดูบิ๊นนั้นตามอัธยาศัยชอบแล้วก็วัน ถ้าหากว่าจะทรงยิงเอง บิ๊นยาวมากเบ็นไปไม่ได้ ถ้าหากวันไปเองอาจจะเบ็นไปได้ เหตุผลที่ทำมาแล้วมีเพียงเท่าน

"นายปรีญญา จุฑามาตย์ (กระบี่) ซักในทำนองเดียวกับผู้แทนที่ถามมาแล้ว และอธิบดีกรมตำรวจก็ชแจงให้ทราบดังเชนที่แล้วเหมือนกัน.

"นายสอ เศรษฐบุตร (ธนบุรี) ข้าพเจ้าอยากจะเรียนถามท่านอธิบดีกรมตำรวจ ในข้อที่สำคัญก็คือว่า นอกจากพระญาติวงศ์เข้าออกในห้องพระบรรทมได้แล้ว มีใครบ้างที่เข้าออกในห้องพระบรรทมได้ และในขณะที่ทรงพระบรรทม

นั้นเข้าไปได้หรือไม่ และเข้าไปได้อย่างไร ถ้าหากเป็นมหาดเล็ก มีมหาดเล็กกี่คน และมีใครบ้าง.

"อธิบดีกรมตำรวจ-. เท่าที่ได้ความมาแล้ว มีพระชนนีพระอนุชา มหาดเล็กห้องบรรทมและพระพี่เลี้ยง ส่วนที่จะเข้าได้หรือไม่ได้ด้วยเหตุผลอย่างใดนั้นยังไม่ได้ความ.

ม.ร.ว. คึกฤทธิ ปราโมช—. เรื่องนี้ไม่ใช่เล็กน้อย และข้าพเจ้ามั่นใจว่า รัฐบาลคงจะได้ทำคำแถลงการณ์โดยละเอียดในภายหลัง เพราะฉะนั้น ขอความกรุณาท่านสมาชิกทั้งหลายอย่าได้พลิกศพกันที่นี่ ขอปิดอภิปรายในเรื่องนี้"

(นี่เป็นเรื่องน่าเสียใจอย่างหนึ่ง ที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิมาตัดบัญญาผู้อื่น สภาได้ลงมติให้ผู้สืบสันตติวงศ์ได้แก่สมเด็จพระอนุชาภูมิพลอดุลยเดช)

รุ่งขึ้น ทางราชการได้มีการประชุมพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ ตามข่าวทางการนั้นว่า บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่เหล่านั้น ได้มาร่วม

พิจารณากรณีสวรรคต แต่ความจริงท่านเหล่านั้นเป็นเพียง ไปเป็นผู้ฟังข้อความอันเรียบร้อยมาแล้ว โดยอาศัยว่าเป็นความสันนิษฐานของตำรวจคือ

"ภายหลังที่ได้ทำการสืบสวน และสอบสวนร่วมกับตัวอธิบดีกรมการแพทย์แล้ว เจ้าหน้าที่ได้ตั้งประเด็นเป็นข้อสังเกต แต่เบื้องต้นสามประการคือ ๑ มีผู้ลอบปลงพระชนม์ ๒ทรงพระราชอัตตวินิบาตกรรม ๓โดยอุบัติเหตุ.

"ในประเด็นแรก เจ้าหน้าที่สันนิษฐานว่า เป็นไปไม่ได้เพราะเหตุว่า ในพระที่เช่นนั้น นอกจากพระ-ญาติวงศ์ที่ใกล้ชิดและมหาดเล็กยืนเฝ้า และผู้ถวายความปลอดภัยล้วนแต่ผู้จงรักภักดีแล้ว ก็ไม่มีร่องรอยให้เห็นว่า จะมีผู้แปลกปลอมเข้าไป และทั้งเป็นเวลากลางวันด้วย จึงไม่น่าจะมีผู้ลอบเข้าไปประทุษร้ายปลงพระชนม์ได้.

"ในประเด็นที่ ๒ เจ้าหน้าที่สันนิษฐานว่า เป็นไปไม่ได้อีก เพราะเหตุว่าพระองค์ทรงพระปรีชาสุขุมรอบคอบถึก

ซึ่งเยือกเย็นเป็นประจำอยู่แล้ว แม้แต่ในวันที่ ๙ มิถุนา ก็ยังโปรดเกล้าฯ ให้ศาสดาจารย์ประจำเสขานุการงานในพระองค์เข้าเฝ้าถวายบรรยายพุทธปฏิบัติ ทรงประทับเก้าอี้พัง ด้วยพระกิริยาอันสงบ เป็นเวลา ๓๐ นาที และสังเกตได้ว่า ไม่มีพระราชกิริยาอย่างใดที่จะแสดงให้เห็นว่า ไม่พอพระราชหฤทัย และในวันที่ ๙ มิถุนายน เมื่อคนบรรทมแล้ว มหาดเล็กได้สังเกตว่ามีอาการแจ่มใส เมื่อมหาดเล็กนำน้ำส้มเข้าไปถวาย เมื่อเสด็จออกจากห้องสรงแล้ว พระองค์ทรงโบกพระหัตถ์ แสดงว่าไม่ทรงพระประสงค์ มหาดเล็กจึงออกมายืนอยู่นอกห้องบรรทม ห่างประมาณ ๕ เมตร เมื่อเวลา ๙ น.เศษ มหาดเล็กได้ยินเสียงปืนในห้องบรรทม ตกใจจึงวิ่งเข้าไป (ความจริงตามคำให้การของนายบุศย์ผู้เป็นเวรมหาดเล็กในขณะนั้นวิ่งออกไปจากห้องบรรทมด้วยความตื่นตกใจ ไม่ได้วิ่งเข้าห้องบรรทม) เห็นพระเจ้าอยู่หัวบรรทมอยู่ในพระที่ มีพระโลหิตไหล มีรอยกระสุนปืนที่พระนลาฏ ปืนขนาด ๑๑ มม.

อยู่บนพระที่มีโลหิตที่หน้าผาก อุระ และที่พระกรรณ เมื่อมหาดเล็กไปตามสมเด็จพระราชชนนี และพระอนุชามาถึงที่ห้องแล้วจึงได้เก็บปืนนั้นไว้ในตู้ และในการสอบสวนปรากฏว่า ยังมีกระสุนอยู่ในลำกล้องอีก ๓ นัด มีกระสุนบรรจุอยู่ในแมกกาซีน ๕ นัด และนกยังขึ้นอยู่ (ปรากฏคำพะยานในชั้นศาลอ้างว่า ปืนกระบอกนี้ ได้ใช้ยิงก่อนวันเกิดเหตุหลายวันมาแล้ว) ตามคำของอธิบดีกรมการแพทย์ผู้ถวายการตรวจบาดแผลแล้ว ปรากฏว่ามีแผลกะสุนปืนที่พระนลาตเหนือพระโขนงข้างซ้าย ตอนเบื้องปฤษฎางค์แห่งพระเศียรค่อนข้างซ้าย มีแผลผิวหนังขาดกลม (รูปรูกะสุน)

"เจ้าหน้าที่ได้รายงานต่อไปว่า การถวายความปลอดภัยก็ได้ทำกันเป็นหลายชั้น จึงไม่มีเหตุใดที่จะสันนิษฐานไปตามข้อ ๑ และข้อ ๒ และได้ให้เหตุผลเช่นเดียวกับที่อธิบดีตำรวจได้แถลงไว้ในสภาแล้ว จึงเป็นอันว่า เจ้าหน้าที่ได้สันนิษฐานว่า ได้เกิดอุบัทวเหตุดังข้อ ๓"

ดำริห์ บัทมะศิริ

เราไม่มีความเชื่อสักนิดเดียว ในคำแถลงเหล่านี้ ปราศจากเหตุผล และเราก็ได้แสดงความไม่เชื่อถืออย่างเปิดเผย ถ้าเจ้าหน้าที่มีปัญญาสันนิษฐานได้เหมือนกับว่าเรื่องนี้ไม่ใช่อุบัทวเหตุ เป็นการค้นคำของเจ้าหน้าที่อย่างซึ่งหน้า ก็ย่อมไม่เป็นที่พอใจของเจ้าหน้าที่ใหญ่ คือนายปรีดี พนมยงค์.

รุ่งขึ้นจากวันเกิดเหตุ ประชาธิปไตย ก็ได้เสนอบทความตำหนิระเบียบในราชสำนัก และผู้ควรถวายหัวให้แก่ความปลอดภัยในพระมหากษัตริย์ คือนายปรีดีพนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในสำนักพระราชวัง แต่ว่าศาสนาเรียวถงมามากแล้ว จะหาใครเหมือนพันท้ายนรสิงห์ และจะเกณฑ์เอา นายปรีดีมาเป็น พันท้ายนรสิงห์ด้วย แล้ว ท่านไม่เป็น !

ระเบียบในราชสำนัก

"สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ผู้ทรงเป็นประมุขของชาติ เป็นจอมทัพและเป็นที่รักในพระบรมวงศานุวงศ์

ตลอดจนประชาชนทั่วไป ทรงเป็นผู้ที่โลกรู้จัก ไม่เคย
เป็นภัยต่อผู้ใด แม้พระชนม์ยังหนุ่มแน่นนักอยู่ แต่ก็ได้
เสด็จสวรรคตแล้ว ด้วยเหตุอันไม่ประจักษ์แก่คนทั้งหลาย
นอกจากข้อสันนิษฐานตามคำแถลงของรัฐบาล นับว่าน่า
เห็นใจอยู่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล (อธิบดีตำรวจ) ก็ไม่
สามารถให้ความกระจ่างแจ้งแก่สมาชิกสภาฯ ผู้ซักถามด้วย
เหตุว่าไม่เป็นผู้ประจักษ์ต่อเหตุ และฉะนั้นก็นับเป็นข้อ
ชวนสลดใจยิ่งขึ้น ในเหตุสวรรคต.

" มนุษย์ทั้งหลาย ไม่อาจประกันเหตุร้ายได้แน่นอน
เสมอไป แต่ที่เรียกว่า งานของคนเรานั้น มีสิ่งที่เรียกว่า
ความรอบคอบ เป็นองค์ประกอบอยู่ด้วยอย่างสำคัญ
ถ้าเราทำงานทั้งหลายอย่างรอบคอบเป็นระเบียบ เหตุผิด
พลาดจะเกิดขึ้นได้โดยยาก.

" ฉะเพาะการปฏิบัติในราชสำนักรู้สึกกันว่า ได้เป็นไป
อย่างสะเพร่า ประเดี๋ยวรถพระที่นั่งหาย ประเดี๋ยวพระแสง
ปืนหาย ในที่สุดพระแสงปืนก็ทำร้ายพระองค์ถึงสวรรคต

ทำไมพระแสงปืนเหล่านั้น ไม่มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลถวายความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดดอกหรือ ? นี่เป็นข้อตำหนิได้ว่าอ่อนต่อระเบียบหย่อนความรอบคอบ.

"การสวรรคตของพระมหากษัตริย์ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย และเมื่อเป็นไปอย่างนี้ด้วยแล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยยิ่งขึ้น นายกรัฐมนตรีลาออก เพราะว่าท่านผู้ทรงแต่งตั้งได้เสด็จสวรรคตเสียแล้ว ไม่ได้ลาออกเพราะความผิดที่ไม่สามารถถวายความปลอดภัยดอกหรือ ? ความปลอดภัยของพระเจ้าแผ่นดินต้องตกอยู่ในความรับผิดชอบของนายกรัฐมนตรี ไม่ว่าจะอยู่ในที่ระโหฐาน หรือหาไม่ พระเจ้าแผ่นดินเสด็จสวรรคตไปในอาการอย่างนี้ ถ้าสมัยก่อน ๆ คงจะมีเจ้าหน้าที่ถูกตัดหัวไปบ้าง แต่เดี๋ยวนี้ไม่ปรากฏตัวผู้รับผิดชอบกระนั้นหรือ ? เราวางระเบียบรับผิดชอบไว้อย่างไรกัน ?

"ระเบียบในราชสำนัก เป็นเกียรติยศของชาติอย่างหนึ่ง อย่าให้เสื่อมเสียอีกต่อไป."

บัดนั้นกรมโฆษณาการก็ได้เรียกประชุม นสพ. ขออย่าให้วิจารณ์กรณีสวรรคต ประชาธิปไตย "จึงขอความกรุณา" เพียงตั้งข้อถามดังต่อไปนี้,—

"๑ ใครเป็นผู้ออกคำสั่งให้เคลื่อนที่หรือแตะต้องพระบรมศพ ตลอดจนเคลื่อนที่ส่งอื่น ๆ (เช่นพระแสงปืน) ในห้องบรรทม ก่อนเจ้าหน้าที่ผู้ถวายการตรวจพระบรมศพได้ไปถึง.

"๒ เมื่อพระบรมศพ และสิ่งอื่น ๆ ได้เคลื่อนที่ ตลอดจนบาดแผลก็ได้รับการถวายชำระล้างแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้ถวายการตรวจพระบรมศพ ย่อมสันนิษฐานจากคำบอกเล่าของผู้ประจักษ์ต่อภาวะแรก ใครเป็นผู้บอกเล่า? และในวิชาการตำรวจ ข้อบอกเล่าเช่นนจะถือเป็นจริงจังได้หรือไม่.

"๓ เหตุที่เกิดขึ้น น่าจะสืบสวนได้โดยทางวิทยาศาสตร์ ทำไมไม่ใช้ตำรวจผู้เชี่ยวชาญในการสอบสวนโดยวิทยาศาสตร์ ทำไมไม่ใช้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพระบรมศพ.

"๔ กระสุนปืนพกขนาด ๑๑ มม. มีความแรงเพียงใด ถ้ายิงในระยะใกล้เพียงช่วงแขน จะสามารถทะลุเข้าในกระโหลกศีรษะ และทะลุออกหรือไม่ แผลกระสุนปืนเข้าและออกควรจะเป็นอย่างใด.

"๕ พระแสงปืนที่ได้กล่าวว่า ลั่นออก และทำลายพระชนม์นั้น บรรจุกระสุนได้กี่นัดและมีเซฟกี่เซฟห้ามลั่นไกกี่ชั้น.

"๖ ใครเป็นผู้ได้ยินเสียงปืน ได้ยินกี่นัด ในห้องพระบรรทมมีปลอกกระสุนปืนตกอยู่หรือไม่.

"๗ ตามคำแถลงของตำรวจว่ามีแผลกระสุนปืนที่ตรงพระโรนงด้านซ้ายแผลหนึ่ง และยังมีอีกแผลหนึ่งที่ตอนพระปฤษฎางแห่งพระเศียรค่อนข้างซ้าย มีรอยผิวหนังขาดกลมเพียงประมาณครึ่งเซ็นติเมตร พระอัฐิแตกละเอียดหลายชิ้น แผลทางเบื้องพระปฤษฎางเกิดจากอะไร.

"๘ หนังสือพิมพ์บางฉะบับเสนอข่าวว่า กระสุนปืนฝังอยู่ในพระเศียรจริงหรือไม่ ถ้าฝังอยู่จริง ได้ทำการผ่าออกว่าเป็นกระสุนชะนิดใดหรือไม่.

"๔ ตามคำแถลง ฯลฯ ว่ามหาดเล็กเฝ้าอยู่ที่เฉลียงใกล้ห้องพระบรรทม เมื่อได้ยินเสียงปืนก็วิ่งเข้าไปดู เข้าไปทันหรือ? และได้เห็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอยู่ในสภาพอย่างไร.

"๑๐ จะเป็นการขัดข้องหรือไม่ ที่จะเชิญแปลนห้องพระบรรทมออกเปิดเผย และแสดงว่าได้ตบแต่งห้องไว้อย่างไร เช่นมีพระวิสูตรอย่างไรบ้าง แสงสว่างเข้าข้างไหน."

ภายหลังที่ประชาธิปไตยได้เสนอข้อถามนี้แล้ว สภาก็ได้ออกวิจารณ์อีกครั้งหนึ่งด้วยการซักถามรัฐบาล นสพ. หลายฉบับแสดงข่าวและความเห็นต่าง ๆ.

สยามนิกร- "ว่าข่าวสวรรคตถูกปิดมิให้พระพันวษาทรงทราบ.....หญิงจันเดินร้องไห้เมื่อทราบข่าวสวรรคต"

เสรี- "ธงชาติจับท้องพ้าราว ๑๗ น. วันสวรรคต และถูกปกคลุมด้วยเมฆดำเป็นระยะ"

สหภาพ "โหรหลวงทำนายดวงชาตาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อทรงรับราชสมบัติว่าราช

ดำริห์ บัทมะศิริ

บัลบังก์ของพระองค์อาจเบ็นไปอย่างยุ่งยาก ส้นติบาลเตือน หนังสือพิมพ์ในเรื่องลงข่าวลือสวรรคต"

ไทยราษฎร์ "สมาคมพาณิชจีน และสมาคมจีนพ่อค้า เรียกประชุมพิเศษให้พ่อค้าขายเครื่องทุกชราคาถูกเพื่อเบ็นการสำแดงความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว"

ประชาธิปไตย "ราษฎร ฟูมฟาย ไปถวายบังคม ไว้ทุกชั่วกันไปแม้จนในย่านค้า รอบพระบรมโกษฐ์ดุจสวนบุบผา"

หนังสือพิมพ์นครสาร ได้รวบรวมข่าวบางชิ้น และข่าวจากสถานีวิทยุต่าง ๆ เสนอไว้อย่างเบ็นระเบียบดั่งต่อไปนี้

" ทั่วโลกสลดใจ ในข่าวสวรรคต วิทยุสิงคโปร์หยุด ๓ วัน บี. บี. ซี. หยุดครึ่งนาที ส่งสาส์นถึงพระราชชนนี ในหลวง คณะผู้สำเร็จ และ ชาว ไทย หนังสือพิมพ์ในอังกฤษทุกฉะบับ ถวายพระเกียรติยศอย่างเต็มที่"

"นับแต่เวลาเช้าตรู่ของวันวานนี้ (ที่ ๑๐) อันเป็นวันที่ประชาชนรู้แน่ว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จสวรรคตแล้ว ธงครึ่งเสาได้โบกสบัดทั่วไปตามอาคารสถานที่ราชการ และบ้านเรือนราษฎร ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ อันเป็นเครื่องหมายแสดงความจงรักภักดีของอาณาประชาราษฎรในวาระสำคัญนี้ การแต่งกายไว้ทุกข์เป็นไปอย่างพร้อมเพรียงทั่วกัน.

"ในนามของรัฐบาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรุงอังกฤษ สถานทูตอังกฤษ กองทัพอังกฤษในประเทศไทย ท่านอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ได้ส่งสาส์นแสดงความเศร้าสลด ในการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เสด็จสวรรคต ไปยังรัฐมนตรีต่างประเทศของเรา อนึ่งการรับแขกที่กำหนดจะให้มีณสถานทูตอังกฤษในตอนบ่ายวันที่ ๑๓ เดือนนี้ สถานทูตได้บอกงด.

"รัฐบาลอเมริกันแสดง ความโทมนัสมา ยังประชาชนชาวไทย ผู้ได้สูญเสียพระมหากษัตริย์อัน เป็น ที่รัก และ

เคารพ" นี่คือคำแถลงของทูตอเมริกันประจำกรุงเทพ ฯ โดยนายชาดส์ ดับลยูโยสต์ อุปทูตอเมริกัน ผู้ซึ่งถึงกับตลึงงัน และสลดใจในข่าวอันแสนโทมนัสนั้น ท่านอุปทูตอเมริกันกล่าวว่า "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชันษาในวัยหนุ่ม ได้ทรงเป็นภาพพิมพ์ใจแก่ทุกคนผู้ได้เข้าเฝ้า ข้าพเจ้ารู้สึกโทมนัสยิ่ง ที่พระองค์ทรงด่วนจากเราไป ข้าพเจ้าขอแสดงความเห็นอกเห็นใจอย่างแท้จริงต่อชนชาวไทยที่ได้สูญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรง เป็นที่เคารพ สักการะ และทรงพระเมตตากรุณา และต่อ พระ บรมวง ศานุวงศ์ใน ยาม วิปโยคนี้.

"วิทยุ บี. บี. ซี. เป็นสถานีแรก ที่กระจายข่าวสวรรคต เมื่อเวลา ๑ น. วันที่ ๑๐ หลังจากนั้น วิทยุกระจายเสียงทุกสถานี ได้กระจายข่าวไปทั่วโลก.

"ต่อมานี้ สถานีวิทยุอังกฤษที่สิงคโปร์ ได้ส่งสาส์นถึงสมเด็จพระราชชนนีว่า "ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบถวายความวิปโยคอย่างสุดซึ้ง ในฝ่าละอองธุลีพระ-

บาท ที่ทรงสูญเสียพระบรมราชบิโยรสผู้เป็นประมุขแห่งประชาชาติไทย.

"ด้วยสำเนียงอันเศร้าสลด เจ้าหน้าที่วิทยุสิงคโปร์ภาคภาษาไทยได้ประกาศให้หยุดกระจายเสียง ๓ วัน เพื่อเป็นการถวายราชสักการะแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เสด็จสู่สวรรคาลัยเป็นเวลา ๒ นาที เสร็จแล้วมีการบรรเลงเพลงสรรเสริญบารมีซ้ำ ๆ.

"วิทยุสิงคโปร์ได้กระจายเสียงเป็นภาษาอังกฤษ ถึงประเทศไทย ดังคำแปลต่อไปนี้ "เราขอส่งความเห็นใจอย่างจริงใจในนามของชนชาวอังกฤษทั่วโลกมายังประชาชนชาวไทย ในการสูญเสียสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล" ต่อจากนั้นได้จัดรายการพิเศษบรรเลงเพลงโศรกตลอดรายการ.

"ข่าวจากกรุงลอนดอนแจ้งว่า เช้าวานนี้หนังสือพิมพ์ในอังกฤษได้ลงข่าวสวรรคตพร้อมด้วยพระราชประวัติ และรูปถ่าย พิมพ์ไว้หน้าแรกโดยพร้อมเพรียงกัน.

ดำริห์ ปัทมะศิริ

"วิทยุบี.บี.ซี.ภาคภาษาไทยเมื่อคืนนี้ ได้แสดงความอาลัยมายังสมเด็จพระราชชนนี และพระราชอนุชากับว่าชาวไทยและชาวอังกฤษในประเทศอังกฤษ ขอถวายพระพรมายังสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช และขอถวายพรมายังผู้สำเร็จราชการด้วย ต่อจากนั้นบรรเลงเพลงสรรเสริญบารมี ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และบรรเลงเพลงชาติสดุดีสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชแล้วหยุดกระจายเสียงเพื่อไว้อาลัยครู่หนึ่ง"

หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย เสนอข่าวว่า พลตรี จ. บรันสกิล ผู้บัญชาการทหารอังกฤษในประเทศไทย ได้สั่งให้งดการสวนสนามเพื่อพระเกียรติ เนื่องในวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ ๖ (๑๓ มิถุนายน) และในจดหมายที่มีถึงรัฐมนตรีกลาโหมนั้น พลตรี จ. บรันสกิลกล่าวว่าทหารอังกฤษมีส่วนร่วมในมหาวิปโยคครั้งนี้ และหวังว่าในการสั่งให้ยกเลิกพิธีสวนสนามนี้ คงจะเป็นเครื่องหมายแสดงความรู้สึกแต่เพียงส่วนน้อยของทหารอังกฤษ.

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

ในวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๙๙ เครื่องบิน ๔ เครื่อง ยนตร์ ของ อเมริกา ที่มารอ รับเสด็จ สมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวอานันท-มหิดลก็ได้ออกเดินทางกลับไป! และในวันนั้นได้มีการประชุม สภา ท่านอธิบดีตำรวจได้ชี้แจงเรื่องบาดแผล และอ้างว่า ได้เอาหัวหมูมาทดลองยิงก็ได้ผลเป็นอย่างนั้น ๆ ส่วนนาย บรีดผู้เป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นกล่าวว่า การกล่าว ร้ายรัฐบาลปรีดีเป็นการบัดแข้งบัดขา.

รุ่งขึ้น ประชาธิปไตย จึงสนองคำกล่าว ของนายปรีด ด้วยบทความเรื่อง "บัดแข้งบัดขา" ดังต่อไปนี้.

บัดแข้งบัดขา

"พณ ฯ ปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรี ได้ตอบข้อ ซักถามในสภา ฯ เมื่อวันก่อน เกี่ยวกับเหตุ สวรรคต ว่า พณ ฯ มีความจงรักภักดี ฯ ล ฯ แต่ข่าวลือต่าง ๆ ทำให้ เกิดความสงสัยในการบริหารของรัฐบาลนั้น เพราะมีการ

บัดแข้งบัดขา เราได้ฟังคำเช่นนี้มาแล้วกว่าหนึ่งครั้ง สมควรที่จะพูดให้เป็นที่เข้าใจกันไว้บ้าง.

"กล่าวโดยทั่วไป การบำเพ็ญกรณียของใครก็ตาม จะดีหรือชั่ว ก็แล้วแต่ตัวผู้นั้น ความสำเร็จผล ไม่ได้อยู่ที่ ใครจะว่าอย่างไร แต่อยู่ที่ตนเองจะทำอย่างไร หรือทำอะไรเข้าไว้ เป็นต้นเหตุ ในการบริหารของรัฐบาล เรามีประชาชน เป็นผู้ตั้งสังเกต การตำหนิหรือคัดค้าน อาจบังเกิดจากฝ่ายตรงข้าม หรือจากประชาชน ผู้ไม่เป็นพรรคเป็นฝ่ายใดก็ได้ตามทำนองสามัญสำนึก แต่ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่คำค้าน หากอยู่ที่การกระทำของรัฐบาลนั่นเอง.

"จริงอยู่ ในการดำรัฐบาลตามระบอบประชาธิปไตย อาจเกิดจากความเข้าใจผิด ของมติมหาชนก็ได้ เพราะมติมหาชน ไม่จำต้องถูกเสมอไป แต่เมื่อกาลผ่านไปก็ย่อมประจักษ์ความผิดถูก และแก้ไขได้ รัฐบุรุษทั้งหลายจงมีขันติธรรม ไม่ได้อยู่ค่ำฟ้า.

"หน้าที่ของคน และรัฐบาลซึ่งเป็นคน ก็คือพากเพียรกระทำความดี ทั้งต้องไม่ลืมว่า ความดีนั้นเห็นกันได้ยาก ใครเขาจะว่ากระไร ช่างเขา เขาถาม เราตอบ ตามความจริง ปล่อยให้กาลเป็นเครื่องพิศจน์ ดังนี้จะไม่วุ่นวายเป็นทุกข์ เพราะการเข้าใจเอาเองว่าผู้อื่นเป็นศัตรูนั้น เป็นทุกข์แท้เทียว แล้วก็บังเกิดศัตรูขึ้นจริง ๆ ด้วย ผู้ใดไม่ถือธรรมข้อนี้ อย่าว่าแต่จะเป็นรัฐบาล แม้เป็นคนสามัญ ไม่ต้องรับผิดชอบมาก ก็จะไม่มีความสุข ไม่มีความสำเร็จ.

"ฉะเพาะเหตุสงครามนี้ ชาวพระนครโจทจรรยกันตั้งแต่ก่อนฟังคำแถลงของรัฐบาล ต่างก็อยู่ในอาการสงสัยว่าจะมีความจริงอย่างไรแน่ หวังฟังคำแถลงของรัฐบาลจะได้ความสงสัยของตน แต่ครั้นได้ฟังคำแถลงของรัฐบาลต่างก็ผิดหวัง คำแถลงนั้นเองกลับเป็นเหตุให้เกิดการวิพากษ์กันขึ้น คนเหล่านี้เป็นอันมาก ที่ได้ฟังข่าวและแสดงความเห็นกันไปต่าง ๆ นั้น ไม่ได้มาจากสำนักของฝ่ายตรงข้าม

กับรัฐบาล ไม่ได้มาจากสำนักของรัฐบาล ที่เป็นชาวต่างประเทศก็สนใจอยู่มาก เขาไม่ได้มาบัดแข้งบัดขาอะไรใครหรอก เขาพูดตามสามัญสำนึกของเขา เพราะเขาเป็นคน เขาต้องคิด เมื่อคำแถลงของรัฐบาลไม่อาจขจัดความสงสัยของเขา จะห้ามไม่ให้เขาคิด หรือจะบังคับให้เขาเชื่อตะบันไปกระไรได้ หนังสือพิมพ์ก็เสนอข่าวหรือกล่าวไปตามสามัญสำนึกของตน ที่พูดเป็นเสียงเดียวกับรัฐบาลก็มี ที่เป็นของฝ่ายตรงข้ามก็มี และที่เขาไม่เป็นพรรคเป็นฝ่ายใดก็มีอยู่มากฉะบับ เขาทำหน้าที่ของเขา ทำไมรัฐบาลไม่ทำหน้าที่ให้เรียบร้อย ? ทำไมแถลงการณ์ที่แสดงความบกพร่องของตนเอง ? แล้วกลับเหมาเอาว่า ประชาชนทั้งหลายบัดแข้งบัดขา ช่างคิดช่างพูดแต่เรื่องถกผ้อนบัดแข้งบัดขา ทำไมไม่ระวังขาของท่านบ้าง ไม่เคยบัดขาตัวเองหรือบัดขาผู้อื่นบ้างหรอกหรือ ?

"ว่าด้วยการสร้างข่าวลือ ทำให้เกิดความเกลียดชังหรือเสื่อมความนิยมแล้ว มิใช่

จะมีอยู่แต่ในสมัยรัฐบาล พณ ฯ ปรีดี หรือ
ฉะเพาะตัว พณ ฯ ปรีดี เราได้ยินว่า
รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไม่มีความ
เอื้อเฟื้อต่อประชาชน ได้ยินว่ารัฐบาลพระ-
ยามโน คิดจะล้มรัฐธรรมนูญ ได้ยินว่า
พระองค์เจ้าบวรเดช จะตั้งตัวเป็นกษัตริย์
ได้ยินว่า พระยาพหลไม่มีความรู้ในทาง
การเมือง พระยาทรงสุรเดชมีจิตต์ใจเป็น
เผด็จการ จอมพลแปลกไม่มีสติปัญญา
ของตนเอง ม. ร. ว. เสนีย์ อ่อนแอ นาย
ควงดีแต่ทำตลก และยังได้ยินข่าวลือ
เสมอ ๆ ว่าพวกเจ้าจะฟื้นระบอบสมบูรณา-
ญาสิทธิราชย์ ฯลฯ รัฐบาลเหล่านั้นคว่ำไป
หมดแล้ว ท่านเหล่านั้นไม่เป็นผู้นำนิยม
ไปแล้ว แต่ว่าเป็นความจริงอย่างไรหรือ ?
ไม่มีการบีบแข้งบีบขากันด้วยข่าวลือเหล่า

นั้นหรอกหรือ? การณ์ปรากฏว่า ท่านเหล่านั้นไม่ได้ร่ำร้องถึงเรื่องการบัดแข้งบัดขาอะไร บางทีจะไม่รู้สึกเพราะตนเองไม่เคยคิดบัดขาใครกระมัง?

"ในระยะเวลาที่ล่วงมานี้ ประชาชนกำลังไม่พอใจด้วยเรื่องถูกละเมิดอธิปไตยที่ชายแดน ไม่พอใจการก่อตั้งและการบ่ฏิบัติของพฤฒสภา มากระทบเรื่องสวรรคต อันเป็นเรื่องร้ายแรงยิ่ง แล้วท่านก็แก้ด้วยแถลงการณ์อย่างบก-พร่องถึงเช่นนั้น จะให้ปากคนทั้งหลายหุบนิ่งอยู่กระไรได้ คนบางคนอาจพูดไกลเกินไป แต่คนโดยมากเขาไม่ได้วิจารณ์เพื่อจะบัดขาหรอก เขาวิจารณ์เพราะเขาเคารพความคิดเห็นของเขา เขาปรารถนาความจริงความยุตติ-ธรรม ไม่จำต้องเป็นฝ่ายค้านรัฐบาลจึงจะมีความคิดเช่นนั้น เขาเป็นตัวของเขาเอง เขาก็คิดได้.

"ขอให้ พณ ฯ ปรีดี ประกอบคุณงามความดีโดยแท้จริงเถิด ชาวไทยย่อมเป็นธรรมและจะคิดเห็นแต่ในทาง

เป็นธรรม ขออย่าเข้าใจว่า การกล่าวตำหนิเป็นการบั่ดแข้ง บั่ดขา และขอให้คิดว่า การกระทำของตน สำคัญกว่าที่ผู้อื่นเขาว่า

"ธมโม หเว รกขติ ธมมจารึ"

"ธรรมนั่นแหละ ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม"

"Radical"

รุ่งขึ้นมีสุภาพบุรุษผู้หนึ่งอายุราว ๕๐ ปี เป็นคนมีหลักฐาน ประพฤติดี และมีอาชีพดี เป็นที่รู้จักกันอยู่ก่อนแล้ว มาพบข้าพเจ้า แสดงความรำคาญใจ ที่ตำรวจเอาหัวหมูไปยิงเป็นการทดลองแทนหัวคน โดยฉะเพาะหัว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สุภาพบุรุษผู้นี้ขออาษาใช้หัวของเขาให้เป็นเครื่องทดลอง คือให้ยิงแต่ไม่ยอมประกาศชื่อ ถ้าจะยิงเมื่อไรให้เรียกไป ข้าพเจ้าจึงเสนอข่าวนี้ในประชาธิปไตยเมื่อ ๑๖

มิถุนายน และในวันที่ ๑๙ มิถุนายน ก็ถูกเรียกไปไต่สวน (สันติบาล) ข้าพเจ้ายืนยันว่าถ้าจะยิงกันจริง ๆ ก็บอกได้ แต่ถ้าจะถามถึงบุคคลผู้นั้นแล้วบอกไม่ได้.

ในระยะเวลาใกล้กันนั้นเอง ปรากฏหญิงผู้หนึ่งไปอาษาแก่หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ ในกรณีเช่นเดียวกัน ร.ท. สัมพันธ์ประกาศว่าถ้าหญิงนั้นไม่มาให้หัว ตนเองจะสละหัวของตนแทน ทราบว่า นสพ. เกียรติศักดิ์ก็ถูกไต่สวนเหมือนกัน.

ท่านผู้ได้อ่านเรื่องตลอดมานี้ คงจะเห็นว่ากรณีสวรรคตใหญ่หลวงเพียงใด ข้าพเจ้าไม่ได้ออกข่าวและความเห็นทำเรื่องเล็กเป็นเรื่องใหญ่ ประชาธิปไตยย่อมเสนอข่าวและความเห็นตรงตามความเล็กและใหญ่ของเรื่องเสมอไป เรื่องทั้งหลายได้มาจนมุมอยู่ตรงนี้ คือรัฐบาลนายปรีดีได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนกรณีสวรรคต แต่ข้าพเจ้าเห็นเป็นเรื่องตลกสิ้นดี เพราะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จสวรรคตด้วยน้ำมือการบริหารของนายปรีดี

ในหลวงอานันท์ ฯ กับ ปรีดี

ตามความรับผิดชอบ ในฐานะหัวหน้าสำนักพระราชวังคือว่า นายปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ในเวลานั้น ถ้าจะกล่าวตามโบราณราชประเพณีแล้ว หัวนายปรีดีต้องขาด แต่นายปรีดีกลับบังอาจมาตั้งตัวเป็นใหญ่เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป แล้วมาตั้งกรรมการให้ซักฟอกตนเอง ผู้ใหญ่นั้นไม่สมเหตุสมผล.

ประชาธิปไตยจึงเสนอความเห็นของ "ศรเหล็ก" ว่าดังนี้

อาจารย์ใหญ่

"ประชาธิปไตย เคยกล่าวถึงกาลปฏิบัติระเบียบราชสำนัก ว่ามีความบกพร่อง ถึงกับบังเกิดความเสื่อมเสียแล้วก็ไม่ปรากฏตัวผู้รับผิดชอบ หรือตัวผู้ผิดในความเสื่อมเสียนั้น เหตุใหญ่ที่สุดของความเสื่อมเสีย ก็คือการเสียพระชนม์ชีพของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อนึ่งได้กล่าวว่าความปลอดภัยของพระเจ้าแผ่นดิน อยู่ในความรับผิดชอบของ

นายกรัฐมนตรีจึง ไม่เป็นการ สมควรที่ นายก รัฐมนตรี จะถา
ออกเพราะท่านผู้ทรงแต่งตั้งเสด็จสวรรคตต้องถาออกเพราะ
ความผิดที่มิได้ถวายความปลอดภัยให้ได้ผลสมบูรณ์.

"ได้มีเสียงกล่าวตอบว่า นายกรัฐมนตรีไม่มีหน้าที่
ล่วงล้ำเข้าไปในความเป็นอยู่ส่วนพระองค์ และว่าถ้าเข้า
ไปเกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์เกินไปแล้ว ก็จะถูก
กล่าวหาว่า เป็นการทำความพอพระทัยเพื่อประโยชน์ส่วน
ตัว นายกรัฐมนตรียังยืนยันการถาออกของตนในทางเดิม
และปรากฏว่าท่านยังรับเป็นนายกรัฐมนตรีสืบไป ทั้งได้
ประกาศด้วยว่า ถ้าใครพบหลักฐานผิดแผกจากที่รัฐบาล
แถลงไว้ (ในเรื่องที่เกี่ยวกับการสวรรคต) ก็ให้นำหลัก
ฐานแจ้งต่อตำรวจ.

"ว่าด้วยการรับผิดชอบของนายกรัฐมนตรีนั้น ประชา-
ธิปไตยกล่าวชอบแล้ว เพราะนายกรัฐมนตรีมีหน้าที่ถวาย
ความปลอดภัย และเพราะสำนักพระราชวังเป็นส่วนราชการ
อันกับสำนักนายกรัฐมนตรี นี่ว่าโดยส่วนราชการ ถ้าจะว่า

โดยส่วนตัวแล้ว นายกรัฐมนตรีผู้นี้ (นายปรีดี พนมยงค์) ก็มีความเกี่ยวข้องอยู่ไม่น้อย เพราะการแต่งตั้งข้าราชการในราชสำนักอยู่เหนืออำนาจของ ก. พ. และมิได้อยู่ในกิจส่วนพระองค์ที่จะเลือกใช้สอยผู้ใดได้ตามความพอพระทัย เป็นธุระของรัฐบาลจัดหาแต่งตั้งไว้ทั้งสิ้น ยิ่งกว่านั้นยังปรากฏอีกว่าข้าราชสำนักตำแหน่งสำคัญเป็นคนของ พณฯ ปรีดีโดยตรง เช่นนายเฉลียวนายเอกเป็นต้น บุคคลเหล่านี้ย่อมจัดหาคนของเขาไปประจำตำแหน่งรองๆ เมื่อถูกปลดออกไปก็ไปแต่ตัว ข้าราชการชั้นรองๆ ยังอยู่ จะว่าสิ้นสายสัมพันธ์ในทางส่วนตัวหาได้ไม่ และเพราะฉะนั้น พณฯ ปรีดีจึงอยู่ในฐานะรับผิดชอบ.

"หนทางอันงดงามที่จะปฏิบัติในกรณีนี้ ก็คือ พณฯ ปรีดี และ พณฯ รัฐบาลชุดของตน ควรถอยออกโดยถือว่าตนรับผิดชอบ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมาเป็นรัฐบาลต่อไป ทำการชักฟอกตนเองให้สะอาดจึงกลับเข้าเกี่ยวข้อง ในตำแหน่งอันมีเกียรตินี้สืบไป แต่เป็นที่น่าเสียใจที่ พณฯ ปรีดี

หากระทำตามนี้ไม่ ท่านลาออกโดยไม่กล่าวถึงความรับผิดชอบ และยังกลับเข้ารับตำแหน่งต่อไปอีกเล่า จริงอยู่ท่านรับตำแหน่งเพราะมีผู้เลือกท่าน เพราะเขารักใคร่นับถือท่าน หรือเพราะเขาหวังประโยชน์ตอบแทนแก่ตัวเขาอย่างไรก็ตาม จะถือว่าผิดถูกอยู่ที่ผู้เลือกนั้นมิได้ เพราะท่านเองมีสิทธิจะรับหรือปฏิเสธได้เหมือนกัน ประโยชน์อะไรที่จะประกาศหาหลักฐานการสวรรคตในทางที่ขัดแย้งต่อคำแถลงของรัฐบาล ในเมื่อข้าราชการต้องอยู่ใน บังคับบัญชาของท่าน นายกรัฐมนตรีเช่นนั้น.

"เราเข้าใจกันอยู่ว่า พณ ฯ ปรีดี เป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายระบอบประชาธิปไตย ท่านเป็นตัวอย่างเหนือตัวอย่างทั้งหลายที่จะปกผ้งระบอบนี้ให้งอกงามยั่งยืนสืบไป การสละตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเมื่อมีเหตุอันสมควร ไม่ใช่มารยาทอันสำคัญสำหรับการปกผ้งระบอบนี้ดอกหรือ? เมื่อครั้งท่านเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้กล่าวชมเชยการลาออกของนายควงไว้เป็นอย่างจับใจ อ้างให้เป็นตัว

อย่างแก่คนทั้งหลายที่จะมารับตำแหน่ง ฯ ในกาลภายหน้า ว่าการลาออกในเหตุนั้น ๆ เป็นการชอบด้วยระบอบ ก็การกระทำของนายควงอันเป็นเหตุให้ท่านชมเชยนั้น ไม่เป็นตัวอย่างให้ท่านกระทำตาม เพื่อแก่ระบอบที่ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่นั่นดอกหรือ ?

"นี่เราร่ำร้องให้ พณ ฯ ปรีดี ลาออกเพื่ออะไร ? เพื่อตัวอย่างอันดีงาม สำหรับความเลื่อมใสในระบอบ นี่เป็นประการแรกที่ในฐานะที่ พณ ฯ ปรีดี เป็นอาจารย์ใหญ่แห่งระบอบนั้น ประการที่สองก็สำหรับที่ท่านจะกลับเข้ามาอีกอย่างบริสุทธิ์ และทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองสืบไป ประการสุดท้ายก็คือ เพื่อโอกาสแก่การค้นคว้าหาความจริงในการสวรรคต เพราะเดี๋ยวนี้ไม่ว่าจะเป็นข่าวลือ หรือคำแถลงของรัฐบาล ถ้วนแต่เป็นคำสันนิษฐานเท่านั้น เราปล่อยเหตุนี้ให้มัวอยู่ตราบใด ชาติของเราก็มัวหมอง เป็นการปิดหนทางที่จะเข้าร่วมองค์การอันมีเกียรติของโลก และตราบใดที่เหตุการณ์สวรรคตยังไม่แจ่มกระจ่าง ตราบนั้น

ทั้งชาติไทยยังไม่เว้นความวิปโยค และจะลืมไม่ได้เป็นอันขาด."

หนังสือเที่ยงธรรมเสนอความเห็นว่า การสวรรคตเป็นการถูกลอบปลงพระชนม์ แล้วชันโรจนวิภาคก็ถูกยิงตายไถง สุวรรณทัตถูกขว้างด้วยถูกระเบิดขาขาดพิการอยู่ ผู้ขว้างระเบิดนายไถงนั้น ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากคุกตะหุโทษ.

ความจริงเมื่อความเห็นของ "ศรเหล็ก" เรื่องอาจารย์ใหญ่ปรากฏในตลาดหนังสือพิมพ์ เมื่อตอนเช้าวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ นั้น กิมโทรศัพท์เรียกร้องจากท่าช้าง ไปยังรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยและสั่งให้จับข้าพเจ้า คำสั่งกระทรวงให้จับในตอนเย็นวันที่ ๑๙ แต่ตำรวจไม่ยอมทำการในเวลาพระอาทิตย์ตกดิน จึงไป "เชิญ" ข้าพเจ้าในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น.

ปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่ประชาชนแสดงต่อรัฐบาล นายปรีดี

ก็เพราะไม่เชื่อคำแถลงของรัฐบาลที่ว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สวรรคตโดยอุบัทวเหตุ.

จะเป็นอย่างไร ในเมื่อชายหนุ่มผู้มีอัธยาศัย สุขุมเยือกเย็น มีความรอบคอบและรู้จักความรายกาจของอาวุธบนถึงกับได้เคยตักเตือนผู้อื่นให้ระวังในการหยิบถือ รู้จักการใช้อาวุธร้ายกาจนี้แล้วเก็บงำไว้เป็นอย่างดี แต่แล้วตนเองจะตกอยู่ในความประมาทจนถึงกับให้มันลั่นทำลายชีวิตของตน ในท่าที่ผิดธรรมดาวิสัย ชายหนุ่มนี้เองลุกขึ้นเวลาเช้าตรู่แล้วก็รับประทานยาถ่าย ซึ่งบังคับให้ร่างกายจำต้องถ่ายแล้ว เพลียแล้วกลับเข้านอนอีก แล้วในขณะง่วงเพราะนอนไม่เต็มตา ขณะเพลียเพราะยาถ่าย และขณะที่นอนด้วยความง่วง และเพลียนั้นเอง ได้หยิบเอาปืนขึ้นมาดูบ คล้ำเล่นเวลานั้นไม่ใช่เวลาวิกาล และไม่มีเหตุการณ์อันใดที่คนง่วงและเพลียจะต้องหยิบปืนเตรียมป้องกันตัว แทนที่จะนอนหลับตามความง่วงและเพลียในขณะนั้น.

ชายหนุ่มนี้เองมีฐานะเป็นถึงพระมหากษัตริย์ แห่งประ-

ดำริห์ บัทมะศิริ

เทศที่ไม่เลวนัก คือประเทศไทย ทรงสมบูรณ์ในทรัพย์ศฤง-
คารอย่างสุดคณานับ ทรงรับการศึกษาและอบรมอย่าง
ประเสริฐสูงสุด มีอัธยาศัยสุภาพเยือกเย็น ไม่เคยทรง
พิโรธวู่วามอย่างใด พระวรกายทรงสมบูรณ์งดงามดี ทรง
มีอนาคตอันแจ่มใส ห้อมล้อมด้วยพระประยูรญาติพศกนิกร
ผู้ถวายความจงรักภักดี ตลอดความนิยมชมชื่นจากชนต่าง
ชาติมิใช่น้อย เสมือนโลกนี้เป็นของพระองค์ ด้วยถวาย
ความยิ้มแย้มแช่มชื่นอยู่เสมอ แต่แล้ว พระมหากษัตริย์
หนุ่มพระองค์นจะทรง พระแสงปืน ทำลาย พระชนม์ชีพพระ-
องค์เองกระนนหรือ ?

แต่ในเมื่อพระมหากษัตริย์อันประเสริฐพระองค์น ผู้ทรง
มีโลกถวายความยิ้มแย้มแช่มชื่นแก่พระองค์ ด้วยความ
จงรักภักดีและความนิยมเสมือนหนึ่ง ไม่ทรงมีศัตรูเลย กระ-
นั้น จะกลับถูกปลงพระชนม์ พระแท่นบรรทมนั้นเล่าก็ห้อม
ล้อมด้วยมหาดเล็กเด็กชา ห้อมล้อมด้วยยามรักษาการณ์
บุคคลอื่นใดจะล่วงล้ำเข้าไปไม่สำเร็จ หรือแม้จะเล็ดลอดเข้า

ไปได้เมื่อก่อเหตุคริกโครม อันยามรักษาการณ์ทั้งปวงต้น
ตัวขนแล้ว แม้จะมีกำมือจะหลบหนีออกไปได้ทีเดียว ก็
โทษฐานปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์นั้น จะต้องถึงกับ
ประหารชีวิตอย่างไม่มีปัญหา ใครใดที่รักชีวิตจะบังอาจ
กระทำกรรมร้ายกาจอันนั้น โดยที่เห็นอยู่แล้วว่าจะหนีไม่รอด
มันเทียวหรือ.

แต่พฤติเหตุทั้งหลาย ไม่ได้มารอถามว่า จะเป็นไปได้
หรือไม่ได้ในเมื่อจะเป็นขึ้น และบัดนี้เป็นไปแล้ว พระ-
บาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล สวรรคต แล้ว ด้วย
พระแสงปืนตามข้อสันนิษฐานของตำรวจ โดยความเห็น
ร้องจากรัฐบาลนายปรีดี ว่าอุบัติเหตุ !

ในวันสวรรคต (๙ มิถุนา ๔๙) ตอนเช้าเวลา ๘ น.
ซึ่งเป็นเวลาที่ทะบวงการทั้งหลายชักธงขึ้นสู่เสา ฉะเพาะ
ที่กระทรวงกลาโหมปรากฏว่า สายเชือกซึ่งเคยชักธงขึ้นลง
ได้อย่างสดวกมาแต่เดิมนั้น บังเกิดการขัดข้อง ธงชาติ
เลื่อนขึ้นไปได้เพียงครึ่งเสา ก็ชักไม่ขึ้นอีก ต้องแก้ไขอยู่

ครู่หนึ่ง จึงชักชินสู่เสาตามปกติ ต่อจากนั้นเวลาประมาณ
อีกชั่วโมงเศษ คือเวลาประมาณ ๙ น. พระแสงปืนก็ดัง
และเด็ดพระชนม์ชีพจอมทัพไปสู่สวรรคต พระที่นั่งอันเป็น
ที่เกิดเหตุอยู่ตรงหน้ากระทรวงกลาโหม.

ภายหลังที่พระแสงปืนดังแล้ว คนทั้งหลายก็เคลื่อน
ไหวไปตามเหตุการณ์ นายชิต สิงหเสนีย์ มหาดเล็กห้อง
บรรทมวิ่งไปกราบบังคมทูลพระราชชนนี ว่าพระบาทสมเด็จ
พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงยิงพระองค์เอง ทั้งๆที่
เขามีความเข้าใจตามที่เห็นด้วยตาและฟังด้วยหูของเขาว่า
เป็นอุบัติเหตุ นายบุศย์ มหาดเล็กห้อง บรรทมอีกคนหนึ่ง
วิ่งผ่านออกไปจากที่เกิดเหตุ ได้ความว่าเพราะตกใจ สม-
เด็จพระราชชนนี ทรงอุทานด้วยตกพระทัยสุดขีด เสด็จรีบ
ด่วนไปยังห้องพระบรรทมแห่งบรมราชโอรส อันเป็นที่สนิท
เสน่หาผูกพันแล้ว เมื่อถึงพระแท่นบรรทม ก็ผวาเข้ากอด
พระวรกายอันใกล้จะเป็นพระศพอยู่แล้วนั้น ทรงกรรแสง
และรำพรรณ “โธ่ นันท์ ลูกของแม่.....!!”

หญิงใดในโลก ที่สามารถอดทนต่อทุกข์ทรมานอัน
บังเกิดแก่จิตต์ใจ นานนับด้วยสิบปีล่วงมาแล้วและมิได้
บกพร่องต่อการรักษาตน รักษาหน้าที่ของตนแม้มทุกข์ทร-
มานแสนสาหัส หญิงนั้นฟังนับเป็นอัจฉริย ในฐานะเป็น
หญิง สมเด็จพระราชชนนี ทรงรับความทรมานใจมาตั้ง
แต่น้อยในฐานะสามัญชนที่ตกอยู่ในระวัง เมื่อทรงสมรส
แล้วก็ต้องระวังพระองค์โดยกวดขัน เพราะในสภาพเช่นนั้น
ย่อมมผู้รษยา เป็นบุญที่สมเด็จพระสวามี เจ้าฟ้ากรมหลวง
สงขลานครินทร์พระราชบิดาทรงมีน้ำจิตต์อันประเสริฐ จึง
ทรงร่วมสมรสมาเป็นปกติ แต่เกณฑ์ชาตาที่จะต้องทรงรับ
ความทุกข์ทรมานยังมีสืบไป สมเด็จพระสวามีด่วนเสด็จ
สวรรคต ทั้งพระโอรสและธิดาที่ยังทรงพระเยาว์นักไว้เบื้อง
หลัง เป็นความวิปโยคใหญ่หลวงแล้วครั้งหนึ่ง ต่อมา
เมื่อความจำเป็นบังคับ ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอา-
นันทมหิดล ต้องทรงรับเป็นพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรม-
นูญ ตั้งแต่ยังทรงพระชรรษาเพียง ๙ พรรษานั้น นับเป็น

ความทรมานใหญ่แลหนักหน่วงตกอยู่กับพระราชชนนีไม่มี่
อื่น ความสุขที่จะทรงมีมาหาได้อย่างสงบเช่นเคย เป็นอัน
สิ้นสุดลงนับแต่วาระนั้น เพราะไหนจะต้องทรงเสียงแล
อบรมพระโอรสธิดาอย่างกวดขัน แลการเสียงแลอบรม
ถูกให้เป็นกษัตริย์ทีดี ไม่ใช่งานง่าย ๆ สำหรับ หัวอก ของแม่
ความปรีชาสามารถของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์
เป็นอย่างไร ก็เพราะด้วยความลำบากทรมานของพระราช
ชนนีอย่างนั้น อนึ่งไหนจะต้องทนรับคำค่อนว่าจากบรรดา
เจ้านายที่พากันทอดธุระกิจการบ้านเมือง ร้ายกว่านั้นยังต้อง
เป็นที่ระแวงแก่ชาวคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง อีกเล่า.

เมื่อพระราชชนนีทรงรับทุกข์ทรมานมาแล้วเช่นนั้น แล
เมื่อได้มากอดองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้เป็นยอดปีโยรส ซึ่ง
นอนจมกองเลือดอยู่เช่นนั้น ในทันทีที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพล ฯ เสด็จถึงแลประคอง เราไม่มีถ้อยคำอัน ๆ ที่จะ
บรรยายให้ยิ่งไปกว่าที่พระราชชนนีทรงกล่าวว่า "โธ่ นัท
ลูกของแม่ . . . . . เด็กเอ๋ยมาตายเสียกับแม่เถิด!"

คุณพระเนื่อง ซึ่งเป็นสหายของพระราชชนนี เอาผ้าเช็ดหน้ากดลงไว้ที่บาดแผลบนพระนลาต และนิ่งอยู่ในใจ คิดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถูกปลงพระชนม์ เป็นการคิดไม่ตรงกับแถลงการณ์ของตำรวจ.

รัฐบาล นายปรีดี พนมยงค์ อาจจะฉลาดที่ปรารถนาจะระงับเหตุอันใหญ่หลวงนี้ ให้สงบงบเงียบ ด้วยคำแถลงสั้น ๆ เช่นนั้น แต่หาได้เฉลียวไม่ว่า ภายในความรักสงบของชาวไทยมีสามัญสำนึกอยู่ด้วย คำแถลงอันไร้เหตุผลของรัฐบาล จึงกลายเป็นชะนวน จุดเพลิงแห่งสามัญสำนึก ระเบิดออกเป็นข้อวิจารณ์ต่าง ๆ ซึ่งไม่เห็นพ้องกับคำแถลงอันนั้น ประชาชนไม่เชื่อถือคำของรัฐบาล.

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทก่อน ว่าการสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โดยพระแสงปืน ไม่น่าจะเป็นไปได้ด้วยประการต่าง ๆ แต่เมื่อใครครวญดูด้วยสามัญ

ดำริห์ บัทมะศิริ

สำนึกแล้ว ก็เหลือทนทานที่จะเป็นไปได้แต่ทางเดียว คือ ถูกสอบปลงพระชนม์.

แน่ทีเดียว ผู้ดำเนินการ สอบ ปลงพระชนม์ ย่อมมี ความมุ่งร้าย แต่กเมื่อพระองค์เป็นทรกนยมเช่นนั้น จะมีผู้มุ่งร้ายหรือ ?

ปัญหาข้อนี้ จะต้องอาศัยประวัติศาสตร์และข้อเท็จจริงในปัจจุบัน เป็นเครื่องนำทาง ซึ่งการใช้เครื่องนำทางเช่นนี้เป็นหญ้าปากคอก สำหรับประชาชนซึ่งใช้เป็นสามัญสำนึกไม่ปรีชาสามารถอะไรนัก.

ในฐานะเป็นพุทธสาสนิกชน เรารู้เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาว่า พระสมณโคดมผู้ครัสรู้เป็นสมเด็จสัมมาพระสัมพุทธเจ้ามีสัตรูที่มุ่งล้างผลาญพระองค์อยู่ ชื่อว่า เถรเทวทัต์ ชาวไทย ทุกคน แม้มี ความจงรัก ภักดี ต่อ สมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว ยานันทมหิดล แต่ก็ย่อมจะเห็นพ้องต้องกันว่าพระสมณโคดมเป็นผู้ประเสริฐกว่าพระเจ้าอยู่หัวของเราพระองค์นั้น ก็เมื่อพระพุทธเจ้าละทางของโลกแล้วอย่างเด็ดขาด ยังทรงมีสัตรู

จองล้างจองผลาญ ทำไมกับพระเจ้าแผ่นดิน แม้จะมีผู้จงรักภักดีเพียงใดก็ตาม ก็ย่อมมีศัตรูอยู่บ้างเป็นธรรมดา.

ในทำนองเดียวกัน พระไครสต์ พระมหัคฆยังมีศัตรูมุ่งร้ายถึงชีวิตทั้งสิ้น แม้เมื่อเร็วๆ นี้ (กุมภาพันธ์ ๙๑) ท่านมหาตมคานธี นักบุญคนประเสริฐก็ถูกฆาตกรรม มนุษย์เราทุกวันนี้ไม่มีศีลธรรมประเสริฐกว่าในสมัยผู้ตรัสรู้เหล่านั้นกี่คนมีคนสักคนหนึ่งที่ใจคอ ชบถพอจะทรยศมุ่งร้าย ต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล แม้พระองค์จะมิได้กระทำประทุษร้ายผู้ใดก็ตาม เช่นเดียวกับเถรเทวทัตต์ที่มุ่งร้ายต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เพราะด้วยน้ำจิตต์ริษยาอย่างเดียวเท่านั้น.

นับตั้งแต่เสด็จนิวัติจากสวิตเซอแลนด์มาสู่ประเทศไทยครั้งนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงเป็นที่นิยมเป็นที่เชื่อมั่นว่าจะสามารถบำเพ็ญราชกรณียกิจเป็นผลดีต่อไปภายหน้า คนทั้งหลายสรรเสริญอยู่ว่าพระองค์เป็นนักประชาธิปไตยแท้จริง ทรงสนพระทัยในความทุกข์สุขของอาณา

ประชาราษฎร์มิใช่น้อย สามารถผูกพันเป็นที่เลื่อมใสแม้ใน
บรรดาชาวต่างประเทศ คนทั้งหลายยิ่งกล่าวขวัญสรร-
เสริญพระองค์เพียงใด ย่อมเป็นที่ร้าวใจคนอย่างเกร
เทวหัตต์ให้มุ่งร้ายหมายขวัญต่อพระองค์เพียงนั้น นี่เป็น
การคิดอย่างสามัญสำนึก.

ส่วนที่เห็นกันว่า พระแท่นบรรทมอยู่ในที่ปลอดภัยด้วย
ยามรักษาการณ์มากมายหลายชั้น แต่การณ์ก็อาจเป็นไป
ได้ว่า ถ้ามีการลอบปลงพระชนม์จริง ผู้ลงมือปลงพระ-
ชนม์ อาจเป็นบุคคลภายในใกล้ชิดรู้ทางหนีที่ไล่ หา
โอกาสได้ดีกว่าคนภายนอก และนี่เป็นการคิดอย่างสามัญ
สำนึก ไม่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญพิเศษอันใด.

ข้อบกพร่องในการกระทำของรัฐบาลของนายปรีดี มิใช่
มีอยู่เพียงการแถลงด้วยความไร้เหตุผลดังกล่าวแล้ว แต่
ยังมีอีกบางสิ่ง บางอย่าง ที่ก่อให้บังเกิดความสงสัยหรือไม่
พอใจแก่ผู้รู้เห็นตลอดจนคนทั้งหลายอีกด้วย เช่นในการ
ชำระพระศพตอนแรกนั้นก็ได้ใช้บุคคลชั้นหม่อมเจ้า(หญิง)

ที่ใกล้ชิดในพระองค์ตามแบบอย่างราชประเพณี ในการสรงน้ำพระศพก็กันพระวิสูตร์ไว้ ผู้ที่จะเข้าถวายการสรงน้ำน้อยรายเต็มทีที่จะเห็นพระบรมศพ อนึ่งเหตุร้ายบังเกิดขึ้นแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถึงเพียงนี้ ทางการราชสำนักก็มิได้จัดกักกุมตัวผู้ใด เจ้าหน้าที่ทั้งหลายผู้รับผิดชอบต่อกิจการงานและความปลอดภัยของพระมหากษัตริย์ต่างก็ไม่มีความผิดอันใด ถ้วนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสงสัย.

ประชาชนสำแดงความไม่เชื่อถือคำแถลงการณ์ที่ว่าการสวรรคตเป็นอุบัติเหตุ และได้สำแดงความไม่เชื่อถือออกในทางต่าง ๆ กัน นับตั้งแต่การสนทนาในวงเต้นรำ (ตามข่าวของหนังสือพิมพ์อเมริกา) การสนทนาในโรงกาแฟ ฯลฯ การแสดงออกทางหนังสือพิมพ์ และการอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร แต่ในระหว่างนั้นเอง ได้มีการสร้างข่าวให้มีความคิดไขว้เขว เช่นการ "สร้าง" ข่าว บ้ายร้ายพระราชชนนี สร้างข่าวบ้าย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ซึ่งได้มีโอกาสเผ้าก่อน

สวรรคต สร้างข่าวว่าสวรรคตโดยการต่างประเทศ เพราะขณะนั้นกำลังจะเสด็จอเมริกา สร้างความแคลงใจไปให้อเมริกันคนหนึ่ง ว่าเป็นผู้ถวายบั้น ๑๑ มม. นั้น และสร้างข่าวต่อไปว่าบั้นกระบอกนั้น เป็นบั้นของสมเด็จพระอนุชาเป็นข่าวที่ให้เกิดความสงสัยกันไปได้ต่าง ๆ กล่าวกันว่ามีการจ้างให้คนไปเที่ยวพ่นข่าวเหล่านี้.

ข่าวชิ้นใหญ่ที่ใช้พ่นออกมา เพื่อให้บังเกิดความเข้าใจไขว้เขว คือ ที่ออกมาจากปาก ม.จ. สกล ผู้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกกล่าวขวัญในสภาฯว่า มีพระปัญญาเกินกว่าพระสติ ม.จ. สกล กล่าวให้เห็นเป็นทำนองว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเป็นผู้มีความเฉียวฉุน ตามอย่างพระราชบิดา และ น.ส.พ. ที่เสนอคำของ ม.จ. สกล ก็เป็น น.ส.พ. พวกนายปรีดี น.ส.พ. นครสารสรุปความมากล่าวไว้ดังนี้

"ม.จ. สกล วรรณากร วรวรรณ ให้เหตุผลที่ว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ปลงพระชนม์เองว่า ในหลวงไม่ลงรอยกับพระราชชนนีเมื่อ ๕ วันก่อนสวรรคต....

ในเรื่องจะเปลี่ยนระบอบมาเป็นริปับลิค ก็มีช่องทางอันจะทำได้ง่ายถมไป ไม่จำเป็นต้องฆ่าในหลวง และสมมุติว่าหลวงประดิษฐ์เพิ่งจะรู้ว่าไม่ควรมีในหลวง ก็มีทางจะได้ในหลวงได้มากมาย ... หาทางให้สละราชย์เมื่อไรก็ได้ คนไทยหัวอ่อนเมื่อในหลวงสาออกแล้ว จะเปลี่ยนการปกครองอะไรก็ได้"

ต่อมาอีก ๒ วัน นครสารเสนอถ้อยคำของพระญาติสนิทของในหลวง ค้นคำท่านสกด พระญาติสนิทคือหม่อมเจ้าบิยะรังสิต ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ทรงเรียกว่า "พี่ บิยะ" พระญาติองค์นทรงผนวชถวายในกรณีสวรรคต.

ท่านบิยะ "ผมได้อ่านคำของท่านสกดเหมือนกัน รู้สึกเสียใจอยู่ที่คำของท่านไม่ตรงต่อความจริง ผมเผอิญอยู่ในฐานะที่ทราบถึงเหตุการณ์ที่ท่านสกดกล่าวถึงอยู่บ้าง ที่ท่านอ้างว่าคุ้นเคยกับพระเจ้าอยู่หัวนั้น ก็ท่านสกดได้เข้าเฝ้าเป็นครั้งแรกในวันที่ผมได้รับพระราชทานน้ำสังข์เมื่อ วันที่ ๖

พฤษภาคม โอกาสนั้นท่านสกลได้กราบทูลว่าอยากจะเฝ้าเพื่อทูลอธิบายเรื่องสหัพ พระราชชนนีจึงรับสั่งให้มาเฝ้าร่วมโต๊ะเสวยเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ซึ่งเป็นเวลาก่อนสวรรคตเกือบหนึ่งเดือน มิใช่สิบสี่วันดังที่ท่านสกลอ้าง และที่ว่าหลังจากร่วมโต๊ะเสวยแล้วยังเฝ้าอยู่อีกหลายชั่วโมง โดยที่พระราชชนนีมิได้ประทับร่วมด้วยนั้น ก็ไม่จริง ผมทราบแน่ว่าพระราชชนนีประทับอยู่ด้วยตลอดเวลา และท่านสกลทูลลากลับภายหลังที่เสวยแล้ว เพียงครึ่งชั่วโมงเท่านั้น.

"ท่านสกลคิดเอาเองทั้งสิ้น เพราะหลังจากวันที่ ๑๔ พฤษภาคมแล้ว ท่านสกลไม่ได้เข้าเฝ้าอีกเลย แต่ผมได้เข้าเฝ้าเสมอมา ไม่เห็นความสนิทสนมระหว่างพระเจ้าอยู่หัว กับพระราชชนนีจะผิดปรกติประการใด ความรักระหว่างพระองค์ท่านทั้งสอง จะหาแม่ถูกที่ไหนรักใคร่และสนิทสนมกันซาบซึ้งเช่นนี้ยากนัก.....ฯลฯ"

หนังสือพิมพ์อีกหลายฉะบับ เช่น สยามนิกร, แนวหน้า, เสรี, ได้วิจารณ์ถ้อยคำของท่านสกลไปในทางไม่

เชื่อถือ ประชาธิปไตยว่าการอนุมานของท่านสกอตติ้งต้นด้วยข้อเท็จจริงอันไม่รู้แน่ว่าเป็นจริงนั้น เป็นการค้นหาแมวดำในห้องมืด.

ความพากเพียรต่าง ๆ ที่จะให้ประชาชนรู้สึกไขว้เขวไปนั้น หาสำเร็จไม่ คณะกรรมการจึงต้องเริ่มพิจารณากรณีสวรรคต ว่าจะพิจารณาในวันที่ ๒๐ มิถุนายน แต่แล้วก็เลื่อนไปอีก ๒ วัน.

ในวันที่ ๒๑ มิถุนายน ได้มีการเบิดพระโกษฐ์ ถวายสำรวจพระบรมศพโดยคณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ทั้งได้มีการทดลองยิงศีรษะคน แทนการยิงหัวหมู ตามที่ได้กระทำมาแล้ว

ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุ. ๙๙ " หลังจากคณะกรรมการได้อัญเชิญพระบรมศพออกจากพระบรมโกษฐ์ พระบรมศพยังสดชื่น เหมือนกับพระองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ แต่ซีดบ้างเล็กน้อย คณะกรรมการได้อัญเชิญพระบรมศพลงสู่เปดแล้วอัญเชิญไปสู่พระที่นั่งรัตยา พระองค์ทรงฉลองพระ-

องค์ตามแบบพระมหากษัตริย์สมัยเก่าทรงสรวมมงกุฎเพ็ชร์ และสรวมเสมาทองทพระศอ คณะกรรมการได้เลิกผ้าพันพระเศียรออก และถวายการตรวจเบองแรกคอ บาดแผลปรากฏเป็นรูปพระจันทร์ครึ่งซีก คณะกรรมการได้เอากระสุนขนาด ๑๑ มม. ลองใส่บาดแผลที่พระนลาฏ ปรากฏว่ากระสุนเข้าได้พอดี ต่อจากนั้น คณะกรรมการได้ถวายการตรวจแผล เบองพระปฤษฎางค์ และได้เบิดพระศัตจะ (หนัง) เบื้องพระปฤษฎางค์ มาทางพระพักตร์เพื่อเอ็กซเรย์บาดแผลทางพระปฤษฎางค์ บาดแผลนี้เป็นรูปพระจันทร์ครึ่งซีก และเพื่อจะให้ได้ผลแน่นอนยิ่งขึ้น คณะกรรมการได้เลื่อยพระกะโหลกตอนพระปฤษฎางค์ เพื่อถวายการตรวจมันสมองของพระองค์ ผลปรากฏว่า มันสมองของพระองค์เหลวหมด ต่อจากนั้น คณะกรรมการได้ถวายการเย็บพระเศียรไว้ตามรูปเดิม และได้อัญเชิญพระบรมศพลงสู่พระบรมโกษฐ์ในเย็นวันนั้น ตามที่เราได้ทราบในระยะนี้คณะกรรมการได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า กระสุนเข้าตามพระนลาฏ

ตามคำแถลงการณ์ของตำรวจ แล้วทะลุออกทางพระปฤษ-ฎางค์ ตามความจริงแล้ว กระสุนปืนขนาด ๑๑ มม. น้ำยิงในระยะไกล พระเศียรจะไม่เหลือเลย เพราะกระสุนปืนยิงในระยะไกล ความแกว่งของกระสุนมีมาก โดนเข้าตรงไหน ตรงนั้นแหลกละเอียด...คณะกรรมการได้นำเอากะเพาะไปถวายการชันสูตร์ ว่าพระองค์ถูกลอบวางยาพิษหรือไม่.

(คณะกรรมการ ผู้ถวายการพิสูจน์ดังกล่าวนี้ คือ คณะกรรมการผู้สอบสวนกรณีสวรรคต กับคณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ.)

ส่วนการทดลองยิงหัวคน (ศพ) นั้น ได้กระทำที่โรงพยาบาลศิริราช ปรากฏผลตามมติของคณะกรรมการเมื่อเปรียบเทียบกับบาดแผลแห่งพระบรมศพ ก็คือ "ตามวิถีกระสุนที่เข้าทางหน้าผากไปออกที่ท้ายทอยนั้น จะต้องเป็นการยิงมาจากเบื้องบนในระยะใกล้ และต้องยิงตัดหน้าผากหรืออย่างใกล้ก็ราว ๑ ซ.ม."

(ตามคำของหมอสุด แสงวิเชียร ซึ่งท่านจะได้อ่านต่อไป สันนิษฐานว่าเป็นการกดบีบลงบนผิวหนัง เพราะผิวหนังริมบาดแผลมีรอยปรากฏอยู่)

ภายหลังการสำรวจดังกล่าวนี้ ก็มีหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า แพทย์มีความเห็นว่าถูกตอบปลงพระชนม์ ข่าวนี้เป็นข่าวที่ผิดเต็มไม่ใช่เพราะแปลกปลาด แต่เพราะเป็นข่าวที่ถูกใจคนทั่วไป และจี้หัวใจคนทุจริตฉะเพาะกรณีด้วยเหมือนกัน.

แนวหน้า ๑ กรกฎาคม ๔๙ กล่าวว่า "แพทย์ประชุมลงมติว่าถูกตอบปลงพระชนม์ คนร้ายเข้ากดบีบยังทางหัวนอนในหลวง แพทย์ทางจิตต์ใจว่าไม่มีร่องรอยที่จะเป็นการทรงปลงพระชนม์เองได้เลย" และรายงานข่าวการประชุมแพทย์ต่อไปว่า

"ผลการชันสูตรพระบรมศพของแพทย์ ประกอบกับการชันสูตรศพอีก ๔ ศพ เพื่อผลให้ได้ทราบความแน่ชัดในกรณีสวรรคตนั้น คณะแพทย์ผู้ทำการชันสูตร ได้รายงาน

ร่วมกัน และลงนามพร้อมเสร็จแล้วในรายงานนั้น ทางการตำรวจต้องการให้แพทย์รายงานเป็นแต่ละคน แต่ทางการแพทย์ได้ประชุมพร้อมกัน ทำรายงานเป็นแผ่นเดียวลงนามพร้อมกัน เป็นรายงานฉะบับเดียวปะหน้า แล้วส่งรายงานของแต่ละคนคัดสำนวนรายงานนั้นไปด้วย.

"มติของที่ประชุมแพทย์ลงความเห็นว่า เป็นการถูกถอบปลงพระชนม์ และคนร้ายเข้าทางหัวพระที่ เอาปืนกดลงไปที่พระนลาต พร้อมกันนั้นกดนั้นไกยิงทีเดียว.

"รายละเอียดวิธีดำเนินการของแพทย์ และวิธีพิจารณาของแพทย์ คือ ในการชันสูตรพระบรมศพ ค้นต้นฉายเอกซเรย์ดูก่อน เปิดดูก่อน เอาเหล็กหยั่งแผล แหย่ตั้งแต่พระนลาตเป็นเส้นตรง เบี่ยงลงต่ำสู่โหนกท้ายทอย แล้วฉายเอ็กซเรย์ไว้.

ตัดหนังที่หน้าผาก ตรงที่ถูกปืนเป็นผิวเหี่ยมไปพิศูจน์.

"ผ่าพระนาภี ตัดเอาส่วนภายใน มีกะเพาะและลำไส้ใหญ่กับอย่างอื่น ไปเพื่อแยกธาตุ"

"การทดลองยิงศพ ได้ทำรวมกันทั้งหมด ๗ ศพ เป็นศพลอง ๕ ศพ ศพที่เพิ่งตายใหม่ ๒ ศพ ได้ยิงทางข้างหน้าในระยะต่าง ๆ กัน ๖ ศพ และใช้ศพลองยิงข้างหลัง ๑ ศพ เสร็จแล้วเอกซเรย์ไว้"

"ในการพิจารณาของพวกแพทย์รวมถึงมีแพทย์ผู้ชำนาญนอกจากที่เราได้ลงนามไว้แล้ว คือ นายแพทย์ ร.อ. คุปตา ชาวอินเดียผู้ชำนาญในเรื่องกระดูก และนายพันเอกแนบ เฮอร์เมอร์ ผู้ชำนาญในการพิศูจน์หลักฐาน นอกจากนี้ยังมีนายแพทย์ทางจิตต์ใจร่วมกันชันศูจน์ด้วย.

"วิธีการประชุมนั้นคือ ภายหลังที่ได้ทำการชันศูจน์ได้ผลทั่วทุกแผนกแล้ว จึงได้มีการประชุมกันที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พระยาดำรงแพทยาคุณเป็นประธาน การประชุมพูดกันเป็นภาษาอังกฤษทั้งนี้เพื่อให้แพทย์ต่างประเทศไม่ลำบากในการฟังและเจรจากัน.

"บัญหาที่ตงประเด็น ๓ ข้อ ตามแบบที่แถลงการณ์ของตำรวจได้ตั้งไว้คือ.

" ๑ อุบัติเหตุ

" ๒ ปลงพระชนม์เอง

" ๓ ถูกผู้ร้ายปลงพระชนม์

"แรกเริ่มที่ประชุมแพทย์ ถามความเห็นแพทย์ทางจิตใจ ซึ่งได้แถลงตามที่ได้พิจารณาโดยรอบคอบทุกส่วน และตรวจร่องรอยในห้องพระบรรทม ในห้องทรงพระอักษรแล้ว ไม่มีช่องทางจะให้ลงความเห็นว่า เป็นการปลงพระชนม์เองได้เลย กับทั้งทรงสอบสวนถึงความเป็นอยู่ส่วนพระองค์ก่อนเกิดเหตุ ก็ไม่ปรากฏว่าจะมีความขุ่นข้องหมองพระทัยประการใดกับพระชนนี กับพระพี่เลี้ยงผู้ใกล้ชิด ก็ไม่ปรากฏว่าเคยรับสั่งไม่พอพระทัยอย่างใด มีทรงสั่งถึงการแต่การปกครองบ้านเมือง ทำอย่างไรจึงจะให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขเท่านั้น.

"ฉะนั้นข้อที่ว่าจะปลงพระชนม์เอง จึงเป็นอันไม่มีในประเด็นที่พิจารณาต่อไป เหลือแต่อุบัทวเหตุหรือมีคนร้ายปลงพระชนม์.

"ผู้เชี่ยวชาญทางกระดูกแถลงว่า ที่กระโหลกพระเศียรร้าวและทะลุ เข้าใจว่าเพราะฤทธิ์บีบอย่างแรงในระยะกระชั้นชิด จึงทำให้กระสุนปืนผ่านไปอย่างรวดเร็ว อำนาจทะลุทะลวงของกระสุนปืนเป็นเหตุให้กระดูกร้าวราน.

"ได้เอาเอกซเรย์ที่ฉายไว้มาพิจารณากัน.

"ผู้เชี่ยวชาญทางเอกซเรย์แถลงว่า หนังที่พระนลาฏที่ตัดไปชั้นหนึ่งนั้น ปรากฏว่าเป็นรอยบุ๋มกดลงไปเป็นวงกลม แสดงว่าถูกกดเมื่อเอาปืนมากดทดลองจ่อดู ก็ปรากฏว่าวงกลมบุ๋มนั้น เท่ากับปลายกระบอกปืน ๑๑ ม.ม. พอดี มีรอยควันดินปืนอยู่รอบ ๆ รอยบุ๋มนั้นด้วย.

"ผลจากเอกซเรย์พระบรมศพแสดงว่ากระสุนปืนเข้าทางพระนลาฏ ออกท้ายทอยใต้โหนกพระเศียร แสดงว่าปืนลั่นจากทางหัวพระที่ จึงตัดเบี่ยงลงที่ท้ายทอย.

"ผลจากเอกซเรย์ศพ ที่ทดลองยิงทางหน้า อาจเป็นอุบัทวเหตุหรือปลงพระชนม์เองก็ตาม ปรากฏว่ากระสุนตัดเป็นเส้น ตรงเหนือท้ายทอย (ดูเรื่องนิติเวชชศาสตร์ต่อท้ายเล่ม) ต่อจากหน้าผากตรงออกข้างหลัง ส่วนที่ทดลองยิงข้างหลังนั้น ปรากฏว่ารูแผลทางหน้ากว้างกว่าทางเข้าซึ่งกว้างกว่ารอยแผลที่พระนลาต.

"เมื่อได้ผลดังนี้แล้ว จึงตัดปัญหาเรื่องอุบัทวเหตุหรือการปลงพระชนม์เองได้ เพราะถ้าเป็นในสองอย่างนั้นแล้ว กระสุนปืนจะเป็นเส้นตรง ไม่เป็นเส้นตัดหัวคิ้วลงมาสู่ท้ายทอย ฉะนั้นจึงเหลือเป็นประเด็นสุดท้ายอย่างข้อเดียว คือถูกปลงพระชนม์.

"เมื่อถึงมีว่าเป็นการถูกลอบปลงพระชนม์แล้ว จึงพิจารณาต่อไปว่า คนร้ายจะปลงพระชนม์ได้ด้วยลักษณะอย่างไร จึงจะเป็นรอยบาดแผลได้เช่นนั้น สมมุติว่าในขณะที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเคลมหลับ คนร้ายได้ลอบ

เข้าทางหัวนอน เอาปืนกดลงไปที่พระนลาตแล้วพร้อมกัน
นั้นก็ลั่นไกยิง.”

กรุงเทพ ฯ วารศัพท์ฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๔๙ เสนอข่าวจากโทรเลขรอยเตอร์ว่า กรุงเทพ ฯ-๒๖ มิย. รอยเตอร์รายงานข่าวไปส่โลกภายนอกว่า กรณีสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสวรรคต เมื่อวันที่ ๙ มิย. ได้ถูกพิจารณาโดยคณะแพทย์ไทย อังกฤษ อเมริกาและอินเดีย ๑๙ นาย ว่าจะเป็นการถูกปลงพระชนม์ หรืออุบัทวเหตุ หรือปลงพระชนม์เอง วันนี้คณะแพทย์ได้ลงมติแล้วโดยคะแนนเสียงพ้องกัน ๑๙ เสียง เห็นผิดกันไปเพียง ๑ เสียง.”

หนังสือพิมพ์อีกหลายฉะบับ ก็เสนอข่าวในทำนองเดียวกัน โดยยืนยันความเห็นของนายแพทย์ว่า กรณีสวรรคตเป็นการถูกลอบปลงพระชนม์ ประชาชนพากันนิยมเชื่อถือความเห็นของแพทย์ ทางตำรวจในขณะนั้น ก็ได้ออกแถลงการณ์ข่าวนี้ไว้ มีข้อความเหล่านี้คือ

"ด้วยบัดนี้หนังสือพิมพ์ และวิทยุกระจายเสียงบางประเทศได้ลงข่าวเรื่องรายงานของแพทย์เกี่ยวกับพระบรมศพ ซึ่งคลาดเคลื่อนต่อความจริง เป็นทางจูงให้มหาชนเข้าใจผิด ความจริงเรื่องสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนี้ ยังอยู่ในระหว่างที่คณะกรรมการพิจารณาสอบสวนอยู่ (คณะกรรมการซึ่งนายปรีดีตั้งเอง) แต่เมื่อมีบุคคลบางจำพวก ได้ฉวยโอกาสการสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มาเล่นเป็นการเมือง กรมตำรวจซึ่งตั้งอยู่ในฐานะเป็นกลาง จึงจำเป็นต้องแถลงให้มหาชนทราบความจริง เกี่ยวแก่รายงานแพทย์ในคั้นต้นนี้ไว้ เพื่อป้องกันความผิดพลาดของมหาชน---"

ข้าพเจ้าขอเว้นคัดความละเอียด ในคำแถลงการณ์อย่างพุ่มเพื่อยของตำรวจซึ่งเพียงจะยับยั้งความคิดของประชาชนมิให้เชื่อตามคำนายแพทย์ แต่สาระสำคัญตามความตอนหนึ่งในแถลงการณ์ข้อ ๗ กล่าวไว้ว่า "ข้อที่แพทย์ลงรอยยินยันกันเป็นเอกฉันท์นั้น มีเพียงว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในพระบรมโกษฐ์ ได้สวรรคตโดยลูกกระสุนปืน ซึ่งเข้าไปในพระนลาตของพระองค์ และผ่านทะลุไปข้างหลังของพระเศียร และทั้งชแจงเป็นเอกฉันท์ว่า ตามผลที่ได้ทดลองกับศพ ปากกระบอกปืนนั้นได้จ่ออยู่ภายในระยะ ๕ ซ.ม. ของพระนลาตโดยเกือบจะแน่นอน ----" ดังนี้ แต่เมื่อพิจารณารายงานของแพทย์ก็หาตรงกับแถลงการณ์ของตำรวจไม่ จริงอยู่ แพทย์ได้ลงความเห็นเป็นแผลกระสุนปืน ฯลฯ แต่ได้ลงความเห็นด้วยว่า ถูกลอบปลงพระชนม์โดยมีนายแพทย์ฝน แสงสิงแก้วผู้เดียว ที่กล่าวว่า เป็นอุบัทวเหตุ หนังสือพิมพ์และข่าวโทรเลขก็เสนอข่าวไปตามนั้น แต่ตำรวจหาได้กล่าวตามเนื้อแท้แห่งข่าวกระนั้นไม่ จึงไม่สมควรที่จะประณามการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์.

สมควรจะกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า เมื่อภายหลังรัฐประหาร (๘ พฤศจิกา ๙๑) ได้มีการเรียกตัวนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตไปสอบสวนว่า ทำไมจึง

กระทำอย่างนั้น ก็ได้รับตอบว่า เพราะผู้บังคับบัญชาสั่งให้ทำ การอ้างเช่นนี้ หาใช่จะพ้นความผิด เพราะแม้ทหารผู้จะต้องทำตามบังคับบัญชาโดยเคร่งครัดยิ่งกว่าตำรวจ ก็จะต้องทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ฉะเพาะที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนี้ ไม่ใช่หมายจะมาโกรธเคืองอย่างใด แต่มาเสียใจว่า มีเสียแรงเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ไม่มีความกล้าสักนิดแม้เพียงสละเกาะ ไม่มีความนับถือตนเองสักนิด จะเอาแต่ตัวรอด โดยไม่คำนึงถึง ความ อัปมงคล อันจะตก อยู่กับ แผ่นดิน ถิ่นที่เกิดของตน อย่างน้อยที่สุด การกระทำของตำรวจชั้นผู้ใหญ่บางคนนั้น ก็ได้ทำให้เสียชื่อตลอดวงการตำรวจ ทำให้เสื่อมในทางการปกครอง เสื่อมทางสันติ.

หนังสือพิมพ์แนวหน้า ฉะบับวันพุธที่ ๓ กรกฎาคม ๙๙ ได้สรุปรายงานของแพทย์มากล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

" นายแพทย์ใช้ ยูนิพันธ์ นายแพทย์สงกรานต์ นิยมเสน นายแพทย์ ม.ล. เต่อ สนิทวงศ์ พล.ต. สงวน โรจนวงศ์

พ.ต. ต่วน จิระเศรษฐ์ นายแพทย์ชูช่วง เศวตรุนท์ นายแพทย์สงัด เปล่งวานิช และนายแพทย์พิณพากย์ ให้ความเห็นมีใจความอย่างเดียวกันว่า "ตามความเห็นของข้าพเจ้าเป็นการถูกปลงพระชนม์ ปลงพระชนม์เองหรืออุบัติเหตุตามลำดับเป็นคั่น ๆ ไป"

"พ.ท. เอ็จ ณบ้อมเพชรชแจงว่าความเห็นของข้าพเจ้าบาดแผลนนเนองจากการกระทำด้วยพระองค์เอง หรือเกิดจากการกระทำของผู้อื่น.

"พระยาดำรงแพทยาคุณ หลวงนิตย์เวชวิสัษฐ์ นายแพทย์ ม.ล. เกษตร์ สันทวงศ์ นายแพทย์ประจักษ์ ทองประเสริฐ์ ชแจงสั้น ๆ ว่า ตามความเห็นของข้าพเจ้าเป็นการถูกปลงพระชนม์ หรือปลงพระชนม์เอง ตามลำดับเป็นคั่นไป ข้าพเจ้าไม่ถือเป็นเหตุการณ์อุบัติเหตุเลย.

"นายแพยท์ฝน แสงสิงแก้ว เป็นการอุบัติเหตุ ถูกปลงพระชนม์ หรือปลงพระชนม์เองตามลำดับเป็นคั่น ๆ ไป.

"นายแพทย์คอร์ต (แพทย์อเมริกัน) ชี้แจงว่า ในบรรดาข้อที่อาจเป็นไปได้ ๓ ประการ -- ในความเห็นของข้าพเจ้าแห่งที่ของบาดแผล และทางของบาดแผลคล้ายถูกปลงพระชนม์มากกว่าปลงพระชนม์เอง และอุบัติเหตุนั้นดูไม่น่าจะเป็นไปได้.

"พ.อ. เย.ค์ ไครเบอร์ก (แพทย์กองทัพอังกฤษ) ชี้แจงเป็นความว่า แผลนั้นเกิดจากกระสุน ๑๑ ม.ม. ทะลุจากพระนลาตออกไปข้องหลัง ในระยะไม่เกิน ๕ ซ.ม. จากพระนลาต.

"นายแพทย์ ชุบ โชติกเสถียร ..... ความเห็นของข้าพเจ้าเรื่องนี้ เป็นกรณีถูกปลงพระชนม์ และข้าพเจ้าไม่สงสัยว่าเป็นการปลงพระชนม์เอง หรืออุบัติเหตุโดยสิ้นเชิง.

"นายแพทย์สุดแสงวิเชียร (ผู้พิศูจน์ผิวหนังตรงรอบรอยแผล) กล่าวว่า "... ตามความเห็นของข้าพเจ้า รอยกดในหนังนั้น อาจจะเป็นโดยกดปากกระบอกปืนกระชับแน่นลง

ที่ตรงพระนลาตก่อนยิง ถ้าหากเป็นการอุบัติเหตุแล้วปาก
กระบอกปืนคงไม่กดลงไปที่พระนลาตกระชับแน่นตาม
ความเห็นของข้าพเจ้า มีทางอธิบายที่เป็นได้ ๒ ประการ
เท่านั้น คือปลงพระชนม์เอง หรือถูกปลงพระชนม์ทั้งสอง
ประการเท่า ๆ กัน.

"นายแพทย์อวย เกตุสิงห์.... ข้าพเจ้าเลือกจะถือว่าเป็น
การถูกปลงพระชนม์เป็นประการแรก เป็นอุบัติเหตุเป็นประ-
การที่ ๒และเป็นการปลงพระชนม์เอง เป็นประการที่ ๓"

ขอให้เราคิดกันอย่างสามัญสำนึกว่า นายแพทย์เหล่านี้
ที่ลงความเห็นอย่างนั้น แท้จริงได้กล่าวไปโดยเสรีด้วยความ
นับถือต่อวิชาการที่ตนได้เล่าเรียนมา ไม่มีผู้บังคับบัญชา
มาออกคำสั่งให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ เช่นวิชาการของผู้ใหญ่
บางคนในวงการตำรวจดั่งกล่าวมาแล้ว ประชาชนกด หรือ
หนังสือพิมพ์ส่วนมากกด ไม่มีใครออกคำสั่งให้แสดงความ
คิดเห็นหรือกำชับกำชาให้เสนอข่าวอย่างนั้นอย่างนี้ เราจะ
เห็นได้ว่าความไม่เชื่อถือรัฐบาลนายปรีดี มิใช่มีมูลเหตุ

จากความโง่เขลาของประชาชน หรือเพราะมีความลำเอียงอย่างใด แต่ความไม่เชื่อถืออันนั้น มีมูลเหตุจากการกระทำในวงการรัฐบาลปรีดีโดยแท้.

ระหว่างปลายเดือนมิถุนา ๔๙ ก็ได้เริ่มพิจารณาสอบสวน กรณีสวรรคตที่ห้องโถงกระทรวงยุติธรรม และเปิดเผยให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าฟัง กรรมการจัดตั้งขึ้นพิจารณากรณีนี้ มีประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานพฤฒสภา ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายกฎหมาย และเจ้านายบางพระองค์ ในเรื่องการตั้งกรรมการพิจารณาเรื่องนี้เราจะต้องไม่ลืมว่า เป็นไปในขณะที่นายปรีดียังมีอำนาจอยู่ และศรเหล็กได้กล่าวไว้แล้วว่า "ประโยชน์อะไรที่จะประกาศหาหลักฐานการสวรรคต ในทางขัดแย้งต่อคำแถลงของรัฐบาล ในเมื่อข้าราชการต้องอยู่ในบังคับบัญชาของท่านผู้เป็นนายกรัฐมนตรี เช่นนี้"

ฉะนั้นข้าพเจ้าจะไม่กล่าวโดยละเอียด ในคำให้การของพะยานทั้งหลาย แต่จะกล่าวถึงความรู้สึกของประชาชนใน

กาลนั้น เท่าที่ได้รับการบอกเล่า และที่ได้ย่านพบ ทงน
เพราะในระหว่างที่ดำเนินการสอบสวนนั้น ข้าพเจ้ายังถูกขัง
และห้ามประกัน.

ได้ความว่า ประชาชน มีความสนใจในการสอบสวนครั้ง
นั้นมาก โดยหวังว่าจะเป็นการเผยความจริง ได้พากันไป
ฟังอย่างเนืองแน่น และมีความรู้สึกในคำให้การของผู้ที่มา
มาให้การ บางคนและหลายคนถึงกับน้ำตาร่วง ในเมื่อ
กล่าวถึงความวิปโยคของสมเด็จพระราชชนนี ในขณะที่ทรง
ประจักษ์ความตายของพระบิโยรส และขณะฟังคำให้การ
ของคนบางคน แม้ฝนตกอย่างหนักประชาชนก็ทนฝนฟัง
ต่อไป อาการแสดงในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเหตุให้ทาง
การตำรวจต้องห้อมล้อมพะยานสำคัญบางคน โดยฉะเพาะ
นายชิต นายบุศย์.

นายชิต สิงหเสนี นายบุศย์ บัทมศิรินทร์ เป็นมหาดเล็ก
รับใช้ใกล้ชิดในสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๘ และเป็น

ผู้อยู่ใกล้ชิด ในขณะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สวรรคตด้วยกระสุนปืน.

ในบรรดาผู้ใกล้ชิดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนั้น ที่เป็นผู้สนิทไว้วางพระทัยโดยแท้จริง ในพระองค์ก็คือ นายฉันท์ ซึ่งได้ถึงแก่กรรมก่อนกรณีสวรรคตไม่นานนัก ในอาการที่น่าสงสัยว่าถูกวางยาพิษ.

ตามธรรมดา พะยานทั้งหลาย ทั้งปวง ที่จะเข้าให้การในศาลนั้น จะเข้าฟังการพิจารณาของศาลก่อนที่ตนจะเข้าให้การหาได้ไม่ แต่ในกรณีนี้ ปรากฏตามคำให้การของคนบางคนว่า ตำรวจได้สั่งให้คนบางคนที่จะเข้าไปให้การ เช่น นายชิต ไปฟังการพิจารณาก่อนตนเองเข้าให้การ นับเป็นการเอาเปรียบทางคดี ผิดหลักวิธีพิจารณา แต่ก็โดยคำแนะนำ หรือคำสั่ง ของตำรวจ หรือผู้ดำเนินการสอบสวนแต่ซักถามและซึ่งควรเป็นผู้รู้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นผิด.

ข้อพิรุธอันควรสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อก่อนจะพิจารณา "ศาลสวรรคต" นั้น ได้มีการปิดประชุมสภา

โดยด่วน แม้ทางมัญตีและกระทู้ค้างอยู่ เช่น ญัตติพรรค
การเมืองเป็นต้น เป็นที่เข้าใจกันว่า การอภิปรายในสภา
ผู้แทนราษฎร เป็นหนทางหนึ่งที่จะแสดงเสียงของราษฎร
แต่เมื่อได้ปิดประชุมแล้วเช่นนั้น ก็สิ้นเสียงไปทางหนึ่ง.

แล้วมีการตั้งผู้บัญชาการทหารบก คือตั้งหลวงอดุล-
เดชจรัสเป็นผู้บัญชาการทหารบกขึ้นในระหว่างนั้น หลวง-
อดุลเดชจรัสผู้นี้ เป็นที่เกรงขามในวงการเมือง ตั้งแต่
ยังเยาว์เป็นที่สนิทของหลวงพิบูลสงคราม หนังสือพิมพ์แนว
หน้ากล่าวว่า “ในคืนวันที่อ่านข่าวประกาศแต่งตั้งผู้บัญชา
การทหารบกคนใหม่นั้น มีเสียงอกุศลกล่าวในทางไม่ดี
เกี่ยวกับภาวะการเมืองภายใน แต่ท่าทีฟังดูแล้วกเงียบเชียบ
อยู่ ทั้งนี้อาจเป็นการตอผสมก็ได้ อย่างไรก็ดี การแต่ง
ตั้งผู้บัญชาการทหารบกในลักษณะที่ไม่มีใครคาดนี้ ย่อม
จะต้องมีจุดหมายอย่างหนึ่งเป็นแท้.”

ในระหว่างมิถุนายน ๔๙ อันน่าตื่นเต้น โดยเฉพาะที่
เกี่ยวกับกรณีสวรรคตนั้น หนังสือพิมพ์กเสนอข่าวและ

ความเห็นไปตามเสรี เช่น ข่าวที่ได้ทราบวงการแพทย์ที่ลงความเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๙ ถูกปลงพระชนม์ ข่าวจากที่ให้การในศาลสวรรคตเช่นถ้อยคำของคุณเนื่องแสดงความแน่ใจว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยานันทมหิดลสวรรคตโดยถูกปลงพระชนม์ ข่าวจากคำให้การของนายชิต นายบุศย์ ซึ่งแสดงพิรุธเหล่านี้เป็นที่ตื่นเต้นน่าสนใจในประชาชนทั่วไป.

แต่จะโดยเหตุใดก็ตาม ในวันที่ ๒ กรกฎาคม ๔๙ รัฐบาลนายปรีดีได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน และทำการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ ตามคำแถลงของรัฐบาลดังมีรายการต่อไปนี้.

"แม้สถานะการณ์สงคราม ระหว่างประเทศไทย กับบางประเทศได้ยุติลงแล้ว โดยสัญญาสมบูรณ์แบบก็ดี แต่ภาวะฉุกเฉินของประเทศไทยโดยเฉพาะนั้น หาได้หมดไปไม่ เป็นที่ประจักษ์อยู่แล้วว่า บ้านเมืองยังหาได้มีสภาพเหมือนดังก่อนสงครามนี้ไม่. ประเทศไทยยังต้องปฏิบัติตาม

พันธกรณีต่อบางประเทศ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงคราม
และพันธกรณีนั้นยังไม่สุดสิ้นไป แต่รัฐบาลก็ได้พยายาม
แก้ไขจากผลร้ายให้เป็นผลดขึ้นมาเป็นลำดับ เช่น ในเรื่อง
การขายข้าวแก่สหประชาชาติเป็นต้น ส่วนที่เกี่ยวกับฝรั่งเศส
นั้นเล่า แม้ประเทศไทยจะถือว่ามิได้มีสภาพสงครามกับฝรั่งเศส
แต่ประเทศฝรั่งเศสกลับถือว่า มีสถานะสงครามกับประเทศ
ไทย บัญหาชายแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสก็ยังมีอยู่เรื่อย ๆ
ซึ่งประเทศไทยได้ใช้วิธีโดยสันติ แต่ก็จำต้องรักษาความ
สงบเรียบร้อยไว้.

"ส่วนบัญหาการครองชีพภายใน และการทำให้ประเทศ
ไทยกลับเข้าสู่ฐานะเศรษฐกิจอันดีขึ้นนั้น ก็เป็นบัญหาที่
มิใช่จะแก้ไขได้โดยวิธีอันเป็นปกติ ย่อมเป็นภาวะฉุกเฉินใน
ทางเศรษฐกิจที่ยังคงอยู่.

"ในส่วนความสงบเรียบร้อยภายใน รัฐบาลนี้พยายาม
แก้ไขให้การโจรกรรมในคดีสามัญลดน้อยถอยลงมา แต่
การประทุษร้ายต่อศีลธรรม และจิตต์ใจของประชาชน

กลับมีจำนวนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะบุคคลที่ไร้ศีลธรรม ลืมเสียซึ่งศีลสัตย์ อันเป็นวิสัยของพลเมืองที่ดีของประเทศซึ่งมีมาแต่โบราณกาล การประทุษกรรมเช่นนี้เป็นการทำลายเสียซึ่งเกียรติศักดิ์และชื่อเสียงของประเทศไทย การปลุกปั้นข้อความจริงเป็นความเท็จ และความเท็จเป็นความจริง ฉวยโอกาสทุกโอกาสและทุกวิถีทางเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัวนั้น เป็นการกระทำอันไร้ศีลธรรมและศีลสัตย์ มีแต่จะทำให้เกิดความเดือดร้อน และเป็นการยุยงให้เกิดเหตุร้ายในบ้านเมือง.

"รัฐบาลจึงขอแถลงให้ทราบความจริงว่า ภาวะฉุกเฉินยังคงมีอยู่ และประเทศชาติจะกลับสู่ภาวะปกติได้ก็ด้วยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนทั้งหลาย เพื่อขจัดแก้ความคับขัน ให้คืนกลับเข้าสู่สภาพเดิม แต่ก็มีบุคคลบางพวกบางหมู่ พยายามขัดขวางอยู่เป็นนิจ หาได้นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมของชาติไม่ รัฐบาลจึงขอแถลงย้ำความ

จริงถึงภาวะฉุกเฉินให้ประชาชนทราบ และขอความร่วมมือ เพื่อกำจัดอิทธพลอันชั่วร้ายทั้งมวลให้สิ้นไป.

สำนักนายกรัฐมนตรี ๒ กรกฎาคม ๒๔๙๙"

แถลงการณ์ชนิดไร้เหตุผลและความจริง จะไม่เป็นที่น่าวิจารณ์อย่างใดเลย แต่เมื่อรัฐบาลนายปรีดีบังอาจกล่าวว่า ประชาชนไร้เสียแล้วซึ่งศีลธรรมและศีลสัตย์ เพราะได้มีการประทุษร้ายศีลธรรมและจิตใจของประชาชน เป็นการทำลายเสียซึ่งเกียรติศักดิ์และชื่อเสียงของประเทศไทยดังนี้ ก็จำต้องขอวิจารณ์สักหน่อย.

๑ การเปลี่ยนสัญญาส่งข้าวให้เปล่า เป็นการขายให้แก่สหประชาชาตินั้น ไม่เป็นผลดีแก่ชาติบ้านเมืองอย่างใด กลับเป็นการแสดงความโง่เขลาเหมือนปลากินเบ็ด เพราะสหประชาชาติย่อมรู้อยู่ว่า ไทยมิได้ประกาศสงครามโดยความสมัครใจ หากแต่ถูกญี่ปุ่นบังคับก็จำยอม แม้ฝรั่งเศสซึ่งเป็นมหาอำนาจก็ยังต้องจำยอมต่อเยอรมัน ผู้มีอำ-

นาจขณะนั้น ประเทศเล็กหลายประเทศในยุโรปก็ตกอยู่ในฐานะอย่างประเทศไทย ซึ่งก็ได้รับความเห็นอกเห็นใจจากสหประชาชาติ เป็น อันดี การ ที่ สหประชาชาติมาบังคับรับข้าวเราไปนั้นยังนานวันกว่ากลืนฝืดคอ เพราะรู้อยู่ว่าเป็นการบังคับเอาโดยไร้ความเป็นธรรม ในเรื่องนี้ไม่มีใครรู้ดีกว่าความรู้สึกในใจของ บรรดาสหประชาชาติ ซึ่งย่อมมีหัวใจเป็นมนุษย์รู้จักผิดชอบชั่วดีเหมือนเราท่านทั้งหลาย.

แต่ แม้ ว่า สหประชาชาติ จะถือ เอา ทั้ง ๆ ที่ ปราศจากความจริงว่าประเทศไทยแพ้สงคราม. ก็หนีสงครามนั้นหาใช่ภาระโดยฉะเพาะฝ่ายแพ้ไม่ เพราะใน การ สงครามต่างฝ่ายต่างก็ต่อสู้ทำลายกันเป็นการแสดงกิพาครั้งใหญ่ ซึ่งฝ่ายชะนะก็ได้รับเกียรติยศในฐานะเป็นผู้ชะนะ ครั้นจะมาเรียกสตางค์จากฝ่ายแพ้ ก็เป็นการทำลายเกียรติของตนเอง การเรียกค่าเสียหายจากสงคราม เป็นเพียงการแสดงว่าเป็นผู้ชะนะมิใช่หนทางหากินของประเทศชาติทั้งหลายที่มีโอกาส

เป็นฝ่ายชะนะสงคราม ดังนเราจึงอาจหาหนทางผัดผ่อนได้ เพราะในทางศีลธรรมได้เบิดโอกาสไว้ให้แล้ว.

ประการหนึ่ง ตามข้อสัญญาที่เราต้องส่งให้เขาเปล่า นั้น ก็ส่งข้าวฉะเพาะที่เหลือใช้ เมื่อเราไม่เหลือเราก็ไม่ส่ง จะว่าผิดสัญญาหาได้ไม่.

อย่างไรก็ดี เมื่อเราทำสัญญาส่งข้าวให้เขา แม้เป็นการให้เปล่า แต่ฝ่ายไทยผู้มีศีลธรรม ก็ควรจะบากบั่นกระทำตามสัญญาให้ได้ผลตามสัญญาเท่าที่จะสามารถกระทำได้ การณ์กลับปรากฏว่ามีบุคคลบางคนทมอำนาจ ได้ลักลอบนำข้าวออกนอกประเทศ เป็นการสร้างความมั่งมีให้แก่ตนและพรรคพวกของตน และสร้างชนด้วยการทำลายเกียรติยศของชาติไทยที่เคยมีศีลมสัตย์มาแต่เดิม สร้างชนด้วยการฉุดเอดเนอชาวนาผู้ถูบังคับซื้อข้าวในราคาจำกัด เรองนเป็นเรองที่รู้กันอยู่ โดยไม่มีหลักฐานทางกฎหมาย แต่ก็เป็นเรองที่จะพ้นสายตาของบรรดาสหประชาชาติก็หาไม่ ฉะนนจึงได้เปลี่ยนสัญญาจากการให้

เป็นซ้อ และซ้อด้วยราคาถูก สัญญาซ้อขายกับสัญญาชำระหนี้สงครามนั้นต่างกัน ประเทศไทยจึงตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบ การที่รัฐบาลนายปรีดี อ้างว่าได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศ คือทำสัญญาขาย แทนที่จะให้เปล่า ในพฤติการณ์เช่นนี้ จึงเป็นการแสดงความโง่เขลาเหมือนปลากินเหยื่อดั่งกล่าวมาแล้ว.

๒. ในข้อที่อ้างว่า มีกรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสที่ชายแดนไทยนั้น ก็ไม่ปรากฏความวุ่นวายล่วงล้ำเข้ามาในส่วนอื่นของประเทศ หนังสือพิมพ์ก็มิได้เสนอข่าวหรือความเห็นกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ข้ออ้างนี้จึงเป็นข้ออ้างที่ลักแต่ว่าอ้าง ไม่ไม่มีสาระสำคัญอันใด.

๓. รัฐบาลปรีดี อ้างภาวะฉุกเฉินในทางเศรษฐกิจโดยฉะเพาะปัญหาการครองชีพภายใน ซึ่ง "เป็นปัญหาที่มิใช่จะแก้ไขโดยวิธีอันปรกติ" แต่ก็ไม่ปรากฏว่ารัฐบาลนายปรีดีได้แก้ไขอย่างใดในเรื่องนี้.

๔. ส่วนที่อ้างว่าราษฎรเสื่อมศีลธรรม เพราะคนหมู่หนึ่งไร้ศีลไร้สัตย์กระทำประทุษร้าย ต่อศีลธรรมนั้น ก็อาจจะเป็นจริง ถ้ามีคนหมู่หนึ่งที่ประพฤติสับปรับหลอกลวงประชาชนมาเป็นเวลานาน ได้กระทำตนเป็นตัวอย่างในทางชั่ว ในทางใช้เล่ห์เหลี่ยมสกปรกแล้วก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งใหญ่โต แม้ด้วยความสกปรกนั้น และถ้ามีบุคคลหนึ่งกระทำการ บีบแข้งบีบขาผู้อื่น โดยวิธีจ้างหรือวานปล่อยข่าวอกุศล และโดยวิธียุให้ผู้อื่นกระทำทุจริต เพื่อความสันหลังหวะของผู้อื่นนั้น จะได้ตกเป็นทาษของบุคคลผู้นี้ ถ้าในเมืองไทยมีบุคคลเช่นนี้ และถ้าตราบใดที่มนุษย์บาทวีผู้นี้ ยังมีชีวิตอยู่ ย่อมประทุษฐร้ายต่อศีลสัตย์ของประชาชน เพื่อประโยชน์แก่ตัวของเขาเองเสมอไป ดังนี้นายปรีดีย่อมรู้ดีและย่อมปราบปรามได้ โดยไม่ต้องประกาศภาวะฉุกเฉินเพราะในคำแถลงการณ์นั้นก็ได้แสดงรู้อยู่ว่า มีบุคคลหมู่หนึ่งเป็นผู้ทำลายศีลธรรมของประชาชน.

อันที่จริง เด็กชั่วก็เพราะผู้ใหญ่ชั่ว ถ้ารัฐบาลซึ่งเป็นผู้ใหญ่ประพฤติดีแล้วข้าราชการชั้นรองๆ และประชาชนจะเอาความชั่วมาแต่ไหน เพราะก็อยู่ในเงื้อมมือของรัฐบาลที่จะทำการอบรมและบังคับ ดังนี้การจะประณามว่าราษฎรในปกครองของตนเป็นคนไร้ศีลไร้สัตย์ จึงเป็นการมองข้ามตนเอง ในฐานะเป็นผู้ใหญ่เป็นผู้ปกครอง ก็เมื่อราษฎรเหล่านี้ไร้ศีล ไร้สัตย์มาออกเสียงเลือกตั้งให้นายปรีดีเป็นผู้ปกครอง เราจะเอาศีลสัตย์อะไรจากนายปรีดี ผู้ได้รับเลือกจากเสียงราษฎรผู้ไร้ศีลไร้สัตย์เหล่านั้น และถ้าราษฎรเหล่านี้มาไร้ศีลไร้สัตย์ขึ้นในระหว่างที่ นายปรีดีกระทำการปกครอง ก็แปลว่านายปรีดีไม่มีความสามารถในการปกครอง หรือมิฉะนั้นตนเองก็ได้ทำตัวอย่างอันเลวทรามให้แก่ผู้น้อย จึงบังเกิดความไร้ศีลไร้สัตย์โดยทั่วไป.

ข้าพเจ้าไม่ปฏิเสธทีเดียวว่า ในขณะที่รัฐบาลนายปรีดีออกประกาศภาวะฉุกเฉินฉบับนั้น ชาติไทยเราเสื่อม

เกียรติศักดิ์ลงแล้วมาก ตรงตามถ้อยคำแถลงของรัฐบาล
นายปรีดี เพราะในขณะนั้นได้เกิดคำ "ไซมิส์ทอถ์ค" ขึ้น
แล้วในประเทศภาคพื้นยุโรป และอเมริกา อันเป็นความ
หมายดูหมิ่นอย่างซึ่งหน้าว่าไทยเราไร้ศีลไร้สัตย์ ก็แต่การ
กระทำให้เกิดขึ้นนั้นใครเป็นผู้ทำ? ราษฎรทั้งหลายนอนหลับ
ไม่รู้นอนคู้ไม่เห็น ส่วนนักการเมืองฝ่ายค้าน ก็มิได้มีโอกาส
บำเพ็ญกรณีอันใดเกี่ยวกับการต่างประเทศ ส่วนผู้บำเพ็ญ
กรณีให้บังเกิดก็เห็นมีแต่สิ่งที่เรียกว่ารัฐบาล และโดย
ฉะเพาะรัฐบาลนายปรีดี ผู้ซึ่งทำสัญญาส่งข้าวให้เขาแล้ว
จะรู้หรือมิรู้ด้วยก็ตาม ได้ปรากฏการขะโมยข้าวออกขาย
ยังต่างประเทศเป็นอันมาก ทำให้การส่งข้าวผิดจากสัญญา
พฤติการณ์เช่นนี้โลกเขารู้เพียงไร เขาก็ต้องว่าไทยเราไร้ศีล
ไร้สัตย์เพียงนั้น นี่เป็นกรณีเดียวฉะเพาะเรื่องข้าว แต่ถ้ารวม
กรณีสงครามเข้าไปด้วย แม้เพียงที่รัฐบาลนายปรีดีแถลง
ไว้ว่าเป็นอุบัทวเหตุก็เป็นสิ่งที่น่าตำหนิได้เช่นเดียวกัน เพราะ
ถ้ารัฐบาลนายปรีดีวินิจฉัยเช่นนั้นโดยบริสุทธิ์ใจ ก็เป็นข้อ

วินิจฉัยที่ไร้เหตุผล แต่ถ้าแถลงการณ์ "อุบัทวเหตุ" มิ
เงื่อนงำเป็นอย่างอื่น ก็เป็นการแสดงความเท็จที่ดูหมิ่น
ปัญญาของคนทั้งโลกด้วยการแถลงอย่างไม่เป็นประสาเช่น
นั้น ความไร้ศีลไร้สัตย์จึงมิใช่เกิดจากราษฎร และมิได้
เกิดจากรัฐบาลใดยิ่งไปกว่ารัฐบาลนายปรีดี.

พฤติการณ์ที่ผ่านมาแล้วแสดงอยู่ว่าประ-
ชาชนชาวไทยแม้ถูกประทุษฐร้าย ในศีลธรรม
จากบุคคลผู้หนึ่งหรือคณะหนึ่ง เพียงไรก็ตาม
แต่ชาวไทยจะได้บอบช้ำใน ทางจิตต์ จนกลาย
เป็นผู้ไร้ศีลไร้สัตย์ไปด้วยก็หาไม่ หากความ
เคารพต่อศีลสัตย์ของชาวไทย ทั่วไปนั่นแหละ
ที่ไม่ยอมเชื่อถือนายปรีดี โดยฉะเพาะไม่เชื่อคำ
แถลงของเขา ความซื่อสุจริตของเราชาวไทย
นี่แหละที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แต่ต้นว่าชาติไทย
นี้ยังมีหวัง.

ดำริห์ บัทมะศิริ

รัฐบาลนายปรีดีแถลงประกาศภาวะฉุกเฉินนั้นแล้วก็ทำการตรวจข่าว (เซ็นเซอร์) หนังสือพิมพ์ทันทีแล้วก็ได้ทำการจับกุมนายเลียง จับกุมนายยอดธรรม มาตั้งข้อหาว่าเป็นขบถร่วมกับข้าพเจ้า และจับกุม ร.ท. สัมพันธ์ ขันธะชวนะกับนายสมัย เรืองไกร ซึ่งอยู่สำนักเดียวกัน (หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์) จะตั้งข้อหาอย่างไรก็ตาม แต่เราต้องไม่ลืมว่า ร.ท. สัมพันธ์ เป็นผู้ประกาศยอมถวายหัวให้แก่การทดลองของตำรวจ แทนการใช้หัวหมู ดังกล่าวมาแล้ว.

เมื่อพิจารณาเหตุผล และข้อเท็จจริงโดยทั่วไปแล้วจึงเห็นได้ว่าการบีดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎร โดยรีบด่วนและการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ ถ้าเพื่อระงับปากเสียงในกรณีใดมิให้มีการกล่าวจูงใจไปทางใดทางหนึ่ง ก็นับว่าชอบด้วยยุติธรรม แต่ความประพฤติของรัฐบาลนายปรีดีในเรื่องนี้หาเป็นหนทางแห่งความ ยุติธรรมกระนั้นไม่ กล่าวคือ ได้มีการส่งพรรคพวกของตนมาทำการส่งข่าว และได้ส่ง ตำรวจ ไป ตรวจ ค้น บ้านบรรดาผู้แทนราษฎรที่

แสดงตนเป็นฝ่ายค้าน ในขณะเดียวกันมีการเคลื่อนไหว ในวงการตำรวจสันติบาล คือการย้าย ร.ต.อ. เฉียบ ไชยสงค์ มาประจำในสันติบาล มีการเคลื่อนไหวในวงการราชทัณฑ์ คือเปลี่ยนตัวผู้บัญชาการเรือนจำลหุโทษ ผู้ที่มาใหม่เป็นคุณพระอะไรคนหนึ่ง (จำชื่อไม่ได้) ว่าเป็นชาวอยุธยาเช่นเดียวกับนายปรีดี ตามที่กล่าวกันว่าเขาเตรียมการจะหาอำนาจทางการเมือง โดยอาศัยเล่ห์เหลี่ยมของกฎหมายและอาศัยอำนาจราชทัณฑ์นั้น เห็นจะเป็นความจริง.

เมื่อดำเนินตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ บัดนี้ก็ได้ปรากฏความสกปรกในการตรวจข่าว คือถ้าหนังสือพิมพ์ฉะบับใดจะเสนอข่าวหรือความเห็นอันจูงใจไปในทาง “ อุบัทวเหตุ” แล้ว พนักงานตรวจข่าว ซึ่งเป็นพวกของนายปรีดีก็ปล่อยให้พิมพ์ข่าวหรือความเห็นนั้นออกไป แต่ถ้าข่าวหรือความเห็นใดที่ขัดต่อหนทางของ เขาแล้ว เขาก็ตัดออกทั้งสิ้น หนังสือพิมพ์หลายฉะบับถูกตัดข่าวออกในทำนองนี้ มีเนื้อที่โล่ง (คือกระดาษเปล่า) ไปตาม ๆ กัน.

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าระหว่างนั้นเป็นขณะพิจารณากรณีสวรรคตโดยคณะกรรมการที่นายปรีดีแต่งตั้งขึ้นหนังสือพิมพ์ลงข่าวตรงไปตรงมาตามคำให้การของผู้ถูกเรียกไปเป็นพะยาน ซึ่งบางทีคำให้การของบุคคลบางคนเหล่านั้นไม่ใช่สนับสนุน 'อุบัทวเหตุ' ของนายปรีดีแต่เป็นการกล่าวในฐานะที่ชนชาติไทยที่มีความเป็นไท คือกล่าวตามความจริงตามความรู้สึกจริงเช่นคำกล่าวของคุณเนื่องพระพิเสียง คำกล่าวของหมอชุบ โชติกเสถียรเป็นต้น เป็นที่หวังว่าชาติไทยจะไม่สูญ เพราะว่าไทยยังเป็นธรรม!

ครั้นท่านผู้มีอำนาจประกาศภาวะ "ฉุกเฉิน" และทำการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ คำกล่าวอันชอบตรงเหล่านักสนไป เพราะด้วยคนของท่านไปมีอำนาจตรวจตัดข่าวและข้อความ แต่ถ้าหนังสือพิมพ์ใดจะประณามความคิดเห็นนั้นก็ได้เช่น

หนังสือพิมพ์สุวรรณภูมิ วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๔๙ ได้แสดงความเห็นของ "เนติบัณฑิตเก่า" ไว้ว่า

"เหตุจูงใจ (โมติฟ) ที่จะกระทำความผิดนั้น เป็นเกณฑ์สำคัญที่ผู้พิพากษาตุลาการจะต้องนำมาประกอบการวินิจฉัยลงโทษบุคคล ในตำรากฎหมายของนายชะเวดน์ หน้า ๑๙ กล่าวว่า "โมติฟ" (เหตุจูงใจ) ย่อมเป็นสิ่งซึ่งเร้าให้เกิดการกระทำและอาจนำทางให้เห็นเจตนาของผู้กระทำ ฯลฯ จึงเป็นเกณฑ์สำคัญยิ่ง ที่ผู้วินิจฉัยอรรถคดีจะต้องนำมาประกอบพิจารณาลงโทษทางอาญา"

"ตามตำรากฎหมายคอมมอนลอว์ ว่าด้วย ความอาญาของนาย อ๊อดเจอร์ หน้า ๑๐๙ อธิบายว่า "โมติฟ" คือเหตุผลจูงใจ ทำให้ผู้ร้ายตกลงตัดสินใจกระทำความผิด กล่าวคือ เหตุที่ได้จูงใจให้เขาเจตนากระทำความผิดนั้น ๆ หรือจะพูดอีกนัยหนึ่งก็คือเหตุแห่งที่ทำแทงรากเร้าให้เขากระทำการนั้น.

"อนึ่ง ในเรื่องฆาตกรรมนั้น นอกจากโมติฟคือเหตุจูงใจแล้ว ยังต้องประกอบโดยหลักเกณฑ์ที่มีความมุ่งร้ายจะกระทำการฆาตกรรมนั้น ในหนังสือตำราของอ๊อด-

เจอร์ ที่อ้างข้างต้นหน้า ๑๒๐ กล่าวว่า “ความมุ่งร้าย (มาลิส) ในการฆาตกรรมนั้น คือความตัดสินใจอันชั่วร้ายที่จะฆ่ามนุษย์” หลักเกณฑ์เหล่านี้เป็นเรื่องฆาตกรรมมนุษย์ธรรมดา แต่ถ้าผู้ถูกประทุษร้ายมีศักดิ์สูง เช่น พระมหากษัตริย์เป็นต้น ตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์แล้ว เหตุจูงใจและความมุ่งร้ายย่อมมีเป็นหลายประการ กล่าวคือนอกจากเหตุส่วนตัวแล้ว ยังมีเหตุการเมืองทางภายในและภายนอกด้วย.

“ในเรื่องเหตุทางการเมืองภายในนั้น อาจมีเป็นดังนี้.

“๑ เพื่อเปลี่ยนรูปการปกครอง เช่นเปลี่ยนจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือเปลี่ยนจากราชาธิราช ภายใต้รัฐธรรมนูญ เป็นสาธารณะรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นต้น.

“๒ เพื่อเปลี่ยนราชตระกูลเช่นในรัฐที่มีหลายตระกูล โดยมากทางภาคพื้นยุโรป ก็อาจถอดปลงพระชนม์พระ-

มหากษัตริย์ที่กำลังครองราชย์อยู่เพื่อเปลี่ยนสายราชตระกูล
อื่น โดยผู้สนับสนุนสายราชตระกูลนั้น ๆ.

" ส่วนทางการเมืองภายนอก มีอาทิ เช่น ทางแหลม
บอลข่าน โดยมีการลอบปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์
เพื่อให้เกิดสงครามระหว่างประเทศ โดยเอเย่นต์ทางหนึ่ง
ทางใดส่งมาทำการฆาตกรรม.

" สำหรับ ประเทศ ไทยในการ สวรรคตของในหลวงใน
พระบรมโกษฐ์นั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นมีเหตุจูงใจในการอาฆาต
'ส่วนตัวบุคคลเลย' และในเหตุการเมืองภายในก็ไม่เห็น
มีอะไรที่น่าสงสัย จริงอยู่ สายราชตระกูลที่อยู่ในเกณฑ์
ก็ควรคำนึงมี สายทูลกระหม่อมชายคือ พระองค์ จุมภฏฯ
กับสายสมเด็จชาย คือพระองค์ภาณุ ฯ และสายทูลกระ-
หม่อมเล็กคือพระองค์จุลจักรพงศ์ แต่เมื่อในหลวงในพระ-
บรมโกษฐ์สวรรคต แล้ว พระราชอนุชาก็ขึ้นครอง ราชย์
เป็นพระมหากษัตริย์แทน ฉะนั้นข้อสงสัยว่า จะมีผู้สนับ
สนุนในสายราชตระกูลต่าง ๆ ลอบปลงพระชนม์ก็เป็นไม่มี

และการปกครองก็มิได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร กล่าวคือ คงยังมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญตามเดิม มิได้เปลี่ยนเป็นสาธารณะรัฐอย่างใดเลย.

"ประเทศไทยที่มีการปกครองระบอบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น แม้จะมีพรรคการเมืองขัดแย้งแก่งแย่งกันรุนแรงอย่างไรก็ตาม ตามประวัติศาสตร์ก็ไม่เคยมีการถอดปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ เพราะตามระบอบการปกครองชะนิดนั้น พระมหากษัตริย์ เพียงแต่เป็นประมุขของประเทศทางเกียรติยศเท่านั้น หาได้มีอิทธิพลทางการเมืองอย่างไรเลย ถ้าหากพระมหากษัตริย์ทรงมีอิทธิพลทางการเมืองภายในแล้ว ก็ย่อมจะไม่เป็นประเทศประชาธิปไตยอันแท้จริงได้ และจะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย แม้เผ่าชาวชนบางประเทศจะรุนแรงอย่างไร ก็อาจมีการประหัสประหารกันระหว่างหัวหน้าพรรคการเมืองต่าง ๆ ไม่เกี่ยวโยงถึงพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นประมุขของประเทศ.

"ครานี้ จะกล่าวถึงเหตุทางการเมืองภายนอกประเทศ ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นมีเหตุการณ์อันใดในบัดนี้ ที่จะมีประเทศอื่นได้ส่งเอเย่นต์เข้ามาลอบปลงพระชนม์ในหลวงในพระบรมโกษฐ์ อนึ่ง ควรจำไว้ว่า ได้สวรรคตในพระที่บรรทมในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ราชสำนักมหาดเล็กแลทหารอยู่รอบข้าง แม้ผู้ร้ายมีบุญก็ไม่อาจมาลอบปลงพระชนม์ได้ ในเวลากลางวันแสก ๆ.

"หากจะมีการให้สินบนจ้างรางวัล ให้แก่เจ้าหน้าที่ทำการลอบปลงพระชนม์แล้ว ก็จะต้องใช้เงินเป็นจำนวนแสนจำนวนล้านบาท จะต้องมีการสมคบกัน (ตอนสิบเรื่อง) ในจำนวนคนหมู่มากในราชสำนัก ซึ่งผู้จ้างไม่น่าไว้ใจว่าความจะไม่รั่วไหลออกมา ก่อนการกระทำนั้น ๆ.

"ที่จริงตามข่าวว่า พระที่บรรทมมีพระวิสูตร์ (มุ้ง) กางอยู่รอบถ่วงด้วยของหนัก ใครจะลอบใช้ปืนยิงไปทางเบื้องบนพระเศียรได้ โดยไม่มีรอยทะลุมุ้ง ประกอบทั้งขณะเกิดเหตุ ก็เป็นเวลา ๙ นาฬิกา (เช้า ๓ โมง) ผู้ร้ายแม้มี

ปีกกับหนีไปไม่รอด สมเด็จพระอนุชา (ในหลวงปัจจุบัน) กับ พระราชชนนี ก็ยังอยู่บนพระที่นั่ง ชั้นเดียวกันจะไม่ทรงเห็นร่องรอยอะไรบ้างทีเดียวหรือ.

"ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างง่าย ๆ แม้จะไม่ใช่ผู้สูงศักดิ์ก็ดี เมื่อคนใดในครอบครัวถูกฆาตกรรมในเวลากลางวันในพระนครแท้ ๆ มารดาหรือน้องชายคงจะบอกเจ้าหน้าที่จัดการกับผู้ที่สงสัยมีพิรุธต่าง ๆ นั้นทันที แต่นี่ไม่ปรากฏเหตุการณ์อย่างไรในทำนองนี้เลย ข้าพเจ้าจึงไม่เชื่อ ว่ามีการลอบปลงพระชนม์ กล่าวคือ อาจปลงพระชนม์เองหรืออุบัติเหตุก็ได้"

ความเห็นเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ตรวจข่าวเวลานี้จะปล่อยให้ลงพิมพ์ แต่ถ้าเป็นความเห็นแสดงว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถูกปลงพระชนม์แล้ว เขาจะตัดออกหมดทั้งหมด แม้การให้ข่าวตามความจริง จากถ้อยคำและท่วงทีของพะยานในศาลสวรรคต เจ้าหน้าที่ตรวจข่าวเขาก็จะตัดออกเหมือนกัน ฉะนั้นจึงปรากฏว่า หนังสือพิมพ์ที่มีความขัดแย้งกับ ๑๘๔

รัฐบาลมักจะถูกตัดข่าวหรือความคิดเห็น เหลือแต่กระดาษโล่งเปล่าตามๆ กัน และฉะเพาะหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยด้วยแล้ว เซาระวังเป็นพิเศษ ส่วนหนังสือพิมพ์สุวรรณภูมิ อาจเสนอข่าว หรือ ความ เห็น ประหัสประหาร ใคร ก็ได้ เช่นสุวรรณภูมิกล่าว ความ เหยียบย่ำนายแพทย์ชุบ โชติกเสถียร เป็นต้น.

หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ อีกฉะบับหนึ่ง ที่มีโอกาสดีเหมือนสุวรรณภูมิ ในการเสนอข่าวและความเห็นจูงใจโดยไม่ถูกเจ้าหน้าที่ตัดตอนข้อความ เช่นบทความของผู้ใช้นามปากกา "คนเดินถนน" ในหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ ฉะบับวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๙๙ และถ้อยคำของหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ ผู้เป็นฝ่ายนายปรีดี เป็นต้น.

แถวกรมโฆษณา ซึ่งอยู่ในอำนาจของนายปรีดีฉณะนั้น ก็ได้จัดพิมพ์คำให้การกรณีสวรรคตออกแจกจ่ายไปยังกำนันผู้ใหญ่บ้านทั่วไป เสียค่าใช้จ่ายเป็นเรือนแสน แต่ก็ได้เสียให้บริษัทการพิมพ์ ที่พรรคพวกของนายปรีดีถือหุ้น

อยู่ แปลว่าราษฎรทั้งหลายต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการพิมพ์หลอกลวงตนเอง เพราะว่า คำให้การที่กรมโฆษณาการพิมพ์ออกแจกจ่ายไปนั้น ไม่ตรงตามคำให้การอันแท้จริง และหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย เว้นแต่ หนังสือพิมพ์ที่เป็นพวกของนายปรีด จะต้องเสนอข้อความตามคำของกรมโฆษณาการ ไม่อาจกล่าวไปตามความรู้เห็นของตน.

มีผู้สงสัยกันว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ถูกปลงพระชนม์โดยกระสุนปืน ภายหลังที่ถูกลอบวางยาพิษ จำพวกยานอนหลับ ข้อนี้ได้มีการตรวจกะเพาะ ในโอกาสที่เปิดพระบรมโกษฐ์ออกถวายการชันสูตร ตามรายงานของผู้ตรวจกะเพาะนั้นว่า ไม่พบอะไร เพราะความจริงเป็นกะเพาะเปล่า เป็นกะเพาะที่ล้างแล้ว และข้อนหนังสือพิมพ์อย่างเรา ๆ ก็เสนอข่าวไม่ได้ ทราบว่านายปรีดแสดงความโกรธเคืองผู้ตรวจกะเพาะเป็นอันมาก.

การตรวจตัดข่าวและข้อความ อันเป็นผลเสียหายแก่การจำหน่ายหนังสือพิมพ์นั้น มิใช่เพียง "ประชาธิปไตย"

ฉะบับเดียว หนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านทุกฉะบับได้รับความเสีย
หายไปตาม ๆ กัน แต่ผู้ได้รับความเสียหายมากที่สุดคือ
ประชาชน ชุมชน และในที่สุดก็ประเทศชาติ เพราะว่าเมื่อ
ประชาชนถูกตัดโอกาสให้เป็นผู้รับความจริง แล้วถูกบังคับ
หรือถูกกดกันให้รับบรรจุไว้แต่เพียงความเท็จ ดังนั้นชุมชน
จึงเป็นทั้งแห่งความเท็จซึ่งเป็นผลคือการวินิจฉัยผิด ประ-
เทศชาติก็ได้รับความดูหมิ่น ในฐานเป็นประเทศแห่งความ-
เท็จ เป็นประเทศแห่งชนชาติควาย ที่ยินยอมให้ผู้มีอำนาจ
ปกครองทำการจูงจมูกหรือบังคับได้ตามใจชอบ ประวัติ
ศาสตร์ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ประชาชนพลเมืองที่หลับตา
เดินตามเรื่อยไปนั้น เป็นผลเสียหายแก่ประเทศชาติของตน
และแก่ตนเองเป็นที่สุด ส่วนประชาชนที่ถูกบังคับเอาผ้าผูก
ตาให้เดินตาม เช่นชาวไทยในขณะนั้น ต่างก็ได้รับความ
เสียหาย และตกเป็นความเสียหายแก่ชาติไทยด้วยเหมือน
กัน ผู้ทำบาปในตอนนี้ ก็ได้แก่ผู้ตรวจข่าว ที่จงใจบิดบัง
ความจริง และอีกพวกหนึ่งคือพวกหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าว

เท็จ เสนอบทความที่ปลุกปั่นให้ประชาชนคิดเห็นไปในทางที่ผิด แต่การณ์กลับปรากฏว่า นักบาปเหล่านั้นได้ดีไปตาม ๆ กัน บางคนถูกส่งไปรับราชการในสถานทูตต่างประเทศ บางคนได้รับการอุดหนุนให้ไปเล่าเรียนต่างประเทศ บางคนก็ได้รับทุนรอน และหนังสือพิมพ์บางฉะบับก็ได้รับการอุดหนุนช่วยค่าใช้จ่าย ความจริงเงินทองที่ได้ใช้จ่ายไปสำหรับความเจริญรุ่งเรืองของนักบาป เพื่อเพิ่มพูลการกระทำบาปเหล่านั้น ก็เอามาจากราษฎร.

แต่ว่าไทยนับแต่โบราณกาล แม้จะซื่อเพราะเป็นผู้เลื่อมใสในศาสนา และแม้จะเซ่อซ่าเพราะไม่ชำชองในกอข้อกอกา แต่ก็มีความทรหด และมีสามัญสำนึกอันใครจะก้าวล่วงมิได้ จึงรักษาตัวรอดเป็นชาติเอกราชมาได้จนทุกวันนี้ ข้อเท็จจริงตามประวัติศาสตร์อันชาวไทยพึงตระหนักไว้ก็คือ

“ขณะที่พระเจ้างอังวะมังระ ยังอยู่ ณ เมืองย่างกุ้ง ทำการยกฉัตรยอดพระมหาเจดีย์เกศธาตุสำเร็จแล้ว ให้มี

การฉลอง มีชุนนางพม่ากราบทูลว่า นักมวยเมืองไทยฝีมือดียิ่งนัก จึงตรัสสั่งให้หามา ได้นายขนมต้มคนหนึ่งเป็นมวยดีมีฝีมือมาแต่ครั้งกรุงเก่า พระเจ้าอังวะจึงจัดให้นักมวยพม่าเข้ามาเปรียบได้กันแล้วก็ให้ชกกันหน้าพระที่นั่ง นายขนมต้มชกพม่าไม่ถึงยก พม่าก็แพ้ แล้วจัดนักมวยอื่นมาชกกับนายขนมต้มอีก นายขนมต้มชกนักมวยพม่ามีอยู่แพ้ถึงเก้าคนสิบคน พระเจ้าอังวะทอดพระเนตรเห็นก็ยกพระหัตถ์ตบพระอุระ ตรัสสรรเสริญฝีมือนายขนมต้มว่าไทยมีพิษอยู่ทั่วตัว แต่มือเปล่าไม่มีอาวุธเลย คนเดียวยังสู้ได้ชะนะถึงเก้าคนสิบคนฉะนี้ เพราะเจ้านายไม่ดี จึงเสียบ้านเมืองแก่ข้าศึก ถ้าเจ้านายดีแล้วไหนเลยจะเสียกรุงศรีอยุธยา แล้วพระราชทานรางวัลนายขนมต้มโดยสมควร.

ข้อนี้แหละ จึงแม้นายปรีดีจะกดไว้เพียงไร แต่ก็มีความดันเพียงนั้น หรือว่าตามกฎของเมคานิกส์ (นิวตัน) To very action there is an equal and apposite reaction. จริงอยู่ เขาได้เปิดหนทางหนังสือพิมพ์ โดย

วิธีตรวจข่าวอย่างไม่เป็นธรรม แต่จะปิดปากคนหาได้ไม่ และปากคนนั้นร้ายยิ่งกว่าปากกาที่เขียนลงในหนังสือพิมพ์ ฉะนั้นการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์จึงกลับเป็นผลร้ายแก่นายปรีดยิ่งขึ้นในบรรดาคนคุก ซึ่งแม้เป็นผู้ถูกตัดออกจากโลกภายนอกก็ยังอุตส่าห์สนใจ และแสดงความไม่เห็นชอบด้วยการกระทำของนายปรีดี.

การอ้าง "ภาวะฉุกเฉิน" อันไม่เป็นความจริง และทำการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์เช่นนี้ ไปเป็นผลเสียหายแก่ชาติโดยตรงทีเดียว ประเทศไทยกำลังสมัครยูโน ซึ่งในที่ประชุมนั้น เขาถือเอาระบอบประชาธิปไตยเป็นหลัก และเขารังเกียจการตัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เมื่อประเทศของเราประพฤติเป็นผู้ตัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ อันขัดต่อระบอบประชาธิปไตย เราก็เข้ากับเขาไม่ได้ และเป็นผลเสียหายแก่ไทยเราทั้งชาติ.

เท่านั้นยังไม่พอ กล่าวคือ ระหว่างนั้นเป็นเวลาพอดีกับที่จะมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ปรากฏว่ารัฐบาลนายปรีดี

ได้ออกประกาศ "ซันโบว์ดำ" กระทำการประณามฝ่ายค้าน และชู้เชิญเจ้าพนักงานปกครองและประชาชนเป็นการเปิดทางฉะเพาะฝ่ายพวกตน และปิดทางของผู้อื่นอันมิใช่วิสัยแห่งประชาธิปไตย เป็นการยังความเสียหายให้แก่การจะเข้าเป็นสมาชิกยูโนอันเป็นหนทางให้เราปลอดภัยจากต่างประเทศ ประกาศ "ซันโบว์ดำ" นั้นได้ทำให้เราเสื่อมเสียทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความเสื่อมเสียภายในก็คือทำให้ประชาชนเสื่อมศีลธรรม ส่วนภายนอกนั้น คือทำให้ต่างประเทศที่มอำนาจเขารังเกียจเรา.

ครั้นเมื่อดำเนินการสมัคร และโฆษณารับเลือกตั้งปรากฏว่านายไถงถูกขว้างด้วยลูกระเบิดจับตัว ผู้ประทุษร้ายได้ แต่ได้มีการต้อนรับอย่างดีภายในคุกลหุโทษที่ข้าพเจ้าถูกกักขังและรู้เห็นอยู่ ในการขว้างลูกระเบิดนั้น มีผู้เสียชีวิตหนึ่งคน บาดเจ็บหลายคน ส่วนนายไถงนั้นขาขาดไปข้างหนึ่ง.

ส่วนในเรื่องประกาศ "ชันโบ๊ว์ดำ" ของรัฐบาลนายปรีดีนั้น ต่อมาไม่กี่วันก็ปรากฏข่าวจากต่างประเทศ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นการตอบสนองในทันที ว่ามีบางประเทศในยุโรป กระทำการเลือกตั้งโดยบังคับเสียงจากราษฎร เป็นการกระทำที่เรียกว่า เผด็จการ ซึ่งเป็นทรังเกียจของยูโนและไม่ยอมให้ประเทศที่ประพฤติเช่นนั้นเข้าเป็นสมาชิกของยูโน การณ์ปรากฏว่า ประเทศไทยก็เข้ายูโนไม่ได้เหมือนกัน.

ในระหว่างเดือนสิงหาคม ๒๔๘๙ เป็นเวลาใกล้กับรัชชกาลที่ ๙ เสด็จไปสวิตเซอร์แลนด์ มีข่าวแปลก ๆ บังเกิดขึ้น ว่าเมื่อใกล้วันจะเสด็จจากประเทศไทยนั้น ทรงพระราชทานเลี้ยงแก่ข้าราชบริพาร แต่มิได้เสด็จลงร่วมการพระราชทานเลี้ยงด้วย โดยแว่วข่าวมาว่าจะมีผู้ปองร้ายครั้นในตอนกลางคืนก่อนเสด็จจากพระนคร บังเกิดมี "คนบ้า" เป็นชายหนุ่ม เดินเร่อร่าขึ้นไปบนพระที่นั่ง ทหารจับตัวได้ และในระหว่างนั้นเองเมื่อตำรวจได้รับแจ้งว่ามีผู้ลอบเข้าไปในพระราชฐาน ก็ได้มีโทรศัพท์อ้างว่ามาจาก

สันติบาลไต่ถามไปยังพนักงานในวังว่า มี คนบ้า เข้ามาในวังหรือ ? เจ้าพนักงานตอบไม่ถูก เพราะไม่รู้ว่าเป็นคนบ้าหรือคนดี แต่ "เสียงจากสาย" ที่ถามไปช่างรู้ก่อนว่าผู้ที่ถูกจับนั้นเป็นบ้า.

"เสียงจากสาย" ที่ปรากฏนั้น จะเป็นเสียงที่ไปจากสันติบาล หรือโดยอ้างว่าเป็นสันติบาลก็ตาม แต่การณ์ปรากฏต่อมาว่า เมื่อสันติบาลรับตัว "คนบ้า" นั้นไปแล้ว ก็ได้จัดส่งไปตรวจโรงพยาบาลโรคจิตต์ แพทย์โรงพยาบาลโรคจิตต์ลงความเห็นว่า "คนบ้า" นั้นเป็นบ้า ด้วยปรากฏว่าได้เคยบ้ามาแล้ว แต่ข้อที่แปลกนั้นคือ ทางการโรงพยาบาลโรคจิตต์ไม่ยอมให้ผู้ใดเยี่ยมกรายไปพบ "คนบ้า" นั้นเลย ทั้งๆที่ "คนบ้า" นั้นก็ไม่มีท่าทางเป็นบ้าคลั่งขันจะเป็นอันตรายต่อผู้เยี่ยมเยียน "คนบ้า" ผู้นี้รับราชการอยู่ในกรมไปรษณีย์ มีเสียงกล่าวจากหนังสือพิมพ์บางฉะบับถึงนายควงซึ่งเคยเป็นข้าราชการกรมไปรษณีย์มาก่อน แต่หนังสือพิมพ์บางฉะบับเหล่านั้น บางทีจะยังไม่ทราบว่า

ยังมีศิษย์ของนายปรีดีอีกหลายคน ที่รับราชการในกรม ไปรษณีย์เช่น นายเฉลียว ปทุมรส เป็นต้น.

ขอย้อนกล่าวถึงการสอบสวนในศาลสวรรคต มีประเด็นที่ประชาชนสนใจมาก ก็คือกล่าวถึงการเกร็งของกล้ามเนื้อ (สบัสซั่ม) ตามหลักวิชาแพทย์นั้นมีอยู่ว่า ถ้าผู้ตายถูกทำร้ายที่สมองส่วนหนึ่ง (ตามที่บ่งไว้ตามหลักวิชาแพทย์) ผู้นั้นจะตายในอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ คือในวินาทีนั้น ผู้ตายมีอาการเป็นอยู่อย่างไร มีแขนขาวางท่าไว้อย่างไร อาการของสบัสซั่มจะบังคับให้กล้ามเนื้อยึดอยู่ในรูปนั้น ข้อนี้จะขอขยายความให้เป็นที่เข้าใจอีกสักหน่อย คือตามธรรมดาคนเราเมื่อสิ้นชีวิตลงนั้น แรกทีเดียวศพก็ยังอ่อน จะจัดแขนขาวางไว้ท่าไรก็จัดได้ และศพจะอยู่ในท่านั้น และแข็งไปตามธรรมชาติ แต่ว่าถ้าคนเราตายในอาการสบัสซั่มแล้วเป็นการตายในทันที ร่างกายจะไหวติงไปตามอาการกระตุกของกล้ามเนื้ออย่างไรก็ตาม หรือแม้จะจัดท่าทางของศพไว้ในขณะศพยังอ่อนให้เรียบร้อยอย่าง

ไรก็ตาม แต่เมื่อศพมีอาการแข็ง ความยืดเหนียวของกล้ามเนื้อในท่าทางที่สิ้นชีวิตก็จะยึดให้ท่าทางของศพเป็นไปอย่างเดียวกับขณะสิ้นชีวิต จะดัดจะดึงเป็นไม่สำเร็จ นอกจากจะตัดเอ็นและกล้ามเนื้อตามข้อต่อ.

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล เสด็จสวรรคตตามปรากฏรูปแห่งพระบรมศพที่แข็งแล้วนั้น ว่าเป็นท่าบรรทมหงาย และพระหัตถ์ทั้งสองวางแนบอยู่ข้างพระองค์ เป็นเสมือนบรรทมหลับธรรมดา แต่บาดแผลที่ปรากฏเป็น บาดแผล ที่ ถูกประทุษฐร้ายมันสมองส่วนสำคัญกระสุนปืนแล่นผ่านมันสมองส่วนสำคัญนั้นและเป็นการประทุษฐร้ายทันที ตามความรวดเร็วแห่งกระสุนปืน แปลว่า พระองค์เสด็จสวรรคตในทันที ขณะกระสุนปืนแล่นผ่านพระนลาตและผ่านมันสมองส่วนสำคัญ (อันอันเป็นเหตุให้เรียกสมัสซั่ม) ถ้าเป็นความจริง

ที่พระองค์ทรงคลำบีนเล่น แล้วบีนลั่น อันจะเรียกได้ว่าเป็นอุบัติเหตุ ตามคำแถลงของนายปรีดแล้ว แม้ว่าพระกรและพระหัตถ์ จะได้รับถวายจากการจัดให้อยู่ในระเบียบเรียบร้อยอย่างไรก็ตาม แต่เมื่อระยะเวลาที่พระศพแข็งโดยธรรมชาติ พระกรจะงอเข้ามาในท่ายิง พระหัตถ์จะงอหงิกในท่าจับบีน ด้วยเหตุว่าเป็นการ สวรรคตโดย พลัน ทันที ตามหลักของสบัสซั่ม และถ้าพระองค์ทรงปลงพระชนม์ชพเอง อาการแสดงของพระบรมศพก็จะปรากฏเช่นเดียวกัน แต่เท่าที่ปรากฏนั้น คือพระองค์ทรงบรรทมหงาย พระกรและพระหัตถ์อยู่ในท่าปกติของคนนอนหลับ คือ ทอดไปข้างพระวรกาย เข้าหลักวิชาในเรื่องสบัสซั่มนเป็นความจริง เราย่อมมองไม่เห็นว่า ผู้ที่มือแนบตัวนั้นจะยิงหน้าผาก ตนเองได้อย่างไร

เราย่อมมองเห็นแต่ภาพของผู้นอนหลับ ในอาการแขนแนบข้างตัวแล้วมีผู้เอาบีน มาจ่อจ้องยิงลงไปเท่านั้น และเพราะเหตุที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงบรรทมอยู่ในทานน จึงปรากฏพระบรมศพเมื่อแรกแลวในอาการอย่างนั้น ไม่มีท่าคล้ายกับหรือปลงพระชนม์เองอย่างไรเลย ความเห็นของนายแพทย์ในข้อนี้นับเป็นเค้าเงื่อนสำคัญยิ่ง.

แต่ว่าตำรวจผู้สอบสวน "ตามคำสั่งของผู้ใหญ่" ก็ไม่ยอมแพ้ ได้ไปเที่ยวดูตำราฝรั่งฝ่ายวิชาการแพทย์มาซักถามทำนองคัดค้าน ซึ่งก็ไม่มีเหตุผลจะเอาชะนะหลักอันมั่นคง ที่นายแพทย์ได้กล่าวไว้เลย เรามาสังเวช ที่ในสมัยใหม่นี้ เรามาเป็นเสนาบดีกันได้เพียงทำความพอใจให้บังเกิดแก่ราษฎรในเขตต์เลือกตั้งเขตต์ใดเขตต์ หนึ่งเพื่อตนเองได้เป็นผู้แทนราษฎร แล้วก็ไปทำความพอใจให้ท่านผู้เป็นหัวหน้ารัฐบาลเท่านั้นก็ได้เป็นเสนาบดี ส่วนการเป็นนาย

แพทย์นั้น ง่ายกว่าเป็นอันมาก เพียงแต่แปลภาษาอังกฤษได้ อย่างที่นายตำรวจผู้นั้นกระทำ กมน่าหนักเสียงเทียบเท่านายแพทย์ใหญ่เข้าไปแล้ว !

นายตำรวจผู้สอบส่วน "ตามคำสั่งของผู้ใหญ่" ดังว่านั้นยังได้บังอาจก้าวร้าว แม้กระทั่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชชกาลที่ ๙) ประหนึ่งเป็นการดูหมิ่นว่าพระองค์ยังทรงพระเยาว์ หรือมิฉะนั้นก็ดูหมิ่นว่าพระมหากษัตริย์อยู่ใต้อำนาจของเขา.

ก่อนวันถวายการสอบส่วนปากคำ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชชนนี ได้ปรากฏมีข่าวเกริ่นไว้ก่อนแล้วว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชชกาลที่ ๙) ทรงกล่าวว่า การสวรรคตนนคือ อุบัทวเหตุ ผู้แสดงข่าวนคือหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์.

หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ผู้นั้น ประพฤติเป็นเครื่องมือของทางการทหารแห่งสหประชาชาติ ด้วยการขนเครื่องบินมาโดดร่มลงในประเทศไทย และเรียกตัวเองว่าเสรีไทย ใน

ขั้นแรกก็ไม่ได้รับความไว้วางใจจากนายปรีดี เพราะเขาเห็นว่าเป็นเชื้อเจ้า ซึ่งเป็นที่เกลียดชังของนายปรีดี แต่ในตอนหลังก็ได้มีการแสดงความนับถือกันขึ้น.

บุคคลชั้นหม่อมเจ้า เช่นหม่อมเจ้าสกล และหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ซึ่งเป็นผู้อยู่ในฐานะดี ได้รับการศึกษาดีมาแล้ว สมควรจะรำลึกถึงชาติตระกูลของตน แต่กลับคิดและผันแปรไปเช่นนั้น ก็เป็นที่น่าเห็นใจนายตำรวจผู้สอบสวนผู้ต้องกระทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่.

ความบังอาจของตำรวจบางนาย ที่ทำการเสมือนชู้เชิญนายแพทย์บางคน เช่นพระยาดำรง และหมอชุบ ก็นับว่าเป็นธรรมดาของตำรวจบางคนที่เคยประพฤติมาเช่นนั้น ในสมัยจอมพลแปลกซึ่งนายปรีดีและพวกของเขาได้ประณามอยู่หนักหนาว่าเป็นเผด็จการ แต่ก็ในสมัยนายปรีดีได้เป็นใหญ่นั่นเอง ตำรวจบังอาจก้าวร้าวไปถึงพระมหากษัตริย์.

ถ้อยคำทูลถาม ประหนึ่งเป็นการดูหมิ่นบริษาเชาว์ของพระองค์พระมหากษัตริย์ ก็คือ ถามนำ ว่า พระองค์ทรงตรัส

แล้วไม่ใช่หรือว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสวรรคต โดยอุบัทวเหตุ นี่เป็นถ้อยคำถาม และ ถามนำ ตรงกับที่ หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ เอาไปเที่ยวพูดเบิดเผยในที่ต่าง ๆ ว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล ฯ ทรงตรัสอย่างนั้น.

แต่ พระองค์ทรงตรัสตอบ อย่างเป็นที่ชื่นชอบ ของประชาชนทั่วไป คือทรงตรัสตอบเป็นความว่าพระองค์มิได้ออกความเห็นว่า สมเด็จพระเชษฐาสวรรคต เพราะเหตุนั้น เหตุนั้นแต่ที่ทรงกล่าวว่า สวรรคตโดยอุบัทวเหตุนั้นกล่าวตามถ้อยคำของตำรวจ ไม่ใช่ถ้อยคำของพระองค์เอง ดังนี้เป็นพระราชดำรัสทั้งจริงและคม ซึ่งจอมอัยยการตำรวจผู้นั้นไม่อาจก้าวล่วงไปได้.

การกราบทูลถามอีกตอนหนึ่ง อันอาจเป็นภัยแก่พระองค์ก็คือ ที่ถามว่าทรงหงายพระหัตถ์และกระดิกนิ้วต่อมหาวงศ์ เชาวนกวีนั้นหมายความว่าอย่างไร ข้อนี้เราต้องไม่ลืมว่า ได้มีข่าวกระจายอยู่กระแสร์หนึ่งแล้วว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล ฯ เป็นผู้ประสงค์พระราชบัลลังก์ ข่าว

นั้นกระจายออกไปในทำนองว่าทรงปลงพระชนม์สมเด็จพระ-เชษฐา อาถารกระดิกนิ้วทำรวจถามชนนั้น เป็นเครื่องให้ความเข้าใจว่าเป็นการกระดิกนิ้วกดไกปืน ราวกับว่ามีความลึกลับอะไรกับมหาวงศ์ ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดผู้หนึ่งคำถามตอนนั้นถ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตอบว่าจำไม่ได้ก็จะกลายเป็นทตงแห่งข่าวอันเป็นภัยแก่พระองค์ทีเดียว แต่เมื่อตำรวจถามชนเช่นนั้น ทรงตอบว่า กระดิกนิ้วเรียกให้มหาวงศ์เข้ามาเผ้า เรื่องก็เป็นอันจบกันไป แต่ไม่วายให้คิดว่า ถ้าตำรวจผู้นั้นไม่ประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง จะถามข้อนั้นทำไม และใครเป็นผู้สั่งให้ถามอย่างน.

จากบทความเรื่อง "อาจารย์ใหญ่" ที่ลงพิมพ์ในประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๔๙๙ รุ่งขึ้นข้าพเจ้าก็ถูกจับในข้อหาว่าเป็นขบถ และถูกคุมขังโดยไม่ยอมให้ประกัน จนกระทั่งถึงวันที่ ๑๙ สิงหาคม ซึ่งพ้นเวลาการออกเสียงเลือกตั้งแล้ว "ศาลสวรรคต" ก็ได้สอบสวนพยานและปิดศาลไปแล้ว ในวันนั้นเป็นวันที่สมเด็จพระเจ้า

อยู่หัวภูมิพล ฯ กับพระราชชนนี เสด็จไปสวิตเซอร์แลนด์ ก็เป็นวันที่เขาปล่อยตัวข้าพเจ้า โดยยอมให้มีประกัน เขาปล่อยตัวข้าพเจ้าในตอนบ่าย พ้นเวลาเสด็จแล้วเป็นอันว่าข้าพเจ้าไม่ได้เห็นเหตุการณ์สำคัญ เมื่อครั้งญี่ปุ่นบุกเข้ามาและประเทศไทยอยู่ในภาวะสงคราม ข้าพเจ้าก็อยู่ในที่คุมขังจนกระทั่งศึกสงบ มาในครั้งหลังนี้ มีศาลสวรรคต มีการเลือกตั้งทีเกลือกกลิ้ง ด้วยประกาศชนโบว์ดำอันทุจริต ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ออกมาพบเห็น นับเป็นเคราะห์ร้ายหลายครั้ง จะว่าชั่วเจ็ดทีดเจ็ดหนนั้นว่าไม่ได้ เพราะว่ากว่าจะทำชั่วให้ครบเจ็ดทีก็เห็นจะตายไปก่อน ไม่ทันได้ทำดีเจ็ดหน หรือแม้เพียงหนเดียว.

ข้าพเจ้าออกพ้นที่คุมขังแล้ว ก็ไปหลบตัวอยู่ประมาณ ๑๕ วัน ขอบอกตรง ๆ ว่า ข้าพเจ้าไม่ไว้ใจภาวะบ้านเมืองอันเสมอนไม่มีขื่อไม่มีแป ในระหว่างนั้นได้รู้เรื่องการขว้างถูกระเบิดนายไถง แล้วคนขว้างระเบิดก็เดินลอยชายเข้าคุก

ไปอย่างสบาย ต่างกับเราซึ่งอยู่ในฐานะผู้ต้องหาฐานขบถ จะเอาสดวกสบายอย่างผู้ร้ายฆ่าคนตายรายนั้นก็ยากอยู่.

เป็นที่น่าเสียดาย ที่เคราะห์กรรมของข้าพเจ้าได้ปิดกั้นข้าพเจ้าพ้นจากภาวะสำคัญ ๆ อันน่าเห็นน่ารู้ เพราะว่าเมื่อได้แลเห็นแล้วเก็บเป็นความรู้ ดีกว่ารู้โดยไม่เห็น เมื่อครั้งญี่ปุ่นบุกมาครอบครอง และตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าได้ถูกกักขังอยู่ ในกรณีสวรรคตข้าพเจ้ามิได้ไปพบเห็นการสอบสวนของ "ศาลสวรรคต" ไม่ได้ไปเห็นการเลือกตั้งอย่างครึกโครมโดยการอาศัยประกาศนโบว์บำของรัฐบาล นายปรีดตลอดจนกระทั่งการขว้างถูกระเบิดในระหว่างการเลือกตั้งนั้น คงได้ฟังแต่ข่าวที่อ่านพบ.

และเป็นที่น่าเสียดาย ที่เมื่อข้าพเจ้าพ้นจากที่คุมขังในครั้งนี้แล้ว รัฐบาลนายปรีดก็ลาออก เปลี่ยนเป็นรัฐบาลธำรงนาวาสวัสดิ์ ประชาธิปไตยจึงกร่อยไป เพราะไม่อาจคุกคามผู้ที่ล้มแล้ว ส่วนรัฐบาลธำรงนั้นเล่า เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ เราจึงไม่อาจคิดเรื่องทั้งโกรน ความจริงนั้นใครก็ตามที่ขึ้นมา

เบื้นรัฐบาลภายหลังสงครามนั้น ย่อมอยู่ในฐานะยุ่งยากทั้งสิ้น เราจะต้องให้เวลากับเขาที่จะปรับปรุงแก้ไข แต่ว่าปรากฏการทุจจริต ก็ต้องว่ากันให้แตกหัก ไม่ใช่ให้เวลาสำหรับรัฐบาลทำการทุจจริต.

ต่อมา คณะกรรมการสอบสวน กรณีสวรรคตซึ่งตั้งขึ้นในรัฐบาลปรีดี ก็เผยการสอบสวนออกมาว่า ปรากฏการณ์ในกรณีสวรรคตนั้น เป็นเครื่องแสดงว่ามิใช่อุบัทวเหตุ เป็นอันว่าประชาธิปไตยที่แสดงความเห็น ในท่าที่ไม่เชื่อถือว่าเป็นอุบัทวเหตุนั้นก็ได้ชัยชะนะไปคันหนึ่ง.

บัดนี้สมควรแก่เวลา ที่ข้าพเจ้าพึงยุติการบรรยายความจำไว้ตอนหนึ่ง เมื่อรวบรวมเหตุการณ์อื่น ๆ ได้อีกพอสมควรแล้วก็จะได้บรรยายต่อไป.

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

บันทึกนี้ได้แสดงให้เห็นมาแล้วเป็นบางส่วน ว่าราชการบ้านเมือง ได้ผันแปรมาเช่นนี้ด้วยเหตุไร และใครเป็นผู้ก่อเหตุ บ้านเมืองเดือดร้อนทุกเส้นหญ้า ตลอดมาจนทุกวันนี้ก็เพราะด้วยความมักใหญ่ใฝ่สูงของคนบางคนเท่านั้น ชาวไทยทั่วไป หาได้ชั่วช้าเลวทรามไปด้วยไม่ และเพราะฉะนั้นถึงอย่างใดชาติไทยยังมีหวัง.

เรื่องใหญ่ในบันทึกนี้ คือกรณีสวรรคต ก็สมควรจะสรุปด้วยความคิดเห็นลงไว้บ้าง ความจริงข้าพเจ้าได้หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ คงกระทำเพียงคำแถลงของรัฐบาล คือไม่เชื่อว่าเป็นอุบัติเหตุเท่านั้น จะด้วยปากของข้าพเจ้าก็ดี หรือด้วยลายลักษณ์อักษรจากข้าพเจ้าก็ดีไม่เคยได้บ่งหรือปรักปรำผู้ใด แม้จะสงสัยว่ากรณีสวรรคตจะเป็นเหตุจากการถูกลอบปลงพระชนม์ ข้าพเจ้ากระทำเพียงเสนอข้อสงสัย และเล่าความตามเรื่องที่เป็นมาเท่านั้น.

แต่เมื่อเขียนบันทึกนี้ ใกล้จะจบลง ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปสนทนากับสหายของข้าพเจ้าผู้หนึ่งซึ่งเป็นหญิง และได้

แสดงความเบื่นกลางมาแต่ต้น เธอได้กล่าวแก่ข้าพเจ้าเบื่น การปรารภอันมีความสำคัญ สมควรนำมาเสนอแก่ท่านผู้อ่าน โดยไม่เบื่นการกระทบกระเทือนแก่การพิจารณาคดีนั้นแต่อย่างใด.

ความปรารภนั้นมีอยู่ว่า คนทั้งหลายทั้งปวงทั้งความเชื่อว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลถูกลอบปลงพระชนม์ และมีความสงสัยต่อไปว่า นายบรีด พนมยงค์ จะเบื่นผู้รู้เห็นในอันกระทำอันนั้น แม้มีประจักษ์ชณะเกิดเหตุก็ตาม.

การที่สงสัยว่าถูกลอบปลงพระชนม์นั้น เราอาจสงสัยได้ แต่ที่จะบ่งตัวผู้กระทำผิดย่อมเบื่นการไกลเกินกว่าความรอบรู้ของเราบรรดาที่อยู่ใกล้ต่อเหตุ และเราไม่ควรบ่งตัวให้เห็นเบื่นภัยแก่ผู้ใดในเมื่อไม่ประจักษ์ต่อเหตุ ข้าพเจ้ายังจำได้ และชอบใจถ้อยคำพะยานคนหนึ่ง (ดูเหมือนชื่อมณี) ที่ได้ให้การไว้ในกรณีสวรรคตว่า “ชีวิตเห็นหรือว่าพระองค์ทรงปลงพระชนม์เอง ถ้าเห็นก็พูดได้สิ” แต่เมื่อนายชีวิต

ไม่ได้เห็น ถ้อยคำของนายชิดที่ว่าปลงพระชนม์เอง หรือ อย่างไรก็ตาม ก็เป็นถ้อยคำอันเลื่อนลอย คำแถลงของ รัฐบาลปรีดีที่ว่าเป็นอุบัติเหตุ ก็เป็นการเลื่อนลอยเช่น เดียวกัน.

ทำไม นายชิดไม่มีความเห็น ว่าถูก ถอบปลงพระชนม์ ? ข้อนี้เป็นธรรมดาที่ความคิดเห็นของคนเรา อาจตรงกัน หรือ ไม่ตรงกันก็ได้ ใคร ๆ อาจมีความคิดเห็นโดยเสรีของเขา เห็นกงจักรเป็นดอกบัวก็ได้.

ข้าพเจ้าแสดงความสงสัย เป็นเชิงปรารภถอบสหาย ของข้าพเจ้าฝูนว่า ความสงสัยในส่วนที่เกี่ยวกับนายปรีดี ก็มีอยู่ แต่ว่าก็มีข้อควรเว้นความสงสัยด้วยเหมือนกัน.

ตามพฤติการณ์ที่ล่วงมาแล้วในกรณสวรรคต เราอาจ เห็นได้ว่า ถ้าเป็นการถอบปลงพระชนม์ ก็ผู้รายที่ถอบ ปลงประชนม์นั้น มีแผนการณ์ที่รอบคอบนัก ไม่เพียงแต่ทำ ให้บังเกิดความสับสนในการทำลายหลักฐานต่าง ๆ แต่ได้ มีการปล่อยข่าวลือ อันอาจทำให้บังเกิดความเข้าใจไขว้เขว

ไปในทางต่าง ๆ ด้วย ดั่งได้กล่าวมาแล้วในบันทึกนั้น ปัญ-
ญาของผู้สามารถกระทำอย่างนี้มิใช่สามัญชนแต่เป็นปัญญา
ของอัจฉริยะบุคคลทีเดียว การปล่อยข่าวซึ่งเป็นผลในทาง
จิตตวิทยา ได้กระทำกันมาแล้วตั้งแต่สมัยใกล้การปฏิวัติ
(๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕) คือการประณามกษัตริย์และจ้าวนาย
ต่าง ๆ ต่อมาก็มีการปล่อยข่าวประณามพฤติการณ์ของ
พระยามโน ฯ ประณามพระยาทรง ฯ พระยาพหล ฯ และ
จอมพลแปลก ถึงกับโค่นล้มไปตาม ๆ กัน การยุยงส่งเสริม
ให้มีเหตุวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง เช่นการนัดหยุดการเรียก
ร้องสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเครื่องปลุกให้หลงไปว่า มีพระ-
ศรีอารย์มาเกิดแล้ว ก็ใครเป็นสมองใหญ่ในพฤติการณ์
เหล่านี้ ? ใครเป็นผู้แสดงเป็นตัวพระศรีอารย์ที่จะมาโปรด
สัตว์ผู้ยากทั้งหลาย.

ทีนจะว่าด้วยการตั้งข้อสงสัยนายปรีดี มีเรื่องจริงอยู่
ว่า ความขุ่นข้องหมองใจ ระหว่างนายปรีดีกับเจ้านายนั้น
มีอยู่ โดยฉะเพาะระหว่างนายปรีดีกับพระพระองค์เจ้าจรูญ

ศักดิ์ ตั้งแต่ครั้งนายปรีดีศึกษาอยู่ต่างประเทศ ฉะนั้น อาจเป็นได้ ที่นายปรีดีมีความเกลียดชังพวกเจ้า หรือแสดงความรู้สึกให้รู้อยู่ในสาวกของตน ว่าเกลียดชังพวกเจ้า และอาจเป็นได้ที่นายปรีดี ย่อมเกลียดชังสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ผู้ซึ่งได้รับความนิยมยิ่งกว่านายปรีดี ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความเกลียดชังเช่นนี้ ในขณะที่นายปรีดีเป็นใหญ่ขึ้นมาแล้วอย่างที่ไม่น่าจะมีใครใหญ่กว่าในขณะนั้น อาจเป็นเหตุให้นายปรีดีไม่พอใจ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล และก็เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่นายปรีดีหรือใครก็ตามย่อมแสดงความจริงใจให้รู้อยู่ในหมู่ผู้ใกล้ชิด คนเหล่านี้นิทเสน่หาอยู่กับนายปรีดี และบางทีก็หวังเพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยอาศัยอำนาจของนายปรีดี คือมีความคิดที่จะทำลายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ยิ่งกว่านั้นสาวกบางคนของนายปรีดี เช่น นายเฉลียว ปราทุมรส ซึ่งเป็นผู้รู้ทางเข้านอกออกใน ในพระราชฐาน อาจจะไม่ลงรอยกับสมเด็จพระ-

เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ถ้านายเฉลียว ประทุมรส จะดำเนินการทำลายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น ก็ย่อมเป็นที่พอใจตน และบำรุงความพอใจให้แก่นายปรีดีด้วย ฉะนั้นจะเป็นไปได้หรือไม่ ที่สาวกของนายปรีดีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ก่อเหตุอันตริยกรรมนี้ ว่าเป็นคนที่ชอบใจของนายปรีดี ทั้งอาจเป็นที่ชอบใจตนเองด้วย.

ถ้าการณ์เป็นเช่นนี้ นายปรีดีก็เป็นผู้ใช้โพรงให้กระรอกด้วยความปรารถนาอันมุ่งร้ายของตน มิใช่เป็นผู้วางแผนการณ์และออกคำสั่ง.

มีเหตุการณ์บางอย่าง อันเป็นที่น่าสงสัยว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ถูกลอบปลงพระชนม์จริง ก็แต่โดยเหตุใดเหตุหนึ่งอันมิได้เป็นไปตามแผนการณ์และคำสั่งของนายปรีดี เพราะตามประวัติ ดังที่เรารู้จักมาแต่ต้นนั้น นายปรีดีแม้ในบัดนี้ มิใช่คนทรามปัญญาวุฒิสามารถที่แสดงผลการศึกษาเล่าเรียน ถ้าไม่เป็นเยี่ยมก็ยังจัดว่าหาได้ยาก และนายปรีดี ได้แสดง ความสามารถ ในการปฏิบัติ การงาน

เป็นที่ปรากฏผ่านมือและความคิดมาแล้วมิใช่น้อย เมื่อครั้งเปลี่ยนการปกครอง ๒๔ มิถุนา ๗๕ ได้มีประกาศอันเผ็ดร้อน และน่าเห็นจริงเห็นจังของคณะราษฎรออกแจกจ่ายในทันที ประกาศนั้นนายปรีดเป็นผู้เรียบเรียงขึ้นไว้ เป็นการตระเตรียมก่อนลงมือปฏิวัติ สอดไว้ในเล็กเชอร์ประวัติศาสตร์ตุรกี ซึ่งเป็นเหตุการณ์บ้านเมืองคล้ายคลึงกัน เป็นการกลบเกลื่อนเงื่อนรอยได้อย่างสนิท คือถ้าเกิดการจับกุมกันขึ้นก่อนลงมือปฏิวัติ ก็มีข้ออ้างทางแก้ เป็นการตระเตรียมอันลึกซึ้งยิ่งกว่าแผนการณ์ของพระยาทรงฯ ซึ่งอำพรางไว้เพียงใช้ภาษาเยอรมัน ถ้าจับได้ก็แปลออก เมื่อครั้งนายปรีดีถูกส่งตัวออกไปฝรั่งเศสในสมัยพระยามโนฯ ก็ได้วางแผนการณ์ติดต่อไว้อย่างแนบเนียน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นแห่งบันทึกนี้ เมื่อครั้งเสรีไทย นายปรีดก็สามารถกลบเกลื่อนเงื่อนงำไว้อย่างแนบเนียน สามารถปฏิบัติการเข้าสู่ขั้นสำเร็จแต่ในเหตุการณ์ครั้งนี้คือกรณีสวรรคตถ้านายปรีดจะเป็นผู้วางแผนการณ์และออกคำสั่ง ทำไมเมื่อปรากฏเหตุ

ฉันแล้วจึงได้ออกแถลงการณ์อย่างไร้เหตุผลออกมาเช่นนั้น ดูเป็นการกระทำของคนสิ้นสติ ครั้นเมื่อถูกรุกหนักฉัน เพราะคนทั้งหลายไม่เชื่อถือตามคำแถลงการณ์ นายปรีดีก็โมโหวุ่นวาย เช่นการตั้งข้อหาร้ายแรงและจับกุมคนที่ไม่มีความผิด การกล่าวความอันไม่น่ากล่าวในสภาฯ การตรวจข่าวในหนังสือพิมพ์ การออกประกาศฉันโบว์ดำเป็นต้น แล้วยิ่งแต้อยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อันเป็นการแสดงว่าสงวนอำนาจเพื่อป้องกันตนให้พ้นผิด ดูเป็นการกระทำของคนไม่มีสติ และเป็นข้อพิรุธให้เห็นว่าทุจริต ตัวข้าพเจ้าซึ่งเป็นผู้น้อย ไม่อาจเทียบแม้เพียงนวกอยกับหัวแม่มือกระนั้น นายปรีดีก็ได้แสดงความจงเกลียดจงชังเป็นอันมาก อุตส่าห์เอาพิมเสนมาแลกกับเกลือ ได้กล่าวประณามข้าพเจ้าด้วยความเท็จ หลายอย่างหลายประการ มิใช่ข้าพเจ้าจะไม่รู้การพูดของนายปรีดี อันห้อมล้อมด้วยอำนาจโทษะเช่นนี้มีผลมาแต่อะไร ? ไม่ใช่เรื่อง “ยอพระกลิ่นกินแมวเขาจับตัวได้แล้วมาไขสือ” เพราะความจริงยอพระกลิ่นไม่ได้

กินแมว และไม่มีอำนาจทำร้ายใครได้ หากตนเองเป็นผู้ถูกทำร้าย แต่นี่นายปรีดีทำร้ายเขาทั่วเมือง แล้วมากล่าวหาว่าผู้อื่นเขาทำร้าย ปัดแข้งปัดขาอะไรเหล่านี้ ใครที่ไม่เห็นงามตามนายปรีดี ดูเป็นคนชั่วไปทั้งสิ้น ก็ใครที่เห็นงามตามกันไปนั้น ดีหรือชั่วก็เห็นกันทั่วไปแล้วไม่ใช่หรือ? ดูเหมือน นาย ปรีดี ที่จะ เป็น โรค ทศกรรฐ์ คือ โรค ตามใจตัว เพราะได้รับการตามใจตนจนเคยชิน เมื่อกุมภกรรณคัดค้านว่าการสงครามที่ติดพันกรุงลงกาอยู่นั้น เป็นความผิดของทศกรรฐ์เอง คือเป็นต้นด้วยนางสีดาที่ไปลักพามาไว้อันเป็นความจริงสมควรกุมภกรรณจะกล่าวได้ แต่ทศกรรฐ์กลับบันดาลโทษะกล่าวประมาทกุมภกรรณว่า "เจรจายกตนพ้นรู้ ดูหมิ่นกูด้วยอันใด" ครั้นเมื่อไปเชิญท้าวมาลีวราชมาว่าความ ท้าวมาลีวราชว่าความไปตามตรง ทศกรรฐ์ก็ไม่พอใจ.

อนึ่ง การปล่อยข่าวให้ไขว้เขว ในกรณีสงครรคตดังที่ได้เป็นข่าวแล้วนั้นนับเป็นวิธีการอันสำเร็จจริง แต่เป็นข่าว

ที่ปล่อยมาภายหลังที่สวรรคตแล้ว ถ้านายปรีดจะเป็นผู้วางแผนการณ์ปลงพระชนม์ก็คงจะปรากฏข่าวเหล่านเกริ่นออกมาก่อน น่าตามวิสัยฉลาดลึกซึงของนายปรีดเท่าที่ได้เคยแสดงความสามารถมาแล้ว.

ฉะนั้น ถ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จะถูกลอบปลงพระชนม์จริง และถ้านายปรีดจะเกี่ยวข้องในฐานเป็นเป็นผู้ประทุษร้าย ก็คงกระทำเป็นการชิโพรง ให้กระรอกและเพราะตนเองเป็นผู้ชิโพรงให้กระรอก เมื่อเกิดเหตุขึ้นก็เลยตกกระได พลอยโจน มีการกระทำพิรุธต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว.

แต่นายปรีดจะตกกระได หรือจะขึนกระได หรือจะมีความบริสุทธิในเรืองนอย่างไรก็ตาม ข้อที่สำคัญของข้าพเจ้าผู้นันปรารภเป็นสำคัญก็คือ ถ้านายปรีดเป็นผู้ออกคำสั่ง วางแผนการณ์หรือสนับสนุนให้ปลงพระชนม์ แล้วทำไมจึงไม่แจ้งออกตามความจริง การปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ มิใช่จะเพิงเกิดมีครังนเป็นครังแรก (ถ้า

ครั้งนี้เป็นการปลงพระชนม์) ได้เคยปรากฏมาแล้วหลาย
ครั้งนับแต่โบราณกาล เช่นการปลงพระชนม์เจ้าทองจันทร์
(พ.ศ. ๑๙๒๕) ปลงพระชนม์สมเด็จพระยารามราชบุตร์
(พ.ศ. ๑๙๔๔) ปลงพระชนม์รัฏฐาธิราช (พ.ศ. ๒๐๕๖)
ปลงพระชนม์พระแก้วฟ้า (พ.ศ. ๒๐๗๒) และปลงพระชนม์
ชุน วรวงศาธิราช เป็นต้น แม้ในสมัย พระเจ้า กรุงธนบุรี
ก็ได้มีการ ปลง พระชนม์ พระเจ้า กรุงธนบุรี เหตุ นี้ ก็เพื่อ
ประโยชน์สุขแก่ราษฎรส่วนมาก และก็เพราะว่าพระมหา-
กษัตริย์นั้น เป็นผู้ทรงเสียสละ แม้ด้วยชีวิตแล้ว การปลง
พระชนม์เป็นเรื่องธรรมดา ถ้านายปรีดีเป็นผู้วางแผนการณ์
ปลงพระชนม์ เป็นผู้ออกคำสั่งหรือสนับสนุนก็สมควรจะ
ชี้แจงออกมาว่ามีเหตุผลอย่างไรที่ทำอย่างนั้นเป็นการลำเค็ญ
อย่างซึ่งหน้า อย่างซื่อตรง จะผิดหรือถูกก็ตาม ถ้าเป็นไป
ด้วยเจตนาดีต่อชาติบ้านเมืองแล้ว ก็ยังมีหนทางที่น่าเห็น
อกเห็นใจได้อยู่ แต่ปรากฏตามประวัติว่า นายปรีดีชอบ

เล่นกีฬาได้ดีน ตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติมาทีเดียว ความปรารภของสหายข้าพเจ้าผู้นี้ยากจะได้รับคำตอบ.

เราไม่สันนิษฐานว่าผู้ใดทำอย่างไรในกรณีสวรรคต แต่ผลแวดล้อมบ่งว่า เป็นการถูกลอบปลงพระชนม์ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จะสางต่อไป.

รัฐประหาร

ธมมเทสสี ปราภโว

โยโสโมห์มืดแล้ว ชั่งธรรม
ถึงจะมีกำลัง มากล้น
ที่สุดก็ระยำ ยับฉิบ หายแฮ
แม้ชะนะเบื้องต้น สุดท้าย มลายขวัญ

ดุสิตสมิต

ได้กล่าวมาแล้วว่า การที่พระเจ้าแผ่นดินองค์ใดองค์หนึ่งถูกปลงพระชนม์นั้นเป็นเรื่องธรรมดา คือธรรมดาของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งมีปกติต้องเสี่ยงละอยู่แล้วในตำแหน่งนั้น ปรากฏตามประวัติศาสตร์ของไทยเราก็มากราย ในต่างประเทศก็ยังมีอีกมาก ซึ่งเกินจำเป็นที่จะนำมากล่าว.

แต่ว่า การสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท-มหิดล เป็นสิ่งผิดธรรมดาอยู่นิดหนึ่ง ตรงที่เมื่อการสวรรคตปรากฏแล้ว อย่างที่มีเหตุผลให้เห็นว่าเป็นการถูกลอบปลงพระชนม์นั้น รัฐบาลนายปรีดีแสดงท่วงทีเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น และประกาศว่าเป็นอุบัติเหตุ แล้วแสดงท่วงทีฉุนเฉียว เมื่อมีผู้คัดค้านประกาศอันไร้เหตุผลนั้น กรณีสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลจึงมิใช่เรื่องธรรมดา.

บางทีนายปรีดีและพวกของเขา อาจไม่เคยได้ยินความปรารภของประชาชนพลเมือง ผู้คิดเห็นอย่างสุจริตคิดเห็นว่า เมื่อพระมหากษัตริย์ยังอาจมีภัยเห็นปานนั้น นับประสาอะไรกับประชาชนพลเมือง ผู้ไม่มีกำลังอำนาจอาจถูกฆ่าตายเมื่อไรก็ได้ แล้วก็จับมือใครดมไม่ได้และวิธีง่ายที่สุดคือไม่จับ คุกตรางมีไว้สำหรับคนสุจริตเท่านั้น บางทีนายปรีดีอาจไม่เคยได้ยินคำตอบของทหารแม้เพียงชั้นนายสิบเมื่อถูกถามว่า เมื่อยืนยามอยู่ในพระที่นั่ง แล้วบังเกิด

กรณีสวรรคตในอาการอย่างนี้ ทหารยามจะต้องทำอย่างไร คำตอบของทหารเพียงชั้นนายสิบก็คือ "ติดตรางก่อนซิครับ เรื่องนี้เอาไว้พูดกันทีหลัง" แต่ว่าในกรณีสวรรคตไม่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่เหล่านั้น ตั้งแต่ราชองครักษ์จนถึงทหารยาม ต่างก็ไม่ถูกจับกุมคุมขัง ดูเหมือนจะกลายเป็นความดีความชอบไปด้วยซ้ำ ถ้าหากว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้ไปขัดขวาง "อุบัทวเหตุ" นี่แหละที่เรียกได้ว่า กรณีสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเป็นเรื่องผิดธรรมดา.

แต่ว่า ความผิดธรรมดาแม้ถึงเช่นนี้ รัฐบาลจำรงนาวาสวัสดิ์ ผู้มีอำนาจปกครองสืบต่อจากนายปรีดก็ไม่ได้เคลื่อนไหวอย่างไรให้ทันกาล เมื่อมีเสียงเรียกร้องให้พิจารณาเรื่องนี้ สืบต่อจากที่กรรมการสวรรคตลงความเห็นไว้ว่าไม่ใช่อุบัทวเหตุ ก็ปรากฏว่านายตำรวจใหญ่สมัยรัฐบาลจำรงนาวาสวัสดิ์ได้เรียกเอาเรื่องไปดู เมื่อถูกตักเตือนก็ได้รับคำตอบว่ายังอ่านไม่จบ ครั้นเมื่ออ่านจบแล้วท่านนายตำรวจใหญ่ผู้นั้น (พระพิจารณ์พลกิจ) ก็เลยตายออกแล

ไปบวช กรณีสวรรคตจึงค้างอยู่ เหตุการณ์ทั้งหลายในรัฐบาลธำรง นาวาสวัสดิ์ เหมือนกับ "แนวรบด้านตะวันตกเหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง" คือที่ชะโมยข้าวขายออกนอกประเทศ ก็ชะโมยขายไป ร่ำรวยกันไป ที่อดอยากก็อดกันไป เมืองไทยนี่ ใครอยากค้าช้างค้า... ใครอยากโกง โกง ใครอยากปล้น ปล้น ใครอยากฆ่า ฆ่า! ในน้ำมีปลา ส่งขายเมืองจีน ในนามีข้าว..ส่งขายเมืองจีน!! ก็จะกลับเป็นสมัยพ่อขุนรามกำแหง แต่เสียอยู่นิดเดียวตรงที่ไม่มีบุคคลซื่อสัตย์สุจริต มาเป็นผู้ปกบ้องครองอาณาประชาราษฎร์ เช่นสมัยพระเจ้าขุนรามกำแหงเท่านั้น.

พฤติการณ์ที่น่าชมมีอยู่อย่างหนึ่งก็คือ รัฐบาลธำรง นาวาสวัสดิ์ ได้ให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ โดยยุติการเซนเซอร์ซึ่งรัฐบาลนายปรีดีได้ทำไว้ และรัฐบาลธำรง นาวาสวัสดิ์ได้ก้าวร้าวต่อหนังสือพิมพ์ ว่ากันตามคติของพระเจ้าขุนรามกำแหง ใครอยากพูด พูด แต่ว่ารัฐบาลมิได้เอาใจใส่ บางทีจะเป็นเพราะเห็นว่านั่นเป็นเสียงหนังสือพิมพ์ไม่มีราคาค่างวดอะไร.

ความเงียบในรัฐบาลธำรงฯ แม้ไม่มีเหตุให้หนังสือพิมพ์กล่าวขานนั้น กระทำให้รัฐบาลธำรงฯ เสื่อมความนิยมลงทุกขณะ รัฐบาลธำรงฯ ได้จัดการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีโดยวิธีถอยออก แล้วเข้ามาใหม่ แต่ก็มิได้ปฏิบัติการอย่างใดให้เป็นผล มีกรณีเรื่องสรรพาหาร เรื่องผู้แทนเอาเงินไปให้ราษฎรแลก แล้วไม่ส่งคืน และเรื่องที่ยังค้างอยู่ โดยเฉพาะกรณีสวรรคต รัฐบาลธำรงฯ ก็มิได้จัดการแก้ไขหรือปฏิบัติการให้ทันท่วงที จึงปฏิวัติยึดอำนาจเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ในรูปการณ์ที่เรียกว่า "รัฐประหาร" ดังที่จอมพล ป. พิบูลสงครามกล่าวกับหนังสือพิมพ์เมื่อวันที่ ๒๒ มิย. ๙๑ ว่า "ข้าพเจ้าคิดว่า ผิดกันมากสำหรับรัฐประหารครงน กบการปฏวตทขาพเจากบคณะทาเมอครงกระโน้น รัฐประหารไม่ใช่การเปลี่ยนระบอบ แต่เป็นความรู้สึกของชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถูกกดดันด้วยสภาพอันน่าทุเรศของประชาชน ต่อสภาพของนักการเมืองที่แสวงประโยชน์ใส่ตัว ทั้งทางสุจริตและทุจจริต และต่อรัฐ-

บาลซึ่งไม่อาจแก้ไขความเสื่อมโทรมและโสมม ให้สำเร็จเด็ดขาดไปได้ รัฐประหารจึงอุบัติขึ้น"

อนึ่งท่านจอมพลได้กล่าวว่า "ความลับในการปฏิวัติเมื่อ ๑๖ บัดนี้แล้วนั้น ข้าพเจ้ากล่าวว่า ก็ไม่มีอะไรนัก นอกจากพวกเราที่อยู่ในฝรั่งเศส เป็นต้นข้าพเจ้าและนายปรีดีได้ถูกพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ ราชทูต ทรัทและเหยียดหยามเท่านั้น และดูเหมือนว่า เหตุผลอันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าที่เข้ามาทำการปฏิวัติในกรุงเทพฯ ร่วมกับนายปรีดีนั้น ก็เท่ากับกำเนิดจากความเป็นหนุ่มและเลือดร้อนของ ข้าพเจ้าเท่านั้นเอง และดูจะมีความหมายน้อยเกินไป ยิ่งกว่าที่พวกเราจะเข้าใจกันอยู่ทุกวันนี้"

ข้อสำคัญก็คือ ท่านจอมพลและบรรดาทหารที่ร่วมทำการปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๗๕ นั้น คงจะไม่ทราบว่าการปฏิวัติครั้งนั้นเป็นการช่วงชิงเพื่อแสวงหาอำนาจโดยกลวิธีของนักการเมือง ด้วยการหลอกลวงทหารมาใช้เป็นเครื่องมือ และกระทำให้ทหารต้องเสื่อมเสียเกียรติคุณด้วยตกไป

เป็นอำนาจของพรรคของฝ่ายในทางการเมืองเป็นเหตุให้นายทหารเสื่อมวินัย และพลอยฉุดลามไปถึงพลทหาร ต้องแก้ไขกันด้วยความลำบาก แม้กระทั่งทุกวันนี้ บรรดาทหารที่ร่วมทำการปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นับเป็นกำลังของฝ่ายพลเรือน โดยฉะเพาะเป็นกำลังของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) อาจกล่าวได้ว่าไม่รู้ไม่เข้าใจในเล่ห์เหลี่ยมของนักการเมืองต่างมีความสุจริตใจอยู่อย่างเดียวว่าเพื่อประโยชน์ของคนไทยทั้งชาติเท่านั้น.

เพราะว่าเวลาก่อนปฏิวัติ (๒๔ มิย. ๗๕) รัฐบาลสยามซึ่งมีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เตรียมอยู่แล้วที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง มาสู่ระบอบ ประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นหลัก กรมร่างกฎหมายซึ่งมีหลวงประดิษฐมนูธรรมเกี่ยวข้องอยู่นั้น เป็นผู้รู้เรื่องดีในการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้มีการประชุมกันเนือง ๆ ณ พระที่นั่งไกรสรสังวาล การประชุมปรึกษายังไม่ทันตกลงกันครบถ้วน ก็บังเอิญมีการปฏิวัติขึ้นก่อน ถ้าหลวงประดิษฐมนูธรรม มิได้

ล่วงรู้ในเรื่องการเตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญครั้งนี้ ก็แปลว่า การปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มิ.ย. ๗๕ เป็นการบังเอิญ แต่ถ้าหลวงประดิษฐ์เองเป็นผู้ล่วงรู้ ก็แปลว่า หลวงประดิษฐ์ (ปรีดี) เป็นผู้ช่วงชิงเพื่อแสวงอำนาจในทางการเมือง ซึ่งอำนาจทางการเมือง ที่หลวงประดิษฐ์ (ปรีดี) ได้มานั้น อาจเป็นประโยชน์ต่อคอมมิวนิสต์รัสเซียก็ได้ อาจเป็นประโยชน์ต่อนายปรีดีและพรรคพวกของเขาก็ได้หรืออาจเป็นประโยชน์แก่ชาติไทยก็ได้ แล้วแต่นายปรีดีผู้มีอำนาจจะมอบชาติไทยให้แก่รัสเซีย ให้แก่จีน ให้แก่ตนเอง หรือให้แก่ชาติไทย เพราะว่าทหารได้ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ปรีดี พนมยงค์แล้วในบัดนี้ เมื่อหลักของชาติเคลื่อนคลอนไปอย่างใด ชาติก็ต้องโหวงหวั่นสั่นสะเทือนไปด้วย เรามาเสียใจกันสักหน่อยเถิดว่าถ้าไม่มีการปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มิถุนา ๗๕ ถ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญตามที่ทรงตระเตรียมไว้เอง ทหารก็คงไม่เสื่อมวินัย ชาติไทยก็จะไม่ทรุดโทรม

ถึงอย่างนั้ โดยฉะเพาะในทางศีลธรรม และประการสำคัญ ฉะเพาะเรื่องนั้ คือสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลคง จะทรงเป็นเพียงเจ้านายที่บำเพ็ญประโยชน์แก่บ้านเมืองอย่างยิ่งยวด และโดยมิพักต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง คงจะทรงเจริญรอยพระยุคลบาท แห่งสมเด็จพระราชบิดาที่ได้ทรงกระทำมาแล้วอันจารึกอยู่ในหัวใจเราอยู่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จะต้องรอดพระชนม์ชีพเป็นที่รักและเคารพของเราในฐานที่เป็นเจ้านายที่ทรงพระคุณ ไม่จำต้องทรงรับมอบราชสมบัติ และไม่จำต้องถูกถอบปลงพระชนม์!

เมื่อการปฏิวัติ ๒๔ มิย. ๗๕ ได้ตั้งต้นขึ้นจากความร้อนแรง ด้วยความเคียดแค้นเป็นส่วนตัว แต่อาจประกอบด้วยการชิงชังเชื้อนั้น ก็ยอมบังเกิดความบกพร่องต่อมา แม้ในหมู่ผู้ก่อการปฏิวัติครั้งนั้น ที่มีความคิดเห็นเป็นประโยชน์แก่ชาติ ก็มิได้ปฏิเสธความข้อนั้ เช่นถ้อยคำของท่านจอมพล ป. ดังได้กล่าวอ้างมาแล้วเป็นต้น ผู้สามารถกล่าวอ้างความผิดของตน คือผู้ที่สามารถแก้ความผิดของตนให้

เป็นไปในทางที่ชอบ ส่วนผู้ที่ไม่ยอมรับผิดที่เดียวนั้นย่อมมีความทุจริตทุกกาลสมัย.

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า รัฐบาลถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นรัฐบาล "เถื่อย" ปรากฏความทุจริตอย่างเปิดเผย แต่โดยมิได้จัดการแก้ไขอย่างไร ฉะนั้นจึงบังเกิดการรัฐประหาร ก็เพราะด้วยการเหลืออด ซึ่งกดดันจากความยากแค้นของพลเมือง "ชาวนา พ่อแม่ทหาร" ได้รับความลำบากอย่างไร ทหารย่อมมีความเจ็บร้อนอย่างนั้น และเมื่อทหารได้รับความลำบากตลอดสมัยสงคราม และถูกปลดปละละทิ้งเมื่อสิ้นสงคราม ด้วยน้ำมือของรัฐบาล ที่เรียกตนเองว่า "ประชาธิปไตย" และด้วยน้ำมือของตนเองหรือพวกของตนเอง แล้วความมั่งมีศรีสุขไปตามลำพัง ไม่นำพาต่อความเสื่อมของชาติ ทั้งโดยวัตถุและจิตต์ใจเช่นนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องล้มล้างรัฐบาลนั้น ล้มล้างรัฐธรรมนูญอย่างนั้น ที่มผลให้บังเกิดรัฐบาลผู้ครองกาละแห่งการ "ลอบปลงพระชนม์" และ

รัฐบาล "เผ็ด" ที่ไม่มีทางทัดเทียมร้าย และไม่แก้ความร้ายที่เป็นมาแล้ว และที่เป็นอยู่ขณะนั้น จะโทษความกดดันของพลเมืองนั้นไม่ได้ จะโทษคณะรัฐประหาร ที่จำต้องทำการรัฐประหาร เพราะถูกกดดันเช่นนั้นไม่ได้ เพราะคณะรัฐประหารล้วนแล้วด้วยเหล่าทหาร ผู้เป็นลูกชาวนาที่ต้องเสียสละเพื่อแก่ไทยทั้งชาติ ความเสื่อมโทรมของชาติไทย สมัยรัฐบาลปรีดี และสืบเนื่องต่อมาในสมัยรัฐบาลถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดินั้น ร้ายแรงกว่าในสมัยรัชชกาลที่ ๗ ขณะที่ยังทรงพระราชอำนาจอย่างสมบูรณ์ ก็ในสมัยนั้นมีการปฏิวัติได้ ทำไมสมัยนี้จะมีรัฐประหารไม่ได้ ? และเมื่อทหารทำรัฐประหารเอง ย่อมดีกว่าตกอยู่ในอำนาจของนักการเมืองผู้ช่วงชิงโอกาส เช่นที่เป็นมาแล้วเมื่อ ๒๔ มิถุนา ๗๕.

ได้มีนักพูด(นักการเมือง) และนักกฎหมายบางคนแสดงความเห็นว่า ทหารไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมือง และถ้าทหารทำอย่างนี้ ก็จะมีการรัฐประหารอย่างไม่สิ้นสุด ข้อนี้

มีความจริงอยู่ว่า รัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ก่อนการรัฐประหาร (๘ พฤศจิก. ๙๐) เป็นรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่หมู่หนึ่งคณะเดียว ไม่ต่างอะไรกับระบอบการปกครองทั้งหลายที่ใช้อำนาจสิทธิขาด ไม่ต่างอะไรกับระบอบสมบูรณาสิทธิราชย์ที่ใช้อำนาจสิทธิขาดเช่นกัน จะเพียนกันอยู่นิดหน่อยก็ตรงที่สมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นใช้อำนาจอย่างเปิดเผย และรับรองอย่างซื่อตรงว่า เป็นการใช้อำนาจอย่างสิทธิขาด แต่การปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภา ๘๘ (ฉะบับที่มีพฤฒิสภา)เป็นการล่อลวงล่วงเกิน เพราะแท้ที่จริงราษฎรหามีโอกาสปกครองบ้านเมืองของตนไม่.

ราษฎรไม่มีโอกาสสั่ม รัฐบาล ที่เขา ตั้งกันขึ้นไว้ โดยอาศัยรัฐธรรมนูญ ฉะบับนั้น การปฏิวัติ ล้มล้าง อำนาจ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ อันเป็น อำนาจ สิทธิขาด เป็น การสมควรเพียงใด การล้มล้างรัฐธรรมนูญที่

ให้อำนาจแก่หมู่คณะเดียว ก็เป็นการสม-
ควรเพียงนั้น และเป็นการสมควรยิ่งกว่า
เพราะว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ถูกปฏิวัติไป
แล้ว ก็ยังไม่ได้ปกครองบ้านเมืองให้เสื่อม
ถึงเช่นนั้น ทั้งในวัตถุและจิตต์ใจ.

ชาติไทยก่อตั้งและดำรงมาได้ ก็ด้วยกำลังอำนาจทหาร และด้วยชนชาติไทยที่เป็นชาติทหารเป็นพื้น ทำไมเราจะไล่ทหารให้พ้นไปจากกิจการบ้านเมือง ? ถ้าทหารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง หรือผู้ใดผู้หนึ่ง จะปลีกพ้นจากความสนใจในการบ้านเมืองแล้วจะไปอยู่ที่ไหน ? ในเมื่อเรามีกษัตริย์เป็นจอมทัพ เป็นยอดทหาร และแล้วเราจะทิ้งความสนใจในการบ้านเมือง อันเป็นทิ้งแห่งการทหาร และตั้งอยู่ในด้านการทหารเช่นนั้น ทหารก็มิใช่กำลังของกษัตริย์ ไม่เป็นกำลังแห่งกองทัพของตนเอง และไม่เป็นกำลังแก่การปกครองบ้านเมืองที่มีกษัตริย์ และซึ่งแม้อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ความประพฤติของทหารมิใช่จะละทิ้งความสนใจในการบ้านเมือง

โดยชนบประเพณีมาแต่โบราณกาลประการหนึ่ง และโดยการศึกษาของทหารชั้นผู้ใหญ่ แม้ในสมัยปัจจุบัน ก็ได้บ่งให้รอบรู้ในการเศรษฐกิจการ ปกครองของบ้านเมืองอยู่ด้วย เมื่อเรียนแล้วก็จะต้องใช้ความคิด มิฉะนั้นวิชาที่เรียนแล้วก็ไม่มีประโยชน์.

ความประพฤติของทหาร จึงขึ้นอยู่ที่ตนเอง ต้องไม่ใฝ่ที่จะเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมือง ไม่ใฝ่ที่จะมีอำนาจเหนือกษัตริย์ ผู้เป็นจอมทัพแห่งตน ไม่ว่ากษัตริย์นั้นจะอยู่เหนือหรือใต้กฎหมาย ทหารบางคนอาจมีความสามารถปกครองบ้านเมืองก็ได้ แต่มิใช่โดยใช้อำนาจอาวุธของทหารเข้าสนับสนุน ต้องใช้เหตุผลของตนเองเป็นใหญ่ เช่นนายเชอร์ชิลล์ นายแอตลี นายกรัฐมนตรีที่สามารถของอังกฤษ ก็เป็นทหารมาก่อน ทหารจะเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองได้ โดยลักษณะเช่นนั้น จึงสมควร.

แต่เมื่อบ้านเมืองเกิดจลาจลด้วยการกำลัง มีการประหัสประหารกันด้วยอาวุธ หรือเมื่อบังเกิดการจลาจลในความ

คิด อันเป็นต้นเหตุไปสู่การจลาจลด้วยกำลัง และเป็นต้นเหตุแห่งความทรุดโทรมของชาติ ทหารจะนิ่งดูดายได้อย่างไรเล่า เราไม่ได้ผูกพ่อนหญ้าและเสกเป่าปลุกขึ้นเป็นทหาร แต่เรามีทหาร และเป็นทหารที่มีชีวิตจิตต์ใจ ก็จำต้องยื่นมือเข้าเกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมือง เพื่อป้องกันหรือระงับการจลาจล อันอาจมีขึ้นจากความคิดมิชอบ หรือความโง่เขลาของนักการเมือง โดยมิพักต้องให้นักการเมืองมาบงการ ฉะนั้นรัฐประหารเมื่อ ๙ พ.ย. ๙๐ ซึ่งสำเร็จด้วยฝีมือทหาร จึงเป็นการกระทำชอบแล้ว ถ้านักการเมืองจะพากันวุ่นวาย ก่อความเดือดร้อนให้แก่ราษฎร และทำความเสื่อมโทรมแก่ชาติ เช่นที่เป็นอยู่ขณะนั้น แม้จะทำการรัฐประหารสักร้อยครั้ง หรือทุกครั้งเพื่อแก้ภาวะเลวทรามดั่งกล่าวแล้ว ก็เป็นการสมควร.

ประการหนึ่ง นักการเมืองและพรรคการเมืองต่าง ๆ อันเป็นเหตุวุ่นวาย และเสื่อมโทรมแก่บ้านเมืองในขณะนั้น ก็มิใช่ไร้อาวุธ ปรากฏอย่างชัดเจนว่า ฝ่ายเป็นของนาย

ปรีดี มีอาวุธร้ายแรง ยักยอกไว้เป็นอันมากจากกิจการของเสรีไทย ซึ่งนายปรีดีก่อตั้งไว้ อาวุธและคนถืออาวุธเหล่านี้ ย่อมเป็นที่สั่งหวาดหวั่นแก่ประชาชนทั่วไป กรณีขว้างระเบิดนายไถง สุวรรณทัต การยิง บ.ก. ชัน ไม่ได้เลือนไปจากความทรงจำของเราเหล่าราษฎร ในเมื่อพระมหากษัตริย์ ถูกลอบปลงพระชนม์อยู่บนพระที่ มีผู้อุกอาจล่วงล้ำทำการสำมานยกรรม แม้ในพระราชฐานอันแวดล้อมด้วยผู้มีหน้าที่ถวายความปลอดภัยถึงอย่างนั้น โดยมิเกรงอาญาแผ่นดิน ทหารผู้ทรงอาญาแผ่นดิน ด้วยการเอาเลือดอาบทาแผ่นดิน สำหรับความเป็นเอกราช จะนิ่งดูดายได้อย่างไรกัน เหตุร้ายแรงอันนึกเสมือนหนึ่งได้บังเกิดจลาจลขึ้นแล้ว การจลาจลตั้งตนจากบุคคลที่เป็นรัฐบาล ทหารก็ต้องล้มล้างอำนาจของบุคคลนั้น หรือเหล่านั้น เพื่อรักษาความมั่นคงของบ้านเมือง มิฉะนั้นราษฎรก็ไร้ที่พึ่ง จะตกอยู่ในอำนาจของนักการเมืองเหล่าใดเหล่าหนึ่งแล้วทหารนั่นแหละจะเป็นเครื่องมือ ก็ตกอยู่ในอำนาจของ

พรรคการเมืองเหล่าใดเหล่าหนึ่งนั้น แล้วกลายเป็นความพินาศแก่บ้านเมือง เช่นที่ปรากฏมาในเยอรมนี, ในอิตาลีก่อนสงครามคราวนี้ คือพรรคการเมืองมีอาวุธ แต่ราษฎรนั้นมือเปล่า ใครขืนขัดก็ถูกฆ่า ถูกทำลาย ดังนั้น ใครใดที่มีน้ำใจอันบริสุทธิ์ในอุดมคติประชาธิปไตย คือดำเนินการต่อสู้ด้วยเหตุผล ไม่ใช่ด้วยกำลังอำนาจ ใครนั้นก็ไม่พึงสร้างพรรคของตนด้วยอาวุธ เช่นพรรคนาซี พรรคฟาสซิสต์ และตลอดจนพรรคของนายปรีดี ซึ่งมีอาวุธของเสรีไทยดังกล่าวมาแล้ว แต่ถ้าตนเองอาศัยอาวุธในการสร้างอำนาจก็จำต้องล้มอำนาจนั้นลงด้วยอาวุธ คือต้องใช้ทหาร.

การรัฐประหารเมื่อ ๘ พ.ย. ๙๐ ได้เปลี่ยนรัฐบาลและเลิกล้มรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่เดิม คือเปลี่ยนรัฐบาลธำรงนาวาสวัสดิ์ไปเป็นรัฐบาลควงอภัยวงศ์ และเลิกใช้รัฐธรรมนูญฉบับพฤฒสภาไปใช้รัฐธรรมนูญวุฒิสภา คณะรัฐประหารได้มอบการก่อตั้งรัฐบาล ให้นายควง เป็นผู้จัดโดยตลอด

ยังคงรักษากำลังทหารไว้เพื่อความสงบของบ้านเมือง และเพื่อความปลอดภัยของรัฐบาลนายควงเอง.

ข้าพเจ้าอยากจะเว้นการกล่าวถึงความดำเนินในทางการเมือง เพราะจะนอกเรื่องกรณีสวรรคต แต่ว่ากรณีสวรรคตนั้น ที่สุดจะปรากฏผลให้เห็นว่าเกี่ยวกับการเมืองทางลบ ฉะนั้นสมควรจะชี้ให้เห็นภาวะการเมืองไว้โดยย่อพอเป็นทางสำหรับการวินิจฉัยต่อไป ว่าการลงมติในกรณีสวรรคตจะเป็นไปด้วยเหตุอันสมผลหรือไม่.

รัฐบาล นายควง เข้าบริหาร ราชการ แผ่นดิน ตามคำขอร้องของคณะรัฐประหาร และด้วยความเห็นชอบของประชาชนข้างมาก คนทั้งหลายชื่นชมยินดีในการถ้มอำนาจรัฐบาลถวัลย์ ที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาลนายปรีดี และโดยมากก็นิยมฝ่ายประชาธิปัตย์ อันเป็นพรรคที่นายควงเป็นหัวหน้าอยู่ ต่างหวังกันว่า นายควงจะเป็นผู้มาแก้ความคับแค้นของตน ตลอดกะทั่งจะคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ เช่น

กรณีสวรรคต ให้บ้านเมืองมีขอมีแปเหมือนที่เคยเป็นมาแต่โบราณกาล.

การณ์เป็นไปอย่างสมหวังบ้าง ผิดหวังบ้าง.

รัฐประหารที่บังเกิดขึ้นเมื่อ ๘ พ ย. ๙๐ มีกรณีพิเศษต่างกับการปฏิวัติเมื่อ ๒๔ มิย. ๗๕ และการยึดอำนาจ ๒๐ มิย. ๗๖ คือในสองครั้งที่แล้วมานั้น ไม่ปรากฏว่าผู้มีอำนาจทางการเมืองถูกกล่าวหาเป็นคดี เมื่อ ๒๔ มิย. ๗๕ มีเจ้านายองค์หนึ่งหลบหนีออกไป แต่โดยสำคัญผิดว่าจะถูกทำร้าย นอกจากนั้น ต่างก็อยู่โดยพร้อมหน้าและปลอดภัย แต่ในคราวรัฐประหารครั้งนี้ (๘ พ ย. ๙๐) นักการเมืองทั้งหลายที่เป็นพวกนายปรีดีต่างหลบหนีเป็นพัลวัน ฉะเพาะนายปรีดีกับคนสนิทคือ ร. อ. วัชรชัย ร. น. ได้พากันหลบหนีออกนอกประเทศ พาให้เข้าใจกันว่าเป็นเรื่องของวัวสันหลังหวะ.

การคัดค้านต่อคณะรัฐประหารย่อมมีขึ้นเป็นธรรมดา และบรรดาเสียงคัดค้านยังสามารถทำได้อย่างธรรมดาที่สุด

แล้วแต่หัวจิตหัวใจของบรรดาผู้คัดค้านเหล่านั้น จะประกอบด้วยธรรมฝ่ายสูงหรือฝ่ายต่ำ แต่วิธีคัดค้านเลวที่สุดคือการอ้างว่า ต่างประเทศไม่นิยมยินดีกับรัฐบาลนายควง ไม่นิยมการปฏิบัติของคณะรัฐประหาร ที่ล้มรัฐบาลถวัลย์ ธันสืบเนื่องจากรัฐบาลปรีดี ดูเหมือนว่า การที่ต่างประเทศพากันส่งบเพื่อดูท่วงทีของรัฐบาลนายควง ดูเหมือนว่าการที่บังเกิดเหตุร้ายขึ้นที่บักษ์ใต้ เนื่องจากความเข้าใจผิดของไทยอิสสลามบางหมู่นั้น เป็นที่ชื่นชอบของบรรดาฝ่ายค้านเหล่านั้นยิ่งนัก ประเทศชาติไทยจักวินาศก็ช่างเถิด ขอแต่ให้นายปรีดีมีอำนาจอยู่ เพราะว่าถ้าเรามีวาสนาได้เป็นคอมมิวนิสต์ เราก็ไม่จำเป็นต้องมีชาติ! เราไม่จำเป็นต้องมีศาสนา ไม่จำเป็นต้องมีพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ไม่จำเป็นต้องมีบ้านเรือนที่อยู่ของเราเอง ฯ ล ฯ ดูๆ ก็เหมือนภิกษุผู้ทรงศีล คือสละแล้วทุกอย่าง ต่างกันนิดเดียวตรงที่ภิกษุในพุทธศาสนาไม่สามารถฆ่าสัตว์ แต่ท่านเหล่านี้สามารถฆ่าได้ แม้กระทั่งพ่อของเขาเอง! สำมะหาอะไรกับ

เราท่าน ซึ่งเป็นเพียง Comrade ของเขา เขามีอิสสระที่จะฆ่าเราได้เป็นอย่างงดงามที่เดียว แลสำมะหาอะไรกับ—กรณีสวรรคต!

ว่าด้วยการต่างประเทศ ธุระไม่ใช่ของ คน ต่าง ชาติ ต่างประเทศเหล่านั้นที่จะมา ขัดขวาง ในกิจการบ้านเมืองภายในของเรา แต่เรายังไม่ลืมว่า ประเทศก็หมือนครอบครัวทั่วไป หรือคนทั่วไป เราต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันแลกัน โดยฉะเพาะประเทศเราซึ่งเป็นประเทศเล็ก แลขาดความสามารถดำรงคนในทางวัตถุ อันบางอย่างเป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิต เราก็ต้องพึ่งความสามารถ ของประเทศอื่นโดยแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันแลกัน แต่ในฐานะที่เราเป็นประเทศเอกราชและต้องการเอกราช ไม่ต้องการจะรวมเป็นสหภาพของใครต่อใคร แม้จะใหญ่ยิ่งเช่นสหภาพโซเวียตรัสเซีย เราก็จำต้องปฏิบัติให้เป็นที่นับถืออำเภอใจแก่ประเทศชาติทั้งหลาย ฉะนั้นการที่บุคคลใดที่เป็นไทยมาทำให้อำนาจ ของ ชาว ต่างประ เทศ ข่มขู่ไทย ด้วย กัน เองหรือ

ปฏิบัติการอันเป็นช่องทางให้บังเกิด อำนาจต่างประเทศมาบังคับไทยเรา เกินกว่าความผูกพันกับต่างประเทศอันเราพึงบังคับตนเอง บุคคลนั้นหรือคนไทยผู้นั้นย่อมเป็นสัตรูของไทยทั้งชาติ.

รัฐบาลนายควงเริ่มขึ้นคราวที่แล้ว ด้วยการรัฐประหาร เป็นการประกาศความล้มเหลวของรัฐบาลถวัลย์ที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ในบรรดาความล้มเหลวของใครก็ตาม ย่อมมีสิ่งที่ใช้ได้หรือยังใช้ได้อยู่ ฉะเพาะกรณีต่างประเทศ เรามีข้อสัญญาผูกพัน อย่างใดเราปฏิบัติไปตามข้อสัญญาเช่นนั้น คือไม่ทำให้เขาเสียหายในการเปลี่ยนแปลงภายในของเราแล้ว ต่างประเทศเขาก็ไม่เป็นอริต่อเรา อันที่จริงนักการเมืองฝ่ายค้านก็รู้ระเบียบต่างประเทศในข้อนี้อยู่ และรู้ว่าต่างประเทศเขากมีธรรมและมีมารยาท แต่การกระพือข่าวให้ร้ายต่อรัฐบาลนายควง โดยอ้างต่างประเทศขึ้นชู่ ก็เพื่อให้บังเกิดการแตกตื่นในบรรดาประชาชนเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันอาจทำให้ต่างประเทศมาทำไว้

ตัวกับเรามากเกินไป ซึ่งเป็นผลเสียหายแก่เราไม่มากก็น้อย เป็นเรื่องชักน้ำเข้าลึกชักศึกเข้าบ้าน หรือทุจนเขามีมติเตือนใจไว้ว่า "วิวาทเหล่าพี่น้องเพียงในรั้ว อย่าพันพัวข้าศึกลึกเข้าบ้าน" นักการเมืองที่ประพฤติผิดคิดนึก ก็โดยความเห็นแก่ตัวถ่ายเดียว ควรเป็นที่สังวรแก่คนทั้งหลาย ที่จะยกย่องคนเหล่านี้ ให้มามีอำนาจทางการเมืองต่อไปภายหน้า.

รัฐบาลนายควงได้รับการมอบหมายให้บริหารงานเป็นเวลา ๙๐ วัน ตามรัฐธรรมนูญฉบับรัฐประหารซึ่งบังไว้ให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรชุดใหม่ภายในระยะเวลานั้น นับเป็นภาระสำคัญอันหนึ่ง เพราะตัวรัฐบาล (นายควง) ก็ต้องจะมีคะแนนนิยมสำหรับการเป็นรัฐบาลต่อไปนี้เมื่อสิ้นเวลา ๙๐ วัน ฉะนั้นกิจการใดที่รัฐบาลนายควงจัดทำขึ้นจึงมีผลเพียงการกระทำ โดยฉะเพาะกรณีสวรรคตรัฐบาลนายควงได้จัดคณะกรรมการชันสอบสวนใหม่ อาศัยการสอบสวนของคณะกรรมการชุดเก่าและสอบสวนเพิ่มเติมต่อ

ไป มีพระพินิจชนคดีเป็นประธานกรรมการ เริ่มการสอบสวนจนวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๙๑ จึงสำเร็จสำนวนและนำส่งกรมอัยการ เพื่อดำเนินคดีต่อไป.

การสอบสวนของคณะกรรมการ ชุดพระพินิจฯซึ่งดำเนินการ และแต่งตั้งขึ้นจากรัฐบาลควงนั้นต่างกับคณะกรรมการ ชุด "ศาล กลางเมือง" ซึ่ง แต่งตั้งโดยนายปรีดี กล่าวคือ คณะกรรมการชุด พระพินิจ ฯ เริ่มงานจากข้อสงสัยว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ถูกลอบปลงพระชนม์ซึ่งตามรายงาน ของ คณะกรรมการ ชุด ก่อนได้ลงความเห็นไว้ (ลงความเห็นว่าไม่ใช่อุบัทวเหตุ) ฉะนั้นวิธีปฏิบัติการของคณะกรรมการชุดพระพินิจฯจึงเป็นในลักษณะสอบสวนคดี ได้ มีการจับกุมบุคคลบางคนเช่นนายเฉลียว ปทุมรส อดีตราชเลขานุการประจำพระองค์ และจับกุมนายชิต สิงหเสนี นายบุศ บัทมศรินทร์ซึ่งเป็นมหาดเล็กห้องบรรมทม และปรากฏตัวอยู่ในเวลาเกิดเหตุ.

ส่วนการสอบสวนของคณะกรรมการชุดก่อน ที่เรียกกันว่า “ศาลกลางเมือง” นั้นเป็นพยานที่ไม่เคยปรากฏมาแต่ก่อน กล่าวคือมิได้สอบสวนในทางคดี คือไม่มีการจับกุมผู้ใด ในข้อที่ควรสงสัยว่ากรณีสวรรคตเป็นเรื่องการถูกลอบปลงพระชนม์ จริงอยู่คณะกรรมการอาจตั้งข้อสงสัยขึ้นก็ได้ ว่ากรณีนั้นเป็นอุบัทวเหตุหรือเป็นการปลงพระชนม์เอง ซึ่งไม่มีการกล่าวหา หรือจับกุมผู้ใด แต่ก็มีข้อน่าคิดอยู่ว่า เมื่อได้บังเกิดสงสัยถึงสองทางเช่นนั้น ทำไมจึงไม่คิดสงสัยในอีกทางหนึ่งคืออาจถูกลอบปลงพระชนม์ อนึ่งการที่จะเรียกว่าคณะกรรมการชุดนั้น เป็น “ศาล” เป็นอันว่าเรียกไม่ได้เพราะไม่มีโจทก์ไม่มีจำเลย และมิได้ปฏิบัติตามระเบียบวิธีพิจารณาของศาล ในการพิจารณาของคณะกรรมการชุด “ศาลกลางเมือง” นั้นมีแต่ผู้มาให้การโดยเรียกกันขึ้นมาเองว่าเป็นพะยาน และโดย “พะยาน” เหล่านั้นถูกนำขึ้นชู่เชิญตามแต่ใจของเจ้าหน้าที่ผู้ซักถาม ทั้งปรากฏว่า พะยาน

สำคัญบางคน เช่นนายบุศ นายชิตได้รับการเสียมสอนจาก เจ้าหน้าที่ผู้ซักถาม ให้มาพึ่งคำพะยานปากอื่น ก่อนที่ตน เองจะถูกเรียกให้การ สำหรับความวิปริตเหล่านี้ก็เป็น ธรรมดาอยู่เอง เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ซักถามและคณะกรรมการ ที่เรียกว่า "ศาลกลางเมือง" ล้วนเป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้ง ขณะนายปรีดียังมีอำนาจเป็นนายรัฐมนตรี และเราต้อง ไม่ลืมว่ากรณีสวรรคตบังเกิดขึ้นในขณะที่นายปรีดีเป็นนายก ด้วยเหมือนกัน.

โดยที่การปฏิบัติของคณะกรรมการชุดพระพินิจฯได้เป็น ไปอย่าง การสอบสวน คดี ซึ่งจำเป็นต้องปกปิดการสอบสวน เพื่อรักษาไว้มิให้มีการ ทำลายหรือเปลี่ยนแปลง ก่อนที่จะนำ คดีขึ้นเปิดเผยต่อศาล ซึ่งสำนวนที่ปกปิดเหล่านี้จะถูกเปิด เผยให้ทราบโดยทั่วกัน.

ในระหว่างการสอบสวนคดีนี้ มีบุคคลหนึ่งใช้นามว่า ยรรยง บุนนาค ไปให้การแก่ผู้ใหญ่บางคน แสดงเป็นผู้รู้ดี ในเรื่องกรณีสวรรคต ถึงกับระบุตัวผู้ทำการปลงพระชนม์

(ระบุว่าเป็น ร.อ. วัชรชัย คนสนิทของนายปรีด) แต่เมื่อคณะกรรมการได้สอบสวนโดยละเอียด ปรากฏว่านายยรรยงผู้นั้นให้การเท็จ จึงได้จัดการพ้องร้องและจำคุกในฐานให้การเท็จ ทั้งนี้เป็นเครื่องแสดงว่า คณะกรรมการชุดพระพินิจฯ มิได้บักใจหมายเชื่อไปตามคำบอกเล่า มิได้ทำการใส่ร้ายผู้อื่น และไม่ยอมให้มีการใส่ร้าย ดังที่นายยรรยงกล่าวโดยไร้หลักฐาน.

และเมื่อปลายสมัยรัฐบาลชุดธำรง นาวาสวัสดิ์ ได้มีท่านเจ้าคุณผู้เฒ่าคนหนึ่งกับหญิงอีก ๒ คนถูกจับกุมในฐานไปเที่ยวกล่าวว่านายปรีดีเป็นผู้ร่วมในการลอบปลงพระชนม์ ประพฤติการณ์ของนายยรรยง กับท่านเจ้าคุณผู้นั้นต่างกัน ตรงที่นายยรรยงได้รับโทษ ฐานกล่าวหา ร.อ. วัชรชัย คนสนิทของนายปรีดี ที่ว่ากรณีสวรรคตเป็นการถูกลอบปลงพระชนม์ แต่ท่านเจ้าคุณผู้นั้นได้รับภัย เมื่อไปกล่าวขัดกันกับคำประกาศของรัฐบาลนายปรีดี ที่ว่ากรณีสวรรคตเป็นอุบัทวเหตุ รวมความว่าในการสอบสวน

ครั้งหลังนี้ มิใช่ใครๆ จะให้การตามความพอใจ แต่ในกาละก่อน ใครๆ จะพูดอย่างไรก็ได้ หมิ่นพระบรมเดชานุภาพก็ได้ แต่ถ้าจะพูดว่ากรณีสวรรคตเป็นการถูกลอบปลงพระชนม์ นับเป็นการพูดที่มีภัย.

คณะกรรมการได้ทำการสอบสวน พระรามอินทราผู้รักษาการอธิบดีกรมตำรวจในขณะเกิดเหตุ ได้ความว่าท่านผู้นั้นกระทำการใดๆ ไปโดยคำสั่งของนายปรีดี ส่วนนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่อีกบางคน ที่เป็นผู้ซักฟอก "พะยาน" ใน "ศาลกลางเมือง" ก็ตอบอย่างเดียวว่าที่ได้ทำการซักฟอกโน้มเอียงให้เห็นเป็นว่ากรณีสวรรคตเป็นอุบัติเหตุนั้น ก็โดยได้รับคำสั่งจากนายปรีดีเช่นเดียวกัน ในบรรดาเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคต ต้องถือว่าตำรวจเป็นฝ่ายสำคัญที่สุด แต่เมื่อตำรวจไม่ดำเนินการจับกุมในทางที่ควรสงสัยว่าเป็นการลอบปลงพระชนม์ การนั้นก็ไม่เป็นรูปคดีขึ้นมาได้ ยิ่งกว่านั้นตำรวจกลับไปทำการจับกุมผู้คัดค้านรัฐบาลนายปรีดี จึงเป็นอันว่าหนทางที่จะค้นพบความจริงในเรื่องนี้ถูก

กระทำอำพรางให้ไขว้เขวกันไปด้วยฝีมือของตำรวจเอง ไม่สมกับที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่.

ดังได้ยินมาว่า ทหารต้องทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยเคร่งครัด แต่แม้กระนั้น ผู้รับปฏิบัติตามคำสั่ง ก็จะต้องพิจารณาและกระทำตามฉะเพาะคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย และตนเอง ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นด้วย ถ้ากระทำไปในทางที่ผิดแม้เป็นการกระทำตามคำสั่ง ก็จะต้องได้รับโทษ มิใช่ว่าจะพ้นผิดเพียงอ้างว่าทำตามคำสั่ง เพราะว่าคำสั่งของ ผู้บังคับบัญชาไม่ใช่กฎหมาย ไม่อาจลบล้างกฎหมายได้ ถ้าจะว่าถึงการปฏิบัติตามคำสั่งโดยเคร่งครัดก็ย่อมเห็นกันว่าทหารยังเคร่งครัดกว่า ตำรวจและข้าราชการพลเรือน แต่กระนั้นก็ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติตามคำสั่งเสมอด้วยการกระทำของตนเอง ก็ฝ่ายตำรวจและข้าราชการพลเรือนไม่ได้รับผิดชอบในการกระทำของตนเหมือนทหารหรอกหรือ? ถ้าเป็นเช่นนี้ทุกรายไป ก็แปลว่าราชการตำรวจและพลเรือน เป็นการเหลวไหลไม่เป็นสำ

เพราะผู้ใหญ่ก็ชัดว่าผู้น้อยรายงานขึ้นมา ตนจึงสั่ง ส่วนผู้น้อยก็จะชัดว่าผู้ใหญ่สั่งให้ทำ จึงทำ เมื่อเกิดผิดขึ้นแล้วก็จะโทษเอาใครไม่ได้ หลักความรับผิดชอบในราชการแผ่นดินก็จะโยกไปมาเหมือนหลักปักโคลน แล้วบ้านเมืองของเรา จะเป็นประเทศชาติที่มีเอกราชได้อย่างไรหรือ?

ได้กล่าวว่ากรรมการชุดพระพินิจฯ ได้รับการแต่งตั้งขึ้นในสมัยรัฐบาลนายควง แต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนรัฐบาล การสอบสวนของคณะกรรมการจึงมาสิ้นสุดลงในระหว่างรัฐบาลชุดจอมพลแปลก (ยุคที่ ๒) โดยได้รับความสะดวกเช่นเดียวกับที่ปฏิบัติอยู่ในรัฐบาลควง.

เมื่อกล่าวถึงการเปลี่ยนรัฐบาล จำเป็นต้องขอบันทึกเหตุการณ์บางอย่างลงไว้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า การคลี่คลายกรณีสวรรคตเพื่อไปสู่ความจริงนั้น มิใช่ด้วยอำนาจของนายควงหรือรัฐบาลใด เช่นเดียวกับที่ไม่มีรัฐบาลใดหรือผู้ใดจะมาปกปิดความจริงไว้ได้ ความกระจ่างแจ้งแห่ง

กรณีสวรรคต เป็นไปจากใจอันเป็นธรรม อันสิงอยู่ในหัวใจไทยทั้งชาติ ตลอดแม้ในจิตต์ใจของชาวต่างประเทศที่ได้มาทราบเรื่องแต่ต้น.

รัฐประหารที่บังเกิดขึ้นเมื่อ ๙ พ.ย. ๙๐ นั้นเป็นการเลิกล้างอำนาจหน้าที่ของพฤฒสภาและสภาผู้แทน แต่ได้จัดตั้งขึ้นใหม่ เรียกว่าวุฒิสภา และจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ตามความนิยมยินดีของสภานี้ (รัฐบาลนายควง) ตามความในรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นโดยคณะรัฐประหาร และได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรขึ้นใหม่ภายในเวลา๙๐ วัน.

การเลิกล้มสิทธิและหน้าที่ของพฤฒสภา และสภาผู้แทนดังกล่าวแล้ว เป็นหนทางแห่งกระแสเสียงให้บังเกิดความบันป่วนมิใช่น้อย ประกอบกับคณะรัฐประหารและรัฐบาลนายควงได้ให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ เสียงตำหนิคณะรัฐประหารและรัฐบาลนายควง จึงเป็นไปอย่างเต็มกำลัง แม้ในทางที่อาศัยเสียงจากต่างประเทศดังกล่าวแล้ว การรัฐประหารครั้งนี้ แท้ที่จริงได้ตัดประโยชน์

ของคนหลายคน เช่นพวกที่กู้ยืมเงินจากธนาคารบางแห่ง อันตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางการเมือง ก็โปรยหว่านหาพวกในทางการเมืองที่แล้วมาคือทำให้เป็นหนี้ หรือให้โอกาสกระทำผิด เช่นการให้กู้ยืมเงินจากธนาคารที่ตั้งขึ้นโดยทุนของประชาชน และทุนจากคลังแผ่นดิน แต่ไปตกอยู่ในอำนาจเพื่อประโยชน์ในทางการเมือง และหรือได้มีการแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ในราชการ สำหรับฉ้อราษฎร์บังหลวง หาผลประโยชน์ใส่ตน กลายเป็นความผิด กลายเป็นวัฒนธรรม คนเหล่านย่อมโกรธ ย่อมสะดุ้ง และย่อมแผดเสียงหรืออุทานตามความโกรธความสะดุ้งนั้น ไม่เป็นการประหลาดอันใดที่มผู้แทนราษฎรบางคน แม้ที่เป็นถึงประธานสภาสมัยนั้น ได้สำแดงความพอใจ ถึงกับเสียมรรยาท.

แต่ว่าผู้แทนราษฎรเหล่านี้ ที่ถูกขับออกจากตำแหน่งหน้าที่ มิได้หมดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งที่จะเข้ามาสู้กันใหม่ในสภาผู้แทน เว้นแต่ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า ๓๕ ปี ซึ่งมี

อยู่ไม่กี่คน อย่างไรก็ดี การณ์ปรากฏว่า ผู้ได้รับเลือก
ตั้งเข้ามาใหม่ในสภาผู้แทน ล้วนเป็นผู้ที่เคยแสดงตนเป็น
ฝ่ายคัดค้านรัฐบาลที่ถูกโค่นล้ม เช่นพวกประชาธิปัตย์
พวกชาตินิยม เป็นต้น ส่วนพวกสหชีพ พวกแนวรัฐธรรม-
นูญอันเป็นฐานที่ตั้งของรัฐบาลที่ถูกโค่นล้มนั้น หาได้กลับ
เข้ามาเป็นกำลังอย่างใดไม่ นี่เป็นการแสดงว่าประชาชน
ฝ่ายข้างมาก ไม่นิยมการกระทำของรัฐบาลปรีดี และ
รัฐบาลถวัลย์ เหตุผลในการโค่นล้มรัฐบาลถวัลย์ซึ่งสืบ
เนื่องจากรัฐบาลปรีดีนั้นมีหลายประการ เช่นเรื่องค่าครอง
ชีพ เรื่องการโกงอย่างซึ่งหน้าโดยไม่มีความผิด ฯลฯ แต่
เรื่องกรณีสวรรคต ก็เป็นเรื่องใหญ่ ในบรรดาเรื่องใหญ่
หลายนั้น และรวมอยู่ด้วยเป็นกำลังอันใหญ่หลวงพอที่จะ
โค่นล้มรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลใด.

เป็นธรรมดาของการยุบสภา ราษฎรมักมีความเห็นอก
เห็นใจผู้แทนราษฎรที่ถูกขับออกจากสภา และพากันออก
เสียงเลือกตั้งให้กลับเข้ามาใหม่ รัฐบาลที่ทำการยุบสภา

จึงมักมีอำนาจอยู่เพียงในระยะเวลาการเลือกตั้งใหม่ เมื่อสภาใหม่ตั้งขึ้นแล้ว และโดยเป็นอริต่อรัฐบาลที่ขับตนออกไป สภาใหม่ก็ขับไล่รัฐบาลชุดนั้นออก.

รัฐบาลถวัลย์มิใช่ผู้ขับไล่ผู้แทนราษฎรเหล่านั้นออกจากสภา แต่รัฐบาลถวัลย์เองถูกขับไล่ออกไป รัฐบาลนายควงมิใช่ผู้ขับไล่ผู้แทนราษฎรเหล่านั้น แต่รัฐบาลนายควงเป็นผู้ใช้อำนาจแทนคณะรัฐประหารที่ได้ทำการขับไล่ ทั้งผู้แทนราษฎร และรัฐบาลถวัลย์ ดังนั้นถ้าจะว่าโดยธรรมดาของจิตต์ใจมนุษย์ปุถุชน และถ้าผู้แทนที่ถูกขับออกไป ได้รับเลือกตั้งเข้ามาอีก ก็ย่อมเข้ามาขับไล่หรือขัดขวางรัฐบาลนายควงมิให้ตั้งต่อไป แต่การณ์ปรากฏว่าผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาใหม่ โดยมากไม่ใช่ผู้ที่เคยถูกขับออกไป นายควงจึงยังเป็นรัฐบาลต่อไปอีกด้วยคะแนนนิยมของผู้แทนชุดใหม่นั้น เป็นการแสดงอยู่ว่าการกระทำของคณะรัฐประหาร ไม่ผิดน้ำใจของราษฎรทั่วประเทศ.

รัฐบาลนายควง แม้จะได้เป็นผู้เริ่มการสอบสวนกรณี
สวรรคตอีกครั้งหนึ่ง โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการชุด
พระพินิจฯ ดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งการกระทำอันนี้เป็นผลต่อมา
อย่างน่าพึงพอใจ แต่ว่าการปฏิบัติของรัฐบาลนายควง
โดยฉะเพาะที่จะแก้การครองชีพนั้นไม่เป็นผล (ทั้งจะไม่
เป็นผลตลอดไป) เพราะนายควงไปถือหลักว่า รัฐบาลไม่
เกี่ยวข้องกับการค้าการอุตสาหกรรมของราษฎร ปล่อยให้
ราษฎรแข่งขันกันไปเอง เมื่อราษฎไม่ได้รับความพอใจใน
ค่าครองชีพ ก็พากันไม่พอใจว่ารัฐบาลนายควง
นี้เป็นประการหนึ่ง.

ประการหนึ่งนายควงประกาศอย่แต่แรกว่า จะปราบข้า-
ราชการทุจริต แต่แล้วก็มิได้ลงมือกระทำอย่างใดให้เป็น
ชิ้นเป็นอัน ซึ่งเป็นเหตุให้ข้าราชการมีความท้อใจ เพราะ
ข้าราชการส่วนมาก ยังรักดีส่งวนดีอยู่ มิได้ชั่วช้าสามานย์
ไปตามคำร่ำลือ หรือแม้ถ้อยคำของบางคนในพวกนายควง
ได้กล่าวไว้อย่างเปิดเผย แม้ว่าธรรมชาติจะได้อุปโหลกให้

นายควงเป็นคนดีแห่งกรุงศรีอยุธยา แต่ว่ากรุงศรีอยุธยาก็มิได้สิ้นคนดี! อนึ่งสำหรับข้าราชการบางคนที่ทุจริต ก็ได้พยายามป้องกันและต่อสู้เพื่อความปลอดภัยแห่งสันหลังหวะของตน ฝ่ายประชาชนที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการเป็นปกติก็ได้เห็นพ้องไปตามว่า ที่หวังจากนายควงนั้น ผิดหวังเสียแล้ว.

ประการหนึ่ง พวกประชาธิปัตย์ คือพวกนายควงแต่เดิมก็มีอยู่หลายคน แต่แล้วก็ได้แตกแยกออกไปเป็นอีกพวกหนึ่ง เรียกว่าพวกประชาชน มีนายเลียง ไชยกาล เป็นหัวหน้า นายเลียงเคยอยู่ในพวกและเป็นกำลังสำคัญของประชาธิปัตย์ เมื่อแยกออกมาก็ได้พาเอาเสียงของประชาธิปัตย์เสื่อมลงไปไม่น้อยเสียง การแยกของนายเลียงออกมาตั้งพวกประชาชนนั้น จะผิดหรือชอบอย่างไรก็ตาม แต่จะต้องเนื่องมาจากความผิดของ นายควง หรือพวกประชาธิปัตย์ร่วมอยู่ด้วย เช่นเดียวกับที่นายควงแยกออกมาจากคณะราษฎร ก็ย่อมมีเหตุผลของตนที่ว่าคณะราษฎร

นั้นผิด และนายควงก็ได้มาเป็นฝ่ายค้านคณะราษฎร เช่นเดียวกับนายเสียงมาเป็นฝ่ายค้านของพวกประชาธิปัตย์ การแตกแยกของพวกประชาธิปัตย์เช่นนเป็นอกเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลนายควงเสื่อมความนิยม.

ประการหนึ่ง และประการสำคัญก็คือ เมื่อนายควงได้รับความมอบหมายจากทหาร ให้มามีอำนาจเป็นรัฐบาล (๙๐ วัน) นั้น ได้มีเสียงกล่าวตำหนิกันเป็นอันมากว่าทหารไม่ควรมาเกี่ยวข้องกับการเมือง นายควงก็ได้รับรองในข้อคิดอันนี้ แต่ดูเหมือนจะลืมไปว่า ตนเองได้รับมอบหมายให้มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติ (หรือแม้จะฉวย โอกาส บำเพ็ญประโยชน์ แก่ ตนเอง อย่างนัก การเมืองอื่นๆ) ก็โดยอำนาจความคิดชอบของทหาร หาใช่ด้วยบัญญาสามารถของนายควงกับพวก โดยลำพังไม่ แต่โดยคำรับรองของนายควง ตามข้อคิดที่ว่า ทหารไม่ควรเกี่ยวกับการเมืองนั้น คำพูดของนายควงนกล่าวโดยเปิดเผย ปรากฏในหนังสือพิมพ์บางฉะบับที่เป็นปฏิปักษ์ของนายควง เป็น

การกระทบกระเทือนใจทหาร และโดยฉะเพาะคณะรัฐประหาร ทำให้เห็นเป็นว่า นายควงอาศัยทหารเป็นเรือจ้างพอข้ามฝั่งได้แล้วก็แล้วไป และยังมาทำทีกดกันอีกด้วย ใครที่ทำประโยชน์ให้แก่ใคร แล้วได้รับผลตอบแทนอย่างนั้น เห็นจะหาความพอใจได้ยากแม้ว่าใครนั้นจะเป็นทหาร.

จะขอย้อนกล่าวท้าวความอีกสักนิดหนึ่ง ความจริงการกระทำของคณะรัฐประหารเมื่อ ๘ พ.ย. ๙๐ นั้น เพื่อมอบอำนาจการปกครองแก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นที่รักและนับถือของทหารทั่วไป คณะรัฐประหารกระทำการตามคำพังมิได้ปรึกษาหารือกับจอมพล แต่หวังอยู่ว่า จอมพลจะยอมรับตำแหน่งหน้าที่อันมีเกียรตินั้น แต่ครั้นทำการรัฐประหารสำเร็จลง และนำความไปขอให้จอมพล ป. พิบูลสงครามรับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ปรากฏว่าจอมพลไม่ยอมรับ และแนะนำให้ไปมอบแก่นายควงหัวหน้าพวกประชาธิปัตย์ ส่วนตัวจอมพลจะขอเป็นเพียงผู้บัญชาการทหาร อันจะเป็นกำลังของรัฐบาลนายควงสืบไป.

ดำริห์ บัทมะศิริ

ในระหว่างที่นายควงเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ปรากฏเสียงเรียกร้องจอมพลอยู่เนือง ๆ แต่จอมพลปฏิเสธเสียงเรียกร้องจอมพลหนาแน่นขึ้นเพียงไร ย่อมกระทำให้นายควงกับพวก — ถ้าปรารถนาจะเป็นใหญ่ย่อมไม่พอใจเพียงนั้น เพราะว่านายควงและคนใหญ่ ๆ ในหมู่ของเขาไม่เห็นด้วยกับการตั้งรัฐบาลผสม (Coalition) จะร่วมกับใครไม่ได้ และดูเหมือนจะถือว่าความปรีชาสามารถของผู้อื่นไม่ยิ่งกว่าพวกตน เป็นการผิดคติของประชาธิปไตยที่ถือว่า "เขาก็ดีเหมือนเรา" อันเป็นผลให้บังเกิดสามัคคีรส ความแตกแยกของพวกประชาธิปไตยย่อมเป็นเพราะ เหตุนี้ด้วย การเคารพตนเองไม่หมายความว่าเพราะสิ้นความเคารพผู้อื่น และการเคารพผู้อื่นไม่หมายความว่าดูหมิ่นตนเอง.

ด้วยความบกพร่องบางประการ ของรัฐบาลนายควงดังกล่าวมานี้ ประกอบด้วยการโจมตีของฝ่ายศัตรู คือพวกวัวสันหลังหวะ เช่นพวกโกง และโดยฉะเพาะพวกที่มีผิด หรือควรมีผิด กรณีสวรรคต อันเป็นกรณีใหญ่ที่

สามารถตัดหัวคนได้หลายชั่วโคตร์ ตามโบราณราชประเพณี รัฐบาลนายควงจึงถูกโจมตีในแง่มุมต่าง ๆ บังเกิดความผิดหวังในบรรดาผู้ที่เคยหวัง โดยฉะเพาะที่รัฐบาลนายควงถือคติเสรีนิยม คือ ใครดีใครได้ ตัวใครตัวมันนั้นก็เท่ากับมอบชนชาติทั้งชาติให้เป็นทาษของจีน หรือชาวต่างประเทศอื่น ที่มีความสามารถและมีทุนรอน และมาครองการเศรษฐกิจของไทยเราไว้อย่างรอบด้าน ความเดือดร้อนในเรื่องการครองชีพ เป็นเครื่องกดดันอย่างร้ายแรง แต่รัฐบาลนายควงก็แก้ไม่สำเร็จ และยังไม่มีทางจะสำเร็จ ประกอบกับการกระทบกระเทือนอื่น ๆ ดังกล่าวแล้ว จึงในต้นเดือนเมษายน ๒๔๙๑ ได้มีนายทหารผู้ใหญ่บางคนไปเจรจากับนายควง แนะนำให้รัฐบาลนายควงลาออก.

ก่อนที่จะบังเกิดการณ์อันนี้ ได้ปรากฏแล้วว่าคณะรัฐประหารได้มอบอำนาจการปกครองที่ยึดไว้ให้แก่รัฐบาลนายควงแล้ว รัฐบาลนายควงย่อมสามารถกระทำการไป

ตามกฎหมาย โดยมิต้องเกรงอำนาจหหริออิทธิพลใด และถ้าการกระทำนั้นเป็นไปด้วยความสัตย์ซื่อก็ย่อมเผชิญได้ แม้ด้วยเหตุแห่งชีวิต คือไม่กลัว ก็เมื่อรัฐบาลนายควงถูกเชิญให้ออกจากตำแหน่ง โดยไม่ชอบด้วยวิถีทางรัฐธรรมนูญ เช่นนี้ หนทางออกของนายควงทางที่ชอบด้วยวินัย ก็คือสั่งปลดนายทหารเหล่านั้นออกจากราชการ ฐานผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือสั่งจับฐานขบถแล้วแต่ถ้อยคำที่เขากล่าวแก่นายควงจะเป็นผิดอย่างไร.

แต่นายควงไม่กระทำเช่นนั้น นายควงรับฟังถ้อยคำโดยสงบ ได้ยินว่ามีการประชุมภายในพวกประชาธิปัตย์เป็นอันตกลงยินยอมตามคำแนะนำ ให้ลาออกเพื่อมิให้มีการกระทบกระเทือนต่อกัน แต่แล้วไปปรากฏตามข้อความจดหมายใบลาของนายควง เป็นการกระทบกระเทือนถึงกันอยู่และเป็นการแสดงว่าคณะรัฐบาลนายควงก็เป็นฝ่ายอยากได้อยากเป็น และเสียดายความเป็นใหญ่เป็นโตอยู่ ทั้งๆที่

ได้อำนาจรัฐประหารแล้วกลับกีดกันคณะรัฐประหาร ดังกล่าวนั้น กมมูด.

เป็นที่น่าเสียดายรัฐบาลนายควง ที่บริหารราชการโดยสุจริต ไม่ปรากฏมีการคดโกง และน่าเสียดายที่ได้ตั้งต้นสอบสวนกรณีสวรรคตอย่างจริงจัง โดยการตั้งกรรมการชุดพระพินิจฯขึ้นปฏิบัติการ แล้วไม่มีโอกาสดำเนินการให้ถึงที่สุด แต่กลับมีความไม่สันสุดในมือของตนฉะเพาะกรณีนี้ เป็นสิ่งพันครหาด้วยเหมือนกัน พฤติการณ์ต่อไปจะแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติในกรณีสวรรคต ต้องการความมั่นคงเด็ดขาดแห่งอำนาจกฎหมาย การขันเกลียวตะปูควง เมื่อแรกก็ใช้กำลังเพียงน้อยเพราะพื้นที่แห่งความผิดยังน้อยอยู่ เพราะปากรูมีช่องทางอยู่แล้วด้วยการใช้สว่าน แต่เมื่อขันลงไป ขันลงไปจนกว่าควงตะปูจะสนิทลงในเนื้อไม้ เราต้องใช้กำลังเพิ่มขึ้นๆๆ ข้อนนายควงย่อมรู้ดีและคงจะยินดีบ้าง ที่มิใช่ผู้ออกกำลังคนที่สุดในเมื่อตนเองไม่

ดำริห์ บัทมะศิริ

มีกำลัง ถึงอย่างไรเราก็ไม่ลืมความหวังตั้งใจดี ที่รัฐบาลนายควงได้เริ่มจัดกรณีสวรรคตให้เป็นไปเพื่อความเป็นธรรม.

เมื่อนายควงกับคณะลาออกจากรัฐบาลแล้ว คณะรัฐประหารได้ไปขอให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม รับกิจการบ้านเมืองนั้น ต้องเป็นหนังสือเล่มหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการเกินความจำเป็นสำหรับการกล่าวถึงกรณีสวรรคต ฉะนั้นขอกล่าวโดยย่อฉะเพาะกรณี ว่าการที่จอมพลแปลกยอมรับมอบหมายหน้าที่ตามความประสงค์ของคณะรัฐประหารนั้น เป็นการตัดบัญญาคนทั้งหลายที่วิตกในความกำเริบของคณะรัฐประหาร เพราะถึงอย่างไรคณะรัฐประหารก็มีความยำเกรงจอมพลแปลก เป็นอันว่า รัฐบาลจอมพลแปลกเป็นรัฐบาลที่เข้มแข็ง ด้วยความนิยมชมชองประชาชนและทหาร นับว่ามั่นคงดีกว่ารัฐบาลนายควง ฉะนั้นก็ย่อมส่งผลไปถึงกรณีสวรรคต ให้เป็นไปในทางอันชอบธรรม เพราะว่าธรรมกับอำนาจต้องเกื้อกูลแก่กัน.

ท่านจอมพล ได้ประกาศสั้น ๆ ว่าจะทำตามกฎหมาย ทั้งนี้ได้ทำให้บังเกิดวิตกกันขึ้นว่า การ "ทำตามกฎหมาย" นั้นจะเป็นไปในสถานใด เพราะการทำตามกฎหมาย ได้ทำให้ผู้รักความจริงพิศวงงงวยกันมามากแล้ว และถ้อยคำนักการเมือง ก็ทำให้คนทั้งหลายเสื่อมเชื่อถือลงด้วยเหมือนกัน แต่ว่าเมื่อจอมพลแปลกเข้ารับตำแหน่งแล้วไม่นาน ได้ลงมือปราบความกำเริบเสิบสานของผู้ร้ายบางจำพวก เช่นชาวจีน และพวกทุจริตในกรมรถไฟ นับว่าเป็นการแสดงเอาจริงเอาจังอยู่ การ "ทำตามกฎหมาย" ให้บ้านเมืองมีขื่อมีแปเช่นนี้ ก็นับว่าเป็นที่อุ่นใจ.

แต่ละเพาะกรณีสวรรคต เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่คนทั้งหลายแคลงใจอยู่ ประกอบกับข่าว "ใต้ดิน" ทำความคิดของคนทั้งหลายให้ไขว้เขว เช่นที่กล่าวกันว่า จอมพลแปลกจะไม่ปฏิบัติการจริงจังในเรื่องสวรรคต เพราะถูบหน้าปะจมูกคือนายปรีดีเป็นสหายร่วมงานสำคัญกันมา และนาย

ปรีดีได้เคยมีบุญคุณ โดยปล่อย จอมพล พ้นการลงโทษในคดีอาชญากรสงคราม.

สำหรับความเคยร่วมของจอมพลแปลก กับนายปรีดีนั้น ไม่เป็นปัญหา แต่จอมพลก็ย่อมตระหนักอยู่อย่างไม่มีปัญหาอีกเหมือนกัน ว่าวิธีการ "ไต่ตอ" ของนายปรีดีได้ให้ผลแก่ตนเองเพียงไร ความรอดพ้นของจอมพลแปลกกับพวกในคดีอาชญากรสงครามเป็นเพราะว่า นายปรีดีได้พยายามอย่างสุดความสามารถแล้วที่จะทำร้ายแต่ไม่สำเร็จ สิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัญหาของผู้อื่นที่ไม่รู้ แต่ไม่เป็นปัญหาสำหรับจอมพล ป. และนายปรีดีผู้รู้อยู่แก่ใจ.

เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๔๙๑ เวลาเช้าข้าพเจ้าบังเอิญพบกับจอมพลแปลกที่ห้องโถงชั้นล่าง กระทรวงมหาดไทย ท่านจอมพลได้ให้เวลาสนทนาประมาณครึ่งชั่วโมง ข้าพเจ้าได้ถามถึงปัญหานี้ ว่าไปตามที่เขาลือกัน ว่าท่านจอมพลจะปล่อยให้กรณีสวรรคตละลายหายไป เพราะฉุบหน้าปะจมูกกระนั้นหรือ.

ท่านจอมพลกล่าวว่า จะทำตามกฎหมาย แต่ได้ให้ถ้อยคำเป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งว่า กรณีสวรรคตเป็นเรื่องที่พัวพันในรูปคดีกฎหมายอยู่แล้ว ก็ให้เป็นหน้าที่ของกรรมการสอบสวนและการปฏิบัติตามกฎหมายต่อไป.

"ผมไม่ทำอย่างคุณควง" ท่านจอมพลกล่าว "เพราะว่าถ้าเราเข้าเกี่ยวข้องอย่างฉลาดเกินไป คนทั้งหลายเขาจะหาว่าเราแกล้ง แต่ถ้าเข้าเกี่ยวข้องอย่างโง่เกินไป เขาจะหาว่าแกล้งอีกเหมือนกัน ผมปล่อยให้เจ้าหน้าที่เขาทำและผมทำตามหน้าที่"

ข้าพเจ้าไม่ลืมว่า เมื่อหลวงธำรงฯ รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ได้กล่าวเปิดเผยว่า จะไม่สืบสาวราวเรื่องของข้าราชการทุจจริต เว้นแต่จะมีผู้พองร้องขึ้นมา ที่ทำมาแล้วก็ให้แล้วกันไป แต่อย่าทำทุจจริตขึ้นใหม่ ข้อนี้ฟังดูก็เป็นการเมตตาปราณีอยู่ เสียอยู่นิดเดียวตรงที่หลวงธำรงฯ ไม่มี "พระราชอำนาจ" ที่จะ "พระราชทานอภัย" เท่านั้น และความจริงคนทุจจริตก็มีไม่มาก การให้อภัยของหลวงธำรงฯ

ในอันมิใช่หน้าที่ จึงมิได้รับนิยมชมชอบ แม้ในเหล่าข้าราชการทุจริต ต่อมา ในสมัยนายควงเป็นนายกรัฐมนตรี ประกาศโครมครามว่าจะปราบข้าราชการทุจริต แต่เพราะเหตุที่ข้าราชการ ทุจริต มิ ได้เป็น ไปอย่างถ้วนทั่วทุกตัวคน คำของนายควง ที่ว่า จะปราบ ข้าราชการ ทุจริตแล้วก็ไม่ได้ปราบ จึงกลายเป็นเสื่อมแก่ตนเอง แต่ในสมัยรัฐบาล จอมพลแปลกได้ประกาศว่า ให้ข้าราชการทำงานสืบไป ไม่ต้องวิตกในการถูกปลด นี่แหละเป็นหน่วยก้านอันเหนือกว่ามือทั้งสองที่ผ่านมาแล้ว เพราะว่า จอมพลได้ทำการปราบข้าราชการทุจริตอย่างจริงจัง และเมื่อลงมือปราบก็ปราบได้ ฉะนั้น ในกรณีสวรรคต เราเชื่อว่าท่านจอมพลจะปฏิบัติการอย่างซื่อตรง เฉียบขาด ตามกฎหมาย และเป็นที่หวังว่าจะได้ผลพิศูจน์อันแท้จริง ด้วยอำนาจที่หนุนหลัง ประกอบกับความซื่อตรงต่อหน้าที่.

ท่านจอมพล ยังได้เปิดเผยต่อ หนังสือพิมพ์ หลายฉะบับ

ซึ่งหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยบันทึกไว้ ในฉะบับวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๑ ว่า

" ผมจะตอบคุณได้อย่างสามัญสำนึกว่า นายปรีดีต้องคิดกลับแน่ และการกลับเข้ามา จะต้องมาอย่างผู้ยิ่งใหญ่ คือมาเป็นใหญ่เสียเลยทีเดียว เพื่อเป็นการกวาดล้างมลทินต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมี ถ้ามาอย่างอื่นผมมองไม่เห็นทาง แต่ผมเชื่อว่านายปรีดีมาลำบากเต็มที.

" ถ้าหากนายปรีดี พนมยงค์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคต ก็ย่อมจะต้องถูกฟ้องร้องตามกฎหมาย ผมไม่สามารถจะช่วยได้ เพราะทุกคน แม้แต่พระมหากษัตริย์ก็ยังอยู่ใต้กฎหมาย"

คณะกรรมการชุดพระพินิจ ฯ ได้ปฏิบัติการสอบสวนกรณีสวรรคตต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพล โดยไม่มีการขัดขวางอย่างใด มีกิจการสำคัญอันหนึ่งที่คณะกรรมการปฏิบัติไป คือ การเดินทางไปยุโรป เพื่อขอพระราชทานการสอบสวนพระราชกระแสร์เพิ่มเติม และการสอบสวนปาก

ดำริห์ บัทมะศิริ

คำบุคคลอื่นที่พำนักอยู่ในยุโรปด้วย ในการนี้หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ ฉะบับ ๒๔ มิย. ๙๑ ได้บันทึกถ้อยคำพระพินิจฯ ไว้ดังต่อไปนี้

"เมื่อข้าพเจ้าบินไปสืบกรณีสวรรคต ที่สวิตเซอร์แลนด์. (บันทึกสัมภาษณ์ พล. ต.ต. พระพินิจชนคดี โดย "แหลมสน")

"เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าหน้าที่โดยตรงในการสืบสวนกรณีสวรรคตของล้นเกล้าฯ ในพระบรมโกษฐ์นั้น ย่อมเป็นความหนักใจเป็นธรรมดาแก่ตัวข้าพเจ้าเองที่ไม่ได้จับงานนี้มาแต่ต้น โดยฉะเพาะอย่างยิ่งปมเหตุที่ทำให้เกิดความมืดมนธ์มาโดยลำดับคือ การปราศจากชันศูจน์พลิกพระบรมศพ ซึ่งนับว่า เป็นการละทิ้งหลักอาชญาวิทยาเสียโดยสิ้นเชิง แต่เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างได้ล่วงเลยผ่านมาเป็นอันพ้นวิสัยที่จะกลับไปเริ่มต้นใหม่ แล้วเราก็ควรปฏิบัติการวินิจฉัยสืบสวนจากหลักฐานเท่าที่ยังเหลืออยู่ให้ดีที่สุดเท่าที่จะดีได้.

" ข้าพเจ้าได้ใช้เวลาตรวจสำนวนการสืบสวน และสอบสวนทั้งสำนวนคำให้การของบุคคลต่าง ๆ ในศาลกลางเมืองซึ่งกองอยู่สูงท่วมศีรษะ และผ่านมือมาหลายต่อหลายมือแล้ว ด้วยความพินิจพิเคราะห์อยู่หลายวัน จึงได้นำเข้าวินิจฉัยในที่ประชุมคณะกรรมการ เราได้ลงความเห็นพ้องกันว่า ถ้าจะถือเอาหลักพิจารณาจากสำนวนเหล่านี้ ก็ย่อมเป็นการยากที่จะคลำหาเงื่อนงำคดีคลายออกไปได้ และสิ่งจำเป็นจะต้องกระทำสืบไปก็คือ การขอพระราชทานการสอบสวนพระราชกระแสรับสั่งเพิ่มเติม จากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชชนนี ผู้ทรงใกล้ชิดกับเหตุการณ์ และบุคคลอื่น ๆ อีกหลายคน ซึ่งล้วนแต่อยู่ในต่างประเทศทั้งนั้น เพราะจากสำนวนทั้งหมด ปรากฏว่า ได้ทรงเงื่อนงำอันเป็นข้ออำพรางอย่างยากที่จะวินิจฉัยได้ในหลายประเด็น สิ่งนี้แหละคือทางออกทางเดียว ที่ข้าพเจ้าและคณะกรรมการคิดเห็นว่าเรามีหวังที่จะคลี่คลายคดีสำเร็จได้.

"ดังนั้น โดยรีบด่วนที่สุด เมื่อรัฐบาลได้อนุมัติในความประสงค์ของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้า หลวงแผ้ว ฯ คุณใหญ่และไสวรินทร์ เลขานุการของเรา ก็จับเครื่องบิน K L M จากดอนเมือง รุดไปสู่จุดมุ่งหมายในทันที ที รัฐบาลได้มีใจกว้างขวางอนุมัติงบประมาณให้คณะเราเป็นจำนวนแสนเศษ ซึ่งเชื่อว่าจะพอเพียงสำหรับทำหน้าที่ครั้งนี้ได้เป็นอย่างดีที่สุด เหนือไปกว่านั้นก็คือ ความมั่นหมายที่เราจะได้ถวายความจงรักภักดี แด่พระวิญญาณของในพระบรมโกษฐ์เป็นโอกาสสุดท้าย.

"ยานพาหนะของเราเหิรผ่าน กัลกัตตา การาจี บาสตรา ไปแวะลงค้างคืนเอาที่ไคโร จากนั้นก็มุ่งไปอัมสเตอรดัม และร่อนลงสู่เจนีวา เป็นที่หมายปลายทางสุดท้าย จากเจนีวา เราเดินทางต่อไปโดยรถไฟด่วนจนกระทั่งถึงโลซานน์.

"เรามาถึงโลซานน์ เมื่ออากาศหนาวค่อยบรรเทาความดุดันลง หิมะเริ่มละลายแล้ว เราได้รับการแนะนำให้พักที่

วิคตอเรียโฮเต็ล ซึ่งห่างจากพระตำหนัก 'วิลลาวัฒนา' ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพียง ๓-๔ กิโลเมตรเท่านั้น.

"เมื่อข้าพเจ้าได้ติดต่อกับราชเลขานุการ เพื่อกราบบังคมทูลให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ ถึงการมาของข้าพเจ้าและวัตถุประสงค์แล้ว คณะของเราก็ได้มีโอกาสเข้าเฝ้า ขอพระราชทานการสอบสวนเป็นครั้งแรก.

"ตำหนัก 'วิลลา วัฒนา' อยู่ชายทะเลสาบ จากบานพระแกลของผนังด้านอันอบอุ่น มองเห็นพนาเบ็นละ-ลอกพรั่งเขียวชจี ทางหิมะกำลังแปรสภาพจากทรวมตัวสุมกัน เป็นพะเนินเทินทึก นนไหลเซาะ มาจากโขดเขานาน ๆ ครั้ง ลมเย็นจากพันทะเลสาบจะพัดผ่านเข้ามาวูบวาบ มันเป็นธรรมชาติทรมรนและผาสุขแวดล้อมตำหนัก 'วิลลา วัฒนา' อยู่ชั่วฤดูกาล.

"ข้าพเจ้าและคณะใช้เวลาขอพระราชทานการสอบสวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในครั้งแรก ประมาณสองชั่วโมงเศษ ฉลองพระองค์ด้วยสักหลาดสีเกรย์ทั้งชุด ฉลองพระเนตร

และพระเกษาซึ่งไม่ค่อยจะทรงพิถีพิถัน อย่างที่เคยประทับ
เคียงข้างกับในพระบรมโกษฐ์ ที่กรุงเทพ ฯ ทุกครั้งคราว
อย่างไรก็อย่างนั้น แต่แววพระเนตรนั้นต่างหากที่ทำให้
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าทรงเศร้าสลดอย่างไม่วาย และโดยฉะเพาะก็
บ่อยครั้ง เมื่อข้าพเจ้าขอพระราชทานกระแสรับสั่งถึงภาพ
เมื่อวันสวรรคต พระอุษาคเนย์ออยู่ในพระเนตรตลอดเวลา
ดำรัสตอบกับข้าพเจ้าทุกครั้งด้วยคำว่า "พ่นัท--อย่างนั้น
และ "พ่นัท--" อย่างนี้ แล้วก็บางทีดำรัสเพียงคำว่า
'พ่' คำเดียว ก็ทรงสดุดหยุดลงคล้ายกับจะทรงรำลึกถึง
ภาพในอดีต เมื่อชำเลืองพระเนตรไปพบกับภาพในเรือบต
ลำน้อยในวังบางปะอิน ในพระบรมโกษฐ์ทรงกรรเชียง
อยู่เรื่อย ๆ สิ่งนี้แหละที่ทำให้ข้าพเจ้าทวีความลำบากใจ
ยิ่งขึ้น มันเป็นการรบกวนต่อความรู้สึกในพระราชหฤทัย
เหลือเกิน ข้าพเจ้าได้ขอรับพระราชทานอภัยในเหตุนี้ ทรง
ยิ้มระรื่น แต่เต็มไปด้วยความเยือกเย็น รับสั่งว่า

"อดคิดถึงพี่ไม่ได้เลยแม้แต่ขณะเดียว ฉันเคยคิดว่าฉันจะไม่ห่างจากพี่ตลอดชีวิต แต่มันเป็นเคราะห์กรรมไม่ได้คิดเลย, ว่าจะเป็นกษัตริย์ คิดแต่จะเป็นน้องของพี่เท่านั้น.

"ข้าพเจ้าได้กราบถวายบังคมทูลซักไซร้ต่อไปในหลายประเด็น ทรงตอบคำถามข้าพเจ้าอย่างเปิดเผยในทุกประเด็นเช่นเดียวกัน การขอพระราชทานสอบส่วนในวันแรกนั้นข้าพเจ้าได้ผ่อนในประเด็นซึ่งไม่รุนแรง และกะทบพระราชหฤทัยนัก เพราะถ้าจะรวบรัดให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียวก็จะเป็นการกะทบกะเทือนต่อพระองค์มากไป ความเศร้าสลดต่อพี่ผู้ร่วมสายโลหิต แม้จะห่างไกลผ่านพ้นมาเกือบสองปีเต็มแล้วก็ยังเป็นความเศร้าที่ข้าพเจ้าเองก็พลอยสั่นสะเทือนไปด้วย ข้าพเจ้ากราบถวายบังคมลากลับโฮเต็ลในวันนั้นเมื่อได้เวลาพอสมควร รับสั่งถามถึงความสุดวกสบายแก่ข้าพเจ้าและคณะ ข้าพเจ้ากราบทูลว่าสุดวกเรียบร้อยทุกประการ.

"ในวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้าได้มาทัศนาวัฒนาอีกครั้ง เพื่อเข้าเฝ้าและขอพระราชทานการสอบส่วนจากสมเด็จพระราชชนนี ภายในวิลลาวัฒนาในวันนั้นจะเป็นภาพที่ประทับใจแก่ข้าพเจ้าอยู่ชั่วกัลปาวสานต์ ข้าพเจ้าเกือบจะทำหน้าที่ของข้าพเจ้าไม่ได้ เพียงแต่ทรงทราบวัตถุประสงค์การมาเฝ้าของข้าพเจ้าเท่านั้น พระอสุชลเริ่มไหลริน นี่เป็นสิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความลำบากใจอย่างใหญ่หลวง และทับทวียิ่งกว่าที่ข้าพเจ้าได้ขอพระราชทานการสอบส่วนจากในหลวงหลายเท่านัก.

"อย่างไรก็ดี พระราชชนนีเป็นผู้ทรงวิงวามาโผซบที่พระบรมศพเป็นบุคคลแรก ย่อมจะทรงตระหนักในเหตุการณ์ดียิ่งกว่าผู้อื่น แต่เมื่อข้าพเจ้ากราบทูลถามเข้าสู่ประเด็นเท่านั้นก็เริ่มกรรแสงพิลาปรำพรรณเวียนซับแต่พระเนตรอยู่ไม่วาย ข้าพเจ้าต้องหยุดถวายคำถามเป็นพัก ๆ ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นภาพของสมเด็จพระราชชนนีในวินาทีแรกที่ได้ทอดพระเนตรเห็นพระบรมศพ และโผผวาเข้ากอดบิยะราชโอรส

ว่าได้ทรงเศร้าสลดเพียงไหน แต่ภาพในวิลลาวัฒนาในวันซึ่งกาลเวลาได้ผ่านพ้นมาเกือบสองชวบปีแล้ว ยังทรงเศร้าถึงเพียงนี้ จะเปรียบกับวันนั้นเมื่อเกือบสองปีที่แล้วได้เพียงไร โอ้ สมเด็จพระราชชนนี ผู้ทรงเสน่หาราชโอรส ปานพระชนม์ชีพของพระองค์เอง.

"ดำรัสเพียงว่า 'ลูกนั่น' คำหนึ่งก็ทรงสดุดและกรรแสงซ้ำ "ลูกนั่น" อีกคำก็พลาปร่ำไห้ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าบรรยากาศในวิลลาวัฒนา อัดอั้นอย่างพิกล เศร้าเงียบ และวังเวง เมื่อภายในตำหนักมีแต่เสียงกรรแสงข้าพเจ้าและคณะเงียบกริบ สลับกับเสียงกรรแสง ก็จะมีแต่เสียงใบไม้ไหวและนกร้องวิเวกอยู่ในอุทยาน กลุ่มหิมะขาวโพลนหลังเขาลูกโน้น ไหลละลายเป็นพืช. ข้าพเจ้าและคณะทูตลากลับที่พัก เมื่อเห็นว่าสมเด็จพระราชชนนีทรงเหนื่อยพระทัยเป็นกำลังแล้ว เสด็จมาส่งข้าพเจ้าด้วยพระพักตร์เศร้าเหลือประมาณ.

"ในวันต่อมา ข้าพเจ้าได้มาสอบปากคำ คุณจรูญ ข้าหลวงสมเด็จพระราชชนนีซึ่งนับว่าได้ให้การเป็นประโยชน์เพิ่มเติมยิ่งขึ้นเป็นอันมาก.

"ทางเดินของ กรณีสวรรคตใกล้จะกระจ่าง ขึ้นเป็นลำดับแล้ว!

"ข้าพเจ้าใช้เวลา เว้นถวายการสอบสวน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชชนนี ประมาณ ๔ ครั้ง จึงเสร็จสิ้นการสอบสวนซึ่งนับว่าครบทุกประเด็น ที่คณะกรรมการต้องการ มันเป็นการคลี่คลายมูลเหตุสวรรคตอันมหึมา.

"ข้าพเจ้าและคณะไปวิลลาวัฒนาอีกครั้ง เป็นครั้งสุดท้าย เนื่องในการกราบถวายบังคมลากลับจากสวิตเซอร์แลนด์ รวมเวลาที่เราอยู่ในอาณาจักร์แห่งนี้ทั้งสิ้น ๒๐ วัน.

"ในระหว่างที่ ข้าพเจ้า ยังดำเนิน ธุระกิจอยู่ในโลซานน์ ข้าพเจ้าได้ มีโอกาส พบภาพ ที่ให้ความ ตื่นตันใจ และอาจจะเป็นภาพ ตื่นตัน แทนพสกนิกรพี่น้องไทย ของ ข้าพเจ้าทั่วไป

เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสฝรั่งเศส และกรมตำรวจสวิสได้จัดการถวายการพิทักษ์พระองค์อย่างมโหฬาร.

"ข้าพเจ้าจากโลซานน์ ไปปารีส และดำเนินการสอบสวนนายสุภา ศิริมานนท์ เจ้าหน้าที่เซ็นเซอร์ข่าวสารรรคตของนายปรีด ฯ ทนนรวมทงนายบรรจง จูฑะเตมน ซงเคยประกาศกกก้องทกรุงเทพ ฯ ว่าในพระบรมโกษฐ์ทรงโปรดปรานายปรีด ฯ นัก ทั้งสองคนนี้เป็นข้าราชการสถานทูตของเราที่ปารีส ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าจะไปสอบสวน นายดิเรก ชัยนาม ที่ลอนดอน แต่บังเอิญพบเขาที่ปารีส นายดิเรกจึงให้การกับข้าพเจ้าเสียที่นั่น.

"ข้าพเจ้าอยู่ที่ปารีส ๑ สัปดาห์ และเดินทางต่อไปลอนดอน ทำธระที่นั่นอีก ๑ สัปดาห์ จึงกลับประเทศไทย.

"บัดนี้หน้าที่ของข้าพเจ้าได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ข้าพเจ้าขออัญเชิญดวงวิญญาณ สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ซึ่งทรงสถิตย์อยู่ ณ ฟากสวรรค์ชั้นใด ได้โปรดทรงรับทราบความจงรักภักดีและอาลัยยิ่งจาก ข้าพระพุทธเจ้า

และพสกนิกรของพระองค์ด้วย ผู้ลอบพิฆาตพระองค์จะได้รับโทษานุโทษอย่างสาหัสสากรรจ์ที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทยในมิช้ามินานนี้แล้ว.

การสอบสวนดำเนินมาจนถึงปลายเดือนมิถุนายน ๒๔๙๑ ก็มีข่าวปรากฏว่า คณะกรรมการได้สอบสวนสิ้นสำนวนแล้ว เหตุผลทั้งหลายบ่งอยู่ว่า กรณีสวรรคตเป็นการถูกลอบปลงพระชนม์ แต่ใน "นาทีสุดท้าย" ก่อนที่คณะกรรมการสอบสวน จะได้ส่ง สำนวนให้อัยยการ นั้น ก็ได้รับความรู้ใหม่เพิ่มเติมและชัดเจนต่อรูปคดีอย่างน่าอัศจรรย์ ตามข่าวหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยฉะบับวันที่ ๙-๑๐ กรกฎาคม ๙๑ กล่าวไว้ดังต่อไปนี้ ซึ่งมีความตรงกับหนังสือพิมพ์อีกหลายฉะบับ เช่น นครสาร เสรีภาพ เป็นต้น.

"คดีสวรรคตแดงโร่นาทีสุดท้าย พะยานชั้นพระยาเจ้าบ้านเผยแผนการณ์ปรีดี."

"สอบสวน ตั้งแต่เช้า จน ๔ ทุ่ม จึงสารภาพว่า ปรีดีไปประชุมวางแผนที่บ้านตน."

"การสอบสวนกรณีสวรรคต ซึ่งคณะกรรมการได้ดำเนินกันมาเป็นเวลานาน และบัดนี้ได้เสร็จสิ้นไปแล้วนั้น ตามรายงานเบื้องหลังข่าว ซึ่งพึ่ง จะถูกเปิดเผยเป็นครั้งแรก กล่าวว่า หลักฐานสำคัญที่สุดในคดีนี้คณะกรรมการพึ่งจะได้รับในนาทีสุดท้ายแห่งการสอบสวน และพะยานปากสุดท้ายนี้ได้เปิดเผยอย่างสิ้นเชิง ในท่ามกลางความตลึงงันของคณะกรรมการ หลังจากที่ได้สอบสวนพะยานปากนี้ตั้งแต่เช้าจนกระทั่งถึง ๔ ทุ่ม เรื่องเร้นลับทั้งปวงจึงได้ถูกตีแผ่ออก ซึ่งเป็นการแน่นอนว่า นายปรีดี พนมยงค์ กับเรือเอกวัชรชัย ชัยสิทธิเวช ไม่มีทางรอดพ้นกฎหมายไปได้ พะยานปากนี้มีบรรดาศักดิ์เป็น พระยา และ นาย ทหาร ชั้นผู้ใหญ่.

"ประเด็นแรกที่เดียวที่กรรมการจะรู้เบาะแส ก็โดยที่คนในบ้านผู้นี้ ได้ไปพูดกับตำรวจนอกเครื่องแบบ และตำรวจผู้นี้ ได้รายงานไปยังผู้บังคับบัญชา ในเวลาต่อมา คณะกรรมการได้เชิญบุคคลผู้นี้ ซึ่งเป็นที่นับถือ ของพระยา

ผู้นั้นไปสอบสวน ก็ได้รับข้อเท็จจริงอย่างกว้างขวาง เพราะบุคคลผู้นั้น เป็นคนนำน้ำเย็น และ สิ่งอื่น ๆ ไป เลย ดู บุคคลสำคัญ ที่ไปประชุม เพื่อ วาง แผน การณ์ ถอย ปลง พระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกษฐ์ ซึ่งได้เปิดประชุมกันที่บ้านเจ้าคุณผู้นน ผู้ซึ่งเข้าประชุมด้วย มีนายเฉลียว ปทุมรส และนายชิต สิงหเสนี ซึ่งขณะนี้ถูกขังอยู่ในฐานผู้ต้องหาในคดีนี้ และนายปรีด พนมยงค์ พร้อมด้วยวัชรชัย อีกด้วย.

"หลังจากได้มีข่าวว่าการสอบได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ก็มีข่าวต่อมาว่า คณะกรรมการได้หลักฐานเพิ่มเติมอีก จึงได้รอเวลาเพื่อมอบให้กรมอัยการนั้น ก็เพราะครั้งหลังที่สุด คณะกรรมการได้เชิญเจ้าคุณผู้นั้นไปสอบสวน ในเบื้องต้นเจ้าคุณผู้นั้นปฏิเสธว่าไม่รู้เรื่องราวอะไรด้วย แต่ถึงกระนั้น คณะกรรมการ ก็ยังพยายาม อย่างสุด ความสามารถที่จะให้เจ้าคุณผู้นั้นเปิดเผยความลับต่าง ๆ การสอบได้ดำเนินต่อมาอย่างไม่หยุดยั้ง จนกรรมการเห็นท่าจะไม่สำเร็จ จึงได้

นำตัวชายผู้เป็นที่เคารพของเจ้าคุณ ซึ่งเป็นผู้เอาน้ำแข็งบุหรี่ไปเลี้ยง ขณะที่นายปรีดีกับพวกปรึกษา วางแผนการณ์ลอบปลงพระชนม์มาอ้างและชายผู้นั้นก็ได้ขอร้องให้เจ้าคุณผู้นั้นให้ตอบเสียโดยตรง และยืนยันว่า ตัวเขาเองก็ได้ให้การกับตำรวจไปตามความจริงเท่าที่รู้เห็นมานั้น โดยตลอดแล้ว เมื่อเจ้าคุณผู้นั้นได้ทราบเช่นนั้นจึงได้ยอมรับสารภาพถึงการวางแผนการณ์ลอบปลงพระชนม์อย่างสันเชิง คณะกรรมการได้รับทราบด้วยความตกตลึงพลึงเพลิด และเศร้าสลดใจ ซึ่งขณะนั้นเป็นเวลา ๔ ทุ่มพอดี พอได้รับหลักฐานพระพินิจฯ กรับบันทึกยื่นไปยังกรมอัยยการทันที และพะยานที่กล่าวเป็นพะยานปากสำคัญที่สุดของคดีนี้ ซึ่งเราได้เสนอรายละเอียดเบื้องหลังคดีนี้ไปอย่างใกล้ชิด.”

“สั่งคุมพะยานกรณีสวรรคตแจทุกคน พอพะยานชั้นพระยาสารภาพหมาหอนลั่น พระพินิจฯ ถูกหมายชีวิตเข้าให้แล้ว พอพ้องพะยานทุกคนให้อยู่สันติบาล พระยาศรยุทธฯ งดรับแชก.

ดำริห์ บัทมะศิริ

"นายพลผู้มีบรรดาศักดิ์ชั้นพระยา ซึ่งได้ถูกคณะกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคต เชิญตัวไปสอบสวนและได้รับสารภาพต่อ คณะกรรมการว่า นายปรีดี และ พวก ได้ไปประชุมที่บ้านของตน เพื่อวางแผนการณ์ลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในบรมโกษฐ์ ตามข่าวที่เราได้เสนอไปในฉะบับวานนั้น ปรากฏตามรายงานข่าวต่อมาว่า บัดนี้ตำรวจได้ให้ความอารักขาอย่างเข้มแข็ง ทงนเพื่อป้องกันการถูกทำร้ายถึงชีวิต ซึ่งจะทำให้รูปคดีเปลี่ยนแปลง.

"อย่างไรก็ดี ในชั้นนี้ได้มีการตกลงกันว่า พะยานปากสำคัญทุกปากในกรณีสวรรคต ตำรวจถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องพิทักษ์รักษาชีวิต เพราะอิทธิพลของฝ่ายตรงข้ามซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก.

"อนึ่งได้เป็นที่ตกลงกันอีกประการหนึ่งกล่าวคือ เมื่ออัยยการยื่นฟ้องคดีแล้ว พะยานฝ่ายโจทก์จะถูกเชิญไปอยู่ในบริเวณกองบังคับการสันติบาลชั่วคราว ทงนเพื่อความปลอดภัยแห่งชีวิตของพะยานเอง และในขณะเดียวกัน

นายตำรวจก็พร้อมที่จะอำนวยความสะดวกในการไปไหนต่อไหนให้เป็นปกติ.

"นอกจากพะยานแล้วปรากฏว่า ในขณะนั้น นายพลตำรวจตรี พระพินิจชนคดี ประธานกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคต ก็ถูกปองร้ายอยู่ ซึ่งทางตำรวจก็ได้ให้ความอารักขาอย่างเต็มที่ เพราะกรณีเปิดเผยอย่างสันเชิงได้ก็เพราะว่า ทางพระพินิจ ฯ ทำการสอบสวนโดยปราศจากความเกรงกลัวอิทธิพลรอบด้าน.

"กรรมการผู้หนึ่งแจ้งกับนักข่าวของเราว่า หลังจากพะยานปากสำคัญ ๆ มีบรรดาศักดิ์ชั้นพระยา ได้ให้การรับสารภาพสั้นคำ สุนัขในบริเวณนั้นก็หอนขึ้นพอดี ทำให้คณะกรรมการตกอยู่ในความตึงงันไปชั่วขณะหนึ่ง.

"อนึ่งเมื่อเช้าวานนี้ เจ้าหน้าที่ข่าวของเราได้ไปขอพบพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนีย์ อดีตประธานพฤฒสภาที่บ้านข้างกรมโฆษณาการ เพื่อสอบถามข้อความบางประการเกี่ยวกับกรณีที่เจ้าคุณศรยุทธ ฯ ได้ถูกเชิญไปสอบสวน แต่

ได้รับคำตอบผ่านธิดาสาวของท่านว่า ในระหว่างนั้งดรับแขก ชั่วคราว.

"เราได้ติดตามไปพบพะยานหลายปากปรากฏว่า ไม่มีตัวอย่ในบ้าน.

"ในการพบกับหลวงอรรถปรัชาชนูปการ รองอธิบดีอัยยการแจ้งกับเจ้าหน้าที่ชาวของเรา เมื่อบ่ายวันวานนี้ว่า สำนวนกรณีสวรรคตนี้ยังอยู่ในระหว่างการตรวจ พนักงานอัยยการจะมีความเห็นอย่างใดไม่ได้ จนกว่าจะได้ตรวจสำนวนจบ และในกรณีนี้ทางกรรมการต้องทำด้วยความลับ ถ้าพนักงานคนใดนำไปเปิดเผย ถือว่าผิดวินัยอย่างร้ายแรง หลวงอรรถปรีชากล่าวต่อไปว่า ขณะนี้กำลังเร่งตรวจอยู่ และวันหนึ่ง ๆ ต้องอ่านสำนวนให้ได้ถึง ๔๐๐ หน้า เพื่อจะร่างให้ทันภายในกำหนดเวลาหนึ่งเดือน การดำเนินคดีจะให้ความมั่นคงแห่งความยุติธรรมทุกฝ่าย และจะไม่ยอมให้อิทธิพลใด ๆ เข้ามาครอบงำทั้งสิ้น ส่วนจะพ้อง

ไม่พ้องใครบ้างนั้นยังให้ความเห็นไม่ได้ หลวงอรรถปรีชา ชนูปการกล่าวในที่สุด."

คณะกรรมการได้ทราบเรื่องเหล่านี้แล้ว แต่ก่อนสิ้นเดือนมิถุนายน ๒๔๙๑ และเมื่อได้บันทึกปากคำเรียบร้อยแล้วก็ปิดสำนวน เพื่อมอบคดีให้อัยยการต่อไป ในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๑ คณะกรรมการได้เชิญหนังสือพิมพ์ไปชี้แจงถึงความดำเนินงานในการสอบสวน ปรากฏข่าวเป็นทางราชการเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๙๑ ซึ่งตรงกับข่าวหนังสือพิมพ์คือ

"พนักงานสอบสวนชี้ชาดว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงถูกปลงพระชนม์.

"พล.ต.ต. พระพินิจชนคดี ซึ่งรัฐบาลแต่งตั้งให้เป็นพนักงานสอบสวนกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เพิ่มเติมจากที่ได้มีการสอบสวนไปก่อนแล้ว และได้ออกเดินทางไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบทูลถามสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และ

สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ณ พระตำหนัก โลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พร้อมกับพนักงานสอบสวนอีก ๓ นาย และได้สอบสวนบุคคลสำคัญ ๆ อื่น ๆ อีกบางคนนั้น เมื่อได้เดินทางกลับมาถึงกรุงเทพ ฯ และรายงาน การปฏิบัติงานต่อผู้บังคับบัญชาแล้ว พล.ต.ต. พระพินิจชนคดี จึงได้เปิดการให้สัมภาษณ์แก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์ เพื่อแถลงผลการสอบสวนให้ทราบ ณ กองตำรวจสอบสวนกลาง เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายนนี้

"เมื่อเริ่มการให้สัมภาษณ์ พล.ต.ต. พระพินิจชนคดี แถลงว่า เรื่องการสอบสวนกรณีสวรรคตนี้มีบางสิ่งบางอย่างที่เปิดเผยไม่ได้ แต่ใคร่จะสรุปความว่า กรณีนี้ได้ความแน่ชัดว่า ในหลวงในพระบรมโกษฐ์ถูกลอบปลงพระชนม์!

"เมื่อกล่าวประโยคนี้แล้ว พล.ต.ต. พระพินิจชนคดี ได้กล่าวต่อไป เตือนให้ผู้แทนหนังสือพิมพ์รำลึกถึงพฤติการณ์ในอดีตว่า ขอให้หวลคิดถึงสมัยที่มีการสอบสวน

กรณีสวรรคตว่า เป็นประการใด และกล่าวว่า “ขอให้ประชาชนและผู้แทนหนังสือพิมพ์ได้พิจารณาดูเอง เพราะว่าเป็นเรื่องที่มีอยู่แล้ว ส่วนคดีในชั้นนี้ได้ตกลงกันแน่ชัดแล้วว่า อัยยการจะรับสำนวนการสอบสวนไปดำเนินการในวันเสาร์ที่ ๙ เดือนนี้”

“ต่อจากนั้น พล.ต.ต. พระพินิจชนคดีได้ชี้แจงถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยยการ ว่าพนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนและให้ความเห็นควรจะฟ้องได้ แต่ส่วนพนักงานอัยยการนั้นเป็นผู้ชี้ขาดจะฟ้องหรือไม่ฟ้อง สำหรับกรณีเรื่องนี้ พล.ต.ต. พระพินิจชนคดีเปิดเผยว่า พนักงานสอบสวนเห็นมีมูลที่จะฟ้องได้หลายคนในชั้นนี้ รวมทั้งผู้ที่ถูกจับกุมแล้วและที่ยังไม่ได้ถูกจับกุม รวมเป็นจำนวน ๖ คนด้วยกัน ซึ่งในจำนวนนี้มี ๔ คน ที่ถูกจับกุมแล้ว ส่วนอีก ๒ คนนั้น พล.ต.ต. พระพินิจชนคดีเปิดเผยว่า ได้แก่นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส กับ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.น. ซึ่ง พล.ต.ต.

พระพินิจชนคดีแจ้งว่า ทั้ง ๒ คนนี้อยู่ในความดำริห์ของพนักงานสอบสวนที่จะให้มีการจับกุมต่อไป และกล่าวเสริมว่าพนักงานสอบสวนอันมีตัวท่านเป็นประธานได้แจ้งความดำริห์ดังกล่าวนี้ให้นายกรัฐมนตรีทราบแล้ว ส่วนการจับกุมนั้น พล.ต.ต. พระพินิจชนคดีแถลงว่า ได้มีการติดต่อภายในประเทศเพื่อจับกุมตัวบุคคลทั้งสองแล้ว และเนื่องจากปรากฏว่า บุคคลทั้งสองอยู่นอกราชอาณาจักร ไม่สะดวกแก่การจับกุม จึงเป็นหน้าที่ของกรมอัยยการ กับกระทรวงการต่างประเทศที่จะร่วมกันดำเนินการในเรื่องนี้ตามกฎหมายระหว่างประเทศด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน.

"พล.ต.ต. พระพินิจชนคดีได้เปิดเผยเกี่ยวกับการดำเนินคดีเรื่องนี้ต่อไปว่า สำหรับพระยาอนุรักษ์ราชมณเฑียรผู้ต้องหาคนหนึ่งซึ่งได้รับการประกันตัวไปแล้วนั้น มีหลักฐานอ่อนแก่การดำเนินคดี และแถลงปฏิเสธว่าสมเด็จพระราชชนนีหาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ประกันตัวพระยาอนุรักษ์ราชมณเฑียรแต่อย่างใดไม่.

"พล.ต.ต. พระพินิจชนคดีได้แถลง ถึงหลักฐานในการที่กล่าวที่ว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ถูกลอบปลงพระชนม์ว่า ได้หลักฐานจากการสอบสวนครั้งที่แล้วประกอบกับการที่ได้สอบสวนเพิ่มเติมต่อมาในคราวนี้ และแจ้งว่า หลักฐานอย่างหนึ่งในหลายอย่างก็คือ ปืนกระบอกของกลางที่พนักงานสอบสวนใช้สอบสวนในครั้งนั้น หาใช่ปืนกระบอกเดียวกับที่ใช้ยิงในระยะเวลาที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตไม่ พล.ต.ต. พระพินิจชนคดีได้แถลงด้วยว่า สาเหตุการลอบปลงพระชนม์นั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน แต่ยังไม่อาจเปิดเผยได้."

จากการเปิดเผยความเชื่อมั่นของคณะกรรมการ ว่ากรณีสวรรคตเป็นการถูกลอบปลงพระชนม์ ดังกล่าวนั้น ประกอบกับการระบุตัวผู้ต้องหาสำคัญอีก ๒ คน คือนายปรีดีกับ ร.อ. วัชรชัย ว่าได้ร่วมในการลอบปลงพระชนม์ ก็ปรากฏว่ามีความเคลื่อนไหวบางอย่าง เช่นจะมีการจลาจล

จากพวกคอมมิวนิสต์ และพวกกรรมกรบางเหล่า อนึ่ง ได้มีข่าวและความเห็นชะนิดยุให้ร้ำตำให้รั่ว ปรากฏในหนังสือพิมพ์บางฉะบับ เช่นเสนอข่าวว่าทางการจะจับคนนั้นคนนี้ทมอิทธิพลทางการเมือง การปลุกบั้นว่าทหารบกทหารเรือจะวิวาทกัน ฯลฯ ฯลฯ แลวทาขาววา นายปรีดจะกลับมา บางทีก็มีข่าวว่านายปรีดไปอยู่ทนั่นทนี่ เป็นข่าวสับสนทำให้เห็นเป็นสำคัญ แท้ที่จริง ถ้านายปรีดีเป็นผู้ร่วมคิดลอบปลงพระชนม์ นายปรีดีก็ไม่เป็นคนสำคัญอันใดยิ่งไปกว่า ผู้ร้ายสามัญ ที่ทำผิด แล้ว ก็หลบหนีไปเท่านั้น.

ว่าด้วยความเคลื่อนไหว ในการจลาจลจากพวกจีนคอมมิวนิสต์ และกรรมกรบางเหล่า ตามทางการกลาวโหมยืนยันเป็นข่าวปรากฏในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๔๙๑ นั้น มีสาเหตุเป็นได้หลายทาง ทางหนึ่ง เพราะพวกคอมมิวนิสต์จีนใน เมืองไทย พากัน เจ็บแค้นที่ถูกรัฐบาลจอมพลแปลกกระทำการรบกวน ทางหนึ่งเพราะพา

กันกำเริบด้วยเห็นว่าคอมมิวนิสต์ใน มะลายูกำลัง กำเริบเป็น ตัวอย่าง แต่เมื่อข่าวทีกลาโหมยืนยันปรากฏว่ากรรมกรบาง เหล่าเตรียมจะก่อการจลาจลอยู่ด้วย ก็ชวนให้สงสัยว่าอาจจะมีวิธีการใต้ดินยุยงส่งเสริมให้บังเกิดการแตกร้าว เป็นการ แสดง อำนาจ ของ นายปรีดี ให้เป็นที่น่าเกรงขาม ดังปรากฏ เป็น ข่าวใน หนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย ฉะบับ ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๙๑ ว่า พระพินิจ ฯ ขอให้ยับยั้งลงข่าวไว้บ้าง พวกพะยานถึงกินไม่ได้นอนไม่หลับ" และมีเนื้อข่าวต่อไป ว่า "นายพลตำรวจตรีพระพินิจชนคดี ประธานกรรมการ สอบสวนกรณีสวรรคตได้ติดต่อแจ้งมายังหนังสือพิมพ์ว่า ขอให้ระงับการลงพิมพ์เบื้องหลังการสอบสวนกรณีสวรรคต เสียชั่วคราวก่อน เพราะเหตุว่าการลงพิมพ์เป็นการประ-ทุษฐร้ายชีวิญของพะยาน ถึงกับไม่เป็นอันกินอันนอนด้วย เกรงว่าจะถูกทำร้าย.... นอกจากนี้ได้ เกิดปล่อยข่าวขึ้นอีก โดยฉะเพาะปล่อยข่าวเพื่อทำร้ายรัฐบาลจอมพล และเพื่อ บิดเบือนกรณีสวรรคตให้เป็นเรื่องว่าเหลวไหล."

บัดนี้ คณะกรรมการสอบสวนก็ได้มอบสำนวนการให้ไว้แก่กรมอัยยการแล้ว พร้อมด้วยความเห็นยืนยันว่า "กรณีสวรรคต เป็นกรณีที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ถูกลอบปลงพระชนม์" และทั้งได้ระบุตัวผู้ต้องหาโดยควรแก่เหตุผลตามรูปคดี ซึ่งผู้ต้องหานั้นบังเอิญมีนายปรีดี พนมยงค์ รวมอยู่ด้วยผู้หนึ่ง คนทั้งหลายพึงตรับฟังความจากการปฏิบัติของกรมอัยยการและศาลสืบไป.

นิติเวชชศาสตร์

โดย

"เรียนไม่รู้จบ"

คำนำ

ผู้เขียนเรื่องนี้ไม่ใช่กรรมการแพทย์ที่ชันสูตรพระบรมศพ เหตุที่จับปากกาขึ้นเขียน ก็เพราะเท่าที่ได้ใคร่ครวญ และศึกษากรณีสอบสวนการสวรรคตของในพระบรมโกษฐ์เห็นว่ายังมีความเข้าใจกันไม่แจ่มแจ้งดี ดังจะได้กล่าวเป็นข้อ ๆ ไป.

ข้อ (๑) ขาดแพทย์ในกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคต (กรรมการสอบสวนกรณีสวรรคต ชุดนี้คือที่เรียกกันว่า "ศาลสวรรคต" ไม่ใช่กรรมการชุดพระพินิจชนคดี)

ขอซ้อมความเข้าใจกันเสียก่อนอีกครั้งหนึ่งว่าบรรดาแพทย์ที่ไปให้การต่อหน้าประชาชนแล้วนั้น เป็นเพียงกรรมการชันสูตรพระบรมศพ ซึ่งมีหน้าที่รายงานการชันสูตร และความเห็นในเหตุสวรรคตต่อกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคต หาได้เป็นตัวกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคตไม่ แต่ในการสอบสวนนี้มีข้อความทางนิติเวชชศาสตร์ที่จะต้องทำความเข้าใจ และตีความหมายซึ่งคณะกรรมการคงจะได้พบความยากลำบากใจมากในบางตอน และอาจจะได้ปรึกษาหารือแพทย์บางนายเป็นส่วนตัว เกี่ยวกับความที่ไม่ตรงกันของกรรมการแพทย์ชันสูตรพระบรมศพ.

การตีความหมายของกฎหมายบางบทบางมาตราเป็นปัญหายุ่งยากฉันใด การตีความหมายในบางข้อความของนิติเวชชศาสตร์ก็ฉันนั้น ถ้าไม่ใช่แพทย์ใครเล่าจะเป็นบุคคล

ที่เหมาะสำหรับที่ ความหมาย ในเรื่องของ นิติเวชชศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวกับแพทย์ศาสตร์โดยฉะเพาะ.

นิติเวชชศาสตร์ (ส่วนที่เป็นแพทย์ศาสตร์) ไม่ใช่เป็นวิชาเชิงเดี่ยว หากอาศัยหลักวิชาทุกแขนงของแพทย์ศาสตร์ด้วย เหตุนี้แพทย์ผู้ตีความหมายข้อความใดจึงต้องระวังตัวเต็มที่ มิฉะนั้นแพทย์เองก็ตีความหมายผิด เช่นเดียวกับนักกฎหมาย ก็อาจตีความของกฎหมายบางบทบางมาตราผิดหรือคลาดเคลื่อนไป จึงไม่เป็นของแปลกที่ผู้ไม่ใช่แพทย์จะตีความหมายผิด โดยฉะเพาะเมื่อถอดออกจากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย.

จึงขออ้าง Nerve Excitation ที่ล่ามแปลให้ทางการกรมตำรวจว่า “ประสาทตื่นเต้น” ซึ่งไม่ตรงกับความจริง “ตื่นเต้น” คือ Excitement ซึ่งเป็นกริยาการชะนิดหนึ่งที่แสดงออกมา เนื่องจากสมองถูกกระตุ้นด้วยเหตุการณ์บางอย่างEcitement ก็คืออารมณ์ชะนิดหนึ่งอยู่ในหัวข้อ Eigh Mental Tension ส่วน Nerve Excitation

คือการกระตุ้นตัวแห่งเส้นประสาท(ระบบประสาทส่วนปลาย) เช่นเดินไปเหยียบส่วนแหลมของหนาม กรูสึกเจ็บทัง ๆ ที่ไม่รู้ตัวว่ามีหนามอยู่ตรงที่จะเหยียบลงไป และไม่รู้ว่าผู้นนจะอยู่ในอารมณ์ใดหรือไม่ (ยกเว้นที่อารมณ์แรงมากอาจทำให้ไม่รู้สึก).

ตัวอย่างที่ท่านประธานกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคตอ้างจากตำรานิติเวชชศาสตร์ เกี่ยวกับการตายของช่างไฟที่มอก่ำท่อนเหล็กแยงไฟนั้นต้องมี Nerve Excitation (คือเห็นเปลวไฟแลบ) และอาจทางหูด้วย (คือจากคลื่นเสียงระเบิดของหม้อน้ำ).

ส่วน High Mental Tension นั้น จะได้มีอยู่ขณะปฏิบัติการแยงไฟมากน้อยเท่าใดหรือไม่ ก็สุดแต่ว่าผู้นนชำนาญงานนั้นแค่ไหน และขณะเมื่อความแรงของระเบิดกระทบกาย มือเขาก่ำถังเกร็งแยงไฟอยู่มากน้อยเท่าใดหรือไม่ ปฏิบัติกิจของเขาอาจอยู่ในคั้นความกำถังมือตอนที่แหย่เหล็กเข้าไปจนสุดแขนแล้ว หรือจนแหย่เข้าไปไม่ได้

อีกแล้วก็ได้ แต่ในรายที่ตำราอ้างเป็นตัวอย่างนี้ เขาต้องกำลังเกร็งท่อนเหล็กอยู่ เตรียมพร้อมที่จะแยงเหย่เข้าไปใหม่ High Mental Tension อาจเกิดขึ้นหลังจากเห็นเปลวไฟแลบออกมา และแสดงออกมาด้วย ความตกใจและความกลัว แต่ผู้เคราะห์ร้ายนี้ อาจได้ตาย หรือสลบเสียก่อนก็ได้ ตัวอย่างนี้จึงเป็นตัวอย่างที่อาจมี High Mental Tension อยู่ก่อนแล้ว และอาจมีเพิ่มเติมขึ้นอีกในลักษณะอื่น.

ตัวอย่างที่อ้างข้างบนนี้ เราอาจมองไม่เห็นความสำคัญ แต่ความจริงสำคัญไม่น้อย กว่าคาดาเวอริคสปัส ซึ่งที่กำลังกล่นเกลือนอยู่ในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ และผู้เขียนจะได้กล่าวถึงในข้อ (๓).

ข้อ (๒) กรรมการแพทย์ชันสูตรพระบรมศพไม่มีเวลาพอจะทราบว่าในขณะที่กำลังประชุมกันเพื่อจะดำเนินการว่าจะแสดงมติ หรือความเห็นในรูปใด ประธานคณะชันสูตรพระบรมศพ ก็ได้รับคำเชิญตัวให้รีบไปพบคณะ

กรรมการสอบสวนกรณีสวรรคต แพทย์ฝรั่งคนหนึ่งแนะนำการวิธีฉัด คือต่างคนต่างแสดงความเห็นของตน ว่าในพระบรมโกษฐ์สวรรคตด้วยเหตุใด.

การเร่งเร้าจากกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคตจะเนื่องจากเหตุใดอื่นบ้าง ผู้เขียนไม่ติดความยาวสาวความยืดในที่นี้ แต่เหตุหนึ่งซึ่งสันนิษฐานว่าเข้าใจถูกก็คือกรรมการสอบสวนก็เข้าใจว่า กรรมการแพทย์คงรายงานแต่เพียงการชันสูตรพระบรมศพ (คือไม่แสดงมติหรือความเห็นในเหตุสวรรคต).

เรื่องการลงมติหรือความเห็นในเหตุสวรรคตนี้ แม้แต่กรรมการแพทย์บางนาย จะโดยไม่รู้หน้าที่ของตนหรือโดยเหตุใดอื่นก็ตามก็ยังสำคัญผิดว่า แพทย์ไม่มีหน้าที่แสดงเหตุสวรรคต แพทย์ที่อยู่นอกวงการชันสูตรพระบรมศพก็มีความเห็นแตกต่างกัน แต่ความจริงที่ปรากฏในตำรานิติเวชชศาสตร์ก็ดี ในตัวบทกฎหมายว่าด้วยการชันสูตรศพในต่างประเทศก็ดี และโดยปฏิบัติการก็ดี เป็นหน้าที่ของ

แพทย์ผู้ชันสูจน์ต้องแสดงมติ หรือความเห็นตามหลักวิชาว่าผู้ตายได้ตายด้วยเหตุใด.

ในที่สุดประธานกรรมการแพทย์ก็ได้อ่านรายงานราย การชันสูจน์พระบรมศพ ตามมติรายตัวของแพทย์ในบ่ายวันนั้นเอง.

จึงอยู่บรรดากรรมการ ได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าตำราบ้างแล้ว แต่ตำรากหายาก และเวลาเท่าที่โอกาสอำนวยให้ จนถึงวันประชุมกันเป็นครั้งแรก และเป็นครั้งสุดท้ายด้วยนั้น เพราะทุกคนก็คงมีงานประจำต้องทำ บางคนก็ไม่ได้เรียนนิติเวชชศาสตร์เลย เพราะไม่มีวิชานี้ในหลักสูตรในขณะที่ตนเป็นนักเรียนแพทย์ อย่าว่าแต่ในประเทศไทยเลย แม้แต่ในโรงเรียนแพทย์ของประเทศชั้นมหาอำนาจบางประเทศ ก็ไม่มีเช่นกัน (ที่อ้างนี้หมายถึงเมื่อครั้งกรรมการแพทย์บางท่านได้ศึกษาอยู่) แต่บางท่านก็ได้โอกาสเรียนรู้เมื่อออกเป็นแพทย์แล้ว โดยได้ผ่านพบในงานประจำวัน.

มองจากแง่ของตัวตำรานิติเวชชศาสตร์เอง ก็ยังมีบางส่วนบางตอนที่ไม่สมบูรณ์ เพราะเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ก่อนที่ผู้เขียนตำราจะเน้นข้อความใดลงไปในตำรา เขาจะต้องมีตัวอย่างมากมายจนเป็นที่จุใจ ตามหลักวิทยาศาสตร์ เมื่อยังไม่จุใจ เขาก็ต้องกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ หรือเป็นหัวข้อ ส่วนข้อความใดที่พิศูจน์เป็นความจริงหรือเป็นทฤษฎีมูลฐานที่แน่นอนแล้ว และปรากฏอยู่ในตำราแม่วิชาของนิติเวชชศาสตร์ เช่นกายวิภาคศาสตร์ สรีระวิทยา พยาธิวิทยา เขาก็ไม่นำมากล่าวให้เป็นการซ้ำซาก และเสียเนื้อที่กระดาษในตำรา เพราะเหตุนี้ผู้อ่านตำรานิติเวชชศาสตร์ ถ้าได้ลืมทฤษฎีมูลฐาน หรือไม่แน่ใจว่ารู้แน่ ก็จะต้องใช้เวลาไปค้นตำราแม่วิชากันอีก หรือทั้ง ๆ ที่มีความรู้อยู่ในชั้นสูง เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ก็ต้องค้นตำราแม่วิชา เพื่อนำมาประยุกต์ในการละล่างปัญหานั้น ๆ ให้กระจ่างแจ้ง.

ฉะนั้นดังได้บรรยายมาแล้ว ผู้เขียนจึงขอจบข้อ (๒) ด้วยการยืนยันว่ากรรมการแพทย์ชันสูตรพระบรมศพ ไม่มีเวลาที่จะให้ความยุติธรรมทางน้ำหนักต่อมติของตนเอง.

ข้อ (๓) คำให้การของนายแพทย์ ทำให้กรรมการเข้าใจว่าหลักวิชาที่อ้าง เปรียบได้กับเสาทำด้วยยาง.

หลังจากกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคต แถลงรายงานและมติใหม่ ๆ ได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์กันต่าง ๆ นา ๆ ความเห็นเป็นส่วนมากก็ย่อมเป็นไปตามอารมณ์ ไม่ใช่มติมหาชน แต่ผู้ที่พิจารณาเหตุผลตามหลักวิชาที่พะยานแพทย์อ้างด้วยปราศจากอคติ และโดยรอบคอบก็ว่าคณะกรรมการ ลงมติเหมาะสมแล้ว บางคนที่ชอบอ่านระหว่างบรรทัดและระหว่างตัวอักษร ก็ออกความเห็นว่าคณะกรรมการแสดงท่าที่จะหนักไปในทางถูกถอบ ปลงพระชนม์แต่ยังขาดน้ำหนักอยู่บ้าง จึงจำต้องอ้างทั้งสองเหตุ คือ ถูกถอบปลงหรือปลงเอง.

ผู้ที่ได้ไปฟังการสอบสวนต่อหน้าประชาชนก็ดี ฟังวิทยุก็ดี หรืออ่านหนังสือพิมพ์ก็ดี คงจะจำได้ว่ากรรมการบางท่านเคยถามพะยาน บางคนว่า หลักวิชาเดียวกันทำไมไม่เหมือนกัน การที่คำให้การตามหลักวิชาดูเสมือนแย้งหรือค้านกัน อาจเนื่องมาจากคนหนึ่งอ้างถูกอีกคนหนึ่งอ้างผิดหรือผิดทั้งสองคน หรือในบางกรณีถูกในตำราทั้งคู่ (ตำราต่างเล่ม) แต่ทฤษฎียังไม่แน่นอนจึงค้านกัน ก็ไม่ลงรอยกัน แต่ในกรณีสอบสวนรายนี้หลักวิชาเท่าที่พะยานแพทย์อ้าง ไม่มีทฤษฎีใดที่กำกวม มีแต่ทฤษฎีที่ดูเผิน ๆ ก็ดูเสมือนว่ากำกวม เพราะขาดการอธิบายและตัวอย่าง แต่ถ้าผู้ค้นตำรามีเวลาค้นพอ และค้นตำราแม่วิชาโดยรอบคอบด้วยแล้ว ก็จะเข้าใจแจ่มแจ้ง ตัวอย่างแรกที่จะนำมากล่าวก็คือ คาดาเวอริค สปัสซั่ม ซึ่งได้ทำให้ทั้งกรรมการและพะยานแพทย์ต่างก็ปวดหัวไปตามกัน เมื่อจบเรื่องสปัส-ซั่มนี้แล้วก็จะได้กล่าวถึงเรื่องอื่น ๆ ต่อไป.

ดำริห์ บัทมะศิริ

คาดาเวอริค สปัสซั่ม

๑. คืออะไร คาดาเวอริค Cadaveric แปลว่าเกี่ยวกับศพ (Cadaver) สปัสซั่ม แปลว่าการหดเกร็ง (ในทันหมายถึงกล้ามเนื้อ) สองคำรวมกันเข้าแปลตามตัวอักษรว่า "การหดเกร็งกล้ามเนื้อของศพ" แต่ศัพท์นิติเวชศาสตร์ หมายความว่า "การหดเกร็งกล้ามเนื้อที่เกิดขึ้น ขณะคน (หรือสัตว์) กำลังตาย คือขณะเปลี่ยนสภาพจากคนเป็นศพ.

(หมายเหตุ—มีอาการกล้ามเนื้อเกร็ง และทั้งเกร็งทั้งหดก็มี ในอีกลักษณะหนึ่ง เกิดขึ้นหลังจากตายแล้วอย่างเร็วที่สุดก็สามชั่วโมง นี่คือ Rigor Mortis.

แล้วยังมีการ "เกร็ง" และ "หด" ด้วยถูกความร้อนจัดเช่นไฟไหม้ หรือแช่น้ำหดห่อเข้าหาตัวด้วยความหนาวเย็นก่อนตาย และเมื่อตายแล้วความเย็นจัดก็เคยทำให้แข็งทื่อในท่า "หดเกร็ง")

๒. เกิดขึ้นได้อย่างไร ของดอกปรายในทันเพราะเป็น
เรื่องที่ต้องอธิบายกันมาก เช่นเดียวกับดอกกุหลาบแดง
ใคร ๆ ที่ตายังเป็นปกติอยู่ก็เห็นว่าแดง แต่ถ้าจะให้นัก
พฤกษศาสตร์อธิบาย เขาก็จะใช้หลักวิชาพิสูจน์อ้างว่าเกิด
จากธรรมชาติของกลีบกุหลาบนั้น ที่เกิดปฏิกริยาขึ้นกับแสง
ทำให้คลื่นแสงขนาดจุดศูนย์เท่านั้นเท่านี้เมตร (เพื่อเปรียบ
กับคลื่นวิทยุ) เต้นยุบ ๆ อยู่บนกลีบกุหลาบสะท้านมาสู่เยื่อ
บุตาดำ ๆ ฯ ตอนนี้นักพิสูจน์ต้องพึ่งรังสีวิทยาว่าต่อไป
อะไรเกิดขึ้น คนจึงเห็นสีที่เรียกกันว่าแดงฉันใด กุหลาบ
แดงฉันนั้น คาดาเวอริค สัปสัม นี่แหละ เป็นปรากฏ
การณ์ของธรรมชาติ เข้าสุภาษิต "รู้มากยากนาน รู้น้อย
พลอยรำคาญ" รู้แต่เพียงว่าแดงก็แดงชมกชมเมอตาเห็น
พอแล้ว.

๓. เกิดขึ้นในกรณีใด (ก) กล้ามเนื้อกำลังทำงานอยู่
ปรากฏโดยมีการหดตัว (Contraction)

(ข) ตายทันที (หัวใจหยุดทันที) หรือสมองส่วนใหญ่ตาย (ถูกทำลาย) ในกรณีหลังนี้ทำให้หัวใจหยุดเต้นด้วยทันทีหรือไม่ ไม่สำคัญ.

๔. มีข้อยกเว้นไหม ? มี แต่กมีอย่างเบ็นระเบียบ จึงยังงดอธิบายข้อ (๓) ไว้ก่อน เพื่อมาชี้แจงและยกตัวอย่างประกอบพร้อมกับข้อ (๔) นี้.

๕. ยืดออกเองได้ไหม ? ไม่ได้.

๖. ไม่มีคาดาเวอริคสปัสซั่มเมื่อตาย แต่กลับมีภายหลังได้ไหม ? ไม่ได้ จะมีก็แต่ไรเกอร์ มอติส (ดังได้อ้างไว้ข้างบนแล้ว) ซึ่งแยกออกจากคาดาเวอริคสปัสซั่มได้.

เพื่อที่จะให้เข้าใจแจ่มแจ้งดี ในเรื่องการเกร็งหรือไม่เกร็ง ได้สร้างแผนผังให้ไว้แล้ว โปรดเก็บไว้เพื่อประกอบกับตัวอย่างและคำอธิบาย.

แผนผัง

แสดงกายวิภาคของการเกิด คาดาเวอริคสปัสซั่ม ในเมื่อผู้จะตาย เกร็งกล้ามเนื้ออยู่ก่อนตาย.

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

สมองส่วนใหญ่ (CEREBRUM)

หน่วยบังคับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ
(CORPUS SMRIATUM)
(อยู่ตอนกันของสมองส่วนใหญ่)

หน่วยบังคับอีกหน่วยหนึ่ง
(VESTIBULAR NUCLEI)
(อยู่เหนือต้นหางของสมอง)

ต้นของหางสมอง
(MEDULLA OBLONGATA)

หางของสมอง
(SPINAL CORD)
(อยู่ในช่องกระดูกสันหลัง)

ก่อนเกิดคาดเดาอย่างไม่ผิดพลาด

คาดาเวอริคสปัสซั่ม

ยกตัวอย่างและอธิบาย

ก่อนอื่นขอทำความเข้าใจกันในเรื่องทฤษฎีคาดาเวอริคสปัสซั่มว่าเป็นมาอย่างไร ทางที่ดีที่สุดและเสียเวลาน้อยที่สุด ควรเป็นการทดลองกับคนเป็นโดยเจาะกะโหลกเป็นช่อง โตพอที่จะเฉือนสมองส่วนต่าง ๆ ออกตามความต้องการหรือใช้เข็มจี้ (ใช้กระแสร์ไฟฟ้าด้วย) แต่การทดลองค้นคว้าแบบนี้ ถ้าหมอคนใดทำไม่ช้าก็เร็วต้องเข้าไปอยู่ในตราง หรือไม่ก็โรงพยาบาลโรคจิตต์.

ขอแต่เพียง ปล่อยให้แพทย์เป็นเพชฌฆาตผู้ต้องโทษประหาร ก็ไม่มีรัฐบาลใดยอม ฉะนั้นทฤษฎีคาดาเวอริค

สัปัสซั่ม จึงต้องสร้างกันขึ้นมาด้วยตัวอย่างของคนที่ตาย ด้วยเหตุต่าง ๆ ประกอบกับความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ สรีระวิทยา และพยาธิวิทยา หรือใช้สิ่งที่คล้ายคน เป็นสัตว์ทดลอง.

ด้วยเหตุนี้ ในการอธิบาย คาดาเวอริคสปัสซั่ม ว่าเกิดขึ้นในกรณีใด จึงได้ทำแผนผังขึ้น เพื่อที่จะได้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง.

ตัวอย่าง ไม่เกิดคาดาเวอริคสปัสซั่ม ในรายที่มีการทำลายส่วนบนของทางสมอง (Upper part of Spinal cord)

๑ ประหารชีวิต โดยวิธีตัดคอ ที่นิยมเรียกว่าตัดหัว ผู้ใหญ่เคยเห็นการตัดคอนักโทษ อาจแย้งว่ามีอาการสั่นและแยกเขี้ยวยิงฟัน แต่อาการแสดงเหล่านจะเกิดขึ้นชั่วขณะหนึ่ง แล้วก็เงียบกริบ กล้ามเนื้อทุก ๆ ชิ้นอ่อนเปียก

ไปเลย ใครสงสัยให้ไปถามเพ็ชฌฆาต การตัดคอนั้น คม ดาบจะผ่านส่วนบนของหางสมอง.

๒. ประหารชีวิตโดยวิธีแขวนคอแบบฝรั่ง (วิธีนี้ไม่เหมือนกับการแขวนคอตาย ซึ่งจะได้กล่าวเมื่อถึงเวลาอันสมควร)

ใครที่เคยเห็นภาพยนต์บางเรื่องที่แสดง การประหารโดยวิธีแขวนคอ คงจำได้ว่า เชามักกระดานเลื่อนอยู่ใต้พื้นพอชักกระดานออกไป ตัวผู้ถูกประหารก็ตกลงไปทางช่องโหว่ พอสุดก็เชือกกะตุก ทำให้กระดูกก้านคอหักทิ่มตำส่วนบนของหางสมองยับเยินเหลวเละหมด ศพพวกนักอ่อนเบียก.

๓. ฆ่าตัวตายโดยเอาปืนยิงกรอกเข้าไปในปาก.

ปากคนเรากว้างแค่ไหน ทุกคนก็รู้ดี ปากกระบอกปืนโตแค่ไหนทุกคนก็รู้ดี ฉะนั้นเมื่อใช้ปืนสั้นยิงตัวตาย อาจเกิดหรือไม่เกิดคาดาเวอริคสปั๊สซั่ม สุดแต่ว่าปากกระบอก

ปีนขึ้นสูงหรือลงต่ำ ถ้าต่ำพอ ถูกปืนทำลายหน่วยบังคับที่อยู่เหนือต้นของทางสมอง VESTIBULAR NUCLEI ต้นตอนของหางสมอง (MEDULLA OBLONCATA) หรือส่วนบนของหางสมอง (UPPER PART OF SPINAL CORD) ก็ไม่เกิดคาดาเวอริคสบัสซั่ม เป็นไปตามหลักวิชาที่ได้จากการทดลองกับแมวและลิง (ซึ่งจะได้ขยายความเมื่อถึงเวลาอันสมควร)

(หมายเหตุ:- ผู้ดูแผนผังอาจเกิดฉงนขึ้นว่าทำไมทำลาย VESTIBULAR NUCLEI จึงไม่มีคาดาเวอริคสบัสซั่ม เพราะตามแผนผังอยู่เหนือเส้นคู่ ซึ่งแสดงไว้ด้วยตัวอักษรในแผนผังว่าอยู่ในเขตต์คาดาเวอริคสบัสซั่ม ขออธิบายว่าแผนผังนี้สร้างขึ้น ตาม การทดลอง แบบ ตัดด้วย มีดคมกริบ (กิลโลติน) ส่วนหนึ่งที่อยู่เหนือเส้นคู่ จะตัดไหนก็ตาม ตราบใดที่ VESTIBULAR NUCLEI คงอยู่ก็เกิดการเกร็งเมื่อถูกทำลายก็หมดการเกร็ง (ในรายที่มีอยู่แล้วใน

สัตว์ทดลอง) หรือเกร็งในรายที่ส่วนสำคัญถูกทำลาย)

การยิงกรอกเข้าไปในปากตนเอง ด้วยปืนสั้นให้ผลดังกล่าวแล้ว เพราะความสั้นของปืนนั่นเอง เป็นเหตุให้ปากกระบอกชี้หรือหันไปได้ไกล แผลถูกปืนเข้ากะโหลกทางเดินของลูกปืน ตลอดจนแผลออก จึงแตกต่างกันได้ไกลในตำแหน่งและทิศทาง.

แต่ในการฆ่าตัวตายโดยใช้ปืนยาวไรเฟิลยิงกรอกเข้าปาก ตำแหน่งและทิศทางของแผล เป็นแบบเดียวกันก็เพราะความยาวของปืนนั่นแหละ เป็นสิ่งบังคับปากกระบอกจะต้องชี้ขึ้นบน ด้ามปืนแตะพื้น และผู้ฆ่าตัวตายใช้เท้าเหนี่ยวไก จึงเกิดคาดาเวอริค สปัสซั่ม ดังปรากฏตัวอย่างในตำรา เพราะแผลที่เกิดขึ้นอยู่เหนือ VESTIBULAR NUCLEI

ในประเทศเรา การฆ่าตัวตายโดยใช้ปืนยาวยิงกรอกเข้าปากจะมีมากกว่าที่ทางการตำรวจและกรมการจังหวัดย่อม

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

ทราบดี ผู้เขียนจำได้ว่า หลังจากในพระบรมโกษฐ์สวรรคตแล้ว มีผู้เล่าให้ฟังว่า ทหารยามคนหนึ่ง (ในกรุงเทพฯ) ยิงตัวตายโดยวิธีนั้น และมีผู้เห็นการเกร็งของแขนอย่างชัดเจน (คาดาเวอริค สปัสซั่ม) เรื่องนี้จะปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์หรือไม่ ผู้เขียนจำไม่ได้.

ตัวอย่างการตายที่มี คาดาเวอริค สปัสซั่ม

สมัยนี้เป็นสมัยปืนเพ้อ ฉะนั้นการตายด้วยถูกปืนจึงมีมาก และที่มากที่สุดก็คือผู้ร้าย ที่ถูกเจ้าหน้าที่ยิง เป็นโอกาสอันเหมาะสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และโดยฉะเพาะแพทย์ตำรวจ ที่จะศึกษาหาความรู้ในทางนิติเวชชศาสตร์จากปรากฏการณ์ที่ได้เกิดขึ้น กับคนที่ได้รับบาดแผล ฉกรรจ์จากถูกปืนทั้งที่รอดตาย กำลังตาย และที่เป็นศพไปแล้วใหม่ ๆ บ้านี้ทางกรมตำรวจคงได้บันทึกเรื่อง คาดาเวอริค สปัสซั่ม หรือการเกร็งของกล้ามเนื้อในลักษณะที่จัดเข้าเป็นสปัสซั่มไม่ถนัด ไว้มากหลายแล้ว อย่างไรก็ตาม คงมีตัวเลขพอที่จะทำให้ความเห็นของบางท่าน (ที่ว่ามีหนึ่ง

ในพัน หริอในหมื่น) มีน้ำหนักเท่ากับลมแลละสถิติเช่นนี้ก็เป็นธรรมดาที่ควรเก็บเป็นความลับไว้ก่อน เพราะยังไม่มากพอ.

ส่วนประชาชนพลเมือง ที่สอดรู้สอดเห็นก็ฉวยทุก ๆ โอกาสที่อำนวย ผู้รู้เห็นมาด้วยตาได้เล่าให้ พังว่าในการปล้นเสธานุการิณีของนายพลเจกซ์ที่ถนนเดโช ผู้ร้ายคนหนึ่งนอนตายอยู่ในท่าเงอมือจะขว้างถูกระเบิด อีกคนหนึ่งอยู่ในท่าวิ่งหนี.

"พิมพ์ไทย" ฉะบับ ๑๕ กุมภ์ ๙๐ แสดงภาพศพผู้ร้ายนอนตายเค้เก้อยู่ ศพหนึ่งขาแขนงอ มือกำอยู่ครึ่ง ๆ คล้ายกำลังตะกุยอะไรอยู่ อีกศพหนึ่งแขนขางอแต่มือไม่กำ ส่วนเรืองแขนงอของ ร.ต.ต. วิชัย และอีกหนุ่มหนึ่งซึ่งประหารตนเอง ด้วยการยิงจ่อหน้าผากนั้น ประชาชนทราบกันดีแล้ว.

ตัวอย่างทั้งหมดที่อ้างแล้วนั้น ล้วนแต่แสดงว่า บัดดล

ก่อนตายได้ใช้กล้ามเนื้ออย่างแรงโดยจงใจคือมี High Mental Thension.

คำถาม: คาดาเวอริค สปัสซั่ม ยึดเองได้ไหม ?

หนังสือพิมพ์ลงข่าว ว่าต้องใช้สองคนช่วยกัน จึงแกะปืนออกจากมือศพหนุ่มที่ตายด้วยยิงตนเองที่หน้าผาก นั่นไม่ใช่ข้อยกเว้น ตำรากล่าวไว้ว่าเมื่อพบสิ่งใดกำแน่นอยู่ในมือศพ ท่านว่าของนั้นอยู่ในมือก่อนตาย และเป็นหลักฐานข้อหนึ่งซึ่งใช้พิศูจน์อาวุธในมือศพ ว่าเป็นอาวุธที่ฆ่าตัวตายหรือผู้ร้ายซ้อนกลไว้.

ไม่มีปัญหาอะไรเลย คาดาเวอริค สปัสซั่ม ยึดได้แต่ไม่ใช่ยึดออกเอง แต่ต้องใช้แรงเข้าโยกันอย่างเต็มที่.

คำถาม: ปืนสบัดจนแขนเหยียดคลายหมดได้ไหม ?

ก่อนอื่น ขอแถลงว่า คำตอบนี้ไม่เกี่ยวกับแพทย์ศาสตร์เลย เป็นเรื่องของวิชาว่าด้วยการใช้ปืน ซึ่งไม่มีอะไรเร้นลับเกินความรู้สามัญ ที่คุ้นกับการใช้ปืน ผู้เขียนก็ไม่

สามารถตอบได้ ประหลาดใจว่าทำไมมีคำถามเช่นนั้ แต่เมื่อคิดว่าผู้ถามคงไม่เคยยิงปืน ก็พลันหายประหลาด.

ไม่มีคำตอบที่เหมาะกว่าส่งคำถามไปยัง ประชาชนผู้เคยยิงปืนสั้นสมัยใหม่ ว่าการยิงปืนในท่างอศอก ใครเคยโดนปืนสบัดจนแขนเหยียดบ้าง ? ถ้าปืนของบริษัทใดมีแรงสบัดเกินกว่ากำลังเกร็งของมือในการยิงมากมายถึงขนาดทถาม บริษัทนั้นเตรียมล้มละลายได้.

พิจารณากันในแง่ยิงในท่าผิดธรรมดา ว่าจับไม่มั่นเหมาะ หรือกำลังที่ใช้งอแขนอาจไม่แรงพอก็พังไม่ขึ้น เพราะเป็นกฎทางสรีระวิทยาประยุกต์ ว่าการใช้กล้ามเนื้อออกแรงทำการใด ๆ ที่ต้องใช้การผึกหัด และความเคยชิน ถ้าเปลี่ยนทางเป็นอย่างวิตถาร จะต้องเกร็งกล้ามเนื้อมากกว่าปกติ และใช้ความจงใจมากกว่าปกติ จึงจะได้ผลเช่นเดียวกัน หรือทัดเทียมกัน.

คำถาม: มีคาดาเวอริคสบัสซั่ม ปืนหลุดจากมือได้ไหม ?

ได้ ในตำรากล่าวไว้ แต่แขนและมือไม่เหยียดคลาย
ออกหมด คงมีการงอและเกร็งเห็นได้ชัด แม้จะไม่งอ
อยู่ในท่าที่ยิงก็ตาม ทั้งนี้ คาดาเวอริคสบัดซั่ม ก็ย่อมมีขนาด
เต็มที่และไม่เต็มที่ สุดแต่แรงเกร็งของกล้ามเนื้อแต่ละราย
ตัวและแม้แต่ละมัดกล้าม รูปตัวอย่างที่ปรากฏในตำรา
ก็แสดงไว้ชัดแจ้ง จึงประหลาดใจที่มีผู้ให้ความเห็นว่า
ต้นแขนตกลงมา ทั้งๆที่ข้อศอกงอ (ของ ร.ต.ต. วิชัย)
ว่าไม่ใช่คาดาเวอริคสบัสซั่ม.

หลัก ๕ ประการของ Taylor ที่ทำด้วยเสายาง.

ในการสอบสวนกรณีสวรรคต (โดยกรรมการชุดที่ตั้งขึ้นด้วยอำนาจของนายปรีดี) พะยานผู้เชี่ยวชาญผู้หนึ่ง (Expert Witness) ได้อ้างหลักของ Taylor เกี่ยวกับคาดาเวอริคสบัสซั่ม ซึ่งมีข้อ ๖ เป็นสำคัญที่สุดคือ "ในกรณีที่เหมาะสมที่สุด คาดาเวอริคสบัสซั่ม ก็ไม่เกิดขึ้นเสมอไป และบางคราวก็เกิดขึ้นในรายที่ตายอย่างสงบซึ่งไม่น่าจะเกิดขึ้น" (นี่เป็นคำแปลของผู้เขียนเอง)

ดำริห์ ปัทมะศิริ

ผู้เขียนเห็นว่า หลักข้อ ๖ นี่แหละ ที่คณะกรรมการสอบสวนสวรรคตยึดถือเป็นหลักสำคัญที่สุด ในการถกหนักคำให้การของพะยานแพทย์ แต่ผู้เขียนยังจำถ้อยคำที่ท่านประธานกรรมการสอบสวนกล่าวเตือนเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ดี ท่านว่า "เมื่อจะแปลตำรามาแสดง ก็ควรนำมาอ้างให้ครบถ้วนกระบวนความในเรื่องนั้น" ด้วยเหตุเดียวกันนี้ ผู้เขียนจึงขอเรียนเสนอบรรดาท่าน คณะกรรมการ และพะยานแพทย์ว่า มีข้อความปรากฏอยู่เหนือหลักข้อ ๑ ของ Taylor ถอดความออกมาเป็นไทยว่า "หันมาทางด้านปฏิบัติการที่ได้พบเห็นมามากพอควร แสดงว่า — —"

ข้อความข้างบนนี้แสดงว่า แม้แต่ความรู้ความชำนาญของผู้รู้ขนาดแต่งตำราขาย ก็ยังมีบางแห่งที่ยังไม่สามารถอธิบายเหตุผลตามหลักวิชาได้ ทั้งนี้เนื่องจาก โอกาสที่ได้ศึกษาศพสด ๆ โดยละเอียด หลังจากตายทันที หรือภายในเวลาสองสามชั่วโมงนั้นมีน้อย.

คราวนี้เราหวนมาพิจารณาถึงหลักของ Taylor กันอีก สำหรับข้อ ๖ ที่อ้างมาแล้ว ไม่ได้กล่าวอะไรเป็นกฎเกณฑ์หรืออ้างตัวอย่างเลย แต่มีตัวอย่างของชายชรานั่งแชนกางตายอยู่กับพนักระเบียงโรงละคร อ้างไว้ตอนหน้าก่อนจะถึงหลักเก้าประการ ซึ่งทำให้ผู้อ่านต้องสันนิษฐานว่า Taylor สร้างส่วนหนึ่งของหลักข้อ ๖ นี้ ด้วยตัวอย่างการตายอย่างสงบของชายชราผู้นี้รายเดียว (แต่ความจริงคงจะได้พบเห็นมามากกว่านี้) สำหรับตัวอย่างรายชายชรานี้ผู้เขียนขอแย้ง Taylor ว่า เขาอาจมี High Mental Tension ขณะก่อนตายทันที เช่นกำลังขบขันหรือยินดีในบทบาทของละครที่กำลังแสดงอยู่ ส่วนแชนที่กางนี้กางอยู่บนพนักระเบียงนั้น ก็แสดงว่ามีการเกร็งของกล้ามเนื้ออยู่บ้าง ส่วนที่ว่าน่าจะมีคาดาเวอริคสปัสซั่ม แต่ไม่เกิดขึ้นนั้นได้หามีตัวอย่างไม่ ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างการประหารชีวิตด้วยแขวนคอ (ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น) คือมีการตายทันที และมีการเกร็งกล้ามเนื้อ เนื่องจากการกระตุ้น

ประสาทส่วนกลาง เกิด High Mental Tension ขึ้น ซึ่ง เนื่องมาจากความกลัวตาย ซึ่งตนเองหารู้ไม่ว่าจะเกิดขึ้น ในวินาทีใด รวมกันเข้าทั้ง ๓ ประการนี้มีน้ำหนักมากที่เดียว จากการคาดคะเนโดย "หลัก" ที่คลุมเครือ คาดาเวอริค สปัสซั่มต้องเกิดขึ้นแน่ ๆ แต่ก็หาได้เกิดไม่ เพราะส่วนของสมองถูกทำลายอยู่ใต้หน่วยบังคับที่ต้นสมอง (Vestibular Nuclei)

ผู้เขียนหวังว่า ได้ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง แยกธาตุหลัก ข้อ ๖ ของ Taylor ให้ท่านกรรมการเห็นพอเป็นสังเขป ว่าการอ่านตำราแพทย์นั้น ก็เช่นเดียวกับ ตำรากฎหมาย ย่อมมีคลุมเครือต้องมีอรรถาธิบายกัน กรณีการเกร็งของกล้ามเนื้อ กับการทำลายส่วนต่าง ๆ ของสมองมีหลักวิชาไว้ชัดแจ้งแล้วในสรีรวิทยา ผู้เขียนอยากพึ่งตัวอย่างข้อยกเว้น ที่ค้านการเกร็งของกล้ามเนื้อ ในรายที่สมองถูกทำลายเหนือ Vestibular Nuclei.

เสาหินของกายวิภาคศาสตร์ และสรีระวิทยา

การที่ผู้เขียนได้กล่าวว่าหลัก ๙ ประการของ Taylor ทำด้วยเสายาง และได้อ้างหลักข้อ ๖ เพื่อแสดงความยืดหยุ่น ดังปรากฏแล้วนั้น เมื่ออ่านเผิน ๆ ผู้อ่านอาจสงสัยในสติสัมปชัญญะของผู้เขียน ที่กำเริบเสิบสานถึงกับบังอาจวิจารณ์ตำราของผู้มีภูมิชั้นศาสตราจารย์ แต่เมื่อใคร่ครวญดีแล้ว คงจะเห็นพ้องกับผู้เขียน ว่าหลักข้อ ๖ นั้นหยุ่นขนาดไม่มีขอบเขตเสียเลยด้วย ผู้เขียนได้พินิจโดยละเอียด แล้วสันนิษฐานว่า ท่านศาสตราจารย์ Taylor อ้างหลักข้อ ๖ นี้ไว้ สำหรับผู้ไม่เจนจัดในนิติเวชศาสตร์ เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติ ไม่ให้ลงความเห็นก่อนที่จะพิเคราะห์ให้ละเอียดจากทุกแง่ทุกมุม.

ฉะนั้นการที่พะยานผู้เชี่ยวชาญนายหนึ่ง นำหลักข้อ ๖ นั้นอ้างกลางศาล เราจึงต้องใคร่ครวญกันให้ละเอียดว่าเหมาะสมเพียงใดหรือไม่ ที่จะนำมาประยุกต์ ในกรณีสวรรคตของในพระบรมโกษฐ์ ซึ่งต้องกระสุนปืนที่สมอง

ส่วนใหญ่ถึงกับเสด็จสวรรคตทันที สามัญชนย่อมเห็นว่า ต้องใช้หลักวิชาเกี่ยวกับการทำลายสมอง อันซึ่งหลักวิชานั้น เป็นเรื่องของกายวิภาคศาสตร์ และสรีระวิทยาโดยฉะเพาะ และโดยฉะเพาะอย่างยิ่ง ความรู้ที่ได้รวบรวมและรับรองกันแล้วจากการทดลอง กับสัตว์ทั้งส่วนของสมองคล้ายของคน และจากการศึกษาคนที่ป่วยเป็นโรคของสมอง ตลอดจนถึงการผ่าตรวจศพ ทั้งของผู้ที่เป็นโรคตาย และที่ถูกประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ ปรากฏผลที่ใช้เป็นเสาหินวิทยาศาสตร์ ถึงขั้นสากลแล้ว ในประเด็นของการทำลายส่วนต่าง ๆ ของสมอง ที่บังคับการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ.

การอ้างข้อยกเว้น โดยยึดหลักข้อ ๖ ของ Taylor จึงเป็นการเหวี่ยงแห ซึ่งพึงไม่ขึ้น ข้อสำคัญอยู่ที่ว่ามีข้อยกเว้นหรือไม่ ในปรากฏการณ์ของการทำลายส่วนต่าง ๆ ของสมอง? ผู้เขียนได้เพียรค้นสรรพตำรา

เท่าที่หาได้ เพื่อจะขุดค้นหาข้อยกเว้น แต่ก็หาไม่พบ จึงขอเชื้อเชิญให้ผู้อื่นหาข้อยกเว้นมาอ้าง.

ในพระบรมโกษฐ์มีกล้ามเนื้อเกร็งหรือไม่?

เมื่อเราหันมาใช้หลักวิชากายวิภาคศาสตร์ และสรีระวิทยา เราก็กลับมาใช้กล้ามเนื้อเกร็ง แทนคาดาเวอริคสปัสซั่ม ซึ่งเป็นคำของนิติเวชชศาสตร์ โดยฉะเพาะ และหมายถึงการมีกล้ามเนื้อเกร็ง (ของศพ) ผู้เขียนหวังว่าผู้อ่านคงระลึกได้ ว่าในรายงานและคำให้การบางตอน ได้มีการอ้างถึง พระเศียรบิดหรือเอียงไปถึงขนาดที่คนตกตลึงเห็นได้ชัดด้วยตาเปล่า.

ประเด็นที่ดูเหมือนว่าเล็กน้อย ไม่มีความสำคัญอะไรนี่แหละ คือประเด็นที่สำคัญที่สุด เพราะเนื่องจากพระกรซ้าย ซึ่งไม่แข็ง และซึ่งทอดอยู่ข้างพระกายในท่างอเล็กน้อยแล้ว ไม่พบกล้ามเนื้ออันที่แสดงว่าได้มีการหดตัวหรือเกร็งเลย ตามหลักปรากฏการณ์ของการทำลายสมองส่วนใหญ่เหนือ Thalamus

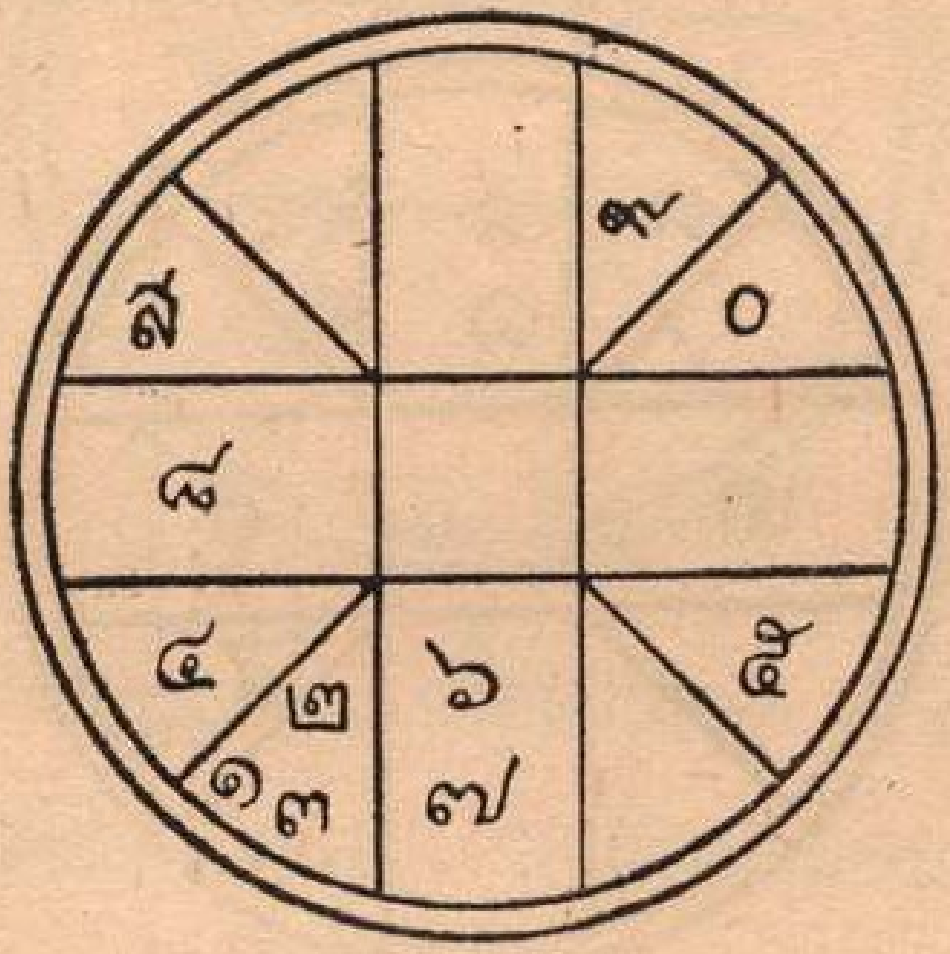
บวกเข้ากับการสวรรคตทันที ซึ่งชัดว่าไม่มีกล้ามเนื้อส่วนอื่นใดได้หดหรือเกร็งอยู่ในบัดดลก่อนสวรรคต.

พระกรซ้าย ซึ่งจากคำให้การของพะยานหลายปากไม่ปรากฏว่าแข็งหรือตึง แสดงว่าอยู่ในท่าพักผ่อน ถ้าจะมีการตึงบ้างเล็กน้อย ไม่ถึงขนาดที่ผู้ตกตึงและเศร้าโศกอย่างลึกซึ้งจะพึงสังเกตได้ ก็อธิบายได้ด้วย Attitudinal Reflex อันเป็นการตอบสนองต่อพระเศียรที่บิดหรือเอียงไปทางขวา ก่อนสมองส่วนใหญ่ถูกทำลายลงทันที.

ในประเด็นอื่นยังมีที่น่าถกกันอีก เช่นความอุ่นของลำกล้องปืน ความควรเปรอะเถ้าปากกระบอกปืนด้วยพระโลหิตเพราะจ่อติดหรือชิด และแผลเข้าทางพระนลาตแสดงการฉีกขาดเป็นสี่ยง เพราะแรงระเบิดจากดินปืน แต่ประเด็นเหล่านี้เป็นเรื่องวิชาการตำรวจโดยตรง ซึ่งท่านอธิบดีตำรวจกำลังประยุกต์อยู่อย่างขมักเขม้นแล้ว ไฉนจะเอามะพร้าวห้าวไปขายสวน ?

(หมายเหตุ:— เมื่อไม่มีสัปชัม ก็หมายความว่าไม่ได้ทำลายพระองค์เอง หรืออุบัทวเหตุด้วยพระองค์เอง แต่อาการ เบื่อน พระพักตร์ อย่างตกตลึง อันแสดงว่าใช้กล้ามเนื้อส่วนหนึ่งนั้นเป็นที่น่าสังเกต)

ในหลวงอานันท์ฯ

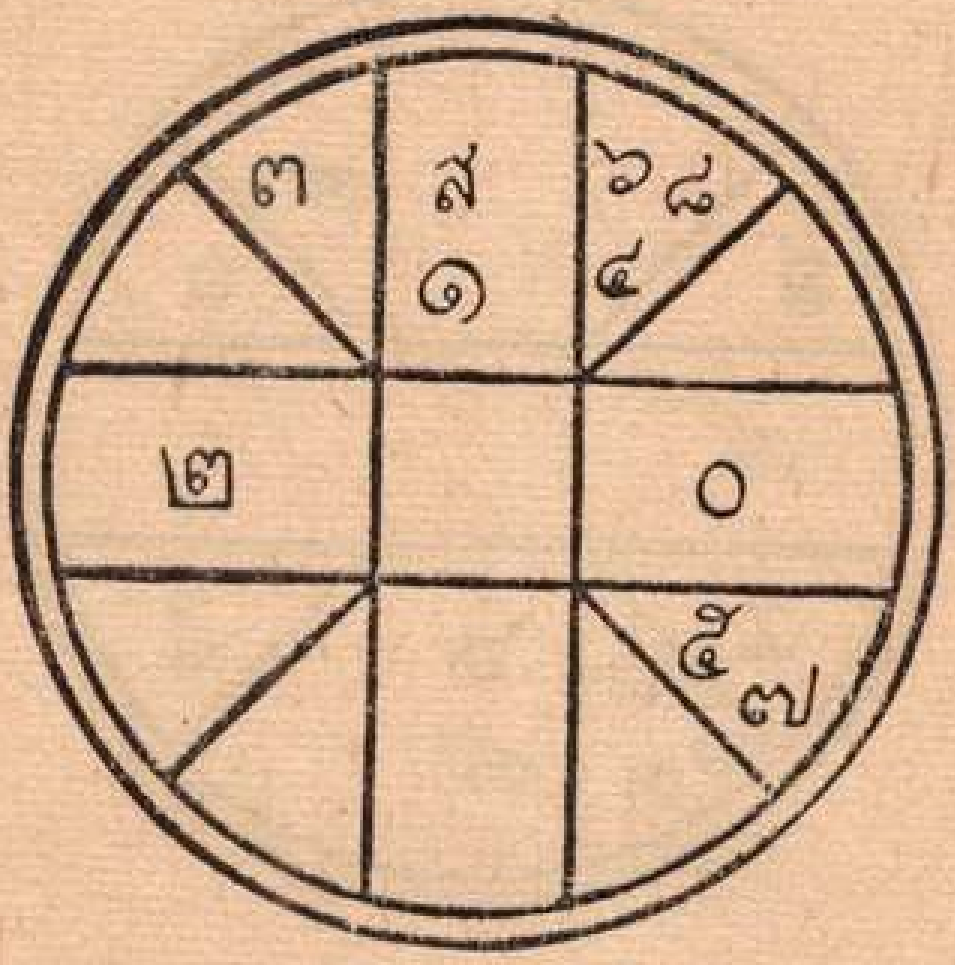

ดวงพระชาตา ราชประสูติกาล รัชกาลที่ ๙

ณ วัน ๒ ๗๑๑ ค่ำ ปีฉลู เวลา ๑.๐๐ น.

พุทธศักราช ๒๔๖๘

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

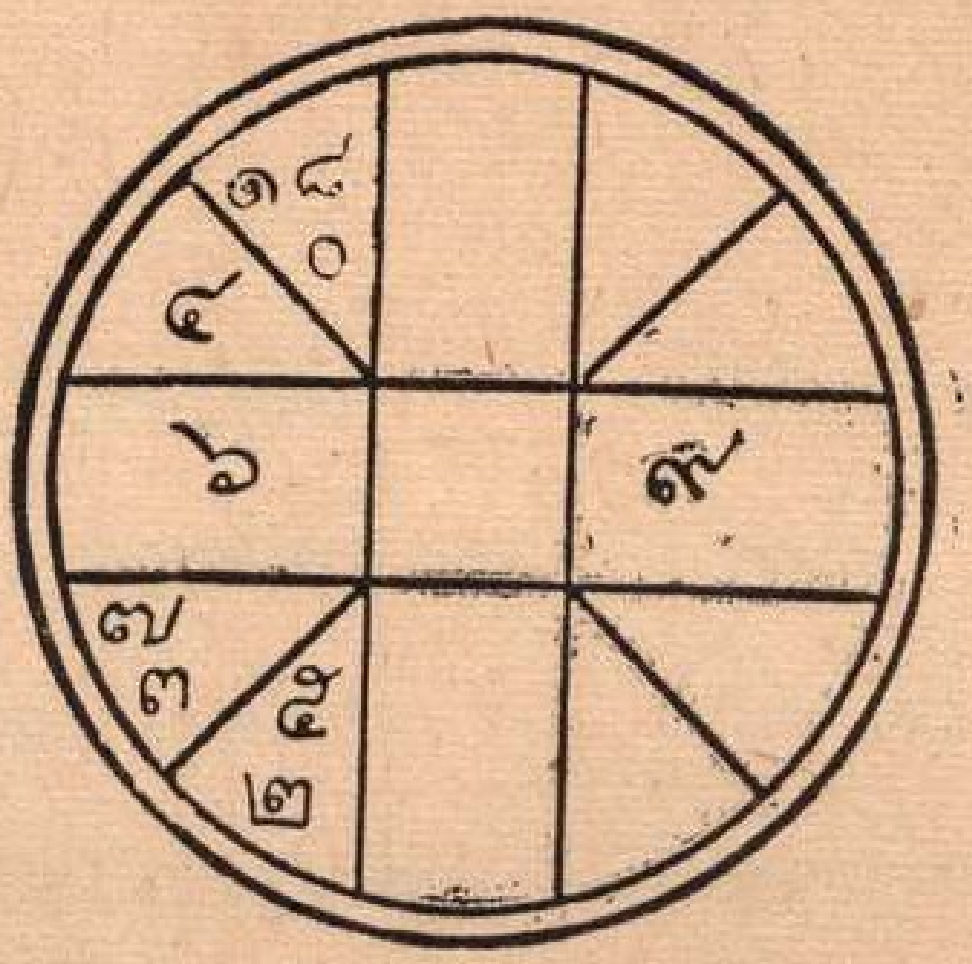

ดวงชาตากรุงเทพ ฯ มหานคร.

ณ วัน ๑๐ ๑๗๖ ค่ำ ปีชาต จุลศักราช ๑๑๔๔

เวลารุ่งแล้ว ๙ บาท พุทธศก ๒๓๒๕

ดำริห์ บัทมะศิริ

ชาตาจร รัชชกาลที่ ๙ เมื่อสวรรคต ณ วัน ๑๐ ๑๗ ค่ำ ปีจอ จุลศักราช ๑๓๐๙ เวลาประมาณ ๙ น. เศษ ๙ มิถุนายน ๒๔๙๙

(หมายเหตุ เสาร์อยู่ในราษีกรกฎ ภาพนี้คลาดเคลื่อนของภัย)

ท่านผู้รู้ โปรดเทียบพระชาตากับดวงเมือง ว่าไฉนจึงได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เป็นแล้วอยู่ในฐานะไหน สูงต่ำอย่างไร เสด็จสวรรคตโดยลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด ในส่วนดวงเมืองมีเสียอะไร ในเรือนดวงชาตามีเสียอะไร

★ ทรงน้อมพระมนัสตั้ง ตรับธรรม
กำหนดบทบุญกรรม ไป่เว้น
ทศพิธราชธรรมสัม — โภคนิตย์ พระนา
บารเมศสิบประการเน้น เนืองท้าวสมาทาน ฯ
★ เสด็จเยือนวัดใหญ่น้อย วันทนา
โดยราชประเพณีจา — รัตสร้าง
กำหนดโดยฐานอา — วาส่ยิ่ง หย่อนแฮ
นบพระปฏิมาอ้าง เอกรู้ เรือนคุณ ฯ
★ เสด็จเยือนพระพุทธศาส์นแถว ยาตรเยือน
วัดคริสต์อิสลามเตือน สิตั้ง
ในพระกรุณาเหมือน พุ่มพฤกษ์ แถฤา
เย็นพระบารเมศกั้ง กล่อมให้ศานติเกษม

★ วันว่างปางสถิตเบื้อง บรมพิมาน ท่านฤๅ
สิบหกนาฬิกาชาน กึงแล้ว
เสด็จเยื้อนพระวงศ์วาร วังนอก ในแฮ
ทุกพระบรมวงศ์แจ้ว ศัพท์ซ้อง สรรเสริญ
★ ใดควรใดมิต้อง ธรรมนูญ
ใดชอบใดเสื่อมสูญ ศาสน์พร้อม
พระทรงสำเหนียกนุกูล ผะเดียงดัด นิตย์แฮ
มุ่งสืบธรรมรศน้อม แน่วตั้งเต็มมาน
★ ทรงหวังดับทุกแค้น ครัวไทย
ดับทุกข์ยุคเข็ญใน ศาสน์สร้าง
ศานติสุขปลุกปลอบใจ ประชาราษฎร์ ผองฤๅ
โอนไผทเดิศร้าง ฝ่ายเบื้องริษยา ฯ
★ ครั้นวายราชกิจด้าน พิเศษทรง
ประกาศราชจำนง หนึ่งอ้าง
ทรงหวังพบผู้ทรง วุฒิยิ่ง ยศนา
อันสืบรัชชสมัยข้าง บุรพไท้มาใน ฯ

* ทุกภายพระญาติทั้ง ชุนนาง
เชิญสู่บัวบาทปาง โปรดเกล้า ฯ
ทรงแผ่พระคุณทาง คติราช โพ้นแฮ
ศิบเสาะสำเหนียกเค้า กิจข้อ ควรผล ฯ

* อาท มหิธร นนผาย ยุคธรรม ทวแล
เก่าใหม่ประสานกำ หนดใช้
อีกฝ่ายราชเสขาสำ นักราช โพ้นนอ
ทุกส่วนที่ควรไท้ จัดแจ้งเจนพระทัย

* "อลงกต" กำหนดเบื้อง ยุทธการ เก่าพ่อ
เริ่มแต่แผ่นดำนาน นั่งเกล้า
บรรจบหลักปฏิบัติการ สัตมะราช แลเอย
ศิบเก่าประสานใหม่เกล้า อรรถเอื้อนทดแถลง ฯ

* ชานนวัฒน์ เบื้อง บุรพ์จา รัตฎา
ฝ่ายรัฐฝ่ายราชหา เหตุน้อม
ทูลเกล้า ฯ ถวายอา ทรภักด์ พระนา
ท้งทฤษฎีปฏิบัติพร้อม เหตุตั้งผลสมาน ฯ

★ "อนุมาน" การฝ่ายเบื้อง ประวัติศาสตร หนึ่งนอ
โบราณคดีไทยชาติ ชั่วชน
อีกฝ่ายอักษรศาสตร สรรพสิ่ง สารแฮ
สืบเสนอเยี่ยงบั้น บทร้อยความเรียงฯ

★ ฝ่ายองค์สราพกผู้ จอมชี้
ควรแก่การพระศรี ศาสน์พร้อง
อาราธน์แผ่ไมตรี ประสาทศาสน์ พระนา
เริ่มแต่บุพกิจห้อง นวกะตั้งเบ็นประถมฯ

★ ฝ่ายราชสำนักเอก เอาภาร
ใครเชี่ยวชำนาญการ เบิกเผ้า
ตรัสถามระบอบงาน บุรพ์ฉะบับ ทั่วแฮ
องคบุคคลอกเคา ระเบียบเบื้องบรรพม
★ ฝ่ายรัฐดำรัสแจ้ง ราชประสงค์
แก่ราชเลขาเร็วจง อย่าช้า
เชิญข้าราชการยง ยศยิ่งควรนอ
เผ้าพระบาททั่วหน้า ทุกด้านทุกกระทรวงฯ

ดำริห์ บัทมะศิริ

* พลเรือนอกฝ่ายด้าน ทหารหาญ
วางระเบียบแบ่งการ แบ่งชั้น
ทุกทัพทุกทะบวงการ จงทั่ว กันนอ
แม่ทัพปลัดกระทรวงบั้น แรกเผ้าทูลละออง ฯ

* ครันแถวจงจัดชน อธิบด
ชั้นพิเศษพลตรี เพิ่มไว้
งายเช้าจรดเที่ยงมี่ วโรกาศ ใดฤๅ
นำสู่บัวบาทไท้ ตราบสิ้นสุดกระแสร ฯ

* การฝ่ายต่างประเทศถ้วน ทุกภาร
ภถวิเทโสบายการ ทูตพร้อม
"องค์วรรณ" เบิกทูลสาร สูตรศาสตร ถวายแฮ
เจนทโยฐปฏิบัติชอบ เศกสร้างสมสมัย ฯ

* หนึ่งในร้อยเรียบอ้าง ราชจริต
ภถพิสเพ็ญจันทร์ใน บ่อนน้อย
ฤๅสมพระคุณพิธ ควรแก่ พระนา
ฝากแต่แสงหิงห้อย จ่างแจ้งจันทร์เพ็ญ ฯ

บทโคลงที่ข้าพเจ้า ได้นำมาเสนอท่านผู้อ่านนี้ เป็นบทโคลงที่ได้เรียบเรียงไว้ก่อนหน้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๘ เสด็จสวรรคต และได้นำขึ้นทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้นทอดพระเนตรแล้วหากยังมิได้นำออกโฆษณา ณ ที่ใด บังเอิญเกิดเหตุสวรรคตขึ้นก่อน ข้าพเจ้าเห็นว่าท่านผู้เรียบเรียงบทโคลงนั้น เป็นผู้รู้ชั้นผู้ใหญ่ ก็เสียดายว่าบทโคลงนี้จะสูญ อย่างไรก็ตามความในบทโคลงนี้ ตรงกับคำเทศนาของสมเด็จพระสังฆราชในวันถวายพระเพลิง และอยากจะรักษาพระเทศนานั้นไว้จึงได้นำลำเนามาไว้ในที่นี้ด้วย.

ราชคุณานุสรณ์ รัชชกาลที่ ๔
และสุขุปยกถา ซึ่งมหามกุฎราชวิทยาลัย
พิมพ์แจก ในงานถวายพระเพลิง
เมื่อ ๒๓ มีนาคม.

อันประเทศชาติตลอดถึงครอบครัวหนึ่ง ๆ จำต้องมีประมุขหรือหัวหน้าเป็นผู้ปกครองที่ดี จึงจักเป็นศรีเป็นที่อุ่นใจ และเป็นบึกแผ่นแน่นหนา ถ้าไม่มีหรือมีแต่ไม่ดี คนในครอบครัวนั้น ๆ และราษฎรตลอดถึงประเทศชาติ ก็จักว้าเหว่ระส่ำระสาย ไม่เป็นบึกแผ่นอยู่ไม่เป็นสุข เห็นปรากฏได้ฉะเพาะหน้า ไม่ใช่ห่างไกล แม้ประเทศที่ไม่เคยมีพระราชา ก็จำต้องมีประมุขที่ดีอยู่นั่นเอง ขาดไม่ได้ เพราะฉะนั้น จึงมีพระพุทธภาษิตแสดงไว้ว่า ราชา รฏฺฐสฺส ปณฺณานิ พระราชาเป็นเครื่องปากฏของรัฐหรือของราษฎร ดังนี้.

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ได้ทรงเป็นประมุขของประเทศชาติราษฎร และทรงเป็นประมุขที่ดีเยี่ยม เพราะได้ทรงพระราชอุตสาหะ บากบั่น เล่าเรียนเพื่อทำพระองค์ให้ทรงพระปรีชาสามารถ ที่จะทรงนำประเทศชาติราษฎรไปสู่ความเจริญด้วยพระเมตตากรุณา และทรงอดทนต่ออารมณ์ที่ไม่พอพระราชหฤทัย ถ้าไม่เช่นนั้นก็ไม่จำเป็นทรงพระอุตสาหะบากบั่นศึกษาให้ต้องลำบากพระราชวรกายพระราชหฤทัย เพราะพระราชทรัพย์ที่ทรงมีอยู่ก็เพียงพอ จะทรง ใช้ทะนุบำรุง ให้ทรง เป็นสุข ได้อย่างสะดวกตลอดพระราชสกุลของพระองค์ ไม่ต้องทรงถือเอาจากใครด้วยทุจริต ทั้งโดยตรง ทั้งโดยอ้อม และก็ไม่ได้ทรงขวนขวายที่จะ ให้ได้ พระราชอิสริยยศ พระราชอำนาจเพราะดูก็ไม่น่าจะทรงปรารถนาให้ต้องทรงเป็นภาระลำบากมิใช่น้อย แต่เพราะรัฐบาลได้กราบบังคมทูลขออัญเชิญให้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ และทรงพระเมตตาพระกรุณาแก่ประชาราษฎร และทรงหวังความ

เจริญแก่ประเทศชาติ จงยอมรับพระราชภาระตามประสงค์ของรัฐบาล เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับมาทรงเยี่ยมพระมหานครและราชฎรทั้งครั้งแรกทั้งครั้งหลัง ราษฎรก็มีความยินดีมีใจเต็มตื้นบันดาลใจรับเสด็จอย่างมโหฬาร ด้วยความจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่งในพระมหากษัตริย์เจ้าของตนๆ เมื่อเสด็จกลับมาในครั้งหลัง อันเป็นครั้งสุดท้ายนั้น ก็ได้แสดงพระจริยาโอบอ้อมอารี เสด็จทรงเยี่ยมพระบรมวงศ์ที่ทรงเป็นกุลเชฏฐี ทรงแสดงคารวะ ทรงแสดงความสนิทสนมฉันท์พระญาติ และเสด็จทรงเยี่ยมประชาราษฎรในจังหวัดที่ใกล้เคียงที่พอจะเสด็จไปถึงได้ เพื่อไม่ให้เขาต้องลำบากในการรับเสด็จ และทรงเยี่ยมชนชาวจีนที่เข้ามาอาศัยพึ่งประเทศไทยหาเลี้ยงชีพ เมื่อเสด็จไปที่ไหน ก็ได้ทรงพระราชอัธยาศัยอบรมด้วยพระเมตตากรุณาอารี ที่แสดงออกมาจากพระราชหฤทัยที่จริงแท้ ไม่ใช่เพียงแต่ทรงแสดงทางพระกายพระวาจา แต่พระราชหฤทัยก็เป็นเช่นนั้นจริง จึงทรงเป็นที่รักเป็นที่เคารพจงรักภักดียิ่งของ

ประชาราษฎรทั่วกัน ถ้าจะมีผู้ไม่ชอบใจอยู่บ้าง ก็แต่คน
พาดริษยาความดีของผู้อื่นเท่านั้น จึงสมควรได้พระคุณนาม
พิเศษว่า สมเด็จพระบิยะมหาราช ดุจสมเด็จพระบรม
อัยยกาธิราช ฉะนั้น ในทางพระพุทธศาสนาก็ได้มีพระราช
สัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา ทรงหาโอกาสเสด็จไปทอด
พระเนตรพระอารามต่าง ๆ ที่ทรงเห็นสมควรเสด็จ ได้ทรง
สนทนาปราศรัยกับพระภิกษุในอาวาสนั้น ๆ และทรงตั้ง
พระราชหฤทัยศึกษาพระพุทธศาสนา ทรงแสดงว่าจะทรง
อุปสมบทในเวลาที่สมควรในกาลต่อไป ทรงมีพระราช
อัธยาศัยโปรดการศึกษา พอพระราชหฤทัยทรงแสวงหา
ความรู้จากผู้รู้เรื่องในการนั้น ๆ ทรงฟังและทรงพิจารณา
ด้วยพระปรีชาญาณสุขุมคัมภีร์ภาพ ไม่ทรงผ่านไปใน
ทางที่ไม่ควร นับเข้าในทศพิธราชธรรมข้อว่า อวิโรธน
ความไม่ผิด ในที่สุดทรงตั้งพระราชหฤทัยจะเสด็จกลับ
ออกไปทรงศึกษาความรู้เพิ่มขึ้น เพื่อให้ทรงพระปรีชา
สามารถที่จะทรงประศาสน์พระราชกรณ์ให้ยิ่งขึ้นอีก แต่ก็

ดำริห์ ปัทมะศิริ

บังเอิญต้องเสด็จสวรรคตล่วงไปเสียก่อน ไม่ทันได้ทรงปฏิบัติได้สมพระราชประสงค์ จึงเป็นเหตุให้เกิดความเศร้าโศก เพราะอาลัยเสียดายแก่ประชาราษฎรทั้งหลายอย่างสุดซึ้ง ประชาราษฎรทั้งหลายจึงพร้อมเพรียงกันไปถวายบังคมพระบรมศพ แสดงความจงรักภักดีอาลัยเสียดายสืบเนื่องมา ด้วยมิได้มีใครต้องแนะนำเห็นปรากฏประจักษ์อยู่ทั่วกัน เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ดีจริง.

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระองค์นั้น ทั้งกำลังทรงดำรงอยู่ในพระวัยแห่งพระชนม์ชีพอันงดงามสดชื่นเป็นสุข ทั้งมีพระราชมนัสมุ่งมั่นจะทรงศึกษาและทรงประกอบ พระราชกรณียกิจ เพื่อความ เจริญแห่ง ประเทศชาติให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ทั้งที่ประชาราษฎรตั้งใจสวามิภักดิ์จงรักภักดีอยู่เช่นนั้น ไม่น่าคิดว่าจะมีเหตุให้ต้องเสด็จสวรรคตโดยเร็วพลัน แต่เพราะราชกุศลเก่าอำนวยผลมาเท่านั้น จึงมีเหตุให้ต้องสวรรคตล่วงไป ไม่มีใครสามารถต้านทานหรือแก้ไขให้พ้นไปได้ตามปรารถนา เพราะมัจจุคือความตายย่อม

ย่ำยีครอบงำ มัจจะคือผู้ต้องทุกถ้วนหน้าไม่ละเว้นใคร ๆ สม
ตามพระพุทธภาษิตว่า

ยถาปี เสลา วิปุลา นภำ อาหจฺจ ปพฺพตา
สมนฺตา อนุปริเยยฺยุ นิปฺ โปเถนฺตา จตุทฺทิสา.

ภูเขาศิลาล้วนสูงใหญ่จดฟ้า กลงบดสัตว์มาทั้ง ๔ ทิศ
โดยรอบฉันใด.

เอวำ ชรา จมจฺจุ จ อธิวตฺตนฺติ ปาณิโน.
ขตฺติเย พฺราหฺมเณ เวสฺเส สุทฺเท จณฺฑาลปุกฺกุเส.
นกิญฺจิ ปริวชฺเชติ สพฺพเมวาภิมทฺทติ.

ความแก่และความตายก็ฉันนั้น ย่อมครอบงำสัตว์ทั้ง
หลาย ทั้งกษัตริย์ ทั้งพราหมณ์ ทั้งแพทย์ ทั้งศูทร ทั้ง
จัณฑาล ทั้งปุกกุสะ (คนเทอยากเย็อ) ไม่เว้นอะไร ๆ ย่อม
ย่ำยีเหมือนกัน.

ทหรา จ มหนฺตา จ เย จ ปณฺฑิตา.
อทฺธา เจว ทลิทฺทา จ สพฺเพ มจฺจุปรายนา.

ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งพาล ทั้งบัณฑิต ทั้งมั่งคั่ง ทั้งผู้ขัดสน ถ้วนมีมฤตยู คือความตายเป็นที่ไป ณ เบื้องหน้า.

อนิมิตฺตมนญฺญาตๆ มจฺจานๆ อิธ ชีวิตๆ.

ชีวิตของสัตว์ผู้ต้องตายในโลกนี้ ไม่มีอะไรเป็นนิมิตต์เครื่องหมายรู้ไม่ได้ (ว่าจะสิ้นเมื่อไร).

นามเมวาวสิสฺสติ อกฺเขยฺยๆ เปตสฺส ชนฺตุโน

เมื่อบุคคลเกิดมาละไปแล้ว ชื่อที่เรียกกันเท่านั้นยังเหลืออยู่ ถึงเช่นนั้นก็ยังต่างกันเ พราะชื่อของบุคคลผู้ประพฤติดี ย่อมเหลือเป็นกัลยาณเกียรติ เกียรติดี ส่วนชื่อของผู้ประพฤติชั่วย่อมเหลือเป็นปาปเกียรติ เกียรติชั่วปรากฏอยู่สำหรับคนได้ยินได้ฟังได้รู้ในภายหลัง แม้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมหากษัตริย์เจ้าของชาวไทย ต้องเสด็จละโลกนี้ไป แต่เพราะอาศัยพระคุณธรรมที่ได้ทรงประกอบไว้ด้วยพระราชอัธยาศัยอันสุจริต จึงเป็นอันหวังได้ว่า คงเสด็จสถิตย์ในสุคติภพดังพระพุทธภาษิตที่แสดงว่า

อิธ ธมฺมํ จริตฺวาน เปจฺจ สคฺเค ปโมทติ

ครั้นประพฤติธรรมในโลกนี้แล้วละไป ย่อมบรรเทิงใน สวรรค์ดังน.

อนึ่ง จำเดิมแต่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมหากษัตริย์เจ้าแห่งชนไทยชาวสยามเสด็จสวรรคตแล้ว สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พ่อค้าประชาชนไทยชาวสยามและชาวต่างประเทศผู้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พระกุศล และบำเพ็ญกุศลถวายโดยลำดับมา ชื่อว่าได้แสดงความเคารพจงรักภักดีพร้อมทั้งกตัญญูกตเวทิตา ในพระมหากษัตริยาธิราชผู้ทรงเป็นประมุขโดยอนุรูปโดยแก่สมัยนั้น เป็นเหตุให้ประสพมงคลเพราะความเคารพท่านผู้ควรเคารพเป็นมงคล คือ เหตุให้ถึงความเจริญอันอุดม ดังพระพุทธภาษิตว่า **คารโว จ นิวาโต จ ...เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** ความเคารพอ่อนน้อมต่อผู้ควรเคารพเป็นมงคลอันอุดม ดังนี้และเชื่อว่าได้ทรงประกอบ

และประกอบสามัคคีโดยธรรม เพราะทรงพร้อมเพรียงและพร้อมเพรียงกันประกอบกัลยาณกิจ (กิจดีงาม) ตรงกันข้ามกับความพร้อมเพรียงกันประกอบบาปกิจ (กิจชั่ว) ความพร้อมเพรียงกันประกอบกัลยาณกิจ ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความสุขสวัสดิ์ จักพร้อมกันประกอบกิจเช่นนี้ให้สำเร็จได้ก็ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันด้วยดีของหมู่ จักมีได้ก็ต้องอาศัยได้ฟังและรู้สัทธรรมและธรรมทีดี ท่านผู้รู้แสดง การแสดงสัทธรรมจะมีได้ก็ต้องอาศัยมีท่านผู้รู้เกิดขึ้น เหตุฉะนี้พระบรมศาสดาจึงตรัสไว้ว่า สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธ คือพระผู้รู้ทั้งหลายเป็นเหตุให้เกิดสุข สุขา สทฺธมฺมเทสนา การแสดงสัทธรรมให้เกิดสุข สุขา สงฆสส สามคคี ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข สมคฺคานำ ตโป สุโข ความเพียรของหมู่ที่พร้อมเพรียงกันให้เกิดสุขดังนี้.

พระพุทธะ คือพระผู้รู้นั้นได้แก่รู้จนเป็นผู้ตื่น หรือพระผู้ตื่นเพราะรู้ เป็นผู้ไม่หลงไปเพราะความรู้ผิด เหมือนผู้ตื่น

ขึ้นจากหลับฝัน ไม่หลงเข้าใจในสิ่งที่ฝันเห็นว่าเป็นจริง ฉะ-
นั้นพระผู้รู้นเมื่ออุบัติขึ้นแล้วย่อมสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตาม หรือ
ปลุกให้ตื่นเพราะให้รู้ตามเป็นจริง ความเกิดขึ้นแห่งผู้รู้ จึง
เปรียบเหมือนความอุทัยแห่งพระอาทิตย์ หรือความโพลง
ขึ้นของดวงประทีป กำจัดความมืดในโลกยังสัตว์โลกผู้มี
จักษุให้มองเห็นสิ่งทั้งหลายได้ เหตุฉะนี้ความเกิดขึ้นของ
ท่านผู้รู้ได้เกิดสุขด้วยประการฉะนี้.

แต่ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธะทั้งหลาย จะให้เกิดสุข
แก่ผู้อื่นได้ก็เพราะท่านแสดงธรรมสั่งสอนที่เรียกว่า สัทธรรม
สัทธรรมนั้นหมายถึงธรรมที่เป็นสวัสดี ส่วนชอบเป็นไปเพื่อ
ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือจำเพาะตนบ้าง
สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ภายหน้าหรือสำหรับหมู่โดยตรง
ในปัจจุบันบ้าง ปรมัตถะ ประโยชน์อย่างยิ่งบ้าง พระพุทธะ
แสดงพระสัทธรรมสั่งสอนเพื่อ ประโยชน์เหล่านี้ โดยปริยาย
คือทางเป็นอันมาก ตามภูมิชั้นของผู้ฟัง เมื่อกล่าวโดยย่อก็
สรุปลงเป็น ๓ ตามพระพุทธภาษิต ในโอวาทปาฏิโมกข์ว่า

สพฺพปาปสฺส อกรณำ การไม่ทำบาปทั้งปวง (นี้แสดงว่าบาปเกิดเพราะทำถ้าไม่ทำก็ไม่เกิด) กุสลสฺสูปสมฺปทา การทำกุศลให้ถึงพร้อม (นี้แสดงว่ากุศลเกิดเพราะทำ ถ้าไม่ทำก็ไม่เกิด) สจิตฺตปริโยทปนำ การชำระจิตต์ของตนให้ผ่องแผ้ว เอตำ พุทธานสาสนำ นี้เป็นศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธทั้งหลายดังนี้ เหตุฉะนี้ การแสดงพระสัทธรรมของพระ-ผู้รู้จึงให้เกิดสุข เพราะเป็นไปเพื่อประโยชน์โดยส่วนตัว.

การแสดงพระสัทธรรมจะให้เกิดสุขได้ ก็เพราะบุคคลมีความสนใจที่จะรู้จริง มีสามัคคีคือความพร้อมเพรียงกันฟังและปฏิบัติตามพระสัทธรรมที่พระผู้รู้แสดง สามัคคีคือความพร้อมเพรียงกันนี้เป็นธรรมสำคัญสำหรับบุคคลผู้ร่วมกันเป็นหมู่ เพราะอาจให้สำเร็จกิจที่ต้องทำร่วมกันได้ แม้เช่นนกจำแนกออกไปเป็น ๓ คือ ธรรมสามัคคีความพร้อมเพรียงกันโดยธรรมเป็นเหตุให้สำเร็จกิจที่ชอบ ๑ ธรรมสามัคคีพร้อมเพรียงกันโดยธรรมเป็นเหตุให้สำเร็จกิจที่ผิด ๑ สัตบุรุษคือคนดีเช่นพระพุทธย่อมแสดงสัทธรรม ชักนำให้เกิดธรรม

สามัคคีเช่น พระบรมศาสดาแสดงสัทธรรมชักนำหมู่ผู้ฟังให้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดังคำแสดงสังฆคุณว่า สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ หมู่ผู้ฟังของพระผู้มีพระภาคปฏิบัติดีแล้วเป็นต้น ส่วนอสัตบุรุษคือคนไม่ดี ย่อมแสดงอสัทธรรมชักนำให้เกิดอธรรมสามัคคี ดังเช่นพระเทวทัตต์แสดงสัทธรรมชักนำอชาตศัตรุราชกุมารให้ประพฤติชั่วปฏิบัติผิด จนถึงประกอบอนันตริยกรรมเป็นต้น ความพร้อมเพรียงกันของหมู่ผู้ปฏิบัติดีประพฤติชอบ เป็นธรรมสามัคคีน่ย่อมให้เกิดสุขโดยส่วนเดียว.

แต่ความ พร้อมเพรียง กันของ หมู่จะเกิด สุขได้ ก็เพราะพร้อมเพรียงกันประกอบกิจที่ควรประกอบ ด้วยความเพียรพยายามให้สำเร็จความเพียรนั้น พึงเป็นไป ตามกิจที่ชอบตามหน้าที่ของตน จักเป็นไปเช่นนี้ได้ ก็เพราะฟังคำสั่งสอนของท่านผู้รู้ แสดงธรรม เพราะถ้าไม่ฟังก็ไม่รู้ ธรรมคือความจริง และถ้าไม่พิจารณาให้รู้ อรรถคือเนื้อความ ก็ไม่อาจปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรมได้ ต่อเมื่อฟังธรรม

และพิจารณาเนื้อความของธรรม จึงอาจปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรมได้ ดังที่ท่านแสดงว่า อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน รู้ทั่วถึงอรรถ รู้ทั่วถึงธรรม จึงปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมดังนี้ ความเพียรของหมู่ที่พร้อมเพรียงกันให้เกิดสุข เพราะพร้อมเพรียงกันประกอบกิจที่ดีที่ชอบด้วยประการฉะนี้.

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พ่อค้าประชาชนไทยชาวสยามและชาวต่างประเทศ ได้ทรงพร้อมเพรียง และพร้อมเพรียงกันบำเพ็ญพระราชกุศล พระกุศลและกุศล อุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมหากษัตริย์เจ้าแห่งประชาชนไทยชาวสยามเช่นนี้ ชื่อว่าได้ทรงพร้อมเพรียงกัน พร้อมเพรียงกันประกอบกัลยาณกิจตามทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระบรมศาสดาผู้เป็นพุทธะได้ทรงประกาศแสดงไว้จึงให้เกิดสุขสวัสดี ทั้งเมื่อทรงอนุสรณ์ย่อมเป็นเหตุให้ทรงปีติเป็นสุขอีกส่วน ๑ ดังพระพุทธภาษิตว่า

ในหลวงอานันท์ฯ กับ ปรีดี

ธมฺมปีติ สุขํ เสติ วิปฺปสนฺเนน เจตสา.
อริยปฺปเวทิเต ธมฺเม สหา รมติ ปณฺฑิโต.

ผู้ปีติในธรรม มีใจผ่องใสย่อมอยู่เป็นสุข บัณฑิตย่อมอภิรมยินดีในธรรม ที่พระอริยะประกาศแล้วทุกเมื่อ ด้วยประการฉะนี้.

การที่จะกล่าวว่า ในหลวงอานันท์ฯทรงคุณธรรมอย่างไรนั้น เป็นสิ่งที่ทราบกันทั่วโลกแล้ว และโดยสัจจะแห่งคำพระเทศนา ก็ปรากฏแล้ว ความสันหลามของประชาชนในวันถวายพระเพลิง อันปรากฏข่าวไปยังต่างจังหวัด ก็ได้มีผู้อนุโมทนาทั่วกัน ความปรากฏแล้วเหล่านี้ ข้าพเจ้าจะไม่นำมากล่าวให้ยืดยาว.

แต่มีความอันเป็นข้อสันนิษฐานกล่าวกันอยู่ว่า ในหลวงอานันท์ฯ ทรงพระปรีชาเฉียบแหลมนัก เป็นผู้ลึกซึ้งเยือกเย็นเป็นที่นิยมอยู่ในบุคคลทุกชั้นทุกหมู่ ก็เป็นที่น่าเกรงขามสำหรับผู้ใฝ่อำนาจทางการเมือง อนึ่งในหลวงอานันท์ฯ ยังเคยทรงปรารภว่า จะสมัครเป็นผู้แทนราษฎร อันมี

ดำริห์ ปัทมะศิริ

หนทางไปสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีผลต่างกันกับการเป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฎหมาย และก็ย่อมกะทบกะเทือนถึงผู้ใฝ่อำนาจทางการเมือง ที่ไม่ยอมให้ใครดีกว่าตน หรือไม่คิดว่าใครจะดีกว่าตน พระราชปรารภนี้ อาจจะเป็นเพียงทรงกล่าวเล่นก็ได้ แต่ก็อาจเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้สัตรูผู้รุษยา ตั้งหน้าปองร้าย ความสันนิษฐานเหล่านี้ชอบประการใด แล้วแต่ท่านผู้อ่านจะพิจารณา ทั้งคดีสวรรคตก็ได้ขึ้นสู่ศาลแล้ว การณ์ก็จะปรากฏต่อไป.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งสองพระองค์ !

ตามความนิยมที่เราเรียกกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์นั้น ที่ชื่นอกชื่นใจเราชาวไทย และยังจดจำกันได้อยู่ก็คือ สมเด็จพระนเรศวร กับสมเด็จพระเอกาทศรฐ หรือที่เรียกว่าพระองค์ดำ พระองค์ขาว ได้ร่วมน้ำพระทัย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กอบกู้ชาติไทยให้เป็นเอกราชอย่างมีศักดิ์ ต่อมาในครั้งสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ก็ได้ร่วมน้ำพระทัยกับกรมพระราชวังบวร กู้ชาติไทยให้เป็นเอกราชมาได้เช่นเดียวกัน แล้วเป็นธรรมดาของบ้านเมือง และโดยฉะเพาะชาติไทย ซึ่งมักล้มลุกคลุกคลานมานั้น กาลสมัยได้นำชาติไทยมาสู่ภาวะปัจจุบัน อันล่อแหลมต่อภัยแห่งความเป็นชาติ เป็นที่น่าวิตกอยู่ทั่วไป ในบรรดา

เลือดไทยทั้งปวง เป็นชาตากรรมของชาติไทย ให้ต้องได้รับความลำบาก ได้รับความอัปยศเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ราษฎรทั้งหลายได้หวังตลอดมาใน ๒๐ ปี แต่กลับผิดหวัง ดั่งปรากฏอยู่.

แล้วก็อาจเป็นความบังเอิญ ที่ความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง ตามกาลสมัยที่ผ่านมานั้น มาได้รับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์คือ รัชชกาลที่ ๘ กับรัชชกาลที่ ๙ ผู้มีน้ำพระทัยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่พระวรกายนั้น ประจากกันเสียแล้ว! จะเป็นไปได้หรือที่จะเป็นกำลังแก่กันในราชภาระกิจ อันหากจะเป็นผล แก้ความทรดโทรมของบ้านเมืองเราในบัดนี้ "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์" คราวนี้มีแต่สองพระกรเท่านั้น จะมีเหตุมหัศจรรย์ใด อันลำแดง ให้เห็นว่าไทยเราได้มี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ มาดับยุคเข็ญเช่นในกาลอันสำคัญ สมัยสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้น.

ดำริห์ บัทมะศิริ

คนทั้งหลายยังคงจำกันได้ว่า ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๙ เสด็จสวรรคตแล้ว ประชาชนได้ห้อมล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๙ เป็นอย่างหนาแน่น ให้เห็นความเจ็บร้อนของแผ่นดินนั้นประการหนึ่ง และในขณะเดียวกัน เป็นความถวายความจงรักภักดีอย่างชัดเจนยิ่งกว่าในยามปกติในรัชชกาลก่อน ๆ ครั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๙ เสด็จสู่พระมหานครครั้งนี้ บังเกิดความมหัศจรรย์ ด้วยว่า ความหนาแน่นของประชาชนพลเมืองที่อดทนเฝ้ารับเสด็จ ไม่ว่าจะเป็นเวลาร้อนหรือจะเย็นฝน ใช้เวลาอดทนรออยู่หลายชั่วโมง เพียงแต่จะได้เห็นเสด็จพระราชดำเนินเท่านั้น ที่ไม่ใช่อาการแสดงความแตกตื่น แต่มีเหตุผลอยู่ และอาจจะมีสิ่งที่เหนือเหตุผลด้วย.

ราษฎรไทยทั้งหลาย ตกอยู่ในความทุกข์ มันเป็นเวลาหลายปีมาแล้วได้หวังพึ่งความช่วยเหลือของรัฐบาล แต่ก็มีเหตุการณ์อันกระทำให้ผิดหวังเรื่อยมา ราษฎรได้พึ่ง

พระธรรมอยู่แล้ว ด้วยการสร้างความเมตตากรุณา และรักษาความอดทน ยอมอ่อนน้อมต่อการบังคับบัญชา ทุกอย่างของทางการ เป็นที่น่าสงสารยิ่งนัก แต่ในที่สุดก็ได้ทำให้สภาพของความทุกข์คลายไป จึงต่างก็ได้มุ่ง พึงพระบรมโพธิสมภาร เป็นยอดปรารถนา นเป็นเหตุผลประการที่หนึ่ง ที่ราษฎรได้จงรักภักดีต่อกษัตริย์ เป็นอย่างหนาแน่น.

เพราะด้วยความหวังดังกล่าวแล้วข้างต้น ราษฎรก็ได้หวังว่า รัชกาลที่ ๘ จะขึ้นครองราชย์ ครั้นผิดหวังก็พากันเจ็บแค้น ประกอบกับนิสัยของไทยเรา ไม่ชอบก่อเวรด้วยการกระทำอันร้ายกาจเช่นนี้ (คือการลอบปลงพระชนม์) นี้เป็นเหตุผลประการที่สอง ที่ราษฎรแสดงความจงรักภักดี.

ดังนี้เราจะกล่าวได้หรือไม่ว่า อกุศลกรรมอันยิ่งใหญ่ที่เหล่าร้ายได้กระทำการลอบปลงพระชนม์นั้น เป็นกุศลกรรมอันยิ่งใหญ่ ที่ต้นเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๘ ทรงบำเพ็ญแล้ว คือ การสละชีวิต อันมีค่าของพระองค์ มาเป็น เครื่องผูกพันธ์จิตต์ใจของราษฎร อันระส่ำระสาย ให้รู้สึกเป็นอันหนึ่งอัน

เดียวกัน สำหรับต่อต้านภัยทั้งหลาย เพื่อแก่ความเป็นอยู่แห่งบ้านเมืองของตน ชั่วเวลาแวบเดียว ที่ถูกถอบปลงพระชนม์ เป็นผลอันใหญ่หลวงแก่จิตต์ใจของไทยเรา ซึ่งได้แตกแยกอย่างว่นวายหลายปีมาแล้ว จะเป็นไปได้หรือไม่ว่านี่เป็นสิ่งเหนือเหตุผล ยากที่จะอธิบายได้ถถ้วน แต่ปรากฏการณ์ก็ได้แสดงผลว่าเป็นไปแล้ว.

จะเป็นไปได้หรือไม่ ในความเป็นห่วงของล้นเกล้าฯรัชชกาลที่ ๘ ต่อมาสมเด็จพระอนุชา กับพศกนิกรของพระองค์นั้นได้ดลบรรดาลให้เหตุการณ์อันน่าอัศจรรย์ ในความจงรักภักดีนบังเกิดขึ้น นี่ก็เป็นสิ่งเหนือเหตุผลอีกเหมือนกัน.

เป็นไปได้ที่เดียวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๙ ย่อมรู้สึกพระองค์ เสมือนว่าสมเด็จพระเชษฐามิได้ห่างไกลไปจากพระองค์ ความรู้ความคิดใด ที่เคยทรงร่วมรู้ร่วมคิด ก็ยังคงอยู่ในพระทัยในฐานะเป็นคู่พระทัย ดังนั้นเราจึงอาจกล่าวได้ว่า เดียวนเรามี “พระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัวทั้งสองพระองค์" แน่นอยู่ในพระองค์เดียวคือในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช.

ข้อความต่อไปนี้ เป็นพระราชดำรัสในหลวงรัชชกาลที่ ๙ ในฐานะพะยานโจทก์กรณีสวรรคต.

พระราชดำรัสของในหลวงในคดีสวรรคต.

คำให้การพะยานโจทก์

คดีหมายเลขดำที่ ๑๙๙๙/๒๔๙๑

ศาลาญา

๑๒ พฤษภาคม ๒๔๙๓

ข้าพเจ้าขอให้การว่า ข้าพเจ้าชื่อ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และขอให้การต่อไป (ทรงตอบโจทก์)

ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ ฉันไปในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระองค์เจ้าอาทิตย์แทนรัชชกาลที่แปดคนนั้น

ได้ไปกรมทหารมหาดเล็ก แต่ไม่แทนพระองค์ เหตุที่รัชชกาลที่ ๘ ไม่เสด็จในงาน พระศพ พระองค์เจ้า อาทิตย์ก็เพราะไม่ทรงสบาย อาการไม่ทรงสบายนั้น ไม่ถึงขนาดต้องบรรทมอย่กับพระแท่น ยังทรงพระราชดำเนินไปมาบนพระที่นั่งได้ ไม่ทรงสบายด้วยพระโรคอะไรฉันไม่ใช่หมอ ได้ยินรับสั่งแต่เพียงไม่สบาย.

ในเช้าวันที่ ๙ มิถุนายนนั้น ฉันกินอาหารเช้าที่มุขพระที่นั่งชั้นบนด้านหน้า (โจทก์ขอให้ทรงชี้พระที่นั่งจำลอง ทรงชี้ตามที่แสดงไว้ในหุ่น) กินอาหารแล้วฉันเดินไปห้องบรรทมรัชชกาลที่ ๘ เวลาราว ๙.๐๐ น. พบนายชิต นายบุศย์หน้าห้องแต่งพระองค์เห็นนั่งอยู่ (ทรงชี้หุ่นจำลอง) นายชิต นายบุศย์นั่งอยู่เฉย ๆ ฉันถามเขาว่าพระอาการเป็นอย่างไร ได้รับตอบว่าดีขึ้น ใครเป็นผู้ตอบจำไม่ได้ เขาตอบต่อไปว่าทรงสบายขึ้น เสด็จไปห้องสรงแล้ว ต่อจากนั้น ฉันได้เดินไปห้องของฉัน เดินไปตามสองห้องนี้ ระหว่างนั้นเป็นเวลาประมาณ๙.๒๕ น. ได้ยินเสียงคนร้อง ได้ยินขณะที่อยู่ใน

ห้องเครื่องเล่น ก่อนได้ยินเสียงร้องได้เห็นคนวิ่งผ่านประตู ห้องบรรไดซึ่งอยู่ติดกับห้องเครื่องเล่น (ทรงชี้หุ่นจำลอง และแผนผังหมายเลข ๑ และศาลได้ชี้ดเส้นด้วยดินสอแดง เป็นลูกศรแสดงการที่เห็นคนวิ่งไป เป็นแผนผัง) เสียงคนร้อง เป็นเสียงใครจำไม่ได้ ได้ยินเสียงร้อง แล้วฉันได้ออกมาจาก ห้องเครื่องเล่นไปยังเฉลียงด้านหน้าโดยผ่านไปทางห้องบรร-ได (ทรงชี้ดเส้นดินสอแดงไว้ในแผนผังหมายเลข ๑ แสดงทางที่พระองค์เสด็จ) ได้พบนางสาวจรูญ ที่หน้าห้องข้าหลวง ถามน.ส. จรูญว่ามีอะไรเกิดเรื่องอะไร ได้รับตอบว่าในหลวง ยิงพระองค์ ฉันได้ยินดังนั้นก็ตรงไปยังห้องบรรทมรัชกาล ที่ ๘ (ทรงชี้ดเส้น หมึกใน แผนผัง หมายเลข ๑ แสดงเส้นทางที่เสด็จตรงไปยังห้องพระบรรทม)

เมื่อเข้าไปถึงห้องพระบรรทมแล้ว เห็นสมเด็จพระราช-ชนนีและพระพี่เลี้ยงเนื่องอยู่บนพระแท่นบรรทม สมเด็จพระราชชนนีประทับอยู่เบื้องปลายพระบาทในหลวงโดยพระองค์อยู่บนพระแท่นครึ่งพระองค์ ส่วนพระพี่เลี้ยงเนื่องอยู่บนพระ

แท่นบรรทม และอยู่ค่อนไปทางพระเศียร เห็นในหลวงบรรทม
อยู่บนพระแท่นในท่าหงายอย่างปกติ เห็นที่พระนลาตมีรอย
โลหิต พระเนตรหลับ สังเกตเห็นพระกรอยู่ข้างพระวรกาย
อย่างคนนอนอย่างธรรมดา พระกรแนบพระวรกายห่างจาก
พระวรกายตรงขอบพระหัตถ์ด้านในประมาณ ๕ ซ.ม. ที่ว่า
นหมายถึงพระกรซ้าย ส่วนพระกรข้างขวาเป็นอย่างไรไม่
เห็น สังเกตเห็นพระหัตถ์อยู่ในท่าธรรมดานวพระหัตถ์ไม่
งอ แต่งอบ้างอย่างธรรมดาคองอนิดหน่อย มีผ้าคลุม
พระบรรทมคลุมอยู่ด้วย พระกรอยู่นอกผ้านั้นเห็นแต่ข้างซ้าย
ข้างขวาไม่เห็น ผ้าคลุมพระองค์ขึ้นมาเสมอพระอุระ.

เมื่อฉันเห็นเช่นนั้นก็บอกคนที่อยู่นั้นให้ไป ตามหมอมา
แล้วฉันได้เข้าไปประคองสมเด็จพระราชชนนี พาไปประทับ
ที่พระเก้าอี้ปลายพระแท่นบรรทม ต่อจากนั้นหลวงนิตย์ได้
มาถึง จะมาถึงภายในห้องพระบรรทมแล้วนานเท่าใดเดาไม่
ถูก หลวงนิตย์เข้าไปดูแล้วไม่พูดว่ากระไร แต่ฉันเห็นหน้า

หลวงนิตย์กรู้ได้ว่าไม่มีหวังแล้ว สมเด็จพระราชชนนีได้เสด็จไปประทับในห้องทรงพระอักษรต่อไป.

เมื่อทราบว่าหมดหวังแล้ว ต่อมาได้เรียกพระยาชาติเดชอดมชันมาถามว่าจะทำอย่างไรต่อไป พระยาชาติบอกถึงพระราชพิธีเกี่ยวกับพระบรมศพแล้ว ฉันก็สั่งให้เขาจัดการตามระเบียบ.

รัชชกาลที่ ๘ เคยทรงปืนในงานแฟร์ (งานออกร้าน) ในต่างประเทศบ้างหรือไม่ก็เป็นปืนของเล่น ปืนที่ทรงในงานแฟร์เป็นปืนที่เขามีกัน ปืนพกเคยทรงแต่ที่เป็นปืนของเล่น เมื่อเสด็จนิวัติพระนครแล้วใหม่ ๆ คือระหว่างเดือนธันวาคม มกราคมและกุมภาพันธ์นั้น ได้เคยทรงพระแสงปืนเหมือนกัน เป็นปืนที่มีผู้ทูลเกล้าถวาย โดยถวายที่เมืองชลฯ เสด็จเมืองชลฯ ในราวเดือน ธันวาคม โดยหลวงประดิษฐ์เป็นผู้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จไปดูพวกใต้ดินของหลวงประดิษฐ์ ปืนที่ทูลเกล้าถวายนั้นมีทั้งปืนสั้นและทั้งปืนยาว เมื่อเสด็จกลับมาประทับที่พระที่นั่งบรมพิมานแล้ว

ก็ได้ทรงปืนนั้นเหมือนกัน โดยมีคนมาชี้แจงการใช้ปืนนั้น ถวาย ผู้มาชี้แจงมี ร.อ. วัชรชัย ร.น. ซึ่งขณะนั้นเป็นราชองครักษ์ พวกท่านให้ปืนมานั้นเป็นผู้แนะนำให้ ร.อ. วัชรชัย ร.น. เป็นผู้ชี้แจงถวาย การที่ทรงปืนเป็นพระราชประสงค์ของในหลวงเอง ทรงปืนที่ในสวนหลังพระที่นั่งบรมพิมาน ฉันก็ไปยิงปืนอยู่ด้วยเหมือนกัน ทรงทั้งปืนสั้นและปืนยาว ทั้งสองอย่าง.

ปืนที่มีผู้ทูลเกล้าถวายมานั้นเป็นปืน ยู. เอส. อาร์ม ๑๑ ม.ม. มีหนึ่งกระบอก ปืน ยู. เอส. อาร์ม ๑๑ ม.ม. นี้ได้ทรงในสวนด้วยเหมือนกัน (โจทก์ขอให้ทรงทอดพระเนตรปืนของกลาง แล้วกราบบังคมทูลถามว่าปืน ยู. เอส. อาร์ม ที่มีผู้ทูลเกล้าถวายมานั้น ลักษณะเป็นอย่างเดียวกับปืนของกลางหรือไม่ ทรงตอบว่าอย่างเดียวกัน) เมื่อทรงปืน ยู. เอส. อาร์มแล้ว มีพวกมหาดเล็กที่อยู่ในที่นั้นเก็บเอาปลอกกระสุนไปบ้าง นายชิต นายบุศย์ ก็เคยเก็บปลอกกระสุนไปเหมือนกัน และเห็นเก็บไปทั้งสองคน ปืนนี้เมื่อทรงแล้ว

ก็มอบให้ราชองครักษ์เก็บไป (โจทก์ขอให้ทรงทอดพระเนตรบัญชีบันตามที่อ้างไว้ในศาลหมายเลข ๑๔๓ และโจทก์ได้อ่านรายการในบัญชีนั้นถวาย แล้วกราบบังคมทูลถามว่าถูกระเบิดมือตามบัญชีนั้นใครทูลเกล้า ฯ ถวายมา ทรงรับสั่งตอบจำไม่ได้)

ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ต้องทรงฉลองพระเนตร โดยสายพระเนตรสั้น เวลาทรงบืนจะได้ทรงฉลองพระเนตรทุกคราวหรือไม่จำไม่ได้ แต่โดยมากเห็นทรงดูเหมือนในวันสวรรคตนั้นเอง แต่จำไม่ได้แน่ นายชิตบอกว่า เก็บปลอกกระสุนบืนได้ในห้องพระบรรทม โดยบอกว่า เก็บได้ใกล้พระแท่นจะบอกละเอียดว่า เก็บได้ที่ตรงไหน อย่างไรหรือไม่จำไม่ได้ นายชิตจะชี้ที่เก็บได้ให้ดูหรือเปล่าก็จำไม่ได้ แม้ตัวนายชิตก็ไม่แน่ใจว่าตนเก็บได้ที่ไหน (จบคำให้การวันที่ ๑๒ พ.ค. ๙๑)

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๑ (ทรงตอบโจทก์)

ดำริห์ ปัทมะศิริ

ฉันเคยทราบว่านายเฉลียว ได้นั่งรถยนตร์เข้าไปถึงหน้าพระที่นั่งบรมพิมาน ในหลวงรัชชกาลที่ ๙ จะทรงพอพระราชหฤทัยในการกระทำเช่นนั้นหรือไม่ฉันไม่รู้ เคยมีครั้งหนึ่งที่สมเด็จพระราชชนนีรับสั่งเรียกรถยนตร์ไม่ได้มา เหตุที่ไม่ได้มา เพราะคันหนึ่งไปซ่อม อีกคันหนึ่งเอาไปให้นายปรีดี เขาว่ากันว่า นายเฉลียว เป็นผู้จัดส่งรถไปให้นายปรีดี แล้วนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีได้ส่งรถมาถวายให้ทรงใช้แทน.

ในหลวงรัชชกาลที่ ๙ ไม่เคยรับสั่งอะไรกับฉัน ถึงการเข้าเฝ้าของนายเฉลียวว่ามีคารวะหรือไม่ การที่นายเฉลียวพ้นตำแหน่งราชเลขานุการในพระองค์ไปนั้น น่าจะเป็นด้วยในหลวงไม่พอพระราชหฤทัย เหตุที่ไม่พอพระราชหฤทัยเพราะอะไรไม่ได้รับสั่งแก่ฉันให้ทราบ.

ในคราวเสด็จประพาสหัวหิน นายปรีดีโดยเสด็จด้วย ในคราวนั้นนายปรีดีได้สั่งเอารถจีพไปใช้ โดยไม่ได้ขออนุญาต และนายปรีดีได้เคยจัดให้มีงานเลี้ยงขึ้นที่นั่น เลี้ยง

พวกใต้ดินจัดเลี้ยงโดยไม่ได้ขอพระบรมราชานุญาต ในการเลี้ยงนั้นมีเสียงเอะอะ นายปรีดีเคยว่า จะสั่งให้เอาบีอาโนมาถวาย จะสั่งมาจากไหนไม่ได้บอก ขณะนำมาถวายฉันไม่ได้อยู่ด้วย ในตั้นฉันเข้าใจว่า บีอาโนนั้นเป็นของนายปรีดี ต่อมาพระยาวิชิตบอกว่าเป็นของสำนักพระราชวัง.

เกี่ยวกับการตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในการที่ในหลวงรัชกาลที่ ๘ จะเสด็จต่างประเทศนั้น ฉันได้รู้ว่าความเห็นของนายปรีดีในการจะตั้งผู้สำเร็จราชการ จะตรงกับพระราชดำริหรือไม่ ฉันไม่ทราบ เกี่ยวกับการตั้งราชเลขานุการแทนนายเฉลียวที่พ้นตำแหน่งฉันรู้บ้าง ในหลวงมีพระราชประสงค์จะตั้งท่านนิกรเทวัญ เทวกุล นายปรีดีปฏิบัติตามสนอง พระราชประสงค์นั้นชักช้า ในการที่ในหลวงจะเสด็จกลับสวิตเซอร์แลนด์ โดยผ่านไปทางประเทศอเมริกาและยุโรปนั้น เป็นพระราชประสงค์ของพระองค์ท่าน และทรงประสงค์จะได้เสด็จไปโดยเร็ว พระราชประสงค์นั้นจนใกล้ ๆ จะสวรรคตก็มิได้เปลี่ยนแปลง รัฐบาลจัดการ

เรื่องเสด็จนั่นเร็วช้าประการใดไม่ทราบ ในที่สุดได้กำหนด เสด็จกลับในวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๘๙.

นายมี พาผล เคยบอกฉันว่า วันที่ ๑๓ จะเสด็จกลับไม่ได้ บอกเมื่อในหลวงเสด็จสวรรคตแล้วราว ๒-๓ อาทิตย์ ว่า นายชิต เป็นผู้พูดว่า ในหลวง จะไม่ได้ เสด็จกลับ วันที่ ๑๓ ตามที่บอกไว้เมื่อวันก่อนว่า เห็นคนวิ่งผ่าน ประตูห้อง บรรได ไปนั้น ต่อมาฉันได้สอบสวนดู ฉันเคยได้ถามนายชิต เขาบอก ว่าเขาวิ่งมาทางพระที่นั่งและบอกอีกครั้งหนึ่งว่า วิ่งมาทาง หลังพระที่นั่งแล้วไปออกทางหน้า เขาไม่แน่ใจ นายชิตบอก และชี้ทางด้วย แต่เป็นเรื่องไม่แน่นอน.

นายวงษ์ เขาวก์วิ เคยสอนหนังสือฉัน ในวันที่ ๘ ก่อน สวรรคตนั้น นายวงษ์ได้เข้าไปเฝ้า วันที่ ๙ หลังจาก ในหลวงสวรรคตแล้ว นายวงษ์ได้มาตามคำสั่งของฉัน หลังจากนั้นแล้ว นายวงษ์ยังได้มาอีกหลายครั้ง.

ในระหว่าง ในหลวง รัชชกาลที่ ๘ สมเด็จ พระราชชนนี และฉันมิได้มีอะไรขุ่นข้องหมองใจกัน ในหลวงรัชชกาล

ที่ ๙ ไม่เคยรับสั่ง กับ ฉันว่า มีความ คับแค้น พระราช หฤทัย อย่างใด เคยรับสั่งแต่ว่าอากาศร้อน เกี่ยวกับราชการ ในหลวงรัชชกาลที่ ๙ จะทรงมีอะไร คับแค้น พระราชหฤทัย บ้างไหม ฉันไม่รู้ ส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องส่วนพระองค์ก็ไม่มี เรื่องคับแค้นที่รุนแรง ในหลวงรัชชกาลที่ ๙ พระราช หฤทัย เย็น และเวลาทรงบินทรงระมัดระวังทุกทาง ยังเคยเตือนฉัน เวลาจับหรือเล่นบินพกให้ดูเสียก่อน ว่ามีลูก อยู่ในลำกล้อง หรือเปล่า ในหลวงไม่เคยพูดเรื่องการเมืองกับฉัน และ ฉันไม่เคย ทราบ เรื่อง ในหลวง ทรงอยากพบ จอมพล ป. พิบูลสงคราม.

นายฉันท์ หุ้มแพร เป็นคนจงรักภักดี และเป็นห่วงใน ความสุขสบายของเราเกี่ยวกับความปลอดภัย เขาเป็นห่วง เหมือนกัน นายฉันท์ ไม่เคยพูดกับฉันมาก เป็นแต่เคยบอก กับฉันว่าต้องระวัง ที่ว่าจะต้องระวังนั้นเข้าใจว่า ระวังตน บอกตั้งแต่ฉันมาถึงเมืองไทย รถจี๊พที่นายปรีดีเอาไปใช้นั้น เป็นรถส่วนพระองค์.

คนที่ฉันเห็นวิ่งผ่านประตูห้องบรรไดไปนั้น เขาผ่านโดยเร็ว ฉันไม่รู้ว่าเป็นใคร ก่อนนั้นฉันไม่ได้ยินเสียงอะไรดังผิดปกติ ระหว่างที่ฉันเดินไป ๆ มา ๆ อยู่ในห้องนอนและห้องเครื่องเล่นนั้น จะมีใครอยู่ในสองห้องนั้นบ้างไหม ฉันไม่ได้สังเกต ในที่สุดฉันก็ไม่ทราบว่า คนที่เห็นวิ่งไปนั้นเป็นใคร ขณะเห็นไม่ทันได้คิดว่าอย่างใด เสียงคนร้องที่ได้ยินนั้นเป็นเสียงทั้งตกใจทั้งร้องไห้ และเป็นเสียงของคนคนเดียว นอกจากเห็น น.ส. จรูญที่เฉลียงแล้วไม่เห็นใครอีก ตอนนั้นจะมีเสียงวิ่งทางเฉลียงหน้าพระที่นั่งบ้างไหม ไม่รู้ ฉันถาม น.ส. จรูญแล้วก็เดินต่อไปโดยเร็ว จะมีเสียงคนวิ่งไหมไม่ได้สังเกต เวลานั้นประตูห้องทรงพระอักษรทางด้านที่เปิดออกสู่เฉลียงด้านหน้าจะปิดหรือเปิดอยู่ไม่ได้สังเกต ประตูนั้นตามธรรมดา เมื่อยังไม่ถึงบรรทมก็ปิด และตามธรรมดาฉันไปห้องพระบรรทมก็เข้าทางห้องแต่งพระองค์ ฉันไปถึงห้องพระบรรทมแล้วก็เลยตรงไปที่สมเด็จพระราชชนนี ขณะนั้นจะได้มีการเช็ดพระโลหิตที่พระพักตร์ในหลวงรัชกาลที่๘

ไหมฉันไม่ทราบ ฉันเข้าใจว่า พระพี่เลี้ยงเนื่องกำลังทำการเช็ดพระพักตร์ในหลวงอยู่ ฉันเข้าไปถึงสมเด็จพระราชชนนีแล้ว นานสักๆ นาทีหรือ ๒ นาที ก็ประคองพระองค์ท่านออกมา ขณะนพระพี่เลี้ยงจะยังเช็ดพระพักตร์หรือเปล่าฉันไม่ได้ดู จะมีคนอื่นเข้าไปในพระวิสูตร์บ้างหรือเปล่าไม่ได้สังเกต ฉันไม่ได้แหวกพระวิสูตร์เข้าไป น่าจะมีคนแหวกไว้ แหวกข้างเดียวหรือทั้งสองข้างไม่ได้สักเกต ฉันออกจากพระวิสูตร์มาแล้ว ก็มาอยู่กับสมเด็จพระราชชนนีที่ปลายพระแท่นไม่ได้เข้าไปอีก.

ฉันสังเกตเห็นท่าทางของพระบรมศพ ตั้งแต่ก่อนเข้าไปในพระวิสูตร์แล้ว จะมีอะไรอยู่ใกล้ๆ พระกรเบื้องซ้ายบางไม่ได้สังเกต พระเศียรหนนพระเขนยอยู่ในท่าปกติ สังเกตเห็นตั้งแต่แรกเข้าไป สมเด็จพระราชชนนีเสด็จออกไปประทับอยู่ที่ห้องทรงพระอักษรก่อนฉัน ฉันออกจากห้องพระบรรทมไปแล้ว ก็ได้กลับเข้าไปอีกกี่ครั้งไม่ได้นับ.

ฉันได้แลเห็นปืนเมื่อนายชิตนำมาให้ดู ที่เฉลียง ขณะนั้น

เวลาสักเท่าใดจำไม่ได้ ปืนที่นายชิตนำมาให้ดูเป็นปืนที่นาย ฉันท์ หุ้มแพร ถวายในหลวงรัชชกาลที่ ๘ ถวายตั้งแต่ตอน เสด็จเข้ามาถึงประเทศไทย ในวันสวรรคตนั้น นายวงษ์ได้ เข้ามาหาฉันในห้องทรงพระอักษรในตอนแรก ต่อมาอีก ตอนหนึ่งมาหาที่ใกล้ห้องของฉัน เคยยิงปืนจากเฉลียงชั้น บนลงไปในสวนบางคราวก็ลงไปยิงในสวน ในหลวงรัชช-กาล ๘ ได้เว้นทรงปืนก่อนเสด็จสวรรคตหลายวัน อาจจะมี คนอื่นมาแนะนำวิธทรงปืนอีกบ้าง การที่นายปรีดโดยเสด็จ ไปหัวหินด้วยนั้น นายปรีดไม่มีหน้าที่โดยเสด็จ แต่จะเป็น พระราชประสงค์หรือเปล่าฉันไม่รู้.

เรื่องสมเด็จพระราชชนนีที่ทรงเรียกรถไม่ได้นั้น จะเกิด ก่อน หรือ หลัง กลับ จาก หัวหินจำไม่ได้ ได้ยินเขาพูดกันว่า นายปรีดเอาไปใช้ โดยนายเฉลียวส่งไปให้.

(ทรงตอบโจทก์ติง)

เวลานายชิตนำปืนมาให้ฉันดูนั้น จะพูดว่าอย่างไรจำ ไม่ได้.

ภาคผนวก

(ตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น ว่าเค้าเงื่อนระบอบประชาธิปไตยได้ปรากฏมาแล้วในรัชชกาลที่ ๔ นั้น ได้คัดประกาศบางตอนในรัชชกาลที่ ๔ มาเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย)

“ประกาศ

ยิงกระสุนทางเสด็จพระราชดำเนิน

ด้วยเจ้าพระยามราชชาติเสนางค์นรินทร มหินทราบดี ศรีวิชัยราชมหัยสวริยบริรักษ์ ภูมิพิทักษ์โลกากร ฑันฑฤทธิ-ธรนครบาล สมุหบดี อภิชัยปรากรมพาหุ รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า ให้หมายประกาศแก่บรรดาข้าราชการฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือน ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลราษฎรไทย จีน มอญ ลาว เขมร ญวน แขก ฝรั่ง ปฏุเกษเดิมให้รู้จงทั่วกันว่า มีพระราชกำหนดและบทพระอัยยการสำหรับประเทศกรุงสยาม แต่ครั้งกรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยา ทุกวันนี้เรียกว่า กรุงเก่า นั้นสืบๆ มาเป็นอย่างธรรมเนียมอยู่จนตราบเท่าทุกวันนี้ ถ้าพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จพระราชดำเนิน

ทางสถลมารค ก็มีม้านำวิ่งตรวจทางไปก่อน มีกระสุน มีธนู มีหอกซัดเสียบไปบนหลังม้า แล้วจึงกระบวน องครักษ์ถือหวาย ถือหอกขัดกระบี่เป็นลำดับ ๆ จนถึงพระราชยาน ถ้าเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคเล่า ในเรือประตูหน้าประตูหลัง ในเรือดั้ง ในเรือกันทุก ๆ ลำ แลหน้าแลท้ายเรือพระที่นั่งก็มีกระสุนปืน มีไม้ศรชะตายไป ถ้าเรือตัดหน้า พระที่นั่ง ฤาแซงขึ้นมา ก็ต้อง ลงอาชญาตามกฎหมาย ถ้าราษฎรเดินยืน เยียม หน้าต่าง เยียม ประตูที่ใกล้ทางเสด็จ พระราชดำเนินม้านำรัว แลเจ้าพนักงานในเรือ ประตูหน้าประตูหลัง ในเรือดั้ง ในเรือ พระที่นั่งก็เอากระสุนยิง ครั้นกาลล่วงมานาน เมื่อครั้งแผ่นดินพระบาทสมเดจพระบรมนารถบรมบพตร พระพุทธเลศหล้านภาไลย เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานกระฐินณวัดหนัง ณวัดหนอง แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับมาในกลางทาง ทรงได้ยินเสียงผู้หญิงร้องทุกข์ถวาย ความว่า เจ้าพนักงานในเรือดั้งเอากระสุนยิงถูกดวงจักษุ

แตก ครั้นได้ทรงสดับแล้ว ทรงพระมหากรุณาโปรดให้รอเรือพระที่นั่ง แล้วดำรัสสั่งให้หลวงทิพเนตร เจ้ากรมหมอสำหรับรักษาจักษุโรค ซึ่งลงประจำอยู่ในเรือพระที่นั่งไปดูรักษา หลวงทิพเนตรจึงกลับมากราบทูลพระกรุณาว่ากระสุนยิงถูกดวงจักษุแตกเสียแล้ว จนพระราชทานเงินตราผ้านุ่งผ้าห่มให้กับหญิงผู้เสียจักษุนั้นแล้ว จึงโปรดให้มีพระราชบัญญัติห้ามว่า แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าอย่าให้เจ้าพนักงานในเรือประตูหน้าประตูหลัง ในเรือดั้งในเรือพระที่นั่งเอากระสุนยิงเอาราษฎรต่อไป เป็นแต่เงือดเงือพอให้รู้กลัว เพราะฉะนั้นเจ้าพนักงานต้องเอากระสุนเตรียมไปตามธรรมเนียม แล้วห้ามคนที่เคารพไม่เรียบร้อยแต่ด้วยโบกมือห้ามบ้าง เงือกระสุนบ้าง แต่ครั้งนั้นมาเจ้าพนักงานก็ได้เอากระสุนยิงเอาราษฎร จะเป็นอยู่บ้างก็แต่คนที่ไม่ใช่เทือกแถวเคยนำเสด็จมาเนืองๆ แลมาเป็นพนักงานเรือประตูหน้าเรือประตูหลัง เรือดั้งขนใหม่ๆ ต้นๆ ถือไปตามพระราชกำหนดเดิมจึงได้ทราบว่ามีเหตุขึ้นบ้าง บัดนี้จึงประกาศซ้ำ

มา ตั้งแต่นั้นสืบไปเมื่อหน้า ถ้าเจ้าพนักงานเรือประตูหน้า ประตูหลัง เรือดั้งลำใด จะเป็นเรือกรมใดมาร้องพ้องได้ ความแน่แล้ว ก็ให้ว่ากล่าวตามพระราชกำหนดที่ห้ามไว้ จะชำระทำโทษให้ ฤาให้ทำขวัญโดยสมควร บัดนี้พระบาท สมเด็จพระบรมนารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง พระดำริห์ว่า เสด็จพระราชดำเนินไปทางสถลมารค แต ทางชลมารค กรมเมืองแลนายอำเภอพวกนั่งกองจุกช่อง ล้อมวง ม้านำรวแลตำรวจแลเรือประตูหน้าประตูหลัง เรือ ดั้ง ก็ไล่คนเสียมิให้อยู่ใกล้ทางเสด็จพระราชดำเนิน แล้ว ให้ชาวบ้านบีดประตูบ้าน แลบีดประตูโรง ประตูร้าน ประตหน้าถังเสียหมด ก็มิได้เป็นการที่จะป้องกันอันตราย อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ไม่เห็นเป็นคุณเลย เห็นเป็นโทษเป็น หลายประการ คือมิได้ทอดพระเนตรเห็นราษฎรที่เคยเฝ้า แต ทรงรู้จักมาแต่ก่อนประการหนึ่ง บีดประตูโรง ประตูร้าน ประตูหน้าถังไว้ก็จะเป็นที่คนแอบแฝง คนที่แอบแฝงอยู่ในโรง ในร้าน ในหน้าถังนั้น จะเป็นคนดีฤาคนเสียจริตประการใด

ก็ไม่รู้ จึงโปรดให้มีประกาศห้ามว่า ตั้งแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าเสด็จพระราชดำเนินไปทางสถลมารคทางชลมารค ก็อย่าให้กรมเมือง นายอำเภอ แลกรมไพร่หลวงที่ไปนั่งกองจุกช่องล้อมวงไล่ราษฎรชาวบ้านไปไกลเลย แลอย่าไปปิดประตูบ้าน แลประตูโรง ประตูร้าน ประตูเรือน ประตูแพ ประตูหน้าถังเสียดังแต่ก่อนให้ราษฎรเจ้าของบ้านเป็นผู้ใหญ่ในบ้านในเรือนออกมาคอยเฝ้ารับเสด็จ ถวายบังคม ให้ทอดพระเนตรเห็น ถ้าทรงรู้จักจะได้ทักทายปราศัยบ้าง ตามสมควรให้ได้ความยินดี อนึ่งให้เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือน เจ้าของโรง เจ้าของร้าน ตรวจตราดูอย่าให้คนเมาสุรา แลคนเสียจริต อยู่ที่หน้าบ้าน หน้าเรือน หน้าโรง หน้าร้านของตัวเมื่อเพลาจวนจะเสด็จพระราชดำเนินได้เป็นอันขาด ถ้าเจ้าของบ้านเป็นข้าราชการมีกำลัง ก็ให้ไล่เสียไปให้พ้นให้ไกลอย่าให้อยู่ที่หน้าบ้านได้ ถ้าไล่มิได้ก็ให้จับตัวส่งให้กรมเมืองแลพวกนั่งกองจุกช่องล้อมวง ถ้าเป็นราษฎรมีกำลังน้อยจะจับมิได้ จะไล่มิไป ก็ให้ไปบอกกรมเมืองนายอำเภอ

พวกนั่งกองจุกช่องล้อมวง ให้มาช่วยไล่ช่วยจับเสี้ยโดยเร็ว ในก่อนเวลาเสด็จพระราชดำเนิน อย่าให้คนในกระบวนแห่เสด็จพระราชดำเนิน ต้อง ไล่ ต้องจับ คนเมาสุรา คนเสี้ยจริต ให้วุ่นวายไป ถ้าเสด็จทางชลมารคก็ให้เจ้าของบ้านเจ้าของเรือน เจ้าของแพ ออก มานั่ง คอยเผา หน้า บ้าน หน้าเรือน หน้าแพในที่ควรจะหมอบอยู่ได้ ให้ทอดพระเนตรเห็นแล้วให้ดู ถ้าเห็นกระบวนเสด็จพระราชดำเนินแล้ว แลมีเรือพายแจวขึ้นล่องสวนทางแลแข่งกระบวน ก็ให้เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือนเจ้าของแพบอกห้ามให้เรือนั้นจอดเสี้ย อย่าให้พายสนนพายแข่งพายตัดหน้ากระบวนเสด็จพระราชดำเนินได้ ถ้าเป็นเรือจีนใหม่ เรือแขก เรือฝรั่ง เขาไม่รู้จักธรรมเนียมไทย ไม่เข้าใจกันก็ให้ใช้ใบบอกห้าม ตามไม่รู้ภาษากัน ถ้าเจ้าของบ้าน เจ้าของเรือน เจ้าของโรง เจ้าของร้าน เจ้าของแพ ไม่อยู่ก็ให้บุตรภรรยาออกมารับเสด็จ ดูแลแทนบิดาแทนมารดา แทนผัว อนึ่งถ้าราษฎรเป็นจีน และเมื่อเพลาเสด็จพระราชดำเนินไปถึง หน้าบ้าน หน้าเรือน หน้าโรง

หน้าร้าน หน้าแพ ถ้าแลจะเคารพหมอบกราบตามอย่างจีน เคารพต่อพระเจ้าแผ่นดินจีนก็ตาม อนึ่งแขกแลฝรั่งถ้ารู้ธรรมเนียมไทย จะนั่งลงเคารพหมอบกราบอย่างไทยก็ตาม ฤาจะยืนเบิดหมวกกัมศีร์ษะยกมือเคารพอย่าง แขกอย่างฝรั่งก็ตามอย่าให้ข้าราชการในกระบวนเสด็จพระราชดำเนิน แลกรมเมืองนายอำเภอ นั่งกองจุกช่องล้อมวงแลราษฎรชาวบ้านที่ออกมานั่งคอยเฝ้ารับเสด็จ ห้ามปรามว่ากล่าวขึ้นใจคนนอกประเทศ ซึ่งพอใจจะเคารพรับเสด็จตามจาริตของตัวๆ นั้น ให้หมอบลงเคารพกราบอย่างไทยเลย จงได้ถามเสียให้รู้กริยาคนนอกประเทศ แล้วจงยอมให้คนนอกประเทศได้เคารพตามใจจาริตที่เคยนับถือนั้นเถิด อนึ่ง ถ้าคนนอกประเทศมาเช่าโรง เช่าเรือน เช่าแพของผู้ใดอยู่ ก็ขอให้เจ้าของโรง เจ้าของเรือ เจ้าของแพ เอาใจใส่ตักเตือนคนนอกประเทศซึ่งไม่รู้ธรรมเนียมนั้น ให้เคารพตามธรรมเนียมคนประเทศนั้นๆ ฤาตามอย่างไทยก็ตาม จงบอกกล่าวห้ามปรามเสีย อย่าให้ทำกิริยาเกะๆ กะๆ ไม่มีเคารพได้ เมื่อ

เวลาเสด็จ พระราชดำเนิน ทางสถลมารค ทางชลมารคจงทุกรายถ้ามีเหตุเพราะคนเมาสุรา แลคนเสียจริตแลอื่น ๆ อันใดขึ้นที่หน้าบ้าน ร้านโรงผู้ใดเมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินก็ต้องหาตัวเจ้าของบ้านร้านโรงมาชำระ ให้ระวังให้รอบคอบเทอญ.

"ประกาศ

การถือศาสนา และผู้ที่ถือผิด

ปีมะเมีย สัมฤทธิศก

ว่าธรรมเนียมผู้ครองแผ่นดินที่เป็นยุตติธรรม มิได้ห้ามราษฎรทั้งปวงในการถือศาสนาเป็นที่พึ่งของตัวๆ ในเวลาที่สุดและกาลเบื้องหน้า ทรงอนุญาตยอมให้คนถือศาสนาตามอัธยาศัย ด้วยว่าการถือศาสนาลางสิ่งก็ถูกต้องกัน เหมือนอย่างไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ล่วงเกินในการเมถุนสังวาส ทำชู้ภรรยาของผู้อื่น และไม่

เจรจาคำเท็จ แลไม่เสพย์สุรา แลอดความโกรธ มีเมตตา
กรุณาแก่กัน แลซื่อสัตย์กตัญญูกตเวทีแลให้บันสิ่งของ
เฉลี่ยความสุขแก่กัน และทำความดีอัน ๆ ซึ่งเป็นคุณ
ประโยน์ชแก่กันก็มีอีกหลายอย่าง คนทุกชาติทุกภาษาทุก
ศาสนาก็เห็นพร้อมกันว่า เป็นความคิดความชอบเป็นยุติ-
ธรรมก็การลางสิ่งซึ่งเป็นการขัดต่อการแผ่นดินบ้านเมือง ถึง
บางคนจำพวกที่เป็นคนใกล้จะเสียจริตนับถือว่าใครทำได้เป็น
คนดีมีศรัทธาแก่กล้า จะเห็นว่าเป็นบุญกุศลมาก ด้วยได้ฟัง
คำเล่าลือ และได้ฟังพระสงฆ์บางรูปที่ไม่ได้เล่าเรียนศึกษา
พระไตรปิฎก ธรรมให้รู้จริง มาเทศนาเลอะ ๆ เลือน ๆ ใกล้
จะเสียจริตพรรณาสรรเสริญว่า เป็นบุญเป็นกุศลมากแล้ว
หลงไหลเห็นตามไป เหมือนอย่างเผาตัวบูชาพระรัตนตรัย
แลเชือดคอเอาศีรษะบูชาพระ เชือดเนื้อรองเลือดใส่ตะเกียง
ตามบูชา แลทำการอันที่ขัดต่อราชการแผ่นดินก็ดีมีโดยชุก
ชุม เหมือนอย่างสามเณรสุกเผาตัวที่วัดหงสาราม แลนาย
เรืองนายนกเผาตัว บูชาพระที่หน้าอุโบสถ วัดอรุณราชวรา-

ราม แลนางชีผู้หนึ่งเผาตัวบูชาพระพุทธบาท เป็นตัวอย่าง
เห็นอยู่ทั่วกันดังนี้ ผู้ครองแผ่นดินที่เป็นธรรม แลท่านเป็น
คนฉลาดทั้งปวงไม่เห็นว่า เป็นความดีความ ชอบด้วยเลยแต่
ศาสนาหนึ่ง ก็การเผาตัวบูชาพระกด เชือดเนื้อรองโลหิต
ใส่ตะเกียงตามบูชาพระกด ตัดศีรษะบูชาพระกด เห็นว่า
ไม่ใช่ทางของคนฉลาด เป็นหนทางของคนเสียจริตแลคนที่
ใกล้จะเสียจริต ไม่พอที่คนทั้งปวงจะเห็นว่าเป็นการบุญการ
กุศลในพระพุทธศาสนา นักปราชญ์ได้ค้นหาในคัมภีร์ที่ควร
เชื่อได้ว่าเป็นบาลีพุทธภาษิต ฤาสาวกภาษิตในศาสนาก็ไม่
พบเห็นเลยแต่สักแห่ง ว่าการทำอย่างนั้นเป็นบุญเป็นกุศล ถึง
จะมีในหนังสือแปลร้อยที่พระสงฆ์ซุ่มซ่ามเทศนา ลวงสัปรุษ
ที่โง่ ๆ ตื้น ๆ ให้นับถืออยู่บ้างก็ดี เมื่อพิเคราะห์จริง ๆ ก็
เห็นว่าไม่ใช่สำนวนในพระศาสนา ชรอยจะเป็นสำนวนของ
คนที่โง่ตื้น ๆ ใกล้จะเสียจริตแน่แล้ว อย่าให้ใครเชื่อฟังเอา
เป็นตัวอย่างเลยเป็นอันขาด ถึงในพระวินัยบัญญัติก็ให้ห้าม
ไว้ มิให้พระสงฆ์ชักชวนคนให้ฆ่าตัว ถ้าพระสงฆ์รูปใด

ชักชวนมนุษย์ให้หายด้วยวิประโยคก็เป็นปาราชิก เพราะ
ฉะนั้นจึงเห็นว่าไม่ใช่การบุญกุศล ไม่ควรจะอนุโมทนายอม
ตามเลย เป็นการขัดต่อแผ่นดิน ถึงในพระศาสนาอื่น ๆ ก็
เห็นว่าจะไม่มีใครสรรเสริญว่าเป็นความดีมีความชอบแต่สัก
แห่งเลย เพราะฉะนั้นตั้งแต่นี้สืบไปอย่าให้ใครเผาตัวบูชาพระ
ศัตรูพระบูชาพระ เชือดเนื้อรองโลหิตตามตะเกียงบูชาพระ
เลยเป็นอันขาด เพราะว่าเป็นการขัดต่อราชการแผ่นดิน เมื่อ
ผู้ใดได้เห็นใครเผาตัวบูชาพระ ฤาศัตรูพระ เชือดเนื้อรอง
โลหิตตามตะเกียงบูชาพระก็ดี หรือได้เห็นใครผูกคอตายก็ดี
ให้เข้าช่วยว่ากล่าวห้ามปรามแย่งชิงเครื่องศัตราวุธเสีย อย่า
ให้ผูนนทำได้ ถ้าตัวผู้เห็นคนเดียวกำลังน้อย ฤากลัวศัตรา-
วุธจะเข้าแย่งชิงมิได้ก็ให้ร้องบอกเรียกผู้อื่นมาให้ช่วยกันห้าม
ปราม ผู้ซึ่งได้รู้เห็นแลจะนิ่งดูดายเสียไม่ห้ามปราม ฤาจะ
พลอยเห็นว่าได้บุญได้กุศลด้วยนั้นไม่ได้ ถ้าผู้ใดได้รู้เห็น
แล้วดูดายเสีย ไม่ว่ากล่าวห้ามปรามแย่งชิงเครื่องศัตราวุธ

ฤาไม่ช่วยตัดเชือกก็ดี จะให้ผู้นั้นเสียเบยปรับตามรางวัด ถ้าผู้รู้เห็นอยู่ในที่ใกล้.

อนึ่งสตรีที่เป็นหม้ายผัวอย่าผัวตายร้างมานาน ๆ ชนคานอยู่ ฤาหญิงสะเทินที่ตั้งแต่เด็กยังไม่เคยพบชาย ชนคานอยู่นาน ๆ ย่อมสืบเสาะหาผัวที่ไม่มีภรรยา วิสัยคนที่เป็นคฤหัสถ์มีภรรยาทุกคนด้วยกันไม่มีใครว่างเปล่าอยู่ ฝ่ายพระสงฆ์บวชอยู่นานไม่มีภรรยา เป็นคนว่างเปล่าอยู่ ถ้าให้สึกออกมาได้เป็นผัวจะดี พระสงฆ์เล่าบวช อยู่นานได้ยศบรรดาศักดิ์แต่ในหลวงทรงตั้งให้เป็นที่พระราชาคณะถานานุกรมเปรียญรับนิตยภัตรบิไตรได้ และเทศนาบ้าง บังสุกุลบ้างและรับนิมนต์ในการพิธีอน ๆ บ้าง ฤาเป็นพระครูเจ้าอธิการและอนุจรก็ดี ได้เทศนาบังสุกุลรวบรวมเฟือง สลึง ตำลึงบาทไว้มาก ถ้าเราเกลี้ยกล่อมให้สึกออกมาเป็นผัวได้ก็คงจะทอดเทเข้าฝากตัวกลัวเราจะได้มอบหมายเงินทองที่เก็บไว้ให้แก่เราทั้งสิ้น คงอยู่ในอำนาจเรา เราจะใช้อย่างไรก็คงได้ดังปรารถนาทุกอย่าง ด้วยคนชาววัดบวชอยู่นานไม่เคยพบ

ให้รู้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชหฤทัยประ-
สงค์จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ มิให้มัวหมอง
เป็นมลทิน และให้รุ่งเรืองเจริญเป็นประโยชน์แก่ไพร่ฟ้าข้า
แผ่นดินเป็นอันมาก แลมีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุง
แผ่นดินทั่วพระราชอาณาจักร์ให้อยู่เย็น เป็นสุข ทั้งไพร่ ฟ้าข้า
แผ่นดิน สมณพราหมณาจารย์ จึงโปรดเกล้าฯ เตือนสติ
ให้ระวังตัวกลัวผิดด้วยกันทั่วทุกคน ทั้งชาววัดชาวบ้านว่า
ตั้งแต่นี้สืบไป ถ้าผู้หญิงหาพระเป็นผัว ฤๅพระหาหญิง
หม้ายหญิงชันคานเป็นภรรยา แลทำการสนองไปมาเพื่อ
เมถุนสังวาสแล้ว มีผู้มาโจทนาว่ากล่าว สืบได้ความเป็นสัจ
จะให้ปรับไหมมิโทษตามพระราชบัญญัติแลจะปรับพระสงฆ์
ที่อยู่ใกล้เคียงในที่รางวัดสามเส้นสิบห้าวา ฤๅชาวบ้านที่อยู่
ใกล้เคียงรู้เห็นเป็นใจไม่ว่ากล่าวแลไม่พ้องร้อง แกล้งเพิก
เฉยบิดความนิ่งเสีย จะปรับให้เสียรางวัดในการบุญ คือ
อยู่ในที่สามเส้นสิบห้าวาได้รู้เห็นให้ทำวัด ถากหญ้ารอชนอิฐ
ไปใช้ในการบุญกว่าจะครบกำหนดตามรางวัด ที่ใกล้แลไกล

ตามสมควร เมื่อสตรีใดๆ มีความเกี่ยวข้องด้วยเรื่องพระสงฆ์ดังว่ามานี้ ฤๅพระสงฆ์ชาววัดที่จะสึกได้มีความเกี่ยวข้องด้วยเรื่องผู้หญิง คือหาภรรยาแต่ยังเป็นพระสงฆ์อยู่ก็ดี มีอยู่สึกแห่งสึกกราย ก็ให้มาฉุกะโทษเสียโดยตรงอย่าให้ปิดบังไว้ ให้เร่งชำเกินสิบห้าวัน จะโปรดยกโทษให้ ถ้ามิเกี่ยวข้องแลปิดบังไว้ ไม่มาฉุกะโทษเสียโดยตรง ในกำหนดสิบห้าวัน มีปากโจทฤๅผู้มาพ้องว่ากล่าว ฤๅกราบทูลพระกรุณาให้ขุนเดืองฝ่าละอองธุลพระบาทก็ดี จะให้ปรับไหมมิโทษจง หนักเสมอกับคนที่เป็นปาราชิกทั้งชาววัดแลชาวบ้านจะให้เสียรางวัดกึ่งผู้ผิด”

“ประกาศ

ทรงประราชปฏิญาณ อนุญาตให้ข้าราชการฝ่ายในทูลลาออกจากราชการ.

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกาศปฏิญาณไว้เป็นความสัตย์ความจริงแก่

เจ้าจอมอยู่งาน ชั้นใน ชั้นกลาง ชั้นนอก ทั้งปวง วันแต่เจ้าจอมมารดาในพระเจ้าลูกเธอ แลหม่อมพนักงานทุกตำแหน่ง แลเจ้าจอมเถ้าแก่ แลท่านเถ้าแก่ แลนางรำบำเรอทั้งปวงทุกคนด้วยบัดนี้ไม่ทรงหวนแหนท่านผู้ใดผู้หนึ่งไว้ในราชการด้วยการข่มเหงกักขังดอก ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงตามสมัคร แลเห็นแก่ตระกูลแลความชอบของท่านทั้งปวง จึงทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงพระราชทานเบี้ยหวัดผ้าบี้ และเครื่องยศบรรดาศักดิ์โดยสมควร บัดนี้ท่านทั้งปวงก็ทำราชการมานานแล้ว ใคร ๆ ไม่สบายจะใคร่กราบถวายบังคมลาออกนอกราชการไปอยู่วังเจ้าบ้านชุนนางบิดามารดา จะมีลูกมีผัวให้สบายประการใดก็อย่าให้กลัวความผิดเลย ให้กราบทูลถวายบังคมลาโดยตรง แล้วถวายเครื่องยศคืนเสีย แล้วก็จะโปรดให้ไปตามปรารถนาโดยสดวก ไม่กักขังไว้ แลไม่ให้มีความผิดแก่ตัวผู้นั้น แลผู้ที่จะเป็นผัวนั้นเลย ห้ามแต่อย่าให้สนสือ หาชู้ หาผัว แต่ตัว ยังอยู่ในราชการด้วยอุบายทางใดทางหนึ่ง ก่อนกราบบังคมทูลพระกรุณาเป็นอันขาด

ทีเดียว เป็นดังนั้นจะเสียพระราชกำหนดสำหรับแผ่นดินไป เมื่อไปอยู่นอกพระราชวังแล้ว ถ้าคนมีตระกูล ไปอยู่กับบิดามารดาญาติพี่น้อง ฤาเป็นนางห้ามเจ้านายที่ทรงพระมหากรุณาให้มีบรรดาศักดิ์ใหญ่ๆ ฤาเป็นภรรยาข้าราชการที่มีศักดินามาก ก็จะพระราชทานเบี้ยหวัดอย่างโดยสมควร

อนึ่ง ถ้าเจ้าจอมอยู่งานชั้นใน เห็นว่าพระราชบัญญัติบังคับแคบใจนัก จะถวายบังคมลาออกนอกราชการก็อดสู อยู่ชั้นในไม่สบาย จะขอรับพระราชทานโอกาสเลื่อนออกมาเป็นชั้นกลาง ชั้นนอก แลพนักงานทำราชการสนองพระเดชพระคุณตามอย่าง แลบังคับเจ้าจอมอยู่ชั้นกลางชั้นนอก แลพนักงานแลนางบำเรอก็ตามแต่จะชอบใจ แต่ให้กราบทูลก่อน อย่าเพ่อทำการประพฤติแชเชือนเกินอย่างเจ้าจอมอยู่งานชั้นในก่อนกราบทูลขอออกตัว จะทรงพระกรุณาโปรดให้ถอดแต่เครื่องยศ แลเบี้ยหวัด อย่างเจ้าจอมอยู่งานชั้นในเสีย ให้คงได้ดังเจ้าจอมอยู่งานชั้นกลางชั้นนอก แลพนักงานแลนางบำเรอโดยสมควร แต่เจ้าจอมมารดาในพระเจ้า

ถูกเธอ จะโปรดให้ออกนอกราชการไปมีผัวไม่ได้ จะเสีย
พระเกียรติยศพระเจ้าถูกเธอไป เมื่อจะใคร่ออกนอกราชการ
เพียงจะอยู่กับพระเจ้าถูกเธอไม่มีผัว ก็จะทรงพระกรุณา
โปรดอนุญาตกระแสร์พระบรมราชโองการดังนี้ ก็ได้มี
พระราชดำรัสมาหลายครั้งแล้ว แต่ก็จะห้ามใครเชื่อไม่
ด้วยเข้าใจว่าตรัสเล่นก็ดี ประชดก็ดี การอันนี้เป็นสุจริต
สัจจริง จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตีพิมพ์ประกาศพระ-
ราชทานเป็นสำคัญสัญญาไว้ให้มั่นคง ให้ท่านทั้งปวงเชื่อว่า
ไม่ทรงหวงแหนกักขังจริง ๆ แลพระราชดำรัสนั้นเป็นความ
จริง ความตรงให้ท่านทั้งปวงรับคำประกาศนี้ไว้เป็นสำคัญ
ถ้าการข้างหน้ามิได้เป็นจริงดังนี้ ก็ควรที่ท่านทั้งปวง แล
เทพยดามนุษย์จะครหาติเตียนอยู่แล.

อนึ่ง เจ้าจอมมารดาพระองค์เจ้าในแผ่นดินล่วงแล้วมา
ถ้ายังมีพระองค์เจ้าอยู่ก็อย่าให้มีผัว ถ้าอยากจะมีผัวให้ได้
ก็ให้มากราบทูลพระกรุณาว่าตัดรอนพระองค์เจ้าให้ขาดเสีย
ก่อน อย่าให้เรียกว่าเจ้าจอมมารดาเลย ถ้าพระองค์เจ้า

ยอมตัดไม่นับถือแล้ว จะโปรดให้มีผัวตามสบาย ถ้าไม่ได้กราบทูลพระกรุณาขึ้นมีผัว ถ้าผัวเป็นพระองค์เจ้า ก็จะโปรดลดเบี้ยหวัดเสียกึ่งหนึ่ง ถ้าผัวเป็นหม่อมเจ้า เป็นข้าราชการมีบรรดาศักดิ์ จะยกเบี้ยหวัดเสีย แล้วจะให้เสียภาษีปีละสิบสองตำลึง ถ้ามีผัวเป็นข้าราชการมีบรรดาศักดิ์น้อยแลไพร่ จะให้ลงพระราชอาญา แล้วผัวจะให้ริบราชบาท แล้วเอาตัวส่งหญ้าช้าง ตัวหญิงจะให้ลงพระราชอาญาจำไว้จนตาย ถ้าพระองค์เจ้าส่งสารกราบทูลขอก็จะพระราชทานให้ไป อยู่กับพระองค์เจ้า รับพระราชทานเบี้ยหวัดเหมือนอย่างนางนม ให้เรียกแต่ว่ามารดา ไม่ให้ใส่คำนำเรียกว่าเจ้าจอม อนึ่งบรรดามารดาหม่อมเจ้าในพระองค์เจ้าที่ตั้งกรมแล้ว แลยังไม่ได้ตั้งกรมทั้งปวง ซึ่งสิ้นพระชนม์แล้ว เมื่อหม่อมเจ้ายังมีตัวอยู่ ถ้าไม่มีผัวก็ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดหกตำลึงบ้าง ยิ่งกว่านั้นบ้าง ถ้ามีผัวให้เลิกเบี้ยหวัดเสีย ให้ผัวที่เป็นไพร่มิใช่เจ้าเสียภาษีปีละหกตำลึง เป็นเบี้ยเลี้ยงแก่หม่อมเจ้าไปทุกเดือน กว่าหม่อมเจ้าจะไม่มี

ตัว ภาษาใครอย่าดูถูกว่าแรง เพราะมิได้เรียกมาเป็นหลวง
แต่สักเฟือง พระราชทานให้แก่หม่อมเจ้าผู้บุตรทั้งสอง เป็น
การกดขี่ คนที่เป็นผัวมารดาหม่อมเจ้าให้ปฏิบัติหม่อมเจ้าไป
อนึ่ง เมื่อมารดาหม่อมเจ้าไม่มีผัวพระราชทานเบี้ยหวัดด้วย
ก็เพื่อจะให้เป็นกำลังเลี้ยงหม่อมเจ้าไป ก็เมื่อไม่อยู่เลี้ยง
หม่อมเจ้าไปมีผัว ก็ควรให้คนผู้เป็นผัวเสียภาษีให้แก่หม่อม
เจ้าเท่าเบี้ยหวัดซึ่งพระราชทาน เมื่อไม่มีผัวจึงชอบ ถ้า
มารดาหม่อมเจ้าที่มีผัวโกรธกับผัว ถึงหย่าร้างขาดจากผัว
เมียกัน ถ้าสาบาลได้ทั้งสองข้าง หย่ากันแต่เดือนใดก็ให้ยก
ภาษีแต่เดือนนั้นไป โกรธกันเล็กน้อย ถึงว่าไม่ได้อยู่ด้วยกัน
ถ้าสาบาลไม่ได้ ว่าขาดกันก็ไม่พ้นภาษี ถ้าอยากจะไม่เสียภาษี
มาทนสาบาลแล้วกลับไปดีกัน ฤๅสืบได้ความจริงว่ายังดีกัน
อยู่จะปรับให้ใช้ภาษีสองต่อจนเดือนที่ชำระความ ถ้ามารดา
หม่อมเจ้ามีผัวเป็นพระองค์เจ้า ไม่เสียเกียรติยศอันใด เป็น
แต่โปรดให้ยกเบี้ยหวัดเสีย ไปให้พระองค์เจ้าผู้ผัวเลี้ยงเถิด
ฤๅจะให้เบี้ยหวัดก็จะได้ด้วยอำนาจพระองค์เจ้าที่เป็นผัวใหม่

ถ้าพารดาหม่อมเจ้าไปได้ผัวใหม่เป็นหม่อมเจ้า ถ้าหม่อมเจ้าผู้บุตรยินดีเอาเป็นบิดาเลยก็แล้วไป ถ้าหม่อมเจ้าผู้บุตรมิยอมยินดีด้วย ก็จะทรงพระกรุณาโปรดชักเอาเบี้ยหวัดของหม่อมเจ้าที่เข้ามาเป็นผัวนั้นแบ่งสามส่วน ยกเอาส่วนหนึ่งให้แก่หม่อมเจ้าผู้บุตรเป็นภาษีทุกปีไป เพราะทำให้หม่อมเจ้าผู้บุตรได้ความอับอาย ลักษณะพระราชกำหนดนี้ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศมาให้ท่านทั้งปวงทราบด้วยจงทั่วกัน.

ประกาศมา ณ วันพฤหัส เดือนอ้าย ขึ้นสามค่ำ ปีขาล ฉศก"

"ประกาศ

พระบรมราโชวาทไม่ให้ทิ้งสัตว์ตายลงในน้ำ เรื่องทอดเตาเพลิง เรื่องให้ทำลุ่มประตู น่าต่าง

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎทั้งปวงให้รู้ทั่วกัน

ว่า บัดนี้ได้ทราบคำคนนอกประเทศแลคนนอกกรุงเบื็นลาว แลเขมรแลชาวหัวเมืองดอนใช้น้ำบ่อแลอื่น ๆหลายพวกย่อมติเตียนว่า ชาวกรุงเทพ ฯ นี้ทำโสมมนักลงในแม่น้ำลำคลองด้วยทิ้งทรากศพสัตว์ตายให้ลอยไป ๆ มา ๆ น่าเกลียดน่าชังแล้วก็ใช้กินแลอาบน้ำในแม่น้ำอยู่เบื็นนิตย์ เบื็นน่ารังเกียจพระมหานคร.

เพราะเหตุฉะนั้น จึ่งทรงพระกรุณาโปรดสั่งสอนเตือนสติว่ามาว่า แต่นี้ต่อไปห้ามมิให้ใครผู้ใดผู้หนึ่งทิ้งสุนัขตาย แมวตายแลซากศพสัตว์ต่าง ๆ ลงในแม่น้ำแลคลองใหญ่น้อยทั้งปวงเบื็นอันขาด ขอให้คิดอ่านใช้สอยจ้างวานใคร ๆ ไปทิ้งเสียที่ป่าช้าดังซากศพคนนั้นเถิด ถ้าบ้านเรือนอยู่ริมน้ำจะเอาไปป่าช้ายาก ก็ให้ฝังเสียในดินในโคลนให้ลึกลับไป อย่าให้ลอยไปลอยมาในน้ำได้ แลการซึ่งทิ้งซากศพสัตว์ต่าง ๆ ลงในน้ำให้ลอยขึนลอยล่องอยู่ดังนี้ คิดดูโดยละเอียดก็เห็นเบื็นที่รังเกียจแก่คนซึ่งได้อาศัยใช้น้ำอยู่ทั้งสิ้นด้วยกัน พระสงฆ์สามเณรเบื็นพระสมณชาวนอกกรุงเทพฯ คือเมืองลาว

แลหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวง แลราษฎรชาวนอกกรุง เมื่อมีเหตุต้องลงมายังกรุงเทพ ฯ นั้นแล้ว ก็รังเกียจติเตียนว่าเพราะต้องใช้น้ำไม่สะอาดจึงเป็นโรคต่าง ๆ ไม่เป็นสุขเหมือนอยู่นอกกรุง ถึงคนนอกประเทศคือฝรั่งอังกฤษ จีน แขกทั้งปวง ซึ่งเข้ามาค้าขายในกรุงเทพ ฯ ก็ติเตียนอยู่ดังนั้นโดยมาก.

เพราะฉะนั้นขอท่านทั้งปวงจงพร้อมใจกัน คิดเห็นดังใจว่าท่านทั้งปวงชาวกรุงกับคนนอกกรุงนอกประเทศก็เป็นมนุษย์ด้วยกัน ควรจะมีกรุณาแก่กัน ขอเสียอย่าทิ้งซากศพสัตว์ต่าง ๆ ลงในแม่น้ำให้เป็นที่รังเกียจแก่มนุษย์เหมือนกันเลย แต่นี้ไปถ้าผู้ใดไม่ฟังพระบรมราโชวาทเดือนสิบมาดังนี้แล้วยังขืนมักง่ายอยู่ดังเก่า ก็ให้นายอำเภอสืบชาวบ้านที่ใกล้เคียงเป็นพะยาน ชำระตัวผู้ไม่เชื่อฟังมักง่ายทำน้ำให้เป็นโสโครกนั้นมาตระเวนประกาศห้ามผู้อื่นต่อไป.

อนึ่งธรรมเนียมคนชาวไทยทั้งปวง มักเป็นคนตระหนี่เหนียวแน่นหวงทรัพย์ของตน ไม่อยากให้ทั่วไปแก่ผู้อื่น

แม้นถึงจะเป็นคนมีทรัพย์มาก พอจะก่อตึกอยู่ได้ก็เสียดาย ทรัพย์ กลัวจะหมดเปลืองไปทำแต่เรือนฝาจาก ฝาแตะ ฝากระดาน ที่เป็นเชื้อเพลิง แล้วมักทอดเตาเพลิงใกล้ฝาใกล้ห้องฟืน จะระวังรักษาอยู่เป็นนิตย์ก็ไม่ได้ ด้วยมีธุระกังวลอื่น ๆ มาก แลด้วยความประมาทเฉื่อยเฉื่อยไป เพลิงจึงติดขึ้นไหม้บ่อย เป็นการเดือดร้อน บัดนี้ทรงพระมหากรุณาโปรดจะให้ราษฎรมีความสุข ไม่ต้องเสียทรัพย์เพราะเกิดเพลิงบางทีไหม้เสียในเพลิง บางทีกระจัดกระจายไปด้วยรอขนปะปนคนอื่นหยิบคว้าแลต้องลงทุนทำเรือนขึ้นบ่อย ๆ นั้นเลย จึงได้ทรงพระมหากรุณาสั่งสอนให้ทอดเตาเพลิงขึ้นเสียอย่างใหม่ จะมิให้ไหม้บ้านเรือน ตั้งแต่นี้สืบไป ให้คนที่เป็นผู้ใหญ่ในบ้านเรือนของตน ๆ ทอดเตาเพลิงเสียใหม่ เอาใจใส่ระวังตรวจตราดูให้ดี อย่าให้ทอดเตาก่อเตาใกล้ฝารุงรัง ให้ทอดเตาก่อเตาใหม่ที่ไม่เป็นเชื้อเพลิง คือทำด้วยอิฐด้วยปูน ฤาดิน เหมือนอย่างเตาที่ก่อไว้เป็นตัวอย่างที่ท้องสนามหลวง ริมโรงคู่ต้นทางใหญ่นั้น ฤาเป็นคนยากจนจะ

ก่ออย่างนั้นมิได้ จะทอดเตาอยู่ดังเก่า ก็ให้เอาดินโคลนผสม
แกลบกับทรายประสมกันเข้า แล้วบวกฝาทาที่ใกล้เตาเพลิง
เสียให้ดี แล้วให้กองพื้นที่จะหุงเข้าให้ห่างๆเตา อย่าให้
เป็นเชื้อเพลิงได้ แลให้หมั่นระวังเอาใจใส่ในเรื่องที่จะเกิด
เพลิงไหม้ให้จงมาก อย่าประมาทเลย จะให้กรมพระนคร
บาลตรวจค้นดูทุกบ้านทุกเรือนในพระนคร ถ้าเรือนใดไม่จัด
แจงที่เตาเพลิงด้วยอิฐปูนแลดินให้ห่าง ชื้นทำให้รุงรังจะให้
ไล่เสียจากที่อยู่ เอาที่ให้คนอื่นที่รู้ระวังอยู่ต่อไป.

อนึ่ง พระราชวิตกอยู่ด้วยเรื่อง โจรผู้ร้าย มิเนื่องๆ มา
ต้องชำระอยู่ในโรงศาลกมี เรื่องราวว่าผู้ร้ายเอาบันไดพาด
ขึ้นมาตัดฝาคัดลมคัด ลักผลักน่าต่างลักเอาสิ่งของเงินทอง
ไป เมื่อความเกิดขึ้นที่ใดๆก็ยืนอยู่อย่างเดียว ทรงพระ
กรุณาแก่ราษฎรทั้งปวง จะให้หลักเลี่ยงให้พ้นโจรภัย จึง
ได้ทรงสั่งสอนเตือนสติ ให้ทำลิ่มสลักประตูน่าต่าง ให้หนี
อย่างที่โจรผู้ร้ายจะรู้ง่าย ให้ทำเป็นกระบวนช่างที่คนฉลาด
คิดทำอย่างไรๆตามสติปัญญาของคนนั้น คือว่าจะใส่ลิ่ม

ข้างบนข้างล่างให้แน่นหนา อย่าให้โจรผู้ร้ายเข้าไปฉกเอา
สิ่งของทองเงินไปได้ง่าย ๆ ให้ราษฎรทั้งปวงคิดถึงพระเดช
พระคุณที่ทรงสั่งสอนมานั้นแล้ว จงคิดอ่านจัดแจงให้ถูกต้อง
ตามพระกระแสรับสั่งทุกประการ จะได้มีความสุขศิริสวัสดิ์
เจริญสืบกาลนาน.

ประกาศมา ณ วันอาทิตย์ เดือนสาม ขึ้นเจ็ดค่ำ ปี
มะโรง นักษัตร อัฐศก"

(เรื่องพระราชบัญญัติลักพานี้ "เจ้าคุณ" นักประพันธ์อาวุโส ได้เคยเรียบเรียงเป็นเรื่องให้ชื่อว่า "รักหน้าราชบัลลังก์" ผู้เรียบเรียง)

"ประกาศ

พระราชบัญญัติลักพา

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้
ประกาศแก่ลูกขุนตระลาการโรงศาลแลราษฎรในกรุงแล

ดำริห์ ปัทมะศิริ

หัวเมืองให้ทราบทั่วกันว่า เมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรมเจ็ด
ค่ำ ปีฉลู สัปตศก เสด็จออก ณ พระที่นั่งสุทไธยสวิรย์ มี
หญิงสาวคนหนึ่งทำเรื่องราวมาทูลเกล้า ฯ ถวายความในฎีกา
ดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้าอำแดงเหมือนเป็นบุตรนายเกตอำแดง
นุ่ม อายุข้าพระพุทธเจ้าได้ ๒๑ ปี ตั้งบ้านเรือนอยู่บางม่วง
แขวงเมืองนนทบุรี มีความทุกข์ร้อนขอพระราชทานบรม
ราชวโรกาศถวายเรื่องราวให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทพระ
ราชอาญาเป็นต้นเกล้า ฯ เดิมข้าพระพุทธเจ้ากับนายริดรัก
ใคร่เป็นชู้กัน บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าหารู้ไม่ ครั้นอยู่มา
ณ เดือน ๔ ปีชวด ฉศก นายฎูให้เถ้าแก่มาขอข้าพระพุทธ-
เจ้า แต่บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดาก็ยอมจะ
ให้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นภรรยานายฎู ข้าพระพุทธเจ้ารู้ความ
ว่าบิดามารดาจะยกข้าพระพุทธเจ้าให้เป็นภรรยานายฎู ข้า-
พระพุทธเจ้าไม่ยอม บิดามารดา โกรธด่าว่าทุบตีข้าพระ
พุทธเจ้า ครั้น ณ เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ ปีชวด ฉศก เวลา
พลบค่ำ บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าให้นายฎูฉุดตัวข้าพระ

พุทธเจ้าไปที่บ้านเรือน นายภู ๆ ให้ข้าพระพุทธเจ้าเข้าไปในห้องเรือน ข้าพระพุทเจ้าไม่ไป ข้าพระพุทธเจ้านั่งอยู่ที่ชานเรือนนายภูจนรุ่งขึ้นเวลาเช้า ชายหญิงชาวบ้านได้รู้เห็นเป็นอันมาก แล้วข้าพระพุทธเจ้ากลับมาบ้านเรือนบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดาด่าทุบตีข้าพระพุทธเจ้าอีก จะให้ข้าพระพุทธเจ้ายอมเป็นภรรยานายภูให้จงได้ แล้วบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าให้นายภูฉุดตัวข้าพระพุทธเจ้าไปที่บ้านเรือนนายภูอีกครั้งหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าก็หาได้ขึ้นไปบนเรือนนายภูไม่ แล้วข้าพระพุทธเจ้ากลับมาบ้านเรือนบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดาโกรธด่าว่าทุบตีข้าพระพุทธเจ้าแล้วว่า ถ้าข้าพระพุทธเจ้าไม่ยอมเป็นภรรยานายภูจะเอาปืนยิงข้าพระพุทธเจ้าให้ตาย ข้าพระพุทธเจ้ากลัวก็หนีไปหา นายริดชูเดม ข้าพระพุทธเจ้าได้สองสามวัน บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าสั่งผู้มีชื่อให้บอกนายริดให้เอาดอกไม้ธูปเทียนมาชะมาบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า นายริดก็ให้ผู้มีชื่อเถ้าแก่เอาดอกไม้ธูปเทียนมาชะมาบิดามารดา

ดำริห์ บัทมะศิริ

ข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าจึงพาเถ้าแก่เอาดอกไม้ธูปเทียนไปที่บ้านกำนัน ในเวลานั้นนายภูไปคอยอยู่ที่บ้านกำนัน นายภูจึงยึดเอาตัวเถ้าแก่ไว้แก่กำนัน ครั้น ณ เดือน ๗ แรม ๑๕ ค่ำ ปีฉลู ฉศก มีหมายหลวงสยามนนทเขตรขยันปลัด ไปเกาะข้าพระพุทธเจ้ากับนายริดกับบิดามารดานายริดที่ศาลากลางเมืองนนทบุรี หลวงปลัดแลกรมการถาม ข้าพระพุทธเจ้า ๆ ให้การ ว่าข้าพระพุทธเจ้าหาได้รักใคร่ยอมเป็นภรรยานายภูไม่ พระนนทบุรีแลกรมการเปรียบเทียบตัดสินว่า ถ้านายภูสาบาลตัวได้ว่า ข้าพระพุทธเจ้าได้ยอมเป็นภรรยานายภูให้นายริดแพ้ความ นายภู ๆ ไม่ยอมสาบาล แล้วกรมการเปรียบเทียบว่า ถ้าข้าพระพุทธเจ้าสาบาลตัวได้ว่า ไม่ได้ยอมเป็นภรรยานายภู ให้นายภูยอมแล้วความแก่กัน นายภูก็หายอมให้ข้าพระพุทธเจ้าสาบาลไม่ ครั้นเดือน ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก นายภูกลับฟ้องกล่าวโทษนายริดกับบิดามารดานายริดกับผู้มีชื่อเถ้าแก่ ๒ คน ความมีแจ้งอยู่ในคำฟ้องนายภูนั้นแล้ว พระนนทบุรีและ

กรมการเกาะได้ตัวนายริดและบิดามารดา นายริดกับผู้มชอ
เถ้าแก่สองคนมาแล้วบังคับให้นายริดส่งตัวข้าพระพุทธเจ้า
นายริดก็ส่งตัวข้าพระพุทธเจ้าให้ตุลาการ นายริดกับบิดา
มารดานายริดและผู้มชอเถ้าแก่ ๒ คนก็เป็นคู่สู้ความกับนายภู
แต่ตัวข้าพระพุทธเจ้าได้ให้การไว้ต่อตุลาการเป็นความสัตย์
ความจริง ข้าพระพุทธเจ้าหาได้เป็นภรรยานายภูไม่ แจ้ง
อยู่ในคำให้การนั้นแล้ว นายเปี่ยมพร้อมรงคุมตัวข้าพระ-
พุทธเจ้ากักขังไว้ที่ตราง แล้วมารดาข้าพระพุทธเจ้าก็มาด่า
ขู่เข็ญให้ข้าพระพุทธเจ้ายอมเป็นภรรยานายภูให้จงได้ ข้า-
พระพุทธเจ้าไม่ยอม ข้าพระพุทธเจ้าเตือนให้ตุลาการชำระ
ความต่อไปก็ไม่ชำระให้ นายเปี่ยมพร้อมรงก็คุมตัวข้าพระ-
พุทธเจ้ากักขังไว้ แกล้งใช้การงานต่าง ๆ เหลือทน ได้
ความทุกข์ร้อนนัก ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้หนีมาทำฎีกาทูล
เกล้า ฯ ถวาย พระราชอาญาเป็นล้นเกล้า ฯ ข้าพระพุทธ-
เจ้าไม่ยอมเป็นภรรยานายภู ข้าพระพุทธเจ้าสมัครเป็น
ภรรยานายริดชู่เดมของข้าพระพุทธเจ้าต่อไป ขอพระบารมี

ปกเกล้า ฯ เบื้นที่พึ่ง ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณา โปรดเกล้า ฯ ขอเดชะ.

ฎีกานทรงแล้ว จึงทรงพระราชหัตถ์เลขาสั่งหลังฎีกาลง ถ้าความเรื่องที่กล่าวในฎีกานไม่ผิดไกลจากการที่เบื้นจริงนัก ให้จมื่นราชอำมาตย์กับนายรอดมอญมหาดเล็กขึ้นไปจัดการตัดสินให้ หญิงผู้ร้องฎีกาตกเบื้นภรรยาชายชู้เดิมตามสมัคร เพราะหญิงนั้นอายุก็มากถึง ๒๐ ปีเศษแล้ว ควรจะเลือกหาผัวตามชอบใจตัวได้ แต่ให้ชายชู้เดิมเสียเบี้ยละเมิดให้บิดามารดาหญิงชั่งหนึ่ง ให้ชายผู้ที่ได้หญิงนั้นด้วย บิดามารดายอมยกให้สิบตำลึง รวมเบื้นเงินสามสิบตำลึง ค่าฤชาธรรมเนียมให้ชายชู้เดิมเสียแทนบิดามารดาหญิงแลชายที่ว่าเบื้นเจ้าของหญิงนั้นด้วย ให้ความเบื้นเลิกแล้วต่อกันทั้งเรื่อง แต่ถ้าความแปลกนอกจากที่ว่าในฎีกานี้ จะต้องตัดสินตามสักสองอย่าง คือกิริยาที่บิดามารดาที่ยอมยกให้บุตรหญิงของตัวไปแก่ชายที่มาขอ แล้วยอมให้เขาฉุดคร่าบุตรหญิงของตัวถึง ๒ ครั้งนั้น แปลกหู

อยู่เป็นที่แคลงว่า บิดามารดาจะทำหนังสือขายบุตรหญิงของตัวให้แก่ชายนั้นกระมัง จึงต้องยอมให้เขาฉุด ก็ถ้าการเป็นดังนั้น ให้ตัดสินว่าบิดามารดาไม่ได้เป็นเจ้าของบุตร ชายบุตรหญิงดังหนึ่งคนเจ้าของโคกระบือ ช้าง ม้า จะตั้งราคาขายตามชอบใจได้หรือ ดังนายเงินเป็นเจ้าของทาษที่มีค่าตัวจนจะขายทาษนั้นตามค่าตัวเดิมได้ เมื่อบิดามารดายากจนจะขายบุตร ต่อบุตรยอมให้ขายจึงขายได้ ถ้าไม่ยอมให้ขายก็ขายไม่ได้ หรือยอมให้ขายถ้าบุตรยอมรับนี่ค่าตัวเพียงเท่าไร ก็ขายได้เพียงเท่านั้น กฎหมายเก่าอย่างไรผิดไปจากอย่างนี้อย่าเอา เพราะฉะนั้นในความเรื่องนี้ ถ้าบิดามารดาเอาชื่อหญิงนั้นไปขายให้แก่ชายที่มาฉุดเท่าไร ก็ให้บิดามารดาใช้เงินเขาเอง อย่าให้ชายชู้เดิมแลตัวหญิงต้องใช้ เพราะเห็นชัดว่าตัวหญิงไม่ยอมให้ขาย แลหญิงนั้นเมื่อหนีบิดามารดาตามชายชู้ไป ถ้าเอาเงินทองสิ่งของๆ บิดามารดาติดตัวไปด้วย ถ้าบิดามารดาไม่ยอมให้ ก็ให้เร่งคืนให้ เว้นไว้แต่ผ้านุ่งห่มแลเบี้ยเงินหรือสิ่งของราคา

สักสามตำลึง ให้บิดามารดาลดให้หญิงเพื่อจะเป็นสะเบียงเลี้ยงตัวอยู่สักเดือนหนึ่งสองเดือนกว่าจะมีทำมาหากิน กับชายที่ตัวหญิงนั้นยอมเป็นเมียเขา ความวิวาทอายัดแลพ้องเถ้าแก่ให้เลิกเสียให้หมด.

ตามลัทธิผู้ชายในบ้านในเมือง ทุกวันนี้พอใจถือว่าหญิงคนใดชายได้พาเข้าไปในที่ลับจับต้องถึงตัวแล้ว ก็พอใจถือตัวว่าเป็นเจ้าผัวตัวความก็ว่าอย่างนั้น ผู้ตัดสินก็ว่าอย่างนั้น แล้วตัดสินให้ผัวเป็นเจ้าของแลให้เมียเป็นดังสัตว์เดียรัจฉาน เพราะลัทธิอย่างนั้นแลจึงได้ตัดสินในเวลาหนึ่งให้เบิกกฎหมายเก่าว่า หญิงหย่าชายหย่าได้นั้นให้ยกเสีย แต่เมื่อพิเคราะห์ดูที่ว่าอย่างนั้นผิดยุติธรรมไป หญิงจะหย่าชายก็หย่าได้ ตามกฎหมายนั้นต้องยุติธรรมอยู่ ให้เอาเป็นประมาณความเรื่องนี้เปรียบเทียบพิจารณาว่าเป็นเมีย ว่าไม่ได้เป็นเมีย ให้ยกเสีย เอาแต่ตามใจหญิงที่สมัครไม่สมัครเป็นประมาณ.

หญิงใดมีชายมาขอบิดามารดายกให้ตัวยอมไปอยู่ด้วยกัน มีผู้รู้เห็นด้วยกันมากว่าเขาสองคนเป็นผัวเมียกัน ร่วมสุขทุกข์ทุนรอนเดียวกันอยู่นานหลายวันหลายเดือนประจักษ์แจ้งแก่คนรอบบ้านรอบเมืองไม่มีใครขัดใครเถียง จึงควรตัดสินว่าเป็นผัวเมียกัน ในความเรื่องนี้จะได้เป็นถึงอย่างนั้นไม่ได้ จึงต้องให้เป็นไปตามใจหญิงสมัคร ความคล้ายกับอย่างเรื่องนี้แต่ก่อนก็เคยตัดสินมา แต่ก่อนมีผู้มาขอพาบุตรหญิงไปขายไว้แก่พระยาสิงหราชฤทธิไกรผู้บิดาหลวงเสนาภักดี แต่หญิงนั้นยังเป็นเด็ก ครั้นภายหลังบิดามารดาของหญิงมายุยงหญิงให้ถอนตัวจากหลวงเสนาภักดีไม่ยอมเป็นภรรยา จะสมัครคืนไปกับบิดามารดา หลวงเสนาภักดีก็ยอมปล่อย บิดามารดาจึงเอาเงินค่าตัวหาส่งหลวงเสนาภักดีแล้วรับตัวหญิงไปไว้ ไม่ช้าก็ไปบอกขายให้ผู้อื่น หญิงนั้นไม่สมัครมาร้องทุกข์จะขอกลับคืนมาเป็นภรรยาหลวงเสนาภักดี ๆ ก็ยอมใช้เงินแรงกว่าค่าตัวเดิม แต่ยังน้อยกว่าจำนวนเงินที่บิดามารดาขึ้นใจบุตรไปขายให้

ผู้ชน ความเรื่องนี้ได้โปรดตัดสินให้ตามใจหญิง แต่หลวงเสนาภักดิ์ยอมไม่ให้ตามใจบิดามารดา แต่ชายซึ่งจะเข้ามาเป็นเจ้าของใหม่ ความสองเรื่องนี้โปรดตัดสินให้ตามใจหญิงแต่ชายที่รักใคร่กัน ไม่ตามใจบิดามารดา.

ชะรอยคนบางจำพวกที่มีคติของตัว ที่ตัวสำคัญว่าคล้ายกับความสองเรื่องนี้ แต่ได้ถูกตัดสินไปอย่างอื่นแต่ก่อนแล้ว จะว่าจะบ่นหรือจะคิดว่าทรงตัดสินความต่าง ๆ ครั้งก่อนกับไม่เหมือนกัน การนี้ทรงพระราชดำริห์ทราบแล้วว่าจะมีผู้ว่าอย่างนี้จะคิดอย่างนี้ ขอให้ผู้สังเกตคิดถ้อยความพิจารณาดูให้ละเอียด ซึ่งทรงตัดสินต่าง ๆ ไปนี้ ตามบรรดาศักดิ์ชาติตระกูลของหญิงแลชายแลเกี่ยวข้องในที่สูงที่ต่ำมีกำหนดผิดกันอยู่ จึงทรงตัดสินยักเยื้องไปชักเรื่องเทียบให้เห็นว่า แต่ก่อนนี้ไปนายไทยมหาดเล็กซึ่งแต่ก่อนเป็นนายรองชิด บัดนี้เป็นขุนนครเขตร เกษมศรี แรงปลัดกรมกอง ตระเวนขวา แต่งเถ้าแก่ไป ขอ ทรัพย์บุตรพระยาเทพวรชุนเป็นภรรยา ได้ปลูกหอปลูกเรือนอยู่ด้วย

กัน แล้วได้ให้ท้าวสมศักดิ์นกพาทรัพย์ ภรรยาเข้าเฝ้าทูล
ละอองธุลีพระบาทข้างใน ได้พระราชทานเงินตราให้ทรัพย์
เมื่อเวลาเข้าไปเฝ้าบ้าง ครั้นภายหลังทรัพย์กับนายรองชิด
โกรธชิงช่นเคืองกัน นายรองชิดมาอยู่บ้านเดิมไปมาหาสู่
ทรัพย์แต่ห่าง ๆ ภายหลังทรัพย์มชู้ คือพันศรสิทธิบันใน
กรมพระตำรวจ แลเมื่อพระยาเทพวรชุนไม่ได้อยู่บ้านไป
ราชการเมืองนครศรีธรรมราช นายรองชิดไปหาทรัพย์จับ
ได้พันศรสิทธิชายชู้ในที่นอนเถียงไม่ได้ นายรองชิดเห็นว่า
ทรัพย์เคยได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททรงรู้จักอยู่ จึงนำ
ความนั้นกราบทูลพระกรุณา จึงมีพระบรมราชโองการให้
ถูกชุนปรับชายชู้ตามศักดินา นายรองชิดเสร็จแล้ว หญิง
สมัครจะไปอยู่กับชายชู้ ๆ ก็สมัครจะรับไป เพราะได้เสียเบย
ปรับมากแล้ว มีพระบรมราชโองการดำรัสว่าทรัพย์เป็นบุตร
ชุนนางมิบรรดาศักดิ์ ไม่เป็นหญิงบุตรบิดามารดาสามัญ
เสมอราษฎร จะโปรดให้เป็นไปตามใจทรัพย์แลชายชู้ของ
ทรัพย์ไม่ได้ พระยาเทพวรชุนบิดาของทรัพย์ก็ไปราชการ

อยู่ไกล ภายหลังเกิดความเรื่องนขึนพระยาเทพวรชุนจะว่า อย่างไรก็ไม่ทราบ จึงโปรดให้หาตัวนายพิศาล หุ้มแพร ในพระบวรราชวัง แลบุตร พระยาเทพวรชุน ที่เป็นมหาดเล็ก หลายนายมาแล้ว มีพระบรมราชโองการ ดำรัส ถามว่า ทรัพย์บุตรพระยาเทพวรชุนนอกใจนายรองชิดผู้ผัว ยอมให้ พันศรสิทธิทำชู้จนนายรองชิดผู้ผัวจับได้ บัดนี้ชายชู้ก็เสีย เบี้ยปรับเสร็จแล้ว ตัวทรัพย์สมัครจะไปอยู่กับชายชู้ ญาติพี่น้องจะยอมให้หรือไม่? คาดเห็นว่าพระยาเทพวรชุนจะยอมยกให้ชายชู้หรือไม่? บุตรพระยาเทพวรชุนทุกนาย กราบทูลพระกรุณาว่าไม่ยอม คาดใจพระยาเทพวรชุนว่าเห็นจะไม่ยอมให้ไปกับชู้ จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้มอบตัวทรัพย์ให้นายพิศาลพี่ชายของ ทรัพย์รับตัว ทรัพย์ไปจำไว้คอยท่าพระยาเทพวรชุน การต่อไปข้างหน้าสุดแต่พระยาเทพวรชุนผู้บิดา.

อนึ่งกฎหมายเก่า ว่า ผัวเมีย หย่าร้างกัน แยกย้าย กันไป บุตรชายให้ได้แก่มารดา บุตรหญิงให้ได้แก่บิดา กฎหมาย

บทนี้มีพระบรมราชโองการดำรัสว่าให้ใช้ได้แต่ในบุตรของบิดามารดาที่เป็นคนศักดิ์ต่ำ ก็ถ้าว่าบุตรของบิดามารดาที่เป็นศักดิ์สูง ศักดินากว่า ๔๐๐ ขึ้นไปให้ตามใจบิดา ถ้าบิดารักชาติตระกูลยศศักดิ์อยู่ไม่ยอมให้ไปกับมารดา บุตรก็ต้องเป็นของบิดาหมด.

ด้วยนัยนี้ ถ้าในบางที่บางคราวหญิงที่มีศักดิ์สูงจะไปได้ผัวไพร่มีบุตรเกิดด้วยกัน บุตรนั้นก็ต้องเป็นของมารดาหรือตาแลญาติข้างมารดาหมดตามบรรดาศักดิ์ เมื่อตัดสินดังนี้จะว่าเข้าข้างผู้ดีข่มขี่ไพร่เกินไปก็ตาม แต่เห็นว่าผู้ดีมีบรรดาศักดิ์เป็นอันมากจะเห็นชอบด้วย ถ้าจะไม่ตัดสินอย่างนั้น จะว่าไปตามกฎหมายเก่า ก็จะเป็นที่เสียใจแก่ผู้ที่มีบรรดาศักดิ์มากนัก ชักเรื่องว่ามาทั้งนี้จะให้เห็นหลักความที่ทรงพระราชดำริห์แล้วตัดสินอย่างความ บางเรื่องคล้าย ๆ กับความที่ร้องฎีกาสองเรื่องนี้ คือผู้หญิงสมัครจะไปกับผู้ชายผู้ชายก็สมัครจะรับ แต่ญาติพี่น้องของหญิงเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์สูงเขาไม่ยอมให้เลย ก็ในความเรื่องนั้นตามรูป

ความก็ควรจะทรงตัดสินให้ตามใจหญิงสมัครเหมือนกับความฎีกาสองเรื่องนั้น ท่านทั้งหลายเป็นอันมากที่ไม่ได้พิจารณาการให้ละเอียดก็ดูเหมือนจะเห็นไปอย่างนั้นด้วย แต่เมื่อพิเคราะห์ให้ละเอียดไประลึกดูการแต่หลังมา เห็นว่าหญิงในตระกูลนั้นไม่เคยตกไปเป็นภรรยาผัวที่ต่ำศักดิ์เสมอกับชายที่หญิงนั้นรักนั้นเลย ชายคนนั้นมักใหญ่ใฝ่สูงเอื้อมเข้าไปสมคบหญิงในตระกูลสูงเช่นนั้น เป็นที่แปลกใจคนในตระกูลนั้นทั้งสิ้น ถ้าจะตัดสินให้ตามใจหญิงแล้ว คนในตระกูลนั้นทั้งสิ้นเขาคงคิดว่าผู้ครองแผ่นดินลดศักดิ์ตระกูลเขาให้ต่ำไป เป็นตัวอย่าง จะเป็นที่ให้เขาเสียใจไม่รู้หาย ถึงจะบังคับชายให้เสียเบี้ยละเมิดให้แก่เขาตามกฎหมายอย่างว่าเลย ถึงจะเสียให้เขาสัก ๑๐๐ ชั่งเป็นเบี้ยปรับ เขาก็ฉันวาจาว่าไม่ยอมยินดีรับเป็นอันขาดทีเดียว อนึ่งถ้าจะตัดสินให้ชายหญิงคู่นั้นได้อยู่ด้วยกันตามใจสมัครรักใคร่กันแล้ว ผู้ตัดสินก็ดูเป็นโง่งมนักไม่รู้เท่ารู้ทันคน เสียคมเสียดาย ถูกหลอกถูกลวงกล้ำกลายเข้ามาในพระราชวังโทษเสมอชบถ แต่แผ่นดินเก่า

มาจนแผ่นดินใหม่ก็จะเป็นอันไม่รู้เท่าอ้ายขบถอีขบถเสี้ย การที่ปรากฏว่าไม่รู้เท่านั้น ก็จะเป็นทางที่จะให้คนลามๆ ต่างๆ เดินทางนั้นมาฉุยลายพระราชฐานต่อไปในภายน่า จึงประกาศมาขอให้ผู้มีบัญญาตริตรองดู.

แต่ความสามัญในโรงศาลในกรุงแลหัวเมืองทั้งปวงให้ตุลาการพิจารณาสังเกตตระกูลหญิงตระกูลชาย แลเปรียบเทียบให้คล้ายกับกระแสร์พระราชดำริห์ ที่ซึ่งถือลัทธิว่าชายถูกต้องหญิงแล้วก็ชอว่าเป็นเมียนั้นใช้ไม่ได้ ให้บังคับตามใจสมัครในตระกูลหญิงที่ต่ำ แลตามใจบิดามารดาญาติพี่น้องของหญิงในตระกูลที่สูงศักดิ์ตามบังคับนั้นเถิด.

วิสัยคนตระกูลต่ำมีแต่คิดจะหาเงินหาทอง ย่อมขวนขวายบุตรหลานของตัวแล้วเอาไปขายเอาไปให้ ให้ไปต้องทนยากอยู่ในที่ๆ ตัวจะได้เงินได้ทองมาก แต่บุตรไม่ควรที่จะต้องยุ่งยากเพราะบิดามารดา จึงต้องตัดสินให้ตามใจบุตรสมัครประการหนึ่ง หญิงก็ไม่ควรจะสิ้กหรอมากไปหลายแห่งในตระกูลต่ำ ถ้าตัดสินให้เป็นของบิดามารดาแล้ว ก็จะทำให้

ดำริห์ บัทมะศิริ

สึกหรอมากไปดังเช่นเป็นไปในความฎีกาสองเรื่องนี้ ก็ในตระกูลสูงโดยว่าหญิงพลัดไปสึกหรอในสถานที่ต่ำเป็นที่อับอายขายหน้าแก่ญาติพี่น้อง ก็เมื่อคนมาให้ญาติพี่น้อง ถึงไปต้องสึกหรอเป็นสองซ้ำสามซ้ำ ญาติพี่น้องทั้งปวงคงจะไม่ยอมให้ไปสึกหรอในตระกูลต่ำ โดยจะต้องสึกหรอเขาคงจะให้ไปสึกหรอในที่มีศักดิ์สูงเป็นที่ยำเยงเกรงกลัวของคนเป็นอันมาก จนคนทั้งปวงเกรงใจไม่ออกปากพูดถึงเรื่องนั้นได้ ก็เป็นอันแก้อายให้หายไปโดยลำดับ เพราะจะทำคนทั้งหลายให้ลืมความนั้นเสีย.

ประกาศมา ณ วันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีฉลู สัปตศก ศักราช ๑๒๒๗ หรือเป็นวันที่ ๕ ๓๓๒ ในรัชชกาลปัจจุบัน."

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY
หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเนก
453
จันทบุรี